МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

РОЗВИТОК БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, АУДИТУ, ОПОДАТКУВАННЯ ТА ФІНАНСІВ: РЕАЛІЇ ЧАСУ

Тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції

22 травня 2026 р. м. Миколаїв, Україна

Миколаїв
2026

УДК 657+657.6+336:005
ББК: 65.052

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету (протокол №10 від 22.06.2026 р.).

Редакційна колегія:

Головний редактор:

В.С. Шебанін – д-р техн. наук, професор, академік НААН України;

Заступниця головного редактора:

А.В. Дробітько – д-р с.-г. наук, професорка

Відповідальний секретар:

С.В. Сирцева – канд. екон. наук, доцентка

Р64 **Розвиток** бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування та фінансів: реалії часу : тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, (м. Миколаїв, 22 травня 2026 р.). Миколаїв : МНАУ, 2026. 239 с.

Збірка містить тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Розвиток бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування та фінансів: реалії часу». В представлених матеріалах викладено результати наукових досліджень провідних учених і здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти України.

Результати можуть бути використані для подальших досліджень, формування наукових ідей.

УДК 657+657.6+336:005

Відповідальність за підбір і виклад інформації несуть самі автори. Тези у збірці представлено в авторській редакції

Миколаївський національний аграрний університет, 2026

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Аніщенко Г. Ю. Підвищення ефективності інвентаризаційного процесу……. **8**

Баканова Д. В. Облікова політика як інструмент управління обліковою інформацією в аграрних підприємствах……..... **11**

Балдинюк В. В. Облік операцій з іноземними постачальниками: практичні аспекти…….. **14**

Баришнєва О. В. Облік у театральних закладах: теоретичні та організаційні аспекти……..... **17**

Бланар-Дубініна П. О. Цифрові технології у забезпеченні достовірності первинної облікової інформації підприємства……..... **20**

Бондарук Д. В. Військовий збір в Україні: сучасні трансформації та перспективи цифрового адміністрування……..... **24**

Браїлко А. Є. Особливості обліку сонячних панелей……..... **27**

Горбовцова К. С. Особливості ідентифікації та мінімізації податкових ризиків у діяльності підприємств…….. **30**

Домарацька О. Є. Облікове забезпечення діяльності фермерських господарств: сучасні виклики та перспективи розвитку…….. **32**

Дунська С. Ю. Особливості обліку митних платежів на підприємстві… **34**

Ілюс А. С. Вплив валютного курсу на облік зовнішньоекономічних операцій…… **37**

Камбур К. В. Управління резервами аграрних підприємств на основі обліково-аналітичної інформації……... **40**

Красовський К. О. Облікове забезпечення зовнішньоекономічних операцій підприємства в умовах інтеграційних процесів…… **43**

Крупельницька А. І., Ілюхіна А. А. Гармонізація бухгалтерського обліку України з міжнародними стандартами фінансової звітності……... **46**

Кучмійова Т. С., Горька Л. А. Блокчейн як інструмент забезпечення прозорості податкових розрахунків у цифровій парадигмі розвитку…..... **50**

Лінива Т. А. Інформаційні ресурси бухгалтерського обліку у системі економічної безпеки підприємства…… **53**

Лугова О. І. Підходи до розрахунку лікарняних та декретних виплат в Україні: нормативні зміни та практичні аспекти……..... **56**

Матрос О. М. Роль цифрових сервісів у трансформації обліку та оподаткування малого бізнесу в умовах інтеграції до ЄС…… **59**

Михайловина С. О. Розподіл витрат в умовах сезонного аграрного виробництва: обліково-методичний аспект……..... **62**

Молдован О. П. Інформаційне забезпечення управління фінансовими результатами аграрних підприємств……..... **64**
Нагоринська С. О., Олейник А. Д. Гармонізація національної системи бухгалтерського обліку з вимогами МСФЗ в умовах євроінтеграції……... **68**
Пеньківський Р. В., Кучеревський А. О. Обліково-аналітичне забезпечення операційної діяльності суб'єктів аудиторського ринку України……..... **71**
Пилипчук Ю. І. Особливості підготовки інформації для розкриття у фінансовій звітності…… **75**
Подолянчук О. А. Проблеми організації обліку у фермерських господарствах…….. **78**
Потриваєва Н. В. Трансформація бухгалтерського обліку та аудиту в умовах інтеграційних процесів…….. **81**
Стешенко О. О. Кіберризики та кіберзагрози у бухгалтерському обліку: виклики цифрової трансформації облікових систем…… **84**
Тарнавська О. О. Сутність та основні підходи щодо визначення поняття «виробничі запаси»……... **87**
Тивончук О. І., Тітов Д. К. Спрощені стандарти звітності зі сталого розвитку: реформа ESRS у контексті пакету «ОМНІБУС»……..... **92**
Шабатько А. Ю. Облік знижок і бонусів: особливості відображення та податкові наслідки…….. **95**
Школяр Д. О. Працевлаштування осіб з інвалідністю в Україні: норматив, цільовий внесок та обліково-звітні аспекти…… **98**

СЕКЦІЯ 2. УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ТА АНАЛІТИКА ДАНИХ У СИСТЕМІ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Блищик В. П. Потенціал конкурентоспроможності будівельних підприємств: роль управлінського обліку в умовах сучасних викликів…. **102**
Бровко В. С. Особливості управління товарними запасами на підприємстві оптової торгівлі…… **104**
Ворощук А. О. Управлінський облік та аналітичне забезпечення міжнародних товарних потоків підприємства…….. **107**
Крупельницька І. Г. Цифровізація управлінського обліку в торговельних підприємствах в умовах сучасних економічних та воєнних викликів…… **110**
Пилипенко Л. М., Мельник А. Є. Методика розподілу непрямих витрат на підготовку фахівців в управлінському обліку державних закладів вищої освіти…….. **113**
Політікіна І. В. Роль управлінського обліку у прийнятті стратегічних рішень на підприємстві……... **116**

Скляров Д. Г. Цифрова трансформація управлінського обліку на виробничих підприємствах: від збору даних до предиктивної аналітики…….. **118**

СЕКЦІЯ 3. СУЧАСНІ МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Pavelko O. Principles of economic analysis of financial results: scientific approaches and classification…… **122**
Ілечко С. П. Структурна динаміка підприємств та інтенсивності зайнятості в Україні в умовах кризових явищ……... **124**
Максименко В. А. Експрес-аналіз фінансового стану підприємства як інструмент оперативної оцінки ризиків…… **126**
Павлова Г. Є. Економічний аналіз і фінансова аналітика в системі управління підприємством……..... **129**
Перерва П. Р. Візуалізація ланцюгів створення вартості в умовах цифрової трансформації бізнес-моделей……... **133**
Савченко В. Ю. Економічний аналіз витрат як інструмент оцінки прибутковості продукції рослинництва……. **135**
Сирцева С. В. Аналітичні інструменти оцінки результативності діяльності суб'єкта господарювання……..... **137**
Соколова К. С. Використання бізнес-статистики для оцінки ефективності діяльності підприємства……..... **140**
Стецюк Д. Ф. Використання статистичних методик у менеджменті…… **142**

СЕКЦІЯ 4. АУДИТ, КОМПЛАЄНС ТА ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Безносенко В. В. Формування культури внутрішнього фінансового контролю в корпорації……. **145**
Дубініна М. В. Інвентаризація як елемент обліково-контрольної системи управління активами підприємства……. **148**
Коломієць Д. Л. Облік і аудит у системі управління ризиками зовнішньоекономічної діяльності……..... **151**
Крижова В. А. Система крос-контролю як інструмент забезпечення достовірності фінансової звітності суб'єктів малого підприємництва…... **154**
Маменко А. В. Трансформація системи внутрішнього контролю виробничих витрат аграрних підприємств в умовах цифровізації……..... **157**
Польовий А. М. Контроль як інструмент мінімізації податкових ризиків аграрного підприємства…….. **160**

Шуляченко Ю. С. Фінансовий контроль у системі забезпечення економічної безпеки держави……. **163**
Щербаков С. Є. Особливості внутрішнього контролю первинної документації в аграрних підприємствах…… **166**

СЕКЦІЯ 5. СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВ

Густ М. Е., Ващук В. С. Роль банківських установ в інвестиційному кредитуванні…… **170**
Пахомов М. С. Організаційне забезпечення управління ризиками в страховій компанії……... **173**
Чистякова Д. Д. Використання штучного інтелекту у банківській діяльності: сучасні тренди та ризики цифрової трансформації……... **175**

СЕКЦІЯ 6. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ

Боярова О. А. Механізми контролю виконання договорів у сфері публічних закупівель…….. **179**
Величко Н. П. Використання нецінових критеріїв у публічних закупівлях: європейський досвід та українська практика…… **183**
Зерницька К. О. Обліково-контрольна система публічних закупівель: визначення та роль в управлінні……. **185**
Чебан Ю. Ю. Вплив оскарження на ефективність публічних закупівель……..... **187**
Щербак К. Г. Внутрішній контроль як інструмент підвищення ефективності публічних закупівель…….. **189**

СЕКЦІЯ 7. ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ

Балан А. А. Формування експертно-аналітичних центрів локальної стійкості територій: обліковий та безпековий аспекти…… **192**
Боднар О. А., Ворошилова Л. С. Роль фінансової інфраструктури в підсиленні спроможності територіальних громад..... **195**
Демих М. А. Повоєнне економічне відновлення бізнесу, громад та регіонів України…….. **197**
Ковальова О. М. Проблематика емоційного зв’язку зі споживачем фінансових послуг та органічного впровадження інновацій фінтеху у повсякденне життя клієнта……..... **201**
Леонова Є. С. Планування на виробничому підприємстві в умовах невизначеності: теорія та виклики……..... **204**

Миронець М. А., Блищик В. П. Фінансові важелі капіталізації та відновлення потенціалу вітчизняних підприємств у період економічної стабілізації на засадах цілей сталого розвитку……..... **207**
Міхач Є. Т. Розвиток підприємницької діяльності в Україні в умовах воєнного стану……..... **210**
Нейман Н. О. Вплив інфляції на споживчу поведінку населення……..... **213**
Петришина Д. А., Шевченко К. Т. Державна підтримка агрострахування як інструмент підвищення фінансової стійкості агровиробників……..... **216**
Саітгареєва В. С. Фінансове планування як інструмент забезпечення ефективного управління підприємством…….. **218**
Слободян Т. А. Роль агрострахування у системі управління ризиками аграрного сектору…… **221**
Терянік Д. О. Специфіка діяльності органів державного управління щодо забезпечення потреб міських громад…… **224**
Шейко Я. В. Банківський лізинг у системі фінансового забезпечення агробізнесу…… **227**
Яблонський П. Ю., Тарнавська О. О. Комплексно-цільовий підхід до зміни організаційної структури підприємств в умовах сталого розвитку……..... **229**

СЕКЦІЯ 8. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ

Ландарь А. В. Аналіз динаміки скорочення закладів та здобувачів загальної середньої та вищої освіти в Україні у мирний та воєнний період……..... **234**

СЕКЦІЯ 1
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Аніщенко Г.Ю.,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет
м. Умань

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕНТАРИЗАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

Інвентаризація є незамінним елементом методу бухгалтерського обліку, який забезпечує виконання контрольної функції обліку та гарантує достовірність облікових та звітних даних. Обов'язковість застосування інвентаризації визначена законодавчо Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та відповідним положенням [1, 2]. Місія інвентаризаційного процесу полягає не лише у документальному підтвердженні наявності активів і зобов'язань, а й у виявленні їх стану та дійсності оцінки. Проведення інвентаризації покладається на інвентаризаційну комісію, до складу якої входять працівники підприємства, які не завжди можуть бути фахівцями у сфері обліку і оподаткування. Тому для підвищення якості первинно зібраних даних необхідно належну увагу приділити рівню організації контролю на підприємстві загалом та інструктажам із персоналом, включеним до інвентаризаційних комісії, зокрема. Крім того, проведення таких перевірок важливе також і для бухгалтерської служби, що дозволяє відобразити якість ведення аналітичного обліку, якість персоналу підприємства, призначеного для забезпечення облікових функцій та матеріальної відповідальності. Незважаючи на загальну зрозумілість мети інвентаризації, усталеність методики її проведення та законодавче регламентування відображення її результатів в обліку, існують проблеми, пов'язані з організацією перевірок, їх здійсненням відносно окремих об'єктів обліку та оцінкою сум завданих збитків, особливо, що потребують зовнішньої експертизи. Також мало уваги приділяється ефективності самого інвентаризаційного процесу, особливо у випадках перманентних інвентаризацій для певних суб'єктів діяльності, зокрема сфери торгівлі. Сучасні наукові та практичні видання фокусуються на удосконаленні контролю за окремими ділянками обліку (основних засобів, запасів [3], розрахунків) та актуалізують застосування комп'ютерних технологій для безпосереднього процесу інвентаризації [4]. Проте мало уваги зосереджено на якості та ефективності самого

інвентаризаційного процесу через його трудомісткість, низьку інтеграцію даних бухгалтерського та складського обліку. Саме питанням якості, швидкості та раціональності інвентаризації присвячена увага даного дослідження.

Для розробки рекомендацій щодо удосконалення якості інвентаризації на підприємстві необхідно детально проаналізувати та подолати недоліки в її організації. Лише після цього, розробити кроки щодо забезпечення достовірності отриманих даних, своєчасності при одночасній мінімізації витрат з урахування особливостей обліково-звітного процесу на підприємстві. Типові проблемами інвентаризаційного процесу можна об'єднати в блоки:

– організаційні проблеми (неякісна підготовка, формальний підхід, відсутність кваліфікації для оцінки стану чи сортності активів, недотримання строків);

– технічні проблеми (недостатнє маркування активів з метою їх точної ідентифікації, ручне заповнення Інвентаризаційних описів, невідповідність даних у бухгалтерії даним на складах та трудомісткість формування протоколів інвентаризації);

– людський фактор (невідповідність матеріально відповідальних осіб займаним посадам, можливі зловживання з їх боку чи халатність членів комісії);

– проблеми в обліку результатів (неправильне оформлення інвентаризаційних різниць, взяття до уваги їх остаточних показників з врахуванням природних витрат, умов зберігання, пояснень осіб, відповідальних за зберігання; неправильна оцінка активів, непридатних для подальшого використання, недостатня компетентність членів комісії для встановлення міри використання активів (придатності чи відповідності вимогам визнання); визначення розміру збитків).

Забезпечення якості інвентаризаційного процесу пов'язано з виконанням організаційних заходів, до яких слід віднести чітке визначення кола обов'язків матеріально відповідальних осіб, дотримання строків її проведення, обов'язковий інструктаж членів комісії, завідувачів складів, запровадження практики періодичного звіряння фактичних залишків активів та зобов'язань із даними бухгалтерського обліку у міжінвентаризаційні періоди. Це покладається на дієвість системи внутрішнього контролю підприємства. Вказані організаційні заходи підвищення ефективності інвентаризаційного процесу безпосередньо впливають на поліпшення якості та точності первинних інвентаризаційних даних – задокументованих результатів інвентаризації. Серед методологічних заходів на підприємстві важливо достатньо уваги приділити розробці внутрішніх регламентів, до яких належать норми втрат чи споживчих якостей, що можуть бути визнані як такі, що виникли через

тривале зберігання, втрати, при транспортуванні чи задля дотримання товарного вигляду вітринних товарів, а також їх оцінка. Їх застосування сприятиме обґрунтуванню величини витрат, які виникатимуть унаслідок списання виявлених нестач та уникнення нарахування зайвих компенсуючих податкових зобов'язань. Технологічні заходи з удосконалення інвентаризаційного процесу передбачають відмову від ручного підрахунку активів та перехід до автоматичного через введення до облікової практики штрихового сканування чи RFID-міток, що значно зменшує кількість помилок при ідентифікації найменування товарів чи їх ґатунку. Застосування комп'ютерних технологій обліку дозволяє значно прискорити інвентаризацію, зменшити її трудомісткість, змінити техніку її проведення з відмовою від тих видів, які зупиняють роботи інвентаризованого підрозділу, до видів, які забезпечують безперервність діяльності підприємства (вибіркова, циклічна, фонова інвентаризації).

Вказані заходи сприятимуть тому, що отримані первинні інвентаризаційні дані будуть формуватися значно швидше, без впливу людських помилок, зміни інвентаризаційних строків дозволятимуть не лише виявляти, а й своєчасно попереджати недостачі, псування, крадіжки чи інші зловживання, а також вживати відповідні заходи. Найкращі результати для управлінських потреб забезпечує інвентаризація, яка відбувається у фоновому режимі, тобто реального часу, систематично (за потребою), у дистанційному форматі за принципами камеральної перевірки, відслідковуючи та виявляючи окремі позиції товарно-матеріальних цінностей з номенклатурного переліку, що дійсно потребують фактичного контролю. Такий підхід, на нашу думку, значно економить час та кошти на проведення інвентаризації, підвищує оперативність даних, звужує коло вибірки для фактичної інвентаризації. Її можна проводити без розпоряджень керівника, але в той же час, вона дає можливість обґрунтувати проведення вибіркових інвентаризацій саме на тих ділянках обліку де це дійсно потрібно, не відволікаючи від виконання службових обов'язків працівників-членів інвентаризаційної комісії.

Отже, формування інвентаризаційних даних на підприємстві має бути раціоналізованим завдяки впровадження запропонованих організаційних, методологічних та технологічних заходів. Усі вони сукупно сприятимуть підвищенню ефективності контрольних процесів, не порушуючи головного правила інвентаризації – гарантування відповідності й реальності фактичних та облікових даних. Ефективною є та інвентаризація, яка є контрольною процедурою, що гарантує звірку фактичних залишків з даними обліку, дійсно сприяє попередженню відхилень між фактичною наявністю та записами в облікових регістрах. Ознаками ефективності інвентаризаційного процесу є скорочення витрат на підприємстві для проведення звірки через дистанційне виявлення розбіжностей та генерацію

списків номенклатурних номерів для фактичної перевірки, наступне їх документальне підтвердження, ретельний аналіз відхилень, причин їх появи, суттєве прискорення перевірки завдяки застосуванню комп'ютеризованої системи, а також спрощення звірки й контролю залишків активів та зобов'язань.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення 28.04.2026).

2. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 879. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text (дата звернення 15.04.2026).

3. Круковська О.В. Удосконалення обліку, інвентаризації та контролю наявності та руху виробничих запасів на підприємствах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 7. С. 58-61. UR L: http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2018/13.pdf (дата звернення 08.05.2026).

4. Фрундіна Л.І., Артюх О.В. Вдосконалення процесу інвентаризації шляхом застосування комп'ютерних технологій. *ΛΟΓΟΣ. ONLINE*. 2020. № 16. DOI 10.11232/2663-4139.16.64 (дата звернення 05.05.2026).

Баканова Д.В.,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – **Дубініна М.В.,**
д-р екон. наук, професор
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ОБЛІКОВОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Сучасні умови функціонування аграрних підприємств характеризуються підвищеною невизначеністю, що зумовлює зростання ролі інформаційного забезпечення управління. У таких умовах облікова політика набуває значення не лише як регламентуючий документ, а як інструмент формування якісної облікової інформації. Вона визначає принципи, методи та процедури ведення обліку, що впливають на достовірність фінансової звітності та ефективність управлінських рішень [1]. Облікова політика формує інформаційну модель підприємства, через

яку відображаються результати його діяльності. Від правильності її побудови залежить рівень довіри користувачів до фінансової інформації. Особливо це важливо для аграрного сектору, який має специфічні особливості господарювання. Тому питання її формування потребує глибокого наукового осмислення.

Розвиток теоретичних підходів до визначення сутності облікової політики свідчить про її трансформацію з формального набору правил у комплексний управлінський інструмент. У науковій літературі вона розглядається як система принципів і методів, що обираються підприємством самостійно з урахуванням особливостей діяльності [1]. Такий підхід підкреслює автономність суб'єкта господарювання у формуванні власної облікової системи. Водночас облікова політика виконує функцію стандартизації облікових процесів. Вона забезпечує єдність підходів до оцінки активів, зобов'язань і фінансових результатів. Це створює передумови для порівнянності даних у часі. Значення цього аспекту посилюється в умовах нестабільного економічного середовища.

Облікова політика безпосередньо впливає на процес формування облікової інформації та її використання у системі управління підприємством. Вибір конкретних методів обліку визначає структуру витрат, рівень прибутку та податкове навантаження [2]. Це свідчить про її активний вплив на фінансові результати діяльності. У межах аграрних підприємств такий вплив посилюється через сезонність виробництва та біологічну природу активів. Облікова політика дозволяє адаптувати облікову систему до цих особливостей. Вона забезпечує формування релевантної інформації для прийняття управлінських рішень.

Важливим аспектом є роль облікової політики у забезпеченні інформаційної прозорості підприємства. Вона визначає порядок розкриття інформації у фінансовій звітності та впливає на її якість. Від цього залежить можливість зовнішніх користувачів оцінити фінансовий стан підприємства. Для аграрного сектору це має особливе значення у контексті залучення інвестицій. Наявність чітко сформованої облікової політики підвищує довіру інвесторів і кредиторів. Вона виступає індикатором рівня організації облікового процесу. Це сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства.

Критичний аналіз наукових підходів показує, що значна частина підприємств використовує формальний підхід до формування облікової політики. Це призводить до зниження її ефективності як інструменту управління. У багатьох випадках вона не враховує галузеві особливості аграрного виробництва. Відсутність індивідуалізації облікових рішень обмежує можливості управління інформаційними потоками. Це знижує якість управлінських рішень. Також спостерігається недостатній рівень

адаптації до змін зовнішнього середовища. Це свідчить про необхідність удосконалення підходів до її формування.

Особливості аграрного виробництва визначають специфіку формування облікової політики. До них належать сезонність, залежність від природних факторів та наявність біологічних активів. Ці фактори впливають на вибір методів оцінки та обліку. Облікова політика має враховувати ці особливості для забезпечення достовірності інформації. Вона повинна передбачати спеціальні підходи до обліку витрат і доходів. Це дозволяє більш точно відображати фінансові результати діяльності. У результаті підвищується ефективність управління підприємством.

Суттєвим є вплив облікової політики на управління ризиками підприємства. Вона дозволяє мінімізувати інформаційні, фінансові та податкові ризики [2]. У сучасних умовах це набуває особливої актуальності. Облікова політика забезпечує формування доказової бази для контролюючих органів. Це знижує ймовірність виникнення конфліктів із ними. Вона також сприяє підвищенню рівня фінансової стійкості підприємства. Це підтверджує її стратегічне значення в системі управління.

Важливим напрямом розвитку облікової політики є її адаптація до нестабільного економічного середовища. Вона має враховувати фактори невизначеності та ризиків і передбачати гнучкість у виборі облікових методів [2]. Облікова політика повинна оперативно реагувати на зміни законодавства та ринкових умов. Це забезпечує актуальність облікової інформації та підвищує якість управлінських рішень.

Організаційний аспект облікової політики визначає структуру облікового процесу та систему внутрішнього контролю. Він забезпечує узгодженість діяльності підрозділів і підвищує оперативність обробки інформації. У результаті формується ефективна система інформаційного забезпечення управління.

Методичний аспект охоплює вибір способів оцінки активів і зобов’язань, що впливає на достовірність фінансової звітності. У аграрних підприємствах важливо враховувати специфіку біологічних активів. Невідповідний вибір методів може викривлювати фінансові результати. Облікова політика має забезпечувати адекватне відображення господарських операцій.

Практика свідчить про недостатню деталізацію облікової політики на підприємствах. Відсутність чітких процедур створює ризики неоднозначного трактування операцій і знижує ефективність контролю. Це підвищує фінансові та податкові ризики і потребує удосконалення її змісту.

Важливим є забезпечення узгодженості між фінансовим і податковим обліком. Це дозволяє уникнути розбіжностей у відображенні операцій і сприяє оптимізації податкового навантаження. Для аграрних підприємств це має суттєве значення через галузеву специфіку.

Облікова політика виступає інструментом стратегічного управління, впливаючи на розвиток підприємства. Вона забезпечує інформаційну підтримку управлінських рішень і сприяє підвищенню ефективності діяльності. Інтеграція облікової політики з системою внутрішнього контролю забезпечує достовірність облікових даних і знижує ризики. Це підвищує якість управління та фінансову стійкість підприємства.

Постійне удосконалення облікової політики передбачає врахування змін законодавства та впровадження цифрових технологій. Це сприяє автоматизації обліку та підвищенню ефективності управління.

Облікова політика є ключовим фактором забезпечення фінансової стійкості аграрних підприємств. Вона формує достовірну інформаційну базу для управлінських рішень і сприяє ефективному використанню ресурсів.

Список використаних джерел

1. Годнюк І., Шевчук Н. Облікова політика та її вплив на діяльність підприємства в умовах воєнного стану // *Економічні горизонти*. 2023. № 2 (24). С. 110–118. DOI: https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(24).2023.281235.

2. Лайчук С. М., Поліщук І. Р. Облікова політика як інструмент забезпечення стійкості підприємства в умовах воєнної економіки // *Економіка, управління та адміністрування*. 2026. № 1 (115). С. 82–87. DOI: https://doi.org/10.26642/ema-2026-1(115)-82-87.

3. Godniuk I., Shevchuk N. Облікова політика та її вплив на діяльність підприємства в умовах воєнного стану // *Economies' Horizons*. 2023. № 2 (24). С. 110–118. DOI: https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(24).2023.281235.

Балдинюк В.В.,
здобувачка вищої освіти групи МЗД-11дск,
Науковий керівник – **Крупельницька І.Г.,**
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
м. Вінниця

ОБЛІК ОПЕРАЦІЙ З ІНОЗЕМНИМИ ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Операції з іноземними постачальниками займають окреме місце в бухгалтерському обліку, бо тут підприємство працює не лише з товаром і оплатою, а й з валютою, митним оформленням, первинними документами, строками розрахунків і податковими наслідками. Звичайна купівля в українського постачальника переважно простіша: є договір, рахунок, накладна, оплата в гривні. У зовнішньоекономічній операції до цього

додаються інвойс, контракт із нерезидентом, митна декларація, транспортні документи, валютний курс НБУ, банк і валютний нагляд. Практична складність починається вже з моменту визнання імпортного товару в обліку. Бухгалтер має визначити, коли підприємство отримало контроль над активом: на дату переходу права власності, на дату передання перевізнику, на дату фактичного надходження товару на склад або за іншою умовою, прописаною в ЗЕД-контракті. Якщо цей момент визначено неправильно, може бути неправильно сформована первісна вартість товару, а потім і собівартість продажу.

Для імпортних операцій особливо важлива первинна документація. До неї належать комерційні документи, транспортні й страхові документи, складські документи, товаросупровідні документи та митні документи. Наприклад, до комерційної групи входять платіжні документи, рахунок-фактура, акт наданих послуг, а до митної – митна декларація, довідка про сплату мита, акцизів і зборів, сертифікат походження товару. Якщо хоча б один важливий документ оформлено з помилкою, підприємство може отримати проблеми з митним оформленням, податковим кредитом або підтвердженням витрат.

Окремо потрібно враховувати витрати, які формують первісну вартість імпортного товару. Це не тільки ціна товару за інвойсом. До вартості можуть входити транспортні витрати, страхування, митні платежі, послуги брокера, інші витрати, пов’язані з доставкою товару до стану, придатного для використання або продажу. У практичному прикладі ТОВ «Технокап УА» витрати на транспортування кришки Twist-off для експорту становили 500 000 грн, страхування – 7 500 грн, а загальні витрати – 507 500 грн. Для імпорту жерсті транспортування становило 450 000 грн, страхування – 6 750 грн, загальні витрати – 456 750 грн [3, с. 410]. Такі цифри показують, що логістика і страхування не можна залишати «поза обліком», бо вони прямо впливають на собівартість. Валютний курс є ще одним практичним питанням. Якщо підприємство купує товар у нерезидента за євро або долари, суму потрібно перерахувати у гривню за курсом НБУ. Важливо, яка подія була першою: передоплата чи отримання товару. Якщо спочатку перераховано аванс, товар оцінюється за курсом на дату авансу. Якщо спочатку отримано товар, тоді береться курс на дату оприбуткування. У програмному обліку це треба перевіряти, бо автоматичні проведення не завжди правильно враховують умови конкретного контракту.

Показовим є приклад імпорту без фактичного ввезення товару в Україну. Підприємство-резидент придбало товар у нерезидента Німеччини за 10 000 євро, а потім продало його нерезиденту Польщі за 12 000 євро. Товар не перетинав митний кордон України, тому митні декларації не оформлювались, а сам товар обліковувався на субрахунку 287 «Товари в дорозі». За прикладом, при курсі 44,20 грн/євро товар було оприбутковано

на 442 000 грн, а при оплаті за курсом 45,00 грн/євро виникла курсова різниця 8 000 грн [5]. Це простий приклад, але він добре показує, як валютний курс одразу впливає на облікові записи. Під час воєнного стану операції з іноземними постачальниками ускладнюються ще й валютним наглядом. Для імпорту без ввезення та експорту без вивезення діють строки розрахунків, і в джерелі наведено строк 180 календарних днів. За цей період підприємство має придбати товар у продавця-нерезидента, реалізувати його покупцю-нерезиденту та отримати валютну виручку. Якщо процес затягується, це вже не просто господарська затримка, а ризик порушення валютного регулювання.

Для товарів критичного імпорту проблема обліку ще чутливіша. Такі товари часто мають значення для безпеки, енергетики, медицини, виробництва або стабільної роботи підприємств. Тому в обліку важливо чітко фіксувати первісну вартість, валютні операції, курсові різниці, рух запасів і залишки на складах. У таких умовах помилка в документах або вартості може вплинути не лише на фінансову звітність, а й на управління запасами в кризовий період [1, с. 69].

Цифровізація обліку може помітно спростити роботу з іноземними постачальниками, але тільки тоді, коли програма правильно налаштована. Для обліку ЗЕД використовуються різні рішення, зокрема Master: Бухгалтерія, ISPro, SAP S/4HANA та Dilovod. Вони можуть автоматизувати валютні операції, митне оформлення, облік контрактів, валютні коливання та документообіг [2, с. 400]. Проте програма не замінює бухгалтера повністю. Вона допомагає обробляти дані, але відповідальність за правильний курс, дату операції, документ і проведення все одно залишається за фахівцем. Нормативне регулювання теж має практичне значення. Облік імпорту пов’язаний із Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Податковим кодексом України, Митним кодексом України, НП(С)БО 21, валютними постановами НБУ та правилами фінансової звітності. Саме через це операції з нерезидентами не можна обліковувати тільки за внутрішньою логікою підприємства. Потрібно враховувати валютний контроль, митне адміністрування, податкові наслідки й вимоги до фінансової звітності [4, с. 77].

Отже, облік операцій з іноземними постачальниками потребує уважності до деталей. Найбільше значення мають дата визнання товару, умови ЗЕД-контракту, курс НБУ, правильне формування первісної вартості, підтвердження витрат документами та контроль строків валютних розрахунків. Щоб зменшити ризик помилок, підприємству варто мати чітку облікову політику щодо імпорту, перевіряти налаштування бухгалтерської програми, зберігати повний пакет документів і контролювати розрахунки з нерезидентами не після завершення операції, а на кожному її етапі.

Список використаних джерел

1. Боярова О. А. Облік товарів критичного імпорту в умовах воєнного стану: проблеми та напрями вдосконалення. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2025. № 3(91). С. 69–75. DOI: https://doi.org/10.32782/2308-1988/2026-59-108.

2. Кузьмін Т. Л. Облік зовнішньоекономічної діяльності в умовах цифрової трансформації. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2025. Т. 1, № 21. С. 397–404. DOI: https://doi.org/10.15330/apred.1.21.397-404.

3. Малецька О. І. Організація обліку та оподаткування експортно-імпортних операцій підприємства в умовах загроз економічній безпеці України. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2025. Т. 1, № 21. С. 405–415. DOI: https://doi.org/10.15330/apred.1.21.405-415.

4. Сидіч М. Ю. Аналіз нормативно-правового регулювання обліку і контролю експортних та імпортних операцій. *Економічний вісник Донбасу*. 2025. № 3(81). С. 77–82. DOI: https://doi.org/10.12958/1817-3772-2025-3(81)-77-82.

5. Солошенко Л. Імпорт без ввезення: як облікувати? *Податки & бухоблік*. 2025. № 47. URL: https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2025/june/issue-47/article-133249.html.

Баришнєва О.В.,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – **Лугова О.І.,**
канд. екон. наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ОБЛІК У ТЕАТРАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ

У сучасних умовах реформування бюджетної сфери та посилення вимог до прозорості використання державних і комунальних ресурсів особливого значення набуває удосконалення системи бухгалтерського обліку в закладах культури. Театральні заклади, будучи важливими суб’єктами культурно-мистецької діяльності, виконують не лише соціально-культурну функцію, а й здійснюють складну фінансово-господарську діяльність, пов’язану з використанням бюджетних асигнувань, формуванням власних надходжень, управлінням матеріальними ресурсами та забезпеченням ефективного використання

наявного фінансового потенціалу [1, 2]. Поєднання творчої специфіки з бюджетно-господарською природою функціонування театрів зумовлює необхідність формування особливого підходу до організації бухгалтерського обліку в цих установах.

Театральні заклади, що функціонують у державній або комунальній формі власності, здійснюють бухгалтерський облік відповідно до вимог бюджетного законодавства, національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі, а також внутрішніх регламентів та положень про облікову політику установи. Основною метою бухгалтерського обліку в театральних закладах є забезпечення повного, достовірного та своєчасного відображення господарських операцій, контроль за цільовим використанням бюджетних коштів, формування фінансової і бюджетної звітності, а також інформаційне забезпечення управлінських рішень керівництва [3].

Специфіка організації обліку в театральних установах визначається насамперед особливостями їх фінансування. На відміну від багатьох інших бюджетних установ, театри функціонують в умовах багатоканального надходження коштів, що включає бюджетні асигнування, доходи від реалізації квитків, гастрольної діяльності, оренди приміщень, грантового та благодійного фінансування. Така структура надходжень потребує чіткого розмежування обліку коштів за джерелами фінансування, фондами та напрямами використання, що значно ускладнює організацію аналітичного обліку та підвищує вимоги до побудови облікової системи.

Важливою особливістю бухгалтерського обліку в театральних закладах є необхідність відображення специфічних об’єктів обліку, притаманних саме театрально-видовищній діяльності. До таких об’єктів належать сценічне обладнання, декорації, театральні костюми, реквізит, музичні інструменти, освітлювальна та звукова техніка, а також інші матеріальні цінності, які використовуються у творчому процесі. Особливість обліку зазначених активів полягає у складності визначення строків їх корисного використання, порядку амортизації, необхідності проведення регулярної інвентаризації та забезпечення належного документального оформлення руху таких активів. Окремої уваги потребує облік декорацій і костюмів, які можуть використовуватися у кількох театральних постановках, підлягати модернізації, реконструкції або частковому списанню.

Специфічним напрямом бухгалтерського обліку в театральних закладах є облік витрат на постановочну діяльність, що характеризується багатокомпонентною структурою та проектним характером формування. До складу таких витрат належать витрати на оплату праці творчого, технічного та адміністративного персоналу, витрати на виготовлення декорацій і костюмів, забезпечення музичного та технічного супроводу

вистав, комунальні витрати, транспортні витрати, витрати на рекламу та просування театральних заходів. У зв'язку з цим важливим завданням облікової системи є забезпечення аналітичного обліку витрат за окремими постановками, проєктами або заходами, що дозволяє здійснювати калькулювання собівартості театрального продукту та оцінювати економічну ефективність окремих творчих ініціатив.

Окреме місце в системі бухгалтерського обліку театральних установ займає облік доходів від основної діяльності. Формування доходів театрів здійснюється переважно за рахунок реалізації квитків, проведення гастрольних заходів, організації культурно-мистецьких подій, надання в оренду приміщень або обладнання, а також отримання благодійних внесків та грантів. Це потребує належної організації обліку доходів за видами діяльності, джерелами формування та напрямами використання, а також забезпечення їх правильного відображення у фінансовій і бюджетній звітності.

Значну роль у системі бухгалтерського обліку театральних закладів відіграє облік розрахунків з персоналом, оскільки фонд оплати праці становить одну з найбільших статей витрат таких установ. Особливість обліку оплати праці в театрах полягає у застосуванні специфічних умов нарахування заробітної плати творчому персоналу, зокрема контрактної форми зайнятості, доплат за участь у виставах, творчих надбавок, преміювання, оплати гастрольної діяльності тощо. Це ускладнює організацію облікових процедур та вимагає підвищеної деталізації аналітичного обліку розрахунків із працівниками.

В умовах сучасного розвитку бюджетного менеджменту особливого значення набуває впровадження елементів управлінського обліку в діяльність театральних закладів. Зокрема, формування інформації про собівартість окремих постановок, доходність творчих проєктів, рентабельність гастрольної діяльності, структуру витрат за центрами відповідальності та напрямами діяльності дозволяє підвищити якість управлінських рішень, забезпечити раціональніше використання ресурсів і посилити фінансову стійкість закладу.

Подальше вдосконалення бухгалтерського обліку в театральних закладах має бути спрямоване на автоматизацію облікових процесів, інтеграцію бухгалтерського та управлінського обліку, створення електронних реєстрів сценічного майна, удосконалення методики калькулювання витрат на театральні постановки, а також підвищення аналітичності облікової інформації для потреб управління. Особливо перспективним є впровадження цифрових систем обліку, які дозволяють інтегрувати дані щодо квиткового господарства, витрат на постановки, руху активів та фінансових результатів діяльності театру в єдину інформаційну систему.

Отже, бухгалтерський облік у театральних закладах характеризується специфічними особливостями, зумовленими поєднанням бюджетного фінансування, багатоканальності доходів, творчого характеру діяльності та складної структури активів і витрат. Ефективна організація обліку в театральних установах є необхідною передумовою забезпечення фінансової дисципліни, прозорості діяльності, раціонального використання ресурсів та підвищення результативності управління закладами культури. Удосконалення облікової системи в цій сфері має базуватися на впровадженні сучасних інформаційних технологій, розвитку управлінського обліку та адаптації облікових методик до специфіки театрально-мистецької діяльності.

Список використаних джерел

1. Про культуру : Закон України від 14.12.2010 № 2778-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17 (дата звернення: 30.04.2026).

2. Про театри і театральну справу : Закон України від 31.05.2005 № 2605-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2605-15 (дата звернення: 30.04.2026).

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14 (дата звернення: 30.04.2026).

Бланар-Дубініна П.О.,
здобувачка 2 курсу спеціальності
«Інформаційні системи і технології»
ВСП «Технолого-економічний фаховий коледж» МНАУ,
Науковий керівник – **Дубініна М.В.,**
д-р екон. наук, професор
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДОСТОВІРНОСТІ ПЕРВИННОЇ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний етап розвитку економіки характеризується активною цифровізацією облікових процесів. Бухгалтерський облік трансформується у складну інформаційну систему. Первинна облікова інформація виступає основою цієї системи. Її якість визначає достовірність фінансової звітності. Недоліки на етапі первинного обліку призводять до системних викривлень. Цифрові технології розглядаються як інструмент підвищення якості інформації. Вони забезпечують автоматизацію та контроль облікових процесів. Це формує нові вимоги до організації обліку [1].

Первинні документи відіграють ключову роль у формуванні інформаційної бази підприємства. Вони фіксують факти господарських операцій. Їх достовірність визначає якість усієї облікової системи. Традиційні підходи до документування мають обмеження. Вони пов'язані з людським фактором та помилками. Цифровізація змінює підхід до створення первинних документів. Відбувається перехід до електронного формату. Це підвищує контрольованість процесів [2] .

Цифрові технології забезпечують автоматизацію збору та обробки первинних даних. Використання програмних продуктів зменшує вплив людського фактору. Це сприяє підвищенню точності інформації. Дані вводяться один раз і використовуються багаторазово. Це знижує ризик дублювання та помилок. Автоматизовані системи дозволяють здійснювати перевірки в реальному часі. Вони виявляють невідповідності на ранніх етапах. Такий підхід підвищує достовірність облікової інформації.

Важливим напрямом є впровадження хмарних технологій у бухгалтерський облік. Вони забезпечують централізоване зберігання даних. Доступ до інформації здійснюється у режимі реального часу. Це підвищує оперативність обробки первинних документів. Хмарні сервіси забезпечують резервне копіювання інформації. Вони знижують ризик втрати даних. Водночас виникають питання кібербезпеки. Це потребує додаткових заходів захисту.

Технологія блокчейн відкриває нові можливості забезпечення достовірності даних. Вона передбачає незмінність записів у базі даних. Кожна операція фіксується та не може бути змінена без сліду. Це забезпечує прозорість облікових процесів. Блокчейн дозволяє підтвердити автентичність первинних документів. Він зменшує можливість фальсифікації даних. Проте його впровадження потребує нормативного регулювання. Це обмежує його використання у фінансовому обліку.

Штучний інтелект та машинне навчання відіграють важливу роль у підвищенні достовірності інформації. Вони дозволяють автоматично розпізнавати документи. Системи аналізують великі обсяги даних. Це дає змогу виявляти аномалії та помилки. Алгоритми формують рекомендації для виправлення даних. Вони також прогнозують можливі ризики. Такий підхід підвищує якість контролю. Він сприяє формуванню аналітичної функції обліку [3].

Цифровізація сприяє розвитку електронного документообігу. Первинні документи створюються та передаються в електронній формі. Це прискорює обмін інформацією між учасниками процесу. Зменшується час обробки документів. Підвищується їх доступність.

Водночас електронні документи мають юридичну силу. Це забезпечується електронним підписом. Такий підхід підвищує достовірність інформації.

Застосування цифрових технологій змінює підходи до внутрішнього контролю. Контроль стає безперервним процесом. Він здійснюється на всіх етапах обробки інформації. Автоматизовані системи контролюють правильність введення даних. Вони перевіряють відповідність встановленим правилам. Це дозволяє своєчасно виявляти помилки. Контроль інтегрується у систему управління. Це підвищує ефективність діяльності підприємства.

Особливу роль відіграє контроль реквізитів первинних документів. Цифрові системи автоматично перевіряють їх наявність. Це запобігає втраті юридичної сили документів. Вони також забезпечують правильність заповнення. Це знижує ризик помилок. Контроль реквізитів є важливим елементом достовірності. Він підвищує дисципліну документообігу. Такий підхід забезпечує якість облікової інформації.

Інтеграція інформаційних систем дозволяє створити єдиний інформаційний простір. Дані з різних підсистем об'єднуються. Це забезпечує їх узгодженість. Зменшується інформаційна асиметрія. Користувачі отримують доступ до актуальної інформації. Це підвищує прозорість обліку. Водночас важливо забезпечити якість вхідних даних. Недостовірні дані призводять до помилкових результатів.

Цифрові технології підвищують оперативність формування інформації. Дані фіксуються у момент здійснення операції. Це забезпечує їх актуальність. Користувачі отримують інформацію без затримок. Це сприяє прийняттю ефективних рішень. Оперативність є важливою характеристикою якості інформації. Вона безпосередньо впливає на достовірність. Такий підхід змінює роль бухгалтерського обліку.

Разом із перевагами цифровізації виникають нові ризики. Зростає кількість кіберзагроз. Існує ризик несанкціонованого доступу до даних. Помилки алгоритмів також можуть впливати на достовірність. Використання неякісних даних призводить до викривлень. Це особливо актуально при використанні Big Data. Тому необхідно впроваджувати системи захисту. Контроль якості даних залишається важливим.

Використання Excel та інших аналітичних інструментів сприяє обробці первинної інформації. Вони дозволяють систематизувати дані. Забезпечується можливість їх аналізу та візуалізації. Це підвищує якість управлінських рішень. Excel виступає універсальним інструментом обліково-аналітичного забезпечення. Проте його використання має обмеження. Відсутність автоматизації знижує ефективність. Це потребує інтеграції з іншими системами [3] .

Розвиток цифрових компетенцій бухгалтерів є необхідною умовою ефективного використання технологій. Фахівці повинні володіти сучасними інструментами. Вони мають розуміти принципи роботи інформаційних систем. Це дозволяє правильно інтерпретувати дані. Також

це сприяє підвищенню якості контролю. Роль бухгалтера змінюється. Він стає аналітиком і консультантом. Це відповідає сучасним вимогам.

Перспективи розвитку цифрових технологій у бухгалтерському обліку пов'язані з подальшою автоматизацією. Очікується інтеграція різних інформаційних систем. Це дозволить створити єдине цифрове середовище. Важливим є розвиток стандартів електронного документообігу. Також необхідне вдосконалення нормативної бази. Це забезпечить ефективне використання технологій. Розвиток цифровізації сприятиме підвищенню достовірності інформації. Він визначає майбутнє облікових систем.

Забезпечення достовірності первинної облікової інформації є комплексним завданням. Воно потребує поєднання технологічних і організаційних заходів. Цифрові технології відіграють ключову роль у цьому процесі. Вони підвищують точність, оперативність і прозорість інформації. Водночас необхідно враховувати ризики цифровізації. Це вимагає розвитку систем контролю та захисту даних. Комплексний підхід забезпечує ефективність облікової системи. Він створює основу для сталого розвитку підприємства.

Список використаних джерел

1. Гаркуша С. А., Бабенко О. П., Радчук О. І. Інноваційні фахові технології як чинник цифрової модернізації бухгалтерського обліку // *Економіка та суспільство*. 2025. № 79. С. 251–259. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-94.

2. Безручук С. Л., Грабчук І. Л. Основні концепції впливу цифровізації на якість бухгалтерського обліку // *Економіка, управління та адміністрування*. 2021. № 4 (98). С. 69–74. DOI: https://doi.org/10.26642/jen-2021-4(98)-69-74.

3. Баланюк І. Ф., Степанівна Л. Н., Іваночко Б. Р., Шеленко Д. І., Мельник І. О. Цифрові технології Excel як інструмент гармонізації бухгалтерського обліку та економічного контролю з потребами бізнес-середовища. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. Вип. 14. DOI https://doi.org/10.5281/zenodo.16915316.

Бондарук Д.В.,
студентка 4 курсу інституту економіки та менеджменту
Науковий керівник – **Селіванова Н.М.,**
канд. екон. наук, доцент
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса

ВІЙСЬКОВИЙ ЗБІР В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

В умовах тривалої повномасштабної агресії забезпечення стабільного фінансування сектору безпеки й оборони є стратегічним пріоритетом держави. Військовий збір, запроваджений у 2014 році як тимчасовий захід, за десять років еволюціонував у фундаментальний елемент податкової системи України. Його актуальність сьогодні зумовлена безпрецедентною трансформацією: від допоміжного солідарного платежу до потужного інструменту мобілізації внутрішніх ресурсів. Це підтверджується радикальним підвищенням ставки до 5% та суттєвим розширенням кола платників у 2025 році. Потреба у переосмисленні його правового статусу, фіскальної ефективності та методів адміністрування визначає критичну значущість дослідження.

На сучасному етапі військовий збір набув ознак постійного податку, хоча формально закріплений у «Перехідних положеннях» ПКУ [1]. Ключова суперечність полягає в тому, що попри назву «збір», ці кошти не мають цільової прив’язки та спрямовуються до загального фонду бюджету, функціонуючи як надбавка до ПДФО.

Світовий та вітчизняний досвід підтверджує надзвичайний характер подібних фіскальних інструментів. Прикладом є збір на ліквідацію наслідків аварії на ЧАЕС або запровадження спеціальних воєнних податків у країнах ЄС під час масштабних криз. Військовий збір 2014 року став «консенсусним» податком: суспільство погодилося на нього як на справедливий метод екстреної підтримки армії. Проте за одинадцять років він трансформувався у стале джерело доходів бюджету [2]. Динаміка його ефективності залежно від масштабів воєнних дій детально відображена у табл. 1.

Незважаючи на тривалий період існування, правовий статус військового збору залишається вразливим через низку системних недоліків у законодавчому регулюванні.

По-перше, існує інституційна невизначеність: військовий збір досі не включено до основного переліку податків ст. 9 ПКУ [1]. Його тривале регулювання «Перехідними положеннями» суперечить правилам законодавчої техніки, оскільки тимчасовий захід фактично став

безстроковим [4]. Це створює парадокс, за якого вагомий елемент бюджету функціонує поза основним тілом закону.

Таблиця 1 – Еволюція ролі військового збору у фінансуванні оборони України

Період	Характеристика етапу	Надходження (абсолютні цифри)	Частка у видатках на оборону	Ефективність (забезпечення днів оборони)
2015-2021 рр.	Етап стабільності: ВЗ як вагоме джерело підтримки армії в умовах локального конфлікту	9,2-28,6 млрд грн	17,69%-22,43%	Покриття потреб на 65-82 дні на рік
2022-2025 рр.	Повномасштабна агресія та реформування: від критичного падіння частки до мобілізації ресурсів через ставку 5%	33,7-163,6 млрд грн	1,82%-6,13%	Покриття потреб на ~7-22 дні на рік
2026 р. (прогноз)	Етап фіскальної стійкості: стабілізація надходжень за рахунок повної адаптації бізнесу до нових умов	~170+ млрд грн	6,5%-7%	Прогнозно 23-25 днів на рік

Джерело: сформовано та розраховано автором на основі [2, 3]

По-друге, бракує чіткої дефініції поняття «військовий збір» та однозначного трактування бази оподаткування [4]. Відсутність термінологічної єдності провокує правові ризики та ускладнює роботу контролюючих органів у частині тлумачення спірних операцій.

По-третє, порушується принцип стабільності, оскільки зміни ставок відбуваються поспішно, без дотримання часових регламентів пп. 4.1.9 ПКУ [1, 4]. Нехтування періодом адаптації підриває прогнозованість фіскальної політики та суттєво збільшує навантаження на бухгалтерські служби підприємств.

Ключовим бар’єром на шляху до ефективного адміністрування залишається відсутність прозорого зв’язку між сплаченим збором та конкретними оборонними програмами. У нинішніх умовах кошти акумулюються у загальному фонді бюджету, що призводить до їх «розмивання» та втрати цільового призначення [5]. Виходячи з аналізу пріоритетів безпекового сектору, стратегічними напрямами розподілу цих ресурсів мають стати:

- безпосереднє фінансування потреб Збройних Сил України (орієнтовно 55% від загального обсягу);
- забезпечення медичної та психологічної реабілітації ветеранів;
- технологічна модернізація об’єктів вітчизняного ВПК [5].

Для якісного оновлення системи адміністрування доцільно розглянути створення Спеціального оборонного фонду та запровадження інструментів

персоніфікованої звітності. Інтеграція таких даних в «Електронний кабінет платника» дозволить у режимі реального часу відстежувати цільове використання внесків. Такий підхід трансформує військовий збір із примусового платежу на інструмент участі у захисті держави, що зміцнить довіру суспільства до податкової політики та стимулюватиме вихід доходів із тіні.

Вбачається необхідним відійти від практики накопичення коштів у загальному бюджетному кошику на користь прозорих напрямів витрат. Візуалізація розподілу внесків на закупівлю техніки чи реабілітацію ветеранів безпосередньо в кабінеті платника стане підтвердженням ефективності податкової системи та важливості кожного внеску для безпеки країни.

Перспективи фіскального розвитку збору також пов’язані з діджиталізацією облікових процесів. Впровадження інструментів інтелектуального аналізу транзакцій дозволить автоматизувати контроль за повнотою нарахування збору, особливо після залучення до складу платників фізичних осіб-підприємців. Це закладе підґрунтя для трансформації збору в прозорий та технологічний елемент податкової системи, що відповідає сучасним стандартам державного фінансового контролю.

У підсумку варто зазначити, що військовий збір пройшов шлях від тимчасового реагування на кризу до одного з ключових джерел фінансової стійкості держави. Подальший фіскальний розвиток потребує не лише коригування ставок, а й системної цифровізації адміністрування. Через перехід до прозорого цільового використання та автоматизованого обліку військовий збір остаточно трансформується у справедливий інструмент взаємної відповідальності, що гарантуватиме довгострокову безпеку країни.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : станом на 15 квіт. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 01.05.2026).

2. Фрадинський О., Коновальчук Д., Караван В. *Військовий збір: історичні витоки, особливості адміністрування та подальші вектори вдосконалення в Україні. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.* 2025. № 4(344). С. 419-424. DOI: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-344-4-58.

3. Військовий збір 2025: внесок українців у фінансування захисту України. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/-5535.

4. Гресь Н. Л., Недоступ К. К. Спірні аспекти процедури справляння військового збору: contra factum non datur argumentum. *Інвестиції: практика та досвід.* 2025. № 15. С. 145-152. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.15.145.

5. Кудирко О., Копистиренська Я. Трансформація військового збору в Україні: аналіз фіскальної ефективності, напрямів використання та шляхи подолання системних недоліків. *Економіка та суспільство.* 2026. № 84. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-84-42.

Браїлко А.Є.,
здобувачка вищої освіти,
Науковий керівник – **Канцедал Н.А.**,
канд. екон. наук, доцент,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ СОНЯЧНИХ ПАНЕЛЕЙ

У сучасних умовах розвитку економіки та посилення енергетичних викликів особливої актуальності набуває використання альтернативних джерел енергії, зокрема сонячної. Зростання вартості традиційних енергоресурсів, необхідність забезпечення енергетичної незалежності підприємств та підвищення рівня екологічної безпеки стимулюють суб'єктів господарювання до впровадження власних джерел генерації електроенергії. Одним із найбільш ефективних напрямів є використання сонячних панелей, що дозволяє не лише забезпечувати власні потреби, але й реалізовувати надлишок електроенергії. У зв'язку з цим виникає необхідність належного відображення таких операцій у бухгалтерському обліку та визначення їх податкових наслідків, що обумовлює актуальність дослідження.

Метою є узагальнення особливостей бухгалтерського обліку та оподаткування операцій, пов'язаних із використанням сонячних панелей, виробництвом та реалізацією електроенергії.

Сонячні панелі у бухгалтерському обліку визнаються об'єктами основних засобів, оскільки використовуються протягом тривалого періоду та приносять економічні вигоди підприємству. Тому питання їх належного обліку завжди знаходять в полі наукових досліджень, у тому числі з питань оподаткування [1] та інвентаризації [2].

Первісна вартість таких активів формується з урахуванням витрат на придбання, транспортування, монтаж і введення в експлуатацію. У

подальшому нараховується амортизація, яка включається до складу витрат діяльності та впливає на формування собівартості виробленої електроенергії [3].

Вироблена електроенергія може використовуватися як для власних потреб, так і для реалізації. Формування її собівартості здійснюється шляхом включення витрат на амортизацію обладнання, обслуговування, оплату праці та інших витрат, пов'язаних із процесом виробництва. Це забезпечує обґрунтованість визначення фінансового результату та ефективності використання альтернативних джерел енергії.

Особливості має облік операцій з продажу електроенергії за механізмом самовиробництва, який передбачає взаємозалік вартості відпущеної та спожитої електроенергії. У разі перевищення обсягів споживання підприємство сплачує різницю постачальнику, а у протилежному випадку - отримує компенсацію. Такий механізм безпосередньо впливає на порядок відображення розрахунків і момент визнання доходу [4].

Операції з постачання електроенергії оподатковуються ПДВ за основною ставкою. Особливістю є застосування касового методу, відповідно до якого податкові зобов'язання виникають на дату отримання оплати або проведення взаємозаліку. Підприємства також можуть складати зведені податкові накладні за результатами звітного періоду. Щодо податку на прибуток, такі операції відображаються за правилами бухгалтерського обліку без застосування спеціальних податкових різниць.

Окремо виділяються операції з продажу та монтажу сонячних панелей, які поєднують реалізацію товарів і надання послуг. Дохід у цьому випадку визнається окремо за кожним видом операцій, що забезпечує більш точне визначення фінансового результату. При цьому надходження коштів, у тому числі від банківських установ у разі кредитування покупця, розглядається як звичайна оплата і не створює додаткових зобов'язань для підприємства.

Водночас для платників єдиного податку існують обмеження щодо здійснення діяльності з виробництва та продажу електроенергії. Зокрема, така діяльність може бути віднесена до операцій з підакцизними товарами, а застосування механізму взаємозаліку суперечить вимогам щодо грошової форми розрахунків, що створює ризик втрати права на спрощену систему оподаткування.

Для узагальнення основних господарських операцій доцільно представити їх у вигляді таблиці 1.

Узагальнюючи викладене, можна зазначити, що облік операцій, пов'язаних із використанням сонячних панелей, є комплексним і охоплює облік основних засобів, виробництва, реалізації та оподаткування. Важливим є правильне формування собівартості, визначення моменту

виникнення податкових зобов’язань та врахування обмежень, встановлених податковим законодавством [5].

Таблиця 1 – Операції з обліку сонячних панелей

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Придбання сонячних панелей	152	631
Введення в експлуатацію	104	152
Нарахування амортизації	23 (91)	131
Реалізація електроенергії	361	703
Нарахування ПДВ	703	641
Реалізація сонячних панелей	361	702
Списання собівартості панелей	902	281
Доходи від монтажу	361	703
Списання витрат на монтаж	903	23
Надходження коштів	311	361

Отже, впровадження сонячних панелей у діяльність підприємств є перспективним напрямом, який сприяє підвищенню їх енергоефективності та фінансової стабільності, однак потребує належної організації обліку та дотримання вимог податкового законодавства.

Список використаних джерел

1. Єрмолаєва М. В, Лега О. В, Канцедал Н. А. Податок на додану вартість: актуальні питання обліку розрахунків та звітності. *Цифрова економіка та економічна безпека.* 2024. Вип. 1(10). DOI**:** https://doi.org/10.32782/dees.10-22.

2. Лега О. В., Канцедал Н. А., Пешков А. М. Інвентаризація як інструмент забезпечення фінансової стійкості підприємства. *Підприємництво та інновації*. 2025. Випуск 34, С. 37-44. DOI:https://doi.org/10.32782/2415-3583/34.5.

3. Продаж електроенергії за механізмом самовиробництва: які наслідки з ПДВ та податку на прибуток. *Дебет-Кредит.* 28.05.2025. URL: https://consulting.dtkt.ua/taxation/pdv/22770-prodaz-elektroenergiyi-za-mexanizmom-samovirobnictva-iaki-naslidki-z-pdv-ta-podatku-na-pributok.

4. Продаж та монтаж сонячних панелей: облік та податки. *Дебет-Кредит*. 18.07.2025. URL: https://consulting.dtkt.ua/accounting/individual-transactions/23305-prodaz-ta-montaz-soniacnix-panelei-oblik-ta-podatki.

5. Чи може платник ЄП продавати електроенергію від сонячних панелей? Дебет-Кредит. 04.04.2025. URL: https://consulting.dtkt.ua/simple/individual-single-tax/22291-ci-moze-platnik-jep-prodavati-elektroenergiiu-vid-soniacnix-panelei.

Горбовцова К.С.,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності D1«Облік і оподаткування»
Науковий керівник – **Назаренко О.В.,**
д-р екон. наук, професор
Сумський національний аграрний університет
м. Суми

ОСОБЛИВОСТІ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА МІНІМІЗАЦІЇ ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

За сучасних умов ведення бізнесу: нестабільного економічного середовища, провадження військових дій на території України, постійних трансформацій податкового законодавства та посилення цифровізації податкового контролю проблематика ідентифікації та мінімізації податкових ризиків діяльності окремих суб'єктів господарювання набуває особливої актуальності. Податкові ризики можуть призводити до фінансових втрат, значних штрафних санкцій, блокування сформованих податкових накладних, погіршення ділової репутації та зниження рівня фінансової стійкості окремого підприємства. Саме тому питання своєчасної ідентифікації та мінімізації податкових ризиків являється важливою компонентою ефективного податкового менеджменту сучасного бізнес суб'єкта. Для цього підприємства повинні проводити системний аналіз господарських операцій, оцінювати податкове навантаження, проводити моніторинг змін податкового законодавства та аналізувати результати податкових перевірок. Значна увага приділяється ризико-орієнтованому підходу, який дозволяє визначати найбільш проблемні ділянки облікового супроводження податків та концентрувати ресурси на їх контролі. Ідентифікація, найбільш поширені індикатори наявності та заходи мінімізації податкових ризиків відображено на рисунку 1.

В ході дослідження встановлено, що суттєва частка порушень податкової дисципліни в умовах дії воєнного стану обумовлена недостатньо ефективною системою внутрішнього аудиту та слабким рівнем організації внутрішнього контролю в умовах діяльності окремого господарюючого суб'єкта. Нестабільність нормативно-правового середовища, ускладнення логістичних процесів, кадровий дефіцит та обмежений доступ до первинної документації значно підвищують імовірність виникнення податкових помилок та фінансових санкцій. Відсутність системного контролю за правильністю ведення обліку податків, несвоєчасна ідентифікація розбіжностей у податковій звітності та недостатній моніторинг ризикових господарських операцій негативно впливають на рівень податкової безпеки підприємства. Особливої актуальності в сучасних умовах набуває необхідність оперативного

реагування на зміни у порядку адміністрування податків, зокрема щодо реєстрації податкових накладних, підтвердження реальності господарських операцій та дотримання строків подання звітності [1].

Рисунок 1 – Податкові ризики: визначення, індикатори наявності, заходи мінімізації.

Джерело: узагальнено автором на підставі [1,2]

Отже, ефективне управління податковими ризиками виступає важливою умовою забезпечення фінансової безпеки та стабільного розвитку підприємства. Своєчасна ідентифікація ризиків, застосування ризико-орієнтованого підходу та впровадження сучасних інструментів податкового контролю дозволяють мінімізувати негативні наслідки податкових порушень і підвищити ефективність діяльності суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел

1. Назаренко О.В., Назаренко І.М. Формування обліково-інформаційних компонент адміністрування та внутрішнього аудиту розрахунків підприємств за ПДВ в період дії військового стану. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 22. С. 7–15. https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.22.7

2. Податковий Кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI. Дата оновлення: 15.04.2026. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 10.05.2026).

Домарацька О.Є.,
здобувачка вищої освіти 1м курсу
обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – **Чебан Ю.Ю.,**
канд. екон. наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сучасний розвиток аграрного сектору України супроводжується зростанням ролі фермерських господарств як важливих суб'єктів забезпечення продовольчої безпеки, розвитку сільських територій та формування економічної стійкості держави. Особливого значення діяльність фермерських господарств набуває в умовах воєнного стану, коли аграрне виробництво функціонує в умовах підвищених ризиків, нестабільності ринків, логістичних проблем та обмеженості фінансових ресурсів. За таких умов ефективне облікове забезпечення стає не лише інструментом фіксації господарських операцій, але й важливою складовою управління діяльністю фермерських господарств, прийняття обґрунтованих управлінських рішень та забезпечення фінансової стійкості.

Облікове забезпечення діяльності фермерських господарств характеризується низкою специфічних особливостей, зумовлених сезонним характером аграрного виробництва, залежністю результатів діяльності від погодних умов, коливанням цін на паливо, насіння, добрива та інші матеріальні ресурси, а також необхідністю обліку біологічних активів. Додатковими факторами є обмеженість кадрового забезпечення, коли в невеликих фермерських господарствах функції бухгалтерського обліку нерідко виконують самі власники або працівники без вузької спеціалізації, поєднуючи їх з іншими управлінськими обов'язками [1,2]. У сучасних умовах воєнного стану суттєвий вплив також мають проблеми логістики, нестача трудових ресурсів, ризики втрати майна та нестабільність умов господарювання, що ускладнює організацію обліку та підвищує значення оперативного управління інформацією. Тому сучасні

умови господарювання формують нові виклики для організації бухгалтерського обліку у фермерських господарствах.

Одним із зазначених викликів є обмеженість кадрового та фінансового забезпечення. Значна частина фермерських господарств належить до суб'єктів малого підприємництва, де функції бухгалтерського обліку нерідко виконуються власником або працівниками без достатнього рівня спеціальної підготовки. Це підвищує ризики помилок у веденні обліку, формуванні звітності та дотриманні податкового законодавства. Важливим викликом залишається постійна зміна нормативно-правового регулювання у сфері бухгалтерського обліку та оподаткування, враховуючи накладене законодавство воєнного часу. Фермерські господарства змушені оперативно адаптуватися до змін у податковому законодавстві, правилах бронювання працівників, державної підтримки, обліку гуманітарної допомоги, грантового фінансування та програм міжнародної підтримки аграрного сектору. Наприклад, фермерське господарство, маючи на меті забезпечення розвитку власної справи, долучається до отримання міжнародної грантової допомого на придбання техніки або насіння, однак через недостатню обізнаність із правилами бухгалтерського обліку та документального оформлення виникають труднощі з правильним відображенням таких операцій у фінансовій звітності. Це може призвести до ризиків порушення умов грантових програм або виникнення податкових спорів.

До того ж, облік витрат у період воєнного стану, коли через порушення логістики та нестабільність цін фермерські господарства змушені закуповувати матеріальні ресурси за значно вищими цінами або змінювати постачальників у короткі строки. За відсутності належного аналітичного обліку це ускладнює контроль собівартості продукції та оцінку ефективності виробництва [3]. Серед сучасних викликів також слід виділити недостатній рівень цифровізації облікових процесів у невеликих фермерських господарствах. Частина суб'єктів господарювання продовжує вести облік у спрощеній або частково паперовій формі, що знижує оперативність отримання інформації та ускладнює здійснення внутрішнього контролю. Сучасні умови потребують інтеграції цифрових технологій, автоматизованих систем обліку та електронного документообігу.

Перспективи розвитку облікового забезпечення діяльності фермерських господарств пов'язані, насамперед, із цифровою трансформацією облікових процесів, впровадженням сучасних програмних продуктів, розвитком управлінського обліку та посиленням аналітичної складової. Важливим напрямом є адаптація облікової системи до потреб стратегічного управління, що дозволить фермерським господарствам своєчасно оцінювати ризики, контролювати витрати та приймати ефективні

управлінські рішення. Перспективним є також розвиток обліку екологічних та соціальних аспектів діяльності фермерських господарств у контексті євроінтеграційних процесів та впровадження принципів сталого розвитку. Зростає значення облікового забезпечення органічного виробництва, грантового фінансування, державної підтримки та програм відновлення аграрного сектору.

Облікове забезпечення діяльності фермерських господарств в сучасних умовах виходить за межі традиційної функції ведення бухгалтерського обліку та перетворюється на важливий елемент системи управління господарством. Подолання сучасних викликів та впровадження інноваційних підходів до організації обліку сприятиме підвищенню ефективності діяльності фермерських господарств, зміцненню їх фінансової стійкості та забезпеченню конкурентоспроможності аграрного сектору України.

Список використаних джерел

1. Про фермерське господарство: закон України від 19.06.2003 № 973-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text.

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text.

3. Здирко Н., Іщенко Я. Організаційні основи побудови системи обліку витрат виробництва фермерських господарств. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-86.

Дунська С.Ю.,
здобувач вищої освіти групи М-32д,
Науковий керівник – **Крупельницька І.Г.,**
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
м. Вінниця

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Облік митних платежів на підприємстві має важливе значення для суб’єктів господарювання, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. Під час ввезення або вивезення товарів підприємство працює не лише з господарською операцією купівлі чи продажу, а й з митним оформленням, визначенням митної вартості, нарахуванням податків і правильним відображенням цих сум у бухгалтерському та податковому обліку.

Митні платежі включають обов’язкові платежі, які справляються під час переміщення товарів через митний кордон України. До них належать мито, податок на додану вартість, акцизний податок у визначених випадках та інші платежі, пов’язані з митним оформленням. Для підприємства ці платежі мають не тільки податкове, а й облікове значення, оскільки вони можуть впливати на собівартість імпортованих товарів, фінансовий результат і кінцеву ціну реалізації продукції [2]. Однією з основних особливостей обліку митних платежів є залежність їх розміру та порядку відображення від митного режиму. Підприємство може здійснювати операції в режимі імпорту, експорту, митного складу, тимчасового ввезення або інших режимах. Кожен із них має свої правила нарахування і сплати митних платежів. Наприклад, при імпорті товари зазвичай підлягають оподаткуванню митом і ПДВ, а при експорті окремі платежі можуть не справлятися або застосовуватися за іншими правилами [4]. Через це бухгалтеру важливо правильно визначити митний режим ще на етапі оформлення документів, адже від цього залежить подальше відображення операції в обліку. У бухгалтерському обліку митні платежі найчастіше пов’язані з формуванням первісної вартості імпортованих товарів, запасів або необоротних активів. Якщо підприємство ввозить товар для подальшого продажу, сума ввізного мита включається до його собівартості. Це збільшує вартість запасів і надалі впливає на фінансовий результат під час їх реалізації. Податок на додану вартість, сплачений при імпорті, за наявності правильно оформленої митної декларації може бути включений до податкового кредиту. Тому для підприємства важливо не лише сплатити митні платежі, а й мати документи, які підтверджують право на відображення цих сум у податковому обліку [3].

В умовах воєнного стану облік митних платежів став складнішим через зміни в митному регулюванні, логістиці, строках постачання та умовах зберігання товарів. Підприємства частіше використовують митні склади, оскільки це дає змогу тимчасово зберігати товари під митним контролем без негайної сплати всіх платежів. Такий режим може бути зручним для бізнесу, але водночас потребує точного обліку залишків, строків перебування товарів на складі, руху продукції та моменту виникнення податкових зобов’язань [1].

Особливу увагу на підприємстві потрібно приділяти документальному оформленню операцій. Основними документами для обліку митних платежів є митна декларація, зовнішньоекономічний договір, інвойс, транспортні документи, платіжні доручення, сертифікати походження товару та інші підтвердні документи. Саме на їх основі визначаються митна вартість, база оподаткування і сума платежів. Якщо в документах є помилки, це може призвести до неправильного розрахунку податкових зобов’язань, донарахувань, штрафів або затримки митного оформлення.

Облік митних платежів має бути організований так, щоб підприємство могло контролювати правильність визначення митної вартості товарів, відповідність обраного митного режиму змісту господарської операції, своєчасність сплати платежів і наявність повного пакета первинних документів. Також важливо правильно включати суми мита до первісної вартості товарів і коректно відображати імпортний ПДВ у податковому кредиті. Це особливо важливо для підприємств, які регулярно здійснюють імпортні операції або працюють з великими партіями товарів.

Складність обліку митних платежів полягає в тому, що вони перебувають на перетині бухгалтерського, податкового та митного обліку. Помилка в одному елементі може вплинути на всю операцію. Наприклад, неправильне визначення митної вартості змінює суму мита, суму ПДВ, первісну вартість товару і фінансовий результат підприємства. Тому облік таких платежів не можна сприймати як звичайне внесення даних у бухгалтерську програму. Він потребує розуміння змісту зовнішньоекономічної операції та вимог митного законодавства.

Окреме значення має податковий аспект митних платежів. Вони впливають на грошові потоки підприємства, адже значні суми можуть сплачуватися ще до фактичної реалізації імпортованих товарів. Це створює додаткове фінансове навантаження, особливо для підприємств, які працюють з великими обсягами продукції або мають нестабільні строки постачання. У таких умовах правильне планування митних платежів допомагає уникати касових розривів і підтримувати безперервність господарської діяльності [2].

Отже, особливості обліку митних платежів на підприємстві пов’язані з правильним визначенням митного режиму, формуванням митної вартості, документальним підтвердженням операцій, включенням окремих платежів до собівартості товарів і відображенням податкового кредиту з ПДВ. В умовах воєнного стану ці питання стали ще актуальнішими, оскільки підприємства змушені швидко реагувати на зміни в логістиці, митному оформленні та податковому регулюванні. Якісний облік митних платежів дає змогу підприємству контролювати витрати, уникати штрафних санкцій і точніше визначати фінансовий результат зовнішньоекономічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Лайчук С. М., Поліщук І. Р., Когут К. С., Синицька Н. В. Статистичний аналіз ефективності використання митних складів під час застосування митних режимів у період воєнного стану в Україні. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2024. № 2(58). С. 12–23. DOI: https://doi.org/10.26642/pbo-2024-2(58)-12-23.

2. Найденко О. Є. Місце митних платежів в системі оподаткування. *Наукові перспективи*. 2024. № 9(51). С. 692–706. DOI: https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-9(51)-691-705.

3. Плекан М. В., Гнатишин Л. Б. Особливості обліку та оподаткування зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 46. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-30.

4. Найденко О. Є. Митні режими експорту та імпорту: обліково-податковий аспект. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-38.

Ілюс А.С.,
здобувачка вищої освіти групи МЗД-11дск,
Науковий керівник – **Крупельницька І.Г.,**
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
м. Вінниця

ВПЛИВ ВАЛЮТНОГО КУРСУ НА ОБЛІК ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ

Валютний курс прямо впливає на облік зовнішньоекономічних операцій, бо більшість експортних та імпортних розрахунків проводиться в іноземній валюті, а бухгалтерська звітність підприємства ведеться у гривні. Через це кожна операція потребує перерахунку за курсом НБУ на конкретну дату. Якщо курс змінюється між датою авансу, відвантаження, отримання послуг, оплати або датою балансу, у підприємства можуть виникати курсові різниці. Саме вони впливають на доходи, витрати, фінансовий результат і податкові показники. Найперше значення має правильне визначення дати операції. Якщо підприємство отримує товар, послугу або валютну оплату, бухгалтер не може взяти будь-який зручний курс. Потрібно визначити, яка подія була першою: аванс, постачання, підписання акта, відвантаження товару чи оплата. У зовнішньоекономічній діяльності це особливо важливо, бо одна й та сама сума в доларах або євро може мати різний гривневий еквівалент залежно від дати перерахунку.

Курсові різниці виникають не за всіма статтями обліку. Їх розраховують лише за монетарними статтями, тобто тими, які будуть погашені грошима. До них належать іноземна валюта на рахунках, валютна дебіторська та кредиторська заборгованість. За немонетарними статтями курсові різниці не визначаються. Наприклад, якщо підприємство отримало 100% передоплату від нерезидента, а потім відвантажило товар, така

заборгованість погашається не грошима, а товаром. Тому вона є немонетарною, і перерахунок за новим курсом не проводиться [2].

Це добре видно на прикладі експорту повністю оплаченого товару. Якщо нерезидент у травні здійснив 100% передоплату, а товар відвантажено в червні, дохід від реалізації потрібно визнавати за курсом НБУ на дату отримання авансу, а не на дату відвантаження. У такій ситуації не виникає курсових різниць, бо кредиторська заборгованість перед нерезидентом уже була сформована на дату авансу й надалі просто закривається відвантаженням товару. Тому бухгалтерська програма, яка в такому випадку коригує дохід за рахунком 701 через зміну курсу, фактично працює неправильно [4]. Інша ситуація виникає, коли першою подією є відвантаження товару, а оплата від нерезидента надходить пізніше. Тоді в експортера з'являється валютна дебіторська заборгованість. Вона є монетарною, бо нерезидент має погасити її коштами. Якщо між датою відвантаження і датою оплати курс змінився, підприємство повинне визначити курсову різницю. Додатна різниця відображається як дохід від операційної курсової різниці, а від'ємна – як витрати від операційної курсової різниці.

Для простого розуміння це можна подати так: курсова різниця дорівнює сумі валюти, помноженій на різницю між курсом НБУ на кінець і початок операції. Якщо підприємство має дебіторську заборгованість 10 000 дол. США, а курс зріс з 40 грн до 41 грн за долар, різниця становитиме 10 000 грн. Але важливо не просто зробити арифметичний розрахунок, а правильно визначити, чи ця стаття справді монетарна. Помилка саме в цьому місці може призвести до завищення доходів або витрат. Валютний курс впливає і на ПДВ-облік за операціями з нерезидентами. Наприклад, у разі отримання послуг від нерезидента з місцем постачання на митній території України отримувач сам нараховує ПДВ і складає податкову накладну. Якщо договірна вартість таких послуг змінюється, виникає питання, який курс НБУ брати для розрахунку коригування. В одному з практичних прикладів підприємство сплатило нерезиденту 1000 дол. США за курсом 41,5 грн/дол., тому ПДВ-зобов'язання становили 8300 грн. Після збільшення вартості послуг на 100 дол. США та оформлення акта за курсом 41,8 грн/дол. додаткове ПДВ-зобов'язання склало 836 грн, а загальна сума ПДВ – 9136 грн [1].

Є й зворотна ситуація. Якщо вартість послуг зменшується, логічно застосовувати курс, який діяв на дату первісного нарахування ПДВ-зобов'язань, а не новий курс на дату повернення коштів. У прикладі з джерела підприємство сплатило 1000 дол. США за курсом 41,7 грн/дол. і нарахувало ПДВ у сумі 8340 грн. Потім вартість послуг зменшилася до 900 дол. США, тому коригування на 100 дол. США становило 834 грн, а кінцева сума ПДВ-зобов'язань – 7506 грн [1]. Такі приклади показують, що

валютний курс впливає не тільки на бухгалтерський дохід або витрати, а й на правильність податкового обліку.

Для підприємств, які здійснюють експортно-імпортні операції, валютний курс також пов'язаний із митною вартістю, податковим кредитом і первинними документами. У джерелі на прикладі ТОВ «Технокап УА» зазначено, що підприємство здійснює експортні поставки до Чехії та Іспанії, а для обліку ЗЕД важливими є митні декларації, акти приймання-передачі, товарно-транспортні накладні й податкові накладні [3, с. 405]. Для імпорту важливо, що митна вартість включає супутні витрати: транспортні, страхові та митні платежі. Саме вона стає базою для відображення активів, витрат і податкового кредиту [3, с. 405].

Окремо потрібно враховувати нормативне регулювання. НП(С)БО 21 визначає порядок обліку операцій в іноземній валюті та курсових різниць. Операції при первісному визнанні перераховуються у валюту звітності за курсом НБУ на дату здійснення операції, а курсові різниці за монетарними статтями відображаються у складі фінансових результатів [5, с. 77]. Це означає, що валютний курс впливає не тільки на технічний перерахунок, а й на підсумковий фінансовий результат підприємства. В умовах воєнного стану та економічної нестабільності роль правильного обліку валютних операцій зростає. Зміни у валютному законодавстві вплинули на облік експортних та імпортних операцій: підприємства отримали ширші можливості використання валютних рахунків, зменшилася кількість документів для валютного контролю, але водночас зросла потреба правильно відображати валютні операції у фінансовій звітності. Тому бухгалтерський облік ЗЕД уже не можна вести «механічно» — він потребує постійного контролю за датами, курсами, документами й податковими наслідками.

У підсумку, валютний курс є одним із ключових факторів обліку зовнішньоекономічних операцій. Він впливає на первісне визнання доходів, витрат, активів і зобов'язань, на визначення курсових різниць, на ПДВ-коригування, митну вартість і фінансовий результат. Найбільші помилки виникають тоді, коли підприємство плутає монетарні та немонетарні статті, бере неправильну дату курсу або автоматично довіряє обліковій програмі без перевірки. Тому для якісного обліку ЗЕД потрібні чітка облікова політика, правильне налаштування бухгалтерської програми, контроль первинних документів і постійне відстеження змін у валютному, митному та податковому регулюванні.

Список використаних джерел

1. Войтенко Т. Валютний курс для коригування ПДВ у разі зміни вартості послуг від нерезидента. *Податки & бухоблік*. 2025. № 33. URL: https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2025/april/issue-33/article-132703.html.

2. Курсові різниці: бухоблік і вплив на оподаткування єдиним та податком на прибуток. *7eminar*. 2025. URL: https://7eminar.ua/news/13069-kursovi-riznici-buxoblik-i-vpliv-na-opodatkuvannya-jedinim-ta-podatkom.

3. Малецька О. І. Організація обліку та оподаткування експортно-імпортних операцій підприємства в умовах загроз економічній безпеці України. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2025. Т. 1, № 21. С. 405–415. doi: https://doi.org/10.15330/apred.1.21.405-415.

4. Проценко М. Чи виникають під час експорту повністю оплаченого товару курсові різниці? *Все про бухгалтерський облік*. 2025. № 61. URL: https://gazeta.vobu.ua/archives/78192.

5. Сидіч М. Ю. Аналіз нормативно-правового регулювання обліку і контролю експортних та імпортних операцій. *Економічний вісник Донбасу*. 2025. № 3(81). С. 77–82. DOI: https://doi.org/10.12958/1817-3772-2025-3(81)-77-82.

Камбур К.В.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – **Дубініна М.В.,**
д-р. екон. наук, професор
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

УПРАВЛІННЯ РЕЗЕРВАМИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Сучасні умови функціонування аграрних підприємств характеризуються підвищеним рівнем невизначеності та ризиків. Це зумовлює зростання ролі обліково-аналітичної інформації в системі управління. Важливим інструментом у цьому процесі виступають резерви, які дозволяють забезпечити фінансову стійкість підприємства. Вони формують основу для покриття можливих втрат і непередбачених витрат. Обліково-аналітична система забезпечує інформаційне підґрунтя для прийняття управлінських рішень. Якість цієї інформації визначає ефективність управління резервами. У результаті підвищується здатність підприємства адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Це підтверджує актуальність дослідження.

Резерви в системі бухгалтерського обліку розглядаються як інструмент захисту капіталу та забезпечення безперервності діяльності підприємства. Вони виконують функцію покриття майбутніх витрат і втрат, що можуть

виникати в умовах невизначеності [2]. Такий підхід підкреслює їх стратегічне значення. Резерви формують додатковий фінансовий ресурс для стабілізації діяльності підприємства. Вони також сприяють зниженню негативного впливу ризиків. У аграрному секторі це має особливе значення. Це пов'язано з високою залежністю від природних факторів.

Особливості аграрного виробництва визначають специфіку формування резервів. Сезонність, біологічна трансформація активів та кліматичні ризики ускладнюють прогнозування результатів діяльності [1]. Це потребує використання спеціальних підходів до управління резервами. Обліково-аналітична інформація має враховувати ці фактори. Вона повинна забезпечувати своєчасне виявлення ризиків.

Важливим є розмежування понять «резерви» та «забезпечення». Забезпечення відображають майбутні зобов'язання підприємства, тоді як резерви виконують функцію фінансового захисту [1]. Це розмежування має суттєве значення для управління. Воно впливає на методику обліку та аналізу. Неправильне трактування цих категорій знижує якість облікової інформації. Це ускладнює процес прийняття управлінських рішень. Тому необхідне чітке методичне забезпечення.

Критичний аналіз практики показує, що формування резервів на підприємствах часто має формальний характер. Відсутність належного аналітичного обґрунтування знижує їх ефективність [1]. Це призводить до викривлення фінансових показників. Також знижується рівень довіри до облікової інформації. Недостатня деталізація облікових процедур ускладнює контроль. У результаті підвищуються ризики управлінських помилок. Це свідчить про необхідність удосконалення обліково-аналітичного забезпечення.

Обліково-аналітична інформація відіграє ключову роль у процесі управління резервами. Вона забезпечує оцінку їх достатності та ефективності використання [2]. Це дозволяє своєчасно коригувати управлінські рішення. Інформація повинна бути достовірною та релевантною. Її аналітичність визначає якість управління. У аграрних підприємствах це має особливе значення. Це пов'язано з високим рівнем невизначеності.

Формування резервів повинно базуватися на ризик-орієнтованому підході. Це передбачає врахування ймовірності виникнення втрат і їх можливих наслідків [1]. Такий підхід дозволяє підвищити ефективність використання ресурсів. Він також сприяє забезпеченню фінансової стабільності підприємства. Облікова політика повинна враховувати ці аспекти. Це підвищує її значення як інструменту управління. У результаті покращується якість облікової інформації.

Важливим елементом управління резервами є система внутрішнього контролю. Вона забезпечує перевірку правильності їх формування та

використання [2]. Це дозволяє своєчасно виявляти відхилення. Контроль сприяє підвищенню достовірності облікової інформації. Він також забезпечує дотримання встановлених процедур. У результаті знижується рівень фінансових ризиків. Це підвищує ефективність управління підприємством.

Подальший розвиток управління резервами пов'язаний із удосконаленням облікової політики. Вона повинна забезпечувати чітке регламентування процесів формування та використання резервів [1]. Необхідно враховувати галузеву специфіку аграрного виробництва. Це дозволяє підвищити адаптивність облікової системи. Важливим є також впровадження сучасних інформаційних технологій. Це сприяє підвищенню оперативності обробки інформації. У результаті зростає ефективність управління.

Управління резервами аграрних підприємств на основі обліково-аналітичної інформації є важливим фактором їх стабільного розвитку. Воно забезпечує формування достовірної інформаційної бази для прийняття рішень. Це дозволяє мінімізувати вплив ризиків і підвищити фінансову стійкість підприємства [1]. Обліково-аналітична система виступає ключовим елементом цього процесу. Її розвиток потребує системного підходу. Це створює передумови для підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств. У результаті забезпечується їх конкурентоспроможність.

Список використаних джерел

1. Демська Ю.В. Роль професійного судження при формуванні резервів капіталу на підприємстві. *Економіка, облік, фінанси та право в умовах глобалізації* : тези доповідей Міжнародної науковопрактичної конференції. Полтава, Україна, 8 лютого 2021 р. Полтава: ЦФЕНД.

2. Садовська І., Замула І., Мельник К. Політика формування забезпечень та резервів в обліково-аналітичній системі сільськогосподарського підприємства. *Економіка та суспільство*. 2026. (83). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-83-117.

Красовський К.О.,
здобувач вищої освіти групи М-32д
Науковий керівник – **Крупельницька І.Г.,**
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
м. Вінниця

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Зовнішньоекономічна діяльність для українських підприємств уже не обмежується лише експортом товарів або закупівлею імпортної продукції. Вона охоплює розрахунки з нерезидентами, міжнародні послуги, операції з давальницькою сировиною, ліцензійні платежі, транспортно-експедиційне обслуговування, участь у міжнародних тендерах та інші форми співпраці. Через це бухгалтерський облік ЗЕД має бути не формальним відображенням господарських операцій, а реальною інформаційною основою управління. У ньому потрібно враховувати валюту договору, дату переходу ризиків, умови оплати, митну вартість, транспортні витрати, податкові наслідки та курсові різниці. Для підприємства, яке працює із зовнішніми ринками, облік стає одним із ключових інструментів контролю. Наприклад, якщо підприємство експортує продукцію до Польщі, у бухгалтерському обліку потрібно правильно визначити момент визнання доходу, підтвердити факт експорту митною декларацією, відобразити заборгованість нерезидента, провести перерахунок валюти та проконтролювати строки розрахунків. Якщо йдеться про імпорт обладнання, важливо не лише показати оплату постачальнику, а й сформувати первісну вартість активу з урахуванням митних платежів, доставки, страхування та інших витрат, безпосередньо пов’язаних із придбанням.

Сучасні підходи до обліково-аналітичного забезпечення ЗЕД розглядають бухгалтерський облік як частину загальної системи управління підприємством. Облікова інформація допомагає оцінити ефективність зовнішньоекономічних контрактів, порівняти вигідність різних ринків, визначити вплив логістичних витрат на собівартість, виявити валютні ризики та контролювати розрахунки з іноземними контрагентами. У цьому разі бухгалтерія не просто фіксує вже здійснені операції, а надає дані для прийняття управлінських рішень: чи варто продовжувати співпрацю з певним партнером, чи потрібно змінити умови поставки, чи є доцільним використання передоплати або відстрочення платежу [1].

Однією з найбільш складних ділянок обліку ЗЕД є валютні операції. Оскільки більшість зовнішньоекономічних договорів укладається в

іноземній валюті, підприємство постійно стикається з потребою перерахунку сум у гривню. На практиці це означає, що сума доходу, витрат, дебіторської або кредиторської заборгованості може змінюватися через коливання валютного курсу. Наприклад, підприємство відвантажило товар нерезиденту на суму 20 тис. євро, а оплату отримало через місяць. За цей час курс євро міг змінитися, тому в обліку виникає курсова різниця. Вона може бути позитивною або негативною і прямо впливає на фінансовий результат.

Важливим елементом облікового забезпечення ЗЕД є документування експортно-імпортних операцій. До основних документів належать зовнішньоекономічний контракт, інвойс, митна декларація, транспортні документи, банківські виписки, платіжні доручення, акти приймання-передачі, сертифікати якості та інші підтвердні документи. Кожен із них виконує окрему функцію. Контракт визначає умови поставки, ціну, валюту платежу, строки та відповідальність сторін. Інвойс підтверджує вартість і кількість товарів. Митна декларація потрібна для підтвердження факту експорту або імпорту. Без повного пакета документів складно підтвердити реальність операції, правомірність застосування нульової ставки ПДВ при експорті чи формування податкового кредиту при імпорті [5].

Особливість ЗЕД полягає ще й у тому, що бухгалтерський облік тісно пов’язаний із митним і податковим регулюванням. При імпорті бухгалтер має врахувати митну вартість товару, ввізне мито, акцизний податок, ПДВ, транспортно-заготівельні витрати. При експорті важливо підтвердити фактичне вивезення товару за межі митної території України, правильно визначити дату доходу та відобразити розрахунки з нерезидентом. Якщо підприємство працює з давальницькою сировиною, облік ускладнюється, адже потрібно розмежувати право власності на сировину, витрати на переробку, повернення готової продукції або її реалізацію за кордоном. Тому для різних видів ЗЕД не може бути одного однакового підходу [3]. Окремої уваги потребує облікова політика підприємства. Для суб’єкта господарювання, який регулярно здійснює зовнішньоекономічні операції, доцільно виділяти в наказі про облікову політику окремий розділ, присвячений ЗЕД. У ньому варто закріпити порядок обліку курсових різниць, методику формування первісної вартості імпортованих запасів і необоротних активів, підходи до визнання доходів та витрат за експортними контрактами, порядок обліку митних платежів, транспортних і страхових витрат, а також правила аналітичного обліку за країнами, контрагентами, договорами та валютами. Така деталізація зменшує ризик випадкових рішень, коли однакова операція в різні періоди відображається по-різному [2].

Практичний приклад можна подати на ситуації з імпортом виробничого обладнання. Підприємство укладає контракт із німецьким

постачальником, здійснює передоплату в євро, оплачує доставку, проходить митне оформлення і вводить обладнання в експлуатацію. У бухгалтерському обліку потрібно окремо показати валютну передоплату, розрахувати курсові різниці за монетарними статтями, включити до первісної вартості обладнання митні платежі, транспортні витрати й витрати на страхування, а також правильно відобразити податковий кредит з ПДВ. Якщо частину витрат помилково віднести одразу на витрати періоду, а не включити до первісної вартості активу, фінансова звітність уже не буде точною. Для експортних операцій показовою є ситуація з продажем української аграрної продукції іноземному покупцю. Тут важливо підтвердити походження та якість продукції, правильно оформити митну декларацію, контролювати логістичні витрати й строки надходження валютної виручки. В умовах воєнного стану логістика стала складнішою: маршрути можуть змінюватися, витрати на перевезення зростають, терміни доставки стають менш прогнозованими. Через це аналітичний облік логістичних витрат за маршрутами, договорами й партіями товару допомагає зрозуміти реальну рентабельність експорту, а не лише формальний дохід від продажу [4].

Найбільш доцільними напрямами вдосконалення облікового забезпечення ЗЕД є деталізація облікової політики, посилення аналітичного обліку за договорами й контрагентами, регулярний контроль курсових різниць, автоматизація документообігу та узгодження бухгалтерського, податкового й митного обліку. Таке поєднання дає змогу підприємству точніше оцінювати фінансовий результат, зменшувати валютні й податкові ризики та впевненіше працювати на міжнародних ринках.

Список використаних джерел

1. Грицай О. І., Дефір І. В. Обліково-аналітичне забезпечення процесів управління зовнішньоекономічною діяльністю. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Проблеми економіки та управління*. 2025. Т. 9, № 2. С. 106–120. DOI:https://doi.org/10.23939/semi2025.02.106.

2. Кононенко Л.В., Савченко В.М., Назарова Г.Б. Обліково-аналітичне забезпечення та оподаткування підприємництва у зовнішньоекономічній діяльності: проблеми та перспективи розвитку. *Науковий вісник Льотної академії. Серія: Економіка, менеджмент та право*. 2025. № 9. С. 31–40. DOI 10.33251/2707-8620-2025-9-31-40.

3. Прокопишин О., Лега О., Тютюнник С., Гуменюк І. Обліково-аналітичне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств України в розрізі її видів. *Вісник Львівського національного університету природокористування. Серія: Економіка АПК*. 2025. № 32. С. 55–62. DOI: 10.31734/economics2025.32.055.

4. Сидіч М. Ю. Аналіз нормативно-правового регулювання обліку і контролю експортних та імпортних операцій. *Економічний вісник Донбасу*. 2025. № 3(81). С. 77–82. DOI: https://doi.org/10.12958/1817-3772-2025-3(81)-77-82.

5. Сидіч М.Ю. Методологічні засади обліку і контролю експортних та імпортних операцій. *Вісник економічної науки України*. 2025. № 1(48). С. 39–41. DOI: https://doi.org/10.37405/1729-7206.2025.1(48).39-41.

Крупельницька А.І.,
Ілюхіна А.А.,
здобувачі вищої освіти групи М-32д
Науковий керівник – **Крупельницька І.Г.,**
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
м. Вінниця

ГАРМОНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Гармонізація бухгалтерського обліку України з міжнародними стандартами фінансової звітності стала одним із важливих напрямів економічних змін, пов’язаних із європейською інтеграцією. Для підприємств це вже не лише питання правильного складання звітності, а й питання довіри з боку інвесторів, банків, партнерів і контролюючих органів. Якщо фінансова інформація подається за зрозумілими міжнародними правилами, її простіше порівнювати з показниками інших компаній, оцінювати ризики та приймати управлінські рішення. Через це МСФЗ поступово перетворюються на спільну «мову» фінансової звітності, без якої складно говорити про повноцінну участь українського бізнесу в міжнародному економічному середовищі. Українська система бухгалтерського обліку тривалий час була більше пов’язана з податковими правилами, ніж із потребами користувачів фінансової інформації. Для багатьох підприємств головним було правильно оформити первинні документи, розрахувати податкові зобов’язання й подати звітність у встановлений строк. Міжнародні стандарти мають іншу логіку: вони орієнтуються на реальний фінансовий стан підприємства, економічну сутність операцій, ризики, майбутні вигоди та зобов’язання. Саме тому перехід до МСФЗ змінює не тільки форму звіту, а й сам підхід до обліку. Наприклад, для зовнішнього інвестора важливо бачити не лише чистий

прибуток, а й структуру активів, рівень боргового навантаження, якість доходів і можливі фінансові ризики [1].

Однією з причин актуальності гармонізації є те, що МСФЗ застосовуються у великій кількості країн і стали основою для порівняння фінансової звітності на міжнародному рівні. Для України це має практичне значення, адже підприємства дедалі частіше працюють із міжнародними партнерами, залучають кредити, беруть участь у грантових програмах, виходять на зовнішні ринки або планують співпрацю з іноземними інвесторами. У такій ситуації фінансова звітність, складена тільки за національними правилами, може бути недостатньо зрозумілою для зовнішніх користувачів. МСФЗ зменшують цей бар'єр, бо дають єдині принципи подання фінансової інформації [4].

Водночас гармонізація не означає просте копіювання міжнародних стандартів у національну систему. Український облік має власну нормативну базу, практику ведення документів, податкові вимоги та звичні підходи бухгалтерів. Через це процес адаптації потребує поступових змін. Наприклад, НП(С)БО часто містять більш формалізовані правила, тоді як МСФЗ залишають більше простору для професійного судження. Це особливо помітно під час оцінки активів, резервів, знецінення, оренди, фінансових інструментів і доходів за договорами з клієнтами. Бухгалтеру вже недостатньо просто діяти за інструкцією потрібно розуміти економічний зміст операції та правильно відобразити його у звітності.

Суттєві зміни стосуються й подання фінансової звітності. Міжнародні стандарти більше уваги приділяють розкриттю інформації, тобто поясненням до цифр. У національній практиці часто основна увага зосереджується на самих формах звітності, а примітки сприймаються як додатковий елемент. За МСФЗ примітки мають велике значення, бо саме вони пояснюють облікову політику, оцінки керівництва, фінансові ризики, умови договорів, структуру зобов'язань і фактори, які впливають на результати діяльності. Через це фінансова звітність стає не просто набором таблиць, а більш повним описом фінансового становища підприємства [2].

Окрему роль відіграє цифровізація звітності. В Україні підприємства, які звітують за МСФЗ, поступово переходять до подання фінансової звітності у форматі XBRL. Такий формат дає змогу структурувати фінансові дані, автоматизувати їх обробку та зменшити кількість технічних помилок. Це важливо, бо міжнародна звітність має бути не тільки правильною за змістом, а й зручною для аналізу. Для регуляторів це означає швидший доступ до даних, для інвесторів кращу порівнюваність, для підприємств потребу в якіснішій організації внутрішнього обліку. Гармонізація також впливає на облікову політику компаній. Підприємство має визначити, які методи оцінки активів використовувати, як визнавати дохід, як формувати резерви, як обліковувати оренду, знецінення та

фінансові інструменти. Після кризових періодів, зокрема в умовах економічної нестабільності та воєнних ризиків, значення облікової політики посилюється, бо фінансова звітність повинна відображати не бажану, а реальну картину діяльності. Наприклад, якщо актив втратив частину вартості через пошкодження, зменшення попиту або втрату ринку збуту, це має бути показано у звітності, а не залишено тільки у внутрішніх поясненнях підприємства [5]. Складність переходу до МСФЗ полягає ще й у тому, що частина підприємств сприймає міжнародні стандарти формально. На практиці буває так, що протягом року облік ведеться за звичною національною схемою, а наприкінці року фінансова звітність просто «трансформується» під вимоги МСФЗ. Такий підхід не завжди дає якісний результат, бо міжнародні стандарти мають працювати не тільки на етапі складання річного звіту, а й у щоденній системі обліку.

Для торговельних підприємств значення МСФЗ особливо помітне у питаннях обліку запасів, доходів, дебіторської заборгованості та орендованих приміщень. Наприклад, торгова компанія може мати значні залишки товарів, частина яких повільно продається або втрачає актуальність. За міжнародною логікою такі запаси потрібно оцінювати обережно, щоб у звітності не було завищено активи. Так само важливо правильно показувати знижки, бонуси, повернення товарів і програми лояльності, бо вони впливають на реальний дохід підприємства. У таких питаннях роль професійного консалтингу та аудиту зростає, адже помилки у звітності можуть впливати на репутацію компанії та довіру до її фінансових показників [6].

Попри ці труднощі, гармонізація бухгалтерського обліку України з МСФЗ має очевидні переваги. Вона підвищує прозорість фінансової інформації, посилює довіру до підприємств, полегшує залучення інвестицій і кредитів, допомагає власникам краще бачити фінансовий стан бізнесу. Для держави це також важливо, бо якісна фінансова звітність створює основу для кращого контролю, статистики, економічного аналізу та регулювання ринку. Подальший розвиток гармонізації має спиратися не лише на оновлення законодавства. Потрібні реальні зміни у підготовці фахівців, роботі бухгалтерських служб, програмному забезпеченні та ставленні підприємств до фінансової звітності. МСФЗ не повинні бути окремою «надбудовою» над національним обліком, яку використовують тільки перед поданням звіту.

Гармонізація бухгалтерського обліку України з міжнародними стандартами фінансової звітності є тривалим процесом, але саме вона робить українську звітність більш зрозумілою для європейського та світового ринку. Її значення полягає не тільки в наближенні до міжнародних правил, а й у підвищенні якості фінансової інформації. Для підприємств це шанс працювати прозоріше, краще оцінювати власні ризики

та впевненіше взаємодіяти з партнерами. У цьому сенсі МСФЗ стають не формальною вимогою, а практичним інструментом розвитку українського бізнесу.

Список використаних джерел

1. Кладницька Т., Мейш А. Міжнародні стандарти обліку та їх вплив на фінансову звітність підприємств в Україні. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 1(52). С. 22–26. DOI: https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-3.

2. Костякова А.А. Звітність без кордонів: українські реалії в контексті МСФЗ. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 74. С. 242–250. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-74-108.

3. Крюкова І.О., Потишняк О.М. Нові вимоги до бухгалтерського обліку і фінансової звітності за міжнародними стандартами. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2025. Т. 10, № 1. С. 375–379. DOI: https://doi.org/10.36887/2415-8453-2025-1-64.

4. Лемішовський Р., Лемішовський В. Адаптація національного бухгалтерського обліку до МСФЗ в умовах євроінтеграції. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2025. № 22. DOI: https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-22-09-02.

5. Манухіна М.Ю., Тацій І.В., Серікова О.М. Вплив міжнародних стандартів фінансової звітності на облікову політику компаній у післякризовий період. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2025. № 6(292). С. 15–24. DOI: https://doi.org/10.33216/1998-7927-2025-292-6-15-24.

6. Шевчук В.Р., Кріль Я.Я., Бандура З.Л. Роль МСФЗ та консалтингової діяльності у підвищенні якості фінансової звітності торговельних підприємств. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 81. С. 176–185. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-81-69.

Кучмійова Т.С.,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри економічної кібернетики,
комп'ютерних наук та інформаційних технологій
Горька Л.А.,
здобувачка вищої освіти 4 курсу
обліково-фінансового факультету
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

БЛОКЧЕЙН ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ПОДАТКОВИХ РОЗРАХУНКІВ У ЦИФРОВІЙ ПАРАДИГМІ РОЗВИТКУ

Цифрова трансформація публічного управління набуває особливого значення у зв'язку зі збільшенням потреби у пошуку технологічних рішень, які можуть підвищити рівень довіри між державою та платниками податків. Серед таких рішень особливе місце займає технологія розподіленого реєстру – блокчейн, що забезпечує незмінність, прозорість і верифікованість даних без участі централізованого посередника [1, с. 4]. В умовах євроінтеграційного курсу України та активної реалізації політики цифровізації публічного сектору впровадження блокчейну в податкову систему набуває стратегічного значення та є одним із пріоритетних напрямів модернізації фіскального адміністрування у 2026 році.

Блокчейн як децентралізована база даних із криптографічним захистом записів формує принципово нову архітектуру зберігання фінансової інформації. На відміну від звичайних реєстрів, у кожному блоці транзакцій зберігається хеш попереднього блоку, що фактично робить неможливим внесення змін заднім числом без того, щоб це залишилося непоміченим для всіх учасників мережі. Застосування властивості незмінності у податкових розрахунках означає, що будь-яка задекларована операція набуває характеру верифікованого цифрового доказу, доступного для аудиту в режимі реального часу.

Смарт-контракти, як складова блокчейн-екосистеми, дозволяють автоматизувати нарахування та сплату податкових зобов'язань при настанні попередньо визначених умов, що виключає людський фактор і мінімізує корупційну складову у взаємодії між платником і контролюючим органом.

Взаємодія блокчейн-систем із чинними реєстрами та базами даних державних органів є одним з найважливіших питань на сьогодні. Технічна інтеграція передбачає використання API-шлюзів між блокчейн-вузлами та централізованими інформаційними системами, що дозволяє поступово, без руйнування існуючої інфраструктури, перенести критично важливі записи до незмінного розподіленого реєстру. Перспективним є також застосування

технології zero-knowledge proof, криптографічного механізму, що дає змогу підтвердити факт сплати податку або достовірність декларації без розкриття конфіденційних комерційних даних платника. Це знімає одне з ключових заперечень проти відкритих блокчейн-реєстрів, ризик витоку комерційної таємниці та робить технологію придатною для широкого кола суб'єктів господарювання, включаючи великий бізнес і стратегічні підприємства.

Міжнародний досвід підтверджує практичну ефективність цього підходу. Естонія впровадила блокчейн-платформу KSI для захисту державних реєстрів, включаючи податкові дані, що дозволило скоротити витрати на адміністрування та підвищити рівень добровільного дотримання податкового законодавства [1, с. 7]. Грузія використовує технологію розподіленого реєстру для реєстрації прав власності, що безпосередньо впливає на базу оподаткування нерухомості. Швеція реалізує пілотний проєкт із блокчейн-реєстром земельних ділянок у партнерстві з приватним сектором, а Нідерланди апробують технологію для автоматизованої перевірки митних декларацій у морських портах. Спільною рисою усіх успішних кейсів є поетапність впровадження, належна законодавча підготовка та залучення незалежних аудиторів до верифікації алгоритмів смарт-контрактів, що є важливим орієнтиром для України. Порівняльний аналіз цих практик дозволяє виокремити модель консорціумного блокчейну, де вузли мережі контролюються кількома уповноваженими державними органами як найбільш прийнятну для публічного сектору з огляду на баланс між прозорістю та безпекою даних.

Нормативно-правова база, щодо впровадження блокчейну в Україні знаходиться на стадії інтенсивного формування. Закон України «Про віртуальні активи», який так і не набрав чинності, складає базові ознаки, але не регулює питання фіскального використання розподілених реєстрів [2]. Для повноцінної реалізації технологічного потенціалу необхідне внесення поправок до Податкового кодексу України стосовно визнання блокчейн-записів юридично значущими доказами [4], розробка національного стандарту на протоколи взаємодії державних реєстрів, а також узгодження вітчизняного законодавства з регуляторними актами ЄС, зокрема з Регламентом MiCA та EU Blockchain Strategy. Паралельно з правовим унормуванням доцільно сформувати відкриту державну блокчейн-інфраструктуру з доступом для громадянського суспільства в режимі аналітики агрегованих знеособлених даних [3].

Важливим організаційним аспектом є підготовка кадрового потенціалу для обслуговування блокчейн-систем у державному секторі. Впровадження нової технології без відповідного людського капіталу приречене на технічні збої та неефективне використання ресурсів. У цьому випадку доречно інтегрувати блокчейн-компетенції до програм навчання, спрямованих на

підготовку фахівців у галузях публічного управління, фінансів та інформаційних технологій. Також необхідно передбачити організацію перепідготовки для працівників Державної податкової та Митної служб, які вже обіймають свої посади. Крім того, важливим є залучення громадянського суспільства та бізнес-спільноти до тестування пілотних рішень, оскільки саме вони є кінцевими користувачами системи та можуть надати найбільш цінний зворотний зв'язок щодо юзабіліті та ефективності впроваджуваних інструментів.

Технологія блокчейн є не лише технічним інструментом, а й інституційним механізмом підвищення суспільної довіри до фіскальної системи держави. У процесі цифрової трансформації України послідовне впровадження сучасних технологій у сферу податкового адміністрування може значно зменшити обсяги тіньової економіки, мінімізувати корупційні ризики та сприяти інтеграції вітчизняних підходів стосовно європейських стандартів [4, с. 4]. Реалізація цього потенціалу потребує синхронізації технологічного, правового та організаційного вимірів реформи. Блокчейн у цьому сенсі виступає не самоціллю, а засобом досягнення більш фундаментального завдання — побудови податкової системи, якій довіряють платники, яка є зрозумілою для суспільства і яка функціонує за принципами цифрової прозорості як невід'ємного атрибута демократичного урядування в сучасній Україні.

Список використаних джерел

1. European Commission. European Blockchain Strategy. Brussels : European Commission, 2020. 18 p. URL: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/blockchain-strategy.

2. Про віртуальні активи : Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2022. № 30. Ст. 229. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20.

3. Regulation (EU) 2023/1114 of the European Parliament and of the Council on markets in crypto-assets (MiCA). *Official Journal of the European Union*. 2023. L 150. P. 1–152. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32023R1114

4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17.

Лінива Т.А.,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – **Сирцева С.В.,**
канд. екон. наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах нестабільності економічного середовища, зростання фінансових ризиків та активізації процесів цифровізації особливого значення набуває забезпечення належного рівня економічної безпеки підприємства. Важливим складником системи економічної безпеки є інформаційні ресурси бухгалтерського обліку, які формують інформаційну основу для контролю господарських операцій, оцінки фінансового стану та прийняття ефективних управлінських рішень [1]. Якісне обліково-аналітичне забезпечення дозволяє своєчасно виявляти ризики, оцінювати фінансову стійкість підприємства та підвищувати ефективність управління його ресурсами.

У сучасних умовах цифрової трансформації економіки підвищується значення ефективного використання інформаційних ресурсів бухгалтерського обліку. Автоматизація облікових процесів, застосування сучасних програмних продуктів і зростання обсягів інформаційних потоків створюють нові можливості для управління підприємством. Водночас використання цифрових технологій супроводжується виникненням кіберризиків, загроз несанкціонованого доступу до інформації, втрати або викривлення облікових даних. Це зумовлює необхідність удосконалення системи формування, обробки та захисту інформаційних ресурсів бухгалтерського обліку з метою забезпечення стабільного функціонування підприємства та зміцнення його економічної безпеки [2].

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень у сфері економічної безпеки підприємства, актуальними залишаються проблеми забезпечення достовірності, повноти та оперативності бухгалтерської інформації в умовах динамічних змін зовнішнього середовища. Серед основних проблем доцільно виокремити недостатній рівень захисту облікової інформації, недосконаліть організації інформаційних потоків, обмеженість аналітичного забезпечення управлінських рішень та недостатню інтеграцію інформаційних систем у процес управління економічною безпекою підприємства.

Інформаційні ресурси бухгалтерського обліку охоплюють сукупність даних про активи, капітал, зобов’язання, доходи, витрати та фінансові

результати діяльності підприємства, які формуються у процесі ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. На основі зазначеної інформації здійснюється аналіз господарської діяльності, оцінка рівня економічної безпеки та визначення перспектив розвитку підприємства. Бухгалтерський облік виконує не лише інформаційну, а й контрольну функцію, забезпечуючи дотримання фінансової дисципліни, раціональне використання ресурсів та підвищення ефективності управлінських процесів [3].

Ефективність функціонування системи економічної безпеки значною мірою залежить від якості інформаційного забезпечення. Повна, достовірна та своєчасна інформація сприяє оперативному виявленню негативних тенденцій у діяльності підприємства та забезпечує можливість своєчасного реагування на потенційні загрози. Особливого значення набуває аналітична обробка облікової інформації, яка дозволяє оцінювати ефективність використання ресурсів, виявляти відхилення від запланованих показників та формувати прогнози розвитку підприємства.

Ефективне використання інформаційних ресурсів бухгалтерського обліку підвищує адаптивність підприємства до змін зовнішнього середовища та посилює інформаційну підтримку стратегічного управління. Важливим напрямом удосконалення системи економічної безпеки є інтеграція обліково-аналітичної інформації з іншими елементами управління підприємством, що дозволяє підвищити якість оцінки ризиків та ефективність управлінських рішень. Крім того, удосконалення інформаційного забезпечення бухгалтерського обліку сприяє зміцненню інвестиційної привабливості підприємства та підвищенню довіри з боку зовнішніх користувачів фінансової інформації.

У процесі цифровізації економіки зростає роль автоматизованих систем обробки облікової інформації, які забезпечують оперативність обробки даних, удосконалення контрольних процедур та підвищення ефективності управління господарською діяльністю. Водночас використання сучасних інформаційних технологій потребує посилення механізмів захисту інформаційних ресурсів бухгалтерського обліку, удосконалення внутрішнього контролю та впровадження сучасних засобів кібербезпеки [4]. Доцільним є застосування автоматизованого моніторингу ризиків та цифрових інструментів контролю облікових процесів, що сприятиме підвищенню рівня економічної безпеки підприємства.

Одним із важливих напрямів забезпечення економічної безпеки підприємства є організація внутрішнього контролю за формуванням і використанням інформаційних ресурсів бухгалтерського обліку. Система внутрішнього контролю забезпечує перевірку достовірності облікових даних, сприяє запобіганню фінансовим порушенням та мінімізації ризиків господарської діяльності. Крім того, внутрішній контроль дозволяє

своєчасно виявляти помилки у веденні бухгалтерського обліку та підвищувати ефективність управлінських процесів [5].

Отже, інформаційні ресурси бухгалтерського обліку є важливим інструментом забезпечення економічної безпеки підприємства. Від рівня організації обліково-аналітичного забезпечення залежить ефективність управління господарською діяльністю, своєчасність виявлення ризиків та здатність підприємства адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Підвищення ефективності використання інформаційних ресурсів бухгалтерського обліку, удосконалення системи внутрішнього контролю, інтеграція цифрових технологій та забезпечення належного захисту облікової інформації сприятимуть зміцненню фінансової стабільності та конкурентоспроможності підприємства.

Список використаних джерел

1. Чернецька О., Хіміч І., Недокус А. Інформаційний контент як чинник формування економічної безпеки суб'єкта підприємництва. *Науковий вісник Міжнародної асоціації науковців. Серія: економіка, управління, безпека, технології*. 2023. №*2*(4). https://doi.org/10.56197/2786-5827/2023-2-4-7.

2. Томчук В., Сердюк Ю. Теоретичні основи обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою. *Економічний аналіз*. 2024. № 34(3). С. 232–237. DOI: 10.35774/econa2024.03.232.

3. Мельник Н.Б. Облік системи управління економічною безпекою підприємства. *Актуальні проблеми розвитку регіональної економіки.* 2017. Вип. 2 (13). С. 122–126. DOI: https://doi.org/10.15330/apred.2.13.122-126.

4. Бардаш С. В., Грабчук І. Л. Цифрові технології в сфері бухгалтерського обліку: основні можливості та ризики. *Ефективна економіка*. 2021. № 9. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.9.18.

5. Грицай О., Гавран М. Обліково-аналітичне забезпечення формування витрат економічної безпеки підприємства та процесу їх контролінгу. *Економіка, підприємництво, менеджмент*. 2020. Т. 7, № 1. С. 75–83. DOI: 10.23939/eem2020.01.075.

Лугова О.І.,
канд. екон. наук, доцент, доцент
кафедри обліку і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ПІДХОДИ ДО РОЗРАХУНКУ ЛІКАРНЯНИХ ТА ДЕКРЕТНИХ ВИПЛАТ В УКРАЇНІ: НОРМАТИВНІ ЗМІНИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

У сучасних умовах трансформації соціально-економічних відносин в Україні особливої актуальності набувають питання удосконалення системи соціального страхування, зокрема порядку розрахунку виплат у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю та вагітністю і пологами. Зміни у нормативно-правовому регулюванні цієї сфери обумовлені необхідністю підвищення рівня соціального захисту населення, забезпечення справедливості нарахування виплат та адаптації до сучасних умов функціонування ринку праці, включаючи зростання частки самозайнятих осіб і фізичних осіб-підприємців.

Система обчислення середньої заробітної плати для нарахування лікарняних і декретних виплат базується на визначенні розрахункового періоду, складу виплат, що включаються до розрахунку, а також застосуванні відповідних обмежень. Традиційно основою для розрахунку є заробітна плата за останні 12 календарних місяців, що передують місяцю настанню страхового випадку. Середньоденна заробітна плата визначається шляхом ділення суми нарахованого доходу, з якого сплачено єдиний соціальний внесок, на кількість календарних днів зайнятості, за винятком періодів, що не враховуються.

До таких періодів належать тимчасова непрацездатність, відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами, відпустка без збереження заробітної плати, а також інші поважні причини, визначені законодавством. Врахування цих періодів є важливим для забезпечення об'єктивності розрахунку, оскільки дозволяє уникнути викривлення показників середньої заробітної плати.

З 1 травня 2026 року набрали чинності зміни до Порядку обчислення середньої заробітної плати №1266, які суттєво деталізують механізм нарахування виплат [1]. Зокрема, розширено перелік поважних причин для виключення днів із розрахункового періоду, що дозволяє більш точно враховувати перерви у трудовій діяльності. Удосконалено також підходи до врахування премій та інших стимулюючих виплат: вони включаються до розрахунку пропорційно періоду, за який нараховані, що забезпечує більш точне відображення доходів працівника.

Особливу увагу приділено порядку розрахунку виплат для фізичних осіб-підприємців і самозайнятих осіб. Відтепер базою для нарахування допомоги є дохід, з якого фактично сплачено єдиний соціальний внесок. Це дозволяє підвищити об'єктивність визначення розміру виплат та уникнути можливих маніпуляцій із базою нарахування. При цьому застосовується обмеження максимальної величини бази нарахування ЄСВ, що дорівнює 15 мінімальним заробітним платам [2].

Важливим аспектом є диференціація розміру допомоги залежно від страхового стажу працівника. Зокрема, допомога по тимчасовій непрацездатності виплачується у розмірі 50 % середньої заробітної плати при стажі до 3 років, 60 % - від 3 до 5 років, 70 % - від 5 до 8 років та 100 % - понад 8 років. Для окремих категорій осіб законодавством передбачено виплату у розмірі 100 % незалежно від стажу, що підсилює соціальну функцію держави.

Допомога по вагітності та пологах має інший механізм нарахування та виплачується у розмірі 100 % середньої заробітної плати за весь період відпустки (126, 140 або 180 календарних днів залежно від обставин). Це забезпечує стабільність доходів жінок у період материнства та відповідає принципам соціальної справедливості [3].

Важливим елементом системи є встановлення мінімальних та максимальних обмежень щодо розміру виплат. З одного боку, мінімальні гарантії забезпечують належний рівень соціального захисту, з іншого - максимальні обмеження сприяють фінансовій стійкості системи соціального страхування та запобігають надмірному навантаженню на відповідні фонди.

Суттєві зміни також пов'язані з цифровізацією процесів нарахування та виплати допомоги. Використання електронних лікарняних, інтеграція з інформаційними системами Пенсійного фонду України, автоматизація облікових процедур дозволяють підвищити оперативність, прозорість та точність розрахунків. Це сприяє зниженню ризиків помилок, скороченню часу обробки інформації та підвищенню довіри до системи соціального страхування [4].

Ефективність функціонування системи значною мірою залежить від якості бухгалтерського обліку та аналітичного забезпечення. Бухгалтерський облік забезпечує формування достовірної інформації про нарахування та виплати, а також створює основу для контролю та аналізу. Правильне визначення розрахункового періоду, коректне включення виплат до бази розрахунку та дотримання нормативних вимог є ключовими умовами ефективного управління соціальними виплатами.

У цілому управління дебіторською заборгованістю соціальних фондів і виплатами можна розглядати як складну фінансово-аналітичну систему, що охоплює процеси формування, обліку, контролю та оптимізації

грошових потоків. У цьому контексті важливим є забезпечення балансу між соціальними гарантіями та фінансовими можливостями держави.

Таким чином, сучасні зміни у порядку розрахунку лікарняних та декретних виплат формують більш гнучку, прозору та соціально орієнтовану систему, яка враховує різноманітність форм зайнятості та відповідає викликам сучасної економіки. Конкретизація методичних підходів, впровадження обмежень і гарантій, а також цифровізація процесів сприяють підвищенню ефективності функціонування системи соціального страхування, зміцненню фінансової дисципліни та забезпеченню стабільного соціально-економічного розвитку держави.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Порядку обчислення середньої заробітної плати : постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2026 № 533. URL: https://news.dtkt.ua/labor/social-protection/110604-onovlenii-poriadok-1266-shhodo-rozraxunku-likarnianix-dije-z-1-travnia-2026-roku-analiz-postanovi-kmu-533 (дата звернення: 04.05.2026).

2. Нові правила розрахунку лікарняних та декретних: що буде з виплатами. *Znaj.ua*. URL: https://breaking.znaj.ua/544553-novi-pravila-rozrahunku-likarnyanih-ta-dekretnih-shcho-bude-z-viplatami (дата звернення: 04.05.2026).

3. Середня зарплата для лікарняних: від чого залежить і як розрахувати. *Buhplatforma*. URL: https://buhplatforma.com.ua/article/18150-serednia-zarplata-dlia-likarnianykh-vid-chogo-zalezhyt-i-iak-rozrakhuvaty (дата звернення: 04.05.2026).

4. Уряд вніс зміни до порядку обчислення середньої заробітної плати для розрахунку лікарняних та декретних. *Profpressa*. URL: https://profpressa.com/news/uriad-vnis-zmini-do-poriadku-obchislennia-serednoyi-zarobitnoyi-plati-dlia-rozrakhunku-likarnianikh-ta-dekretnikh (дата звернення: 04.05.2026).

Матрос О.М.,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет
м. Умань

РОЛЬ ЦИФРОВИХ СЕРВІСІВ У ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄС

Сучасні інтеграційні процеси, пов'язані з наближенням України до Європейського Союзу, супроводжуються глибокими трансформаціями у сфері бухгалтерського обліку та оподаткування. Одним із ключових драйверів цих змін виступає цифровізація, яка поступово змінює не лише інструменти ведення обліку, а й саму логіку взаємодії між державою та суб'єктами господарювання.

Особливо відчутним цей вплив є для малого бізнесу, зокрема фізичних осіб-підприємців, які функціонують у середовищі спрощеного обліку, але водночас підпадають під посилення вимог прозорості, контролю та фінансового моніторингу. У цих умовах цифрові сервіси стають не просто допоміжним інструментом, а необхідною умовою ефективного ведення підприємницької діяльності.

Важливою характеристикою сучасного етапу є зміщення акценту з паперового документообігу на електронні платформи, що забезпечують швидкість, доступність та контрольованість облікових процесів. Серед таких інструментів ключову роль відіграють електронний кабінет платника податків, програмні реєстратори розрахункових операцій (ПРРО), електронна звітність, а також банківські сервіси, інтегровані з обліковими процесами.

Окремої уваги заслуговує рівень розвитку цифрових сервісів у сфері обліку та оподаткування в Україні, який у ряді аспектів демонструє високий рівень оперативності та доступності порівняно з окремими країнами Європейського Союзу. Це пояснюється тим, що цифровізація в Україні відбувалася більш динамічно, без значної залежності від застарілих адміністративних моделей, що дозволило швидше впроваджувати сучасні технологічні рішення.

Зокрема, в Україні функціонує Електронний кабінет платника податків, який забезпечує комплексну взаємодію з податковими органами в режимі онлайн - від подання звітності до контролю стану розрахунків із бюджетом [3]. У багатьох країнах ЄС аналогічні сервіси існують, однак вони часто мають більш фрагментований характер або потребують використання кількох платформ для виконання різних функцій.

Крім того, широке впровадження програмних реєстраторів розрахункових операцій є прикладом гнучкого підходу до цифровізації, що дозволяє підприємцям використовувати власні пристрої замість спеціалізованого обладнання. Порядок їх застосування визначено законодавством України [2]. У ряді європейських країн досі переважають більш традиційні або жорстко регламентовані моделі фіскалізації.

Важливою перевагою є також інтеграція банківських сервісів із обліковими процесами, що дозволяє підприємцям оперативно отримувати інформацію про рух коштів, аналізувати операції та частково автоматизувати ведення обліку. Такий рівень зручності особливо важливий для малого бізнесу, який часто не має окремого бухгалтерського супроводу.

Водночас країни Європейського Союзу мають більш тривалий досвід у сфері регулювання, стандартизації та захисту даних, що забезпечує стабільність і надійність функціонування цифрових систем. Поєднання української динамічності впровадження цифрових рішень із європейськими підходами до регулювання може стати основою для формування ефективної моделі обліку та оподаткування.

Повертаючись до практичних аспектів цифровізації, слід зазначити, що електронний кабінет платника податків забезпечує можливість дистанційної взаємодії з контролюючими органами, включаючи подання звітності, сплату податків та отримання інформації про стан розрахунків із бюджетом [3]. Це значно скорочує часові витрати підприємців і мінімізує ризик помилок.

У свою чергу, впровадження програмних реєстраторів розрахункових операцій дозволило знизити витрати на ведення бізнесу та зробити процес фіскалізації більш доступним і гнучким [2].

Цифровізація здійснюється в межах загальної податкової системи, регламентованої Податковим кодексом України, який визначає основні принципи оподаткування, права та обов’язки платників податків [1].

Водночас цифровізація змінює не лише технічний аспект обліку, а й підходи до контролю за господарськими операціями. Значну роль у цьому процесі відіграють банківські установи, які в рамках фінансового моніторингу здійснюють аналіз операцій клієнтів, вимагають підтвердження економічної сутності платежів та можуть обмежувати проведення окремих операцій.

На практиці це проявляється у необхідності для підприємців чітко розмежовувати види надходжень та правильно ідентифікувати характер операцій. Зокрема, окремі види безготівкових надходжень не вважаються розрахунковими операціями, тоді як платежі через платіжні сервіси або інтернет-еквайринг формують обов’язок застосування РРО (ПРРО) [2]. Це потребує від підприємців не лише базових знань, а й розуміння логіки податкового регулювання.

Окремої уваги заслуговує вплив цифровізації на організацію первинного обліку. Сучасні банківські сервіси дозволяють автоматично формувати виписки, групувати операції та частково класифікувати їх, що значно спрощує ведення обліку для малого бізнесу. У ряді випадків це дає змогу підприємцям самостійно вести облік без залучення бухгалтера.

Разом із тим, цифровізація формує і нові виклики. До них належать складність податкового законодавства, часті зміни нормативної бази, недостатній рівень цифрової грамотності підприємців, а також посилення фінансового моніторингу, що може створювати додаткові труднощі у здійсненні господарської діяльності.

У процесі інтеграції до Європейського Союзу роль цифрових сервісів буде лише зростати. Це підтверджується і міжнародними дослідженнями, які акцентують увагу на необхідності цифрової трансформації податкового адміністрування [4]. Очікується подальша інтеграція державних та фінансових інформаційних систем, розширення функціоналу електронних платформ та підвищення рівня автоматизації облікових процесів.

Водночас відбувається трансформація ролі бухгалтера, який переходить від виконання технічних функцій до ролі консультанта та аналітика. У цифровому середовищі бухгалтер виступає провідником між підприємцем і складною системою податкового регулювання, допомагаючи адаптуватися до змін і мінімізувати ризики.

Таким чином, цифрові сервіси виступають ключовим фактором трансформації обліку та оподаткування малого бізнесу в умовах євроінтеграції. Вони не лише спрощують облікові процеси, але й змінюють підходи до контролю, відповідальності та взаємодії з державою. Подальший розвиток цифровізації потребує вдосконалення законодавства, підвищення цифрової грамотності підприємців та формування ефективної моделі взаємодії між державою і бізнесом.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (зі змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17.

2. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг : Закон України від 06.07.1995 № 265/95-ВР (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/265/95-%D0%B2%D1%80.

3. Державна податкова служба України. Електронний кабінет платника податків. URL: https://cabinet.tax.gov.ua.

4. OECD. Tax Administration 2023: Comparative Information on OECD and other Advanced and Emerging Economies. URL: https://www.oecd.org.

Михайловина С.О.,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет
м. Умань

РОЗПОДІЛ ВИТРАТ В УМОВАХ СЕЗОННОГО АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА: ОБЛІКОВО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Розподіл витрат в умовах сезонного аграрного виробництва є однією з ключових проблем організації бухгалтерського обліку, що безпосередньо впливає на достовірність фінансової звітності та якість управлінських рішень. Сільськогосподарська діяльність характеризується тривалим виробничим циклом, біологічними процесами та нерівномірністю здійснення витрат і отримання доходів як результат отримуємо об'єктивний розрив між витратною та дохідною фазами. За таких умов застосування традиційних підходів до обліку витрат, орієнтованих на рівномірність господарських процесів, не забезпечує належної відповідності принципу нарахування та принципу відповідності доходів і витрат, що обумовлює необхідність дослідження теоретико-методичних засад розподілу витрат.

Аналіз наукових досліджень свідчить про наявність значного інтересу до проблем обліку витрат у сільському господарстві, проте питання їх розподілу в умовах сезонності розкрито недостатньо. Так, О. Мошковська [1] обґрунтовує доцільність обліку витрат не лише за об'єктами калькулювання, а й за періодами їх виникнення, наголошуючи на необхідності розмежування витрат під урожай поточного та майбутніх років, що дозволяє підвищити точність формування собівартості продукції. Н. Здирко та Я. Іщенко [2] акцентують увагу на необхідності адаптації облікових систем до специфіки діяльності фермерських господарств, зокрема шляхом деталізації витрат за видами діяльності та розробки внутрішніх регламентів обліку, що створює передумови для більш обґрунтованого розподілу витрат у часі. Водночас Н. Овчарова, О. Кравченко та Р. Бобошко [3] підкреслюють важливість формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами з урахуванням технологічних етапів виробництва, що фактично передбачає їх фазову структуризацію і може розглядатися як основа для сезонного розподілу. Разом із тим, зазначені підходи не формують цілісної методики розподілу витрат між звітними періодами в умовах сезонного виробництва, що зумовлює актуальність подальших досліджень.

Економічна сутність сезонного розподілу витрат полягає у віднесенні витрат до тих звітних періодів, у яких вони забезпечують отримання економічних вигід. В аграрному виробництві цей процес ускладнюється

тим, що витрати здійснюються протягом кількох місяців або навіть років, тоді як дохід формується, переважно у період реалізації сільськогосподарської продукції. Особливо це характерно для рослинництва, де витрати на підготовку ґрунту, посів, догляд за культурами здійснюються в одному звітному періоді, а дохід визнається в іншому. Така специфіка обумовлює необхідність застосування спеціальних методичних підходів до розподілу витрат між періодами з метою забезпечення об'єктивного відображення фінансових результатів.

Сезонність аграрного виробництва впливає на формування витрат через їх концентрацію у визначені періоди, нерівномірність використання ресурсів та циклічність грошових потоків. У пікові періоди, зокрема під час посівної та збиральної кампаній, спостерігається значне зростання витрат на матеріальні ресурси, оплату праці та експлуатацію техніки, тоді як у міжсезонний період витрати суттєво знижуються. Така нерівномірність ускладнює розподіл загальновиробничих витрат та формування достовірної собівартості продукції.

Суттєвою проблемою є відсутність у нормативному регулюванні чітко визначених критеріїв сезонного розподілу витрат. Практика свідчить, що підприємства самостійно визначають підходи до розподілу витрат, що призводить до неоднорідності облікових рішень та зниження порівнянності фінансової звітності. Особливо складним є питання віднесення витрат на підготовчі агротехнічні заходи, які за своєю економічною сутністю формують умови для отримання майбутніх економічних вигід і повинні розглядатися як витрати майбутніх періодів. Водночас їх облік часто здійснюється без належного розмежування, що спотворює фінансові результати звітних періодів.

Окремої уваги потребує проблема оцінки незавершеного виробництва, яке в умовах сезонного виробництва може становити значну частку активів підприємства на кінець звітного періоду. Оскільки повна виробнича собівартість продукції визначається лише після завершення виробничого циклу, оцінка незавершеного виробництва базується на фактично понесених витратах, що не завжди відображає реальну економічну цінність активів. Це зумовлює необхідність удосконалення аналітичного обліку та впровадження підходів, які дозволяють більш точно оцінити ступінь готовності продукції.

З метою підвищення достовірності сезонного розподілу витрат доцільно застосовувати комплекс методичних підходів. По-перше, фазовий підхід, який передбачає групування витрат за стадіями виробничого процесу, дозволяє більш точно співвідносити витрати з результатами діяльності. По-друге, пропорційний розподіл витрат між звітними періодами на основі обґрунтованих баз, таких як площа посівів або обсяг виконаних робіт, сприяє більш рівномірному відображенню витрат у часі.

По-третє, доцільним є виділення витрат майбутніх періодів як окремого об’єкта обліку, що забезпечує дотримання принципу відповідності доходів і витрат. По-четверте, важливим є розвиток аналітичного обліку з деталізацією витрат за культурами, полями та виробничими циклами, що підвищує інформаційну цінність облікових даних.

Отже, розподіл витрат в умовах сезонного аграрного виробництва є складним багатофакторним процесом, що потребує адаптації традиційних облікових підходів до специфіки галузі. Запропоновані напрями, зокрема застосування фазового підходу, пропорційного розподілу витрат та розвитку аналітичного обліку, дозволяють підвищити точність формування собівартості продукції та фінансових результатів.

Список використаних джерел

1. Мошковська О. Особливості обліку витрат і калькулювання собівартості продукції в сільському господарстві. *Grail of Science*. 2025. № 55. С. 280–288. https://doi.org/10.36074/grail-of-science.22.08.2025.030.

2. Здирко Н., Іщенко Я. Організаційні основи побудови системи обліку витрат виробництва фермерських господарств. *Економіка та суспільство.* 2023. № 50. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-86.

3. Овчарова Н., Кравченко О., Бобошко Р. Формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами сільськогосподарських підприємств. *Економіка та суспільство.* 2021. № 30. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-45.

Молдован О.П.,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – **Дубініна М.В.,**
д-р екон. наук, професор
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Фінансові результати є ключовим узагальнюючим показником діяльності аграрного підприємства, який відображає ефективність використання ресурсів і досягнення стратегічних цілей. Вони формуються під впливом усіх видів діяльності - виробничої, збутової, інвестиційної та фінансової. Саме через систему фінансових результатів здійснюється оцінка господарської діяльності підприємства. У сучасних умовах ринкової

економіки значення цих показників значно зростає. Управлінські рішення значною мірою базуються на їх аналізі. Це обумовлює необхідність формування якісної інформаційної бази. Без належного інформаційного забезпечення ефективне управління є неможливим.

Інформаційне забезпечення управління фінансовими результатами слід розглядати як систему формування, обробки та використання облікових і аналітичних даних. Воно охоплює як зовнішню, так і внутрішню звітність підприємства. Особливу роль відіграє бухгалтерський облік як основне джерело інформації. Саме він забезпечує формування показників доходів, витрат і фінансових результатів [1]. Водночас управлінський облік доповнює фінансовий більш деталізованою інформацією. Такий підхід дозволяє підвищити точність аналізу. Інформаційна система повинна бути інтегрованою та адаптивною до змін зовнішнього середовища.

Особливістю аграрних підприємств є вплив природних та сезонних факторів на результати діяльності. Це створює підвищений рівень невизначеності та ризику. У таких умовах інформаційне забезпечення повинно бути оперативним і гнучким. Воно має враховувати специфіку біологічних активів і тривалий виробничий цикл. Крім того, важливо забезпечити можливість прогнозування фінансових результатів. Інформація повинна відображати не лише фактичні, а й планові показники. Це дозволяє своєчасно коригувати управлінські рішення. Такий підхід підвищує адаптивність підприємства до змін ринку.

Фінансові результати формуються як різниця між доходами та витратами підприємства. Вони можуть бути представлені у вигляді прибутку або збитку. Ці показники є базою для оцінки ефективності діяльності. Водночас їх аналіз потребує деталізації за видами діяльності. Важливим є розподіл на операційну, інвестиційну та фінансову діяльність. Такий підхід дозволяє виявити джерела формування результату. Це сприяє підвищенню обґрунтованості управлінських рішень.

Якість інформаційного забезпечення визначається характеристиками облікової інформації. До них належать достовірність, своєчасність, релевантність та порівнюваність. Інформація повинна бути зрозумілою для користувачів. Вона має формуватися без перекручень і помилок. Особливого значення набуває її своєчасність. Запізніла інформація втрачає управлінську цінність. Тому важливо забезпечити оперативність обробки даних. Це дозволяє швидко реагувати на зміни у діяльності підприємства.

Традиційна фінансова звітність не завжди задовольняє потреби управління. Вона містить узагальнені показники і має обмежену аналітичну цінність. Це ускладнює процес прийняття рішень. У зв’язку з цим зростає роль внутрішньогосподарської звітності. Вона забезпечує деталізацію інформації за різними напрямами діяльності. Такі звіти формуються

відповідно до потреб менеджменту [2]. Вони дозволяють контролювати ефективність окремих підрозділів. Це підвищує якість управління фінансовими результатами.

Внутрішня звітність має адаптивний характер і формується з урахуванням специфіки підприємства. Вона може змінюватися залежно від інформаційних потреб керівництва. Це забезпечує її гнучкість і практичну спрямованість. Основною метою такої звітності є підтримка управлінських рішень. Вона дозволяє виявляти відхилення від планових показників. Це створює умови для оперативного контролю. Також вона сприяє підвищенню ефективності використання ресурсів.

Система інформаційного забезпечення включає різні види звітності. До них належать фінансова, податкова та управлінська звітність. Кожен із цих видів має своє призначення. Фінансова звітність орієнтована на зовнішніх користувачів. Податкова - на виконання фіскальних вимог. Управлінська - на внутрішні потреби підприємства. Їх поєднання формує комплексну інформаційну базу. Це забезпечує повноту аналізу фінансових результатів.

Важливим елементом інформаційного забезпечення є деталізація фінансових результатів. Вона здійснюється за видами діяльності, продуктами та центрами відповідальності. Такий підхід підвищує аналітичну цінність інформації. Він дозволяє оцінити ефективність окремих напрямів діяльності. Це сприяє більш точному плануванню. Також це дозволяє виявити резерви підвищення прибутковості. У результаті покращується якість управління.

Формування інформаційної системи передбачає визначення її структури та етапів реалізації. Вона включає розробку концепції, впровадження та використання звітності. Кожен етап потребує методичного забезпечення. Важливим є узгодження облікових і аналітичних процесів. Це забезпечує цілісність інформаційного середовища. Також необхідно визначити канали передачі інформації. Це дозволяє підвищити ефективність її використання.

Особливу роль відіграє аналітична обробка інформації. Вона дозволяє перетворити дані у корисні управлінські висновки. Аналіз фінансових результатів включає оцінку динаміки показників. Також досліджуються фактори їх зміни. Це дозволяє виявити проблемні зони діяльності. На основі аналізу формуються управлінські рішення. Вони спрямовані на підвищення ефективності підприємства.

Цифровізація значно впливає на розвиток інформаційного забезпечення. Використання сучасних технологій спрощує обробку даних. Це підвищує швидкість формування звітності. Автоматизація дозволяє зменшити кількість помилок. Також вона забезпечує інтеграцію різних інформаційних систем. Це сприяє підвищенню якості управлінських рішень.

Важливим напрямом є удосконалення структури обліку фінансових результатів. Запропоноване розмежування за видами діяльності підвищує прозорість інформації. Це дозволяє точніше оцінювати ефективність діяльності. Також це сприяє зіставності показників. У результаті покращується аналітична база управління. Це має важливе значення для аграрних підприємств.

Інформаційне забезпечення має враховувати фактори, що впливають на діяльність підприємства. До них належать фінансові, виробничі та логістичні аспекти. Також важливими є маркетингові та податкові чинники. Їх комплексний аналіз дозволяє оцінити діяльність підприємства. Це сприяє прийняттю обґрунтованих рішень. У результаті підвищується ефективність управління фінансовими результатами.

Ефективне інформаційне забезпечення є основою стратегічного розвитку аграрних підприємств. Воно дозволяє формувати довгострокові плани. Також забезпечує контроль їх виконання. Інформаційна система повинна бути гнучкою та адаптивною. Це дозволяє реагувати на зміни зовнішнього середовища. У результаті підприємство підвищує свою конкурентоспроможність. Інформація стає ключовим ресурсом управління.

Список використаних джерел

1. Ковальова О. М., Іоргачова М. І. Фінансовий результат як індикатор інвестиційної привабливості підприємства // *Економіка та суспільство*. 2022. № 46. С. 72–78. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-16.

2. Коваль Л. В., Резніченко Р. В. Облік фінансових результатів діяльності підприємства в умовах сьогодення // *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2025. № 1. С. 39–53. DOI: 10.37128/2411-4413-2025-1-3.

Нагоринська С.О.,
здобувачка вищої освіти групи М-32д
Олейник А.Д.,
здобувачка вищої освіти групи МЗД-21дсп
Науковий керівник – **Крупельницька І.Г.,**
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
м. Вінниця

ГАРМОНІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ З ВИМОГАМИ МСФЗ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Євроінтеграція України поступово змінює вимоги до бухгалтерського обліку, бо фінансова звітність уже не може бути лише внутрішнім документом підприємства. Вона має бути зрозумілою банкам, інвесторам, партнерам, аудиторам і державним органам не тільки в Україні, а й за її межами. Саме тому гармонізація національної системи бухгалтерського обліку з МСФЗ стає не формальною вимогою, а умовою нормальної участі українського бізнесу в міжнародному економічному просторі.

Українська система обліку досить довго була орієнтована переважно на податкові правила, інструкції та контроль правильності документів. МСФЗ мають іншу логіку: головним є не просто заповнення форми, а реальне відображення фінансового стану підприємства. Наприклад, для інвестора важливо бачити не тільки прибуток у звіті, а й ризики, зобов'язання, якість активів, майбутні грошові потоки. Саме тому міжнародні стандарти підвищують прозорість звітності, зменшують інформаційні ризики для кредиторів та інвесторів і спрощують доступ підприємств до фінансових ресурсів [1].

Практичний перехід України до МСФЗ почався не одразу. Важливим етапом став 2012 рік, коли підприємства, що становлять суспільний інтерес, банки та публічні акціонерні товариства почали складати фінансову звітність за міжнародними стандартами. Пізніше процес розширився, а з 2021 року звітність за МСФЗ почала подаватися в електронному форматі XBRL. Це вже означає не просто зміну стандартів, а перехід до цифрової логіки фінансової звітності, де дані мають бути структурованими, порівнюваними й придатними для автоматизованої обробки [2].

Одним із найскладніших моментів гармонізації є те, що між НП(С)БО та МСФЗ залишаються суттєві відмінності. Наприклад, МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами» передбачає п'ятиетапну модель визнання доходу, якої немає в такому самому вигляді в національних стандартах. Це може впливати на період, у якому підприємство показує дохід. Інший приклад МСФЗ 16 «Оренда»: за міжнародним підходом орендар визнає

актив за правом користування і відповідне зобов'язання, тоді як у національній практиці орендні платежі часто сприймаються простіше як витрати періоду. Через це активи й зобов'язання підприємства можуть виглядати нижчими, ніж вони є фактично.

Окреме значення має оновлення самих міжнародних стандартів. Наприкінці 2024 року IASB представила МСФЗ 18 «Подання та розкриття інформації у фінансовій звітності» та МСФЗ 19 «Дочірні компанії без публічної звітності: розкриття інформації», які мають набути чинності у 2027 році. МСФЗ 18 передбачає новий підхід до подання доходів і витрат, зокрема їх класифікацію за операційною, інвестиційною та фінансовою категоріями. Для українських підприємств це означає, що гармонізація не може бути одноразовим процесом: стандарти змінюються, і національна система обліку має встигати за цими змінами [3].

Важливо, що МСФЗ поширені не в окремих країнах, а фактично стали глобальною мовою фінансової звітності. Вони застосовуються у 168 юрисдикціях і включають Концептуальну основу, 16 чинних стандартів МСФЗ, МСФЗ для малих і середніх підприємств, 25 чинних МСБО та інтерпретації. Для України це має практичне значення: якщо підприємство планує залучати іноземний капітал, працювати з міжнародними банками або виходити на зовнішні ринки, його звітність має бути зрозумілою без додаткового «перекладу» на іншу облікову систему [5].

Разом із тим гармонізація не зводиться лише до переписування стандартів. Найбільші труднощі пов'язані з кадрами, методичним забезпеченням, податковими суперечностями та технічною підготовкою підприємств. У практиці часто виникає ситуація, коли звітність за МСФЗ складається формально, без реальної зміни внутрішніх облікових процесів. Наприклад, підприємство може зробити трансформаційну таблицю наприкінці року, але протягом року вести облік за старою логікою. У такому разі МСФЗ перетворюються не на інструмент управління, а на додаткову звітну процедуру.

Ще одна проблема зв'язок бухгалтерського та податкового обліку. В Україні підприємства часто орієнтуються на податкові наслідки операцій, тоді як МСФЗ вимагають показувати економічну сутність операції. Наприклад, актив може юридично не належати підприємству, але якщо компанія реально контролює економічні вигоди від його використання, у міжнародній логіці це вже впливає на звітність. Через такі відмінності бухгалтер має не просто механічно виконувати інструкцію, а застосовувати професійне судження.

Для ефективної гармонізації потрібно рухатися у кількох напрямах:

- оновлювати національні стандарти з урахуванням змін МСФЗ;
- узгоджувати бухгалтерські правила з податковим законодавством;

- розвивати навчання бухгалтерів, аудиторів і фінансових менеджерів;
- впроваджувати XBRL та інші цифрові інструменти звітності не формально, а як частину облікової системи;
- створювати зрозумілі методичні рекомендації для підприємств різного масштабу.

Гармонізація національної системи бухгалтерського обліку з МСФЗ має значення не лише для великих компаній. Малий і середній бізнес також поступово стикається з вимогами прозорості, особливо коли працює з грантами, кредитами, іноземними партнерами або експортом. Водночас для МСП важливо не перевантажити облік надмірними вимогами, тому перспективним є обережне використання спрощених міжнародних підходів.

У підсумку гармонізація бухгалтерського обліку з МСФЗ в умовах євроінтеграції є не технічною заміною одних правил іншими, а зміною всієї логіки фінансової інформації. Українська звітність має ставати більш прозорою, порівнюваною та корисною для прийняття рішень. Але для цього потрібні не тільки законодавчі зміни, а й підготовка фахівців, цифровізація звітності, якісні методичні матеріали та реальне використання МСФЗ у щоденному управлінні підприємством. Саме тоді міжнародні стандарти працюватимуть не як формальна вимога, а як інструмент розвитку українського бізнесу в європейському економічному просторі [4].

Список використаних джерел

1. Кладницька Т., Мейш А. Міжнародні стандарти обліку та їх вплив на фінансову звітність підприємств в Україні. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 1(52). С. 22–26. DOI: https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-3.
2. Костякова А. А. Звітність без кордонів: українські реалії в контексті МСФЗ. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 74. С. 242–250. URL: DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-74-108.
3. Крюкова І. О., Потишняк О. М. Нові вимоги до бухгалтерського обліку і фінансової звітності за міжнародними стандартами. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2025. Т. 10, № 1. С. 375–379. DOI: https://doi.org/10.36887/2415-8453-2025-1-64.
4. Лемішовський Р., Лемішовський В. Адаптація національного бухгалтерського обліку до МСФЗ в умовах євроінтеграції. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2025. № 22. DOI: https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-22-09-02.
5. Пономарьова Н., Романенко К., Балла І. Впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності IFRS в українських компаніях. *Соціальний розвиток: економіко-правові проблеми*. 2025. № 5. DOI: 10.70651/3083- 6018/2025.5.08.

Пеньківський Р.В.,
студент 4-го курсу бакалаврату
Кучеревський А.О.,
студент 4-го курсу бакалаврату
Науковий керівник – **Малін О.Л.,**
д-р екон. наук, професор
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ АУДИТОРСЬКОГО РИНКУ УКРАЇНИ

В умовах динамічної трансформації економічного середовища України та поглиблення євроінтеграційних процесів аудит набуває стратегічного значення як інструмент забезпечення прозорості, достовірності та надійності фінансової звітності суб'єктів господарювання.

Наразі ринок аудиторських послуг України є одним із найдинамічніших сегментів вітчизняної економіки. За останні роки він демонструє постійне зростання обсягів наданих послуг, збільшення кількості клієнтів та розширення спектра послуг, які надають аудиторські фірми. При цьому ефективність їх функціонування як ключових інститутів ринкової інфраструктури безпосередньо визначається якістю побудови системи бухгалтерського обліку та аналітичного супроводу операційних витрат.

З методологічної точки зору операційна діяльність аудитора має принципово відмінний характер порівняно з виробничою сферою, оскільки її результатом є не матеріальний продукт, а інтелектуальна послуга – формування незалежної професійної думки щодо достовірності фінансової звітності з метою підвищення рівня довіри її користувачів. У науковому дискурсі операційна діяльність аудиторських фірм трактується як складна система споживання інтелектуального та технологічного капіталу, що вимагає специфічного підходу до організації обліку та калькулювання собівартості послуг [1].

Відповідно до статті 1 Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», аудиторська діяльність визначається як незалежна професійна діяльність з надання аудиторських послуг, що принципово змінює логіку операційного циклу: він розпочинається не з придбання сировини чи матеріалів, а з процедур прийняття клієнта, оцінювання ризиків та планування людських і технологічних ресурсів [2].

Згідно з МСБО 1 «Подання фінансової звітності», операційний цикл визначається як проміжок часу між залученням професійного персоналу до реалізації проєкту та фактичним надходженням грошових коштів від замовника, що для аудиторських фірм може бути суттєво тривалішим, зумовлюючи необхідність ретельного обліку незавершених робіт та розподілу витрат між звітними періодами [3].

Нормативне регулювання операційної діяльності аудиторських фірм формує особливі вимоги до прозорості звітності, зокрема для суб'єктів, що обслуговують підприємства суспільного інтересу. У вітчизняній та міжнародній практиці стандартизації обліку застосовується дедуктивний підхід: відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [4] та МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів» [5], операційною вважається основна діяльність підприємства, а також будь-які її різновиди, що не класифікуються як інвестиційні або фінансові.

При цьому НП(С)БО 16 «Витрати» доповнює це розуміння ресурсною складовою, визначаючи операційну діяльність через вартість спожитих ресурсів, що формують собівартість, адміністративні та збутові витрати [6].

Теоретико-методичний аналіз підходів до ідентифікації операційної діяльності аудиторських фірм дозволяє виокремити чотири концептуальні напрями.

Так ресурсний підхід розглядає операційну діяльність крізь призму раціонального використання та відтворення людського капіталу як пріоритетного стратегічного активу аудиторської організації. Показово, що в аудиторській галузі витрати на оплату праці та обов'язкові соціальні нарахування становлять від 70 до 80% загального обсягу операційних видатків, що принципово відрізняє її від матеріаломістких галузей економіки [7].

Функціональний підхід орієнтує систему обліку на класифікацію витрат за центрами відповідальності, що забезпечує чітке розмежування загальногосподарських та адміністративних витрат від прямих витрат на виконання конкретних клієнтських проєктів, підвищуючи точність калькулювання собівартості аудиторських послуг [1].

Процесний підхід трактує операційну діяльність як логічно впорядковану послідовність етапів від попереднього оцінювання ризиків і прийняття замовлення до фінального архівування аудиторської документації та формування висновку. На кожному мікроетапі відбувається накопичення витрат відповідно до принципу нарахування та відповідності (Matching concept), що забезпечує релевантність облікової інформації для управлінських рішень [1].

Системний підхід інтерпретує операційну сферу як цілісну інтегровану структуру, органічно пов'язану з інформаційним середовищем організації. Витрати на спеціалізоване програмне забезпечення (CaseWare, ACL, системи електронного документообігу) розглядаються не як другорядні, а як необхідна умова забезпечення операційної безперервності та належної якості аудиторських послуг [1].

Таким чином, комплексне застосування зазначених підходів формує цілісну теоретико-методичну основу для побудови ефективної системи обліку та аналізу операційних витрат аудиторських фірм, що є передумовою

підвищення їхньої конкурентоспроможності та відповідності міжнародним стандартам професійної діяльності в умовах сталого розвитку.

При цьому ефективна організація обліку операційних витрат аудиторських фірм потребує передусім їх науково обґрунтованої класифікації, яка враховує специфіку інтелектуаломісткої природи аудиторських послуг. На відміну від виробничих підприємств, де домінують матеріальні витрати, в аудиторській діяльності визначальну роль відіграють витрати на людський капітал та інформаційно-технологічне забезпечення.

Таким чином, калькулювання собівартості аудиторських послуг являється одним із ключових елементів системи управлінського обліку аудиторської фірми, що безпосередньо впливає на ціноутворення, оцінку рентабельності та стратегічне планування діяльності.

При цьому специфіка аудиторського продукту як інтелектуальної послуги зумовлює необхідність застосування методів калькулювання, що здатні адекватно відобразити реальну структуру витрат:

а) ABC-метод (Activity-Based Costing), який є найбільш теоретично обґрунтованим для аудиторської діяльності, оскільки дозволяє розподіляти накладні витрати не пропорційно до єдиної бази, а відповідно до фактичного споживання ресурсів кожним видом діяльності. В аудиторській практиці виокремлюються такі ключові види діяльності: планування та оцінювання ризиків, проведення аудиторських процедур, контроль якості, комунікація з клієнтом та документування результатів. Перевагою даного методу є висока точність калькулювання та можливість виявлення неефективних процесів, що генерують надмірні витрати без відповідної цінності для клієнта [8];

б) проєктний метод, що передбачає акумулювання всіх витрат у розрізі окремих клієнтських завдань із відкриттям аналітичних рахунків або субрахунків для кожного проєкту. Облік ведеться із застосуванням тайм-шитів – документів фіксації витраченого робочого часу кожного фахівця в розрізі конкретних завдань. Це дозволяє точно визначати фактичну собівартість кожного аудиторського завдання, порівнювати її з бюджетною та оперативно реагувати на відхилення. Метод є найбільш поширеним у практиці міжнародних аудиторських мереж і забезпечує високий рівень прозорості витрат [8];

в) нормативний метод, що ґрунтується на попередньому встановленні норм витрат ресурсів (насамперед людино-годин) на виконання стандартизованих аудиторських процедур з подальшим виявленням та аналізом відхилень фактичних витрат від нормативних. Застосування методу передбачає розробку внутрішніх нормативів трудомісткості для різних типів аудиторських завдань залежно від галузі клієнта, рівня ризику та складності фінансової звітності. Нормативний метод є ефективним інструментом бюджетування та оперативного контролю витрат, однак

потребує регулярного перегляду нормативів відповідно до змін у законодавстві та стандартах аудиту [8].

Отже, порівняльний аналіз зазначених методів свідчить про доцільність їх комбінованого застосування оскільки проєктний метод може стати в нагоді як основа аналітичного обліку витрат, нормативний – як інструмент планування та контролю, а АВС-метод може бути використаний в якості аналітичного інструменту стратегічного управління собівартістю аудиторських послуг.

Таким чином, обліково-аналітичне забезпечення операційної діяльності аудиторських фірм є визначальним чинником їхньої ефективності та конкурентоспроможності. Специфіка аудиторських послуг як інтелектуального продукту зумовлює необхідність комплексного застосування ресурсного, функціонального, процесного та системного підходів до організації обліку операційних витрат. Комбінування проєктного, нормативного та АВС-методів калькулювання собівартості забезпечує достовірність облікової інформації та дієвий контроль рентабельності, що є передумовою відповідності вітчизняних аудиторських фірм міжнародним стандартам професійної діяльності в умовах сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Жукова Т.А., Єрмоленко К.О., Плікус І.Й. Сучасні проблеми аудиторських послуг в Україні. *Вісник СумДУ, Серія Економіка*. 2020. № 1. С. 86 – 92. DOI: https://doi.org/10.21272/1817-9215.2020.1-09.

2. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 року № 2258-VIII (із змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text.

3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 (МСБО 1). Подання фінансової звітності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text (дата звернення: 12.05.2026).

4. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” : наказ Міністерства фінансів України 07.02.2013 року № 73 (зі змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#n17 (дата звернення: 12.05.2026).

5. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 (МСБО 7). Звіт про рух грошових коштів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_019#Text (дата звернення: 12.05.2026).

6. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 “Витрати” : наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 року № 318 (зі змінами та доповненнями). URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text (дата звернення: 12.05.2026).

7. Яструбський М., Дейнеко К. Покращення ефективності діяльності аудиторських компаній за рахунок оптимізації операційних витрат. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 22. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-31.

8. Долбнєва Д.В. Сучасний стан і напрями удосконалення аудиторської діяльності в умовах європейської інтеграції України та застосування міжнародних стандартів. *Економіка та держава*. 2018. № 2. С. 72–76.

Пилипчук Ю.І.,
аспірант 3 курсу, кафедри обліку та аналізу
Науковий керівник – **Воськало Н.М.,**
канд. екон. наук, доцент кафедри обліку та аналізу
Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ РОЗКРИТТЯ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ

Трансформація економіки України під впливом глобалізаційних процесів, європейської інтеграції та викликів воєнного стану вимагає принципово нових підходів до забезпечення прозорості та якості звітної інформації. Фінансова звітність є головним джерелом даних для зовнішніх і внутрішніх стейкхолдерів. Проте процес підготовки інформації для її розкриття зазнає суттєвих змін через посилення невизначеності, цифровізацію та необхідність застосування професійного судження бухгалтера.

Процес підготовки облікової інформації в Україні регламентується Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Цей закон визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності [1]. Сучасний стан регулювання характеризується чітким розподілом підприємств на категорії (мікро-, малі, середні, великі), що безпосередньо впливає на обсяг та формат розкриття інформації.

1. Нормативно-правове регулювання та стандартизація в реаліях часу.

Специфікою вітчизняної практики є паралельне існування двох методологічних систем:

1. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), які орієнтовані переважно на потреби податкового контролю та середнього бізнесу.

2. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), застосування яких є обов'язковим для підприємств, що становлять суспільний інтерес, великих підприємств та інших визначених законодавством суб'єктів .

Особливу увагу в реаліях часу слід приділити нормативним роз'ясненням Міністерства фінансів України щодо особливостей проведення інвентаризації та оцінки майна на територіях, де ведуться (велися) бойові дії, або на тимчасово окупованих територіях. Це вимагає від суб'єктів господарювання гнучкості та специфічного документування форс-мажорних обставин.

2. Етапи формування інформаційного масиву та процедури верифікації даних.

Якісна підготовка інформації є багатоетапним процесом, який покликаний забезпечити достовірність кожного показника звітності. Основними етапами є:

Суцільна інвентаризація активів і зобов'язань. Вона є обов'язковою перед складанням річної фінансової звітності. Її мета – підтвердження наявності, стану та оцінки активів підприємства [2].

Врегулювання інвентаризаційних різниць. Виявлені лишки підлягають оприбуткуванню з визнанням доходу, а нестачі – списанню на витрати звітного періоду із одночасним відображенням на забалансових рахунках до встановлення винних осіб.

Закриття звітного періоду. Процедура передбачає обчислення амортизації, переоцінку монетарних статей в іноземній валюті, визначення забезпечень майбутніх витрат і платежів.

Формування фінансового результату. Послідовне закриття рахунків класу 7 «Доходи і результати» та класу 9 «Витрати діяльності» (або класу 8 з подальшим перенесенням на клас 9) на рахунок 79 «Фінансові результати».

3. Специфіка розкриття інформації в умовах невизначеності.

Головною особливістю сучасного етапу підготовки звітності є необхідність відображення впливу воєнних ризиків, що змушує бухгалтерів відходити від суто технічного заповнення форм до глибокого аналітичного аналізу.

Ключовими аспектами розкриття інформації в умовах невизначеності є оцінка концепції безперервності діяльності (Going Concern). Керівництво підприємства зобов'язане оцінити здатність суб'єкта господарювання продовжувати свою діяльність у передбачуваному майбутньому (щонайменше 12 місяців з дати балансу). Якщо існують суттєві загрози

(втрата виробничих потужностей, ринків збуту), інформація про це має бути детально розкрита у примітках до звітності [3].

Тестування активів на знецінення. Відповідно до МСБО 36 «Знецінення активів» [4] або НП(С)БО 28 [5], підприємства мають визначити, чи не перевищує балансова вартість активів суму їх очікуваного відшкодування. Це критично для підприємств, чиє майно постраждало від обстрілів або перебуває в зоні ризику.

Формування та перегляд оціночних значень. Зростає роль професійного судження при розрахунку резерву сумнівних боргів (через погіршення платоспроможності контрагентів) та забезпечень на виконання зобов'язань.

4. Вплив цифровізації на підготовку звітних даних.

Сучасні реалії часу диктують необхідність автоматизації облікових процесів для зниження операційних ризиків та підвищення оперативності збору інформації.

ERP-системи та хмарні технології. Впровадження інтегрованих систем дозволяє консолідувати дані підрозділів у режимі реального часу, забезпечуючи захист інформації від фізичного знищення через використання віддалених серверів.

Електронний документообіг (ЕДО). Використання сервісів ЕДО прискорює процес верифікації первинних документів від постачальників і замовників, мінімізуючи часовий розрив між здійсненням господарської операції та її відображенням в обліку.

Подання звітності у форматі iXBRL. Для підприємств, що звітують за МСФЗ, обов'язковим є застосування єдиного електронного формату на основі таксономії. Це підвищує аналітичну цінність звітності для міжнародних інвесторів та регуляторних органів [6].

Особливості підготовки інформації для розкриття у фінансовій звітності в реаліях сьогодення полягають у зміщенні акцентів від простої фіксації минулих подій до моделювання майбутнього розвитку підприємства. Поєднання жорсткого дотримання вимог законодавства, гнучкого застосування професійного судження в умовах воєнних ризиків та активного впровадження цифрових технологій є єдиним шляхом до формування достовірної, релевантної та якісної фінансової звітності.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. Дата оновлення: 01.04. 2026. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 13.05.2026).

2. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов’язань : затв. наказом Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. №879. Дата оновлення: 23.12.2025 р. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text (дата звернення: 13.05.2026).

3. Максимів Ю., Гайдучок Т., Івасюк Н. Розкриття обліково-аналітичної інформації у звітності підприємств в умовах воєнного стану. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2025. Вип. 1(11). С. 353–365. https://doi.org/10.58423/2786-6742/2025-11-353-365.

4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 36 «Зменшення корисності активів». URL: IFRS Foundation (дата звернення: 13.05.2026).

5. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 28 «Зменшення корисності активів» : наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2004 № 817. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-05?utm_source=chatgpt.com#Text (дата звернення: 13.05.2026).

6. Хома С., Чучук Ю., Савчук Т., Степанюк О. Таксономія фінансової звітності за міжнародними стандартами: практичні аспекти. *Галицький економічний вісник*. 2020. Вип. 6 (67). С. 114-121. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.06.114.

Подолянчук О.А.,
канд. екон. наук, доцент,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ

Організація бухгалтерського обліку у фермерських господарствах є важливим елементом забезпечення ефективного управління їх діяльністю. В умовах трансформації аграрного сектору, посилення конкуренції та впровадження цифрових технологій зростає потреба у формуванні якісної, своєчасної та релевантної облікової інформації. Водночас специфіка діяльності фермерських господарств, обмеженість ресурсів та недосконаліть нормативно-методичного забезпечення зумовлюють наявність низки проблем в організації обліку, що потребують ґрунтовного дослідження та пошуку шляхів їх вирішення.

Відповідно до норм Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», обов’язок щодо організації обліку та вчасного подання звітності поширюється на всі підприємства, незалежно від їхнього статусу чи форми власності. Це правило стосується і фермерських господарств, які

у своїй діяльності мають керуватися також національними стандартами (НП(С)БО) та іншими галузевими нормативними актами.

Ключовим документом у цій сфері є Методичні рекомендації №189, затверджені Мінагрополітики (02.07.2001). Вони пропонують чотири варіанти організації обліку залежно від масштабу господарства: проста форма; спрощена форма; за спрощеним план рахунків; за загальним планом рахунків.

Крім профільного наказу №189, малі фермерські господарства можуть використовувати рекомендації Міністерства фінансів:

1. Наказ №422 (рекомендації №142): пропонує просту форму для надання послуг чи робіт з малим обігом документів та спрощену – для пооб'єктного обліку.

2. Наказ №720: дозволяє юридичним особам (суб'єктам малого бізнесу), які не платять податок на додану вартість (ПДВ), вести спрощений облік витрат та доходів.

3. Наказ №356: регламентує використання журнальної форми обліку для більшості юридичних осіб.

4. Наказ №390: деталізує впровадження журнально-ордерної форми спеціально для аграрного сектору.

Сучасні умови дозволяють автоматизувати будь-яку з обраних форм. Використання ІТ-рішень допомагає об'єднати первинну документацію та звітність у спільну систему, що знижує ризик помилок і робить бізнес прозорішим.

В аграрному секторі вибір форми обліку залежить від трьох чинників: кількості операцій, наявності найманих працівників та статусу платника ПДВ.

Проста форма (без подвійного запису) – це максимально спрощений підхід, що нагадує облік у фізичних осіб-підприємців (ФОП), але для юридичних осіб. Використовувати можуть найменші господарства («сімейні»), де немає найманого персоналу, а всі роботи виконують члени родини. Усі операції фіксуються у Журналі обліку господарських операцій (без подвійного запису). Це дозволяє голові фермерського господарства самостійно вести документацію без залучення професійного бухгалтера.

Спрощена форма (на основі регістрів) – придатна більш для малого агробізнесу. Вона базується на використанні обмеженої кількості регістрів (відомостей), що замінюють громіздкі журнали-ордери. Використовувати можуть господарства, в яких до 10 працівників та виручка до 500 тис. грн.

Форма із використанням Спрощеного плану рахунків – передбачає перехідний етап до повноцінного обліку. Замість стандартних 9 класів рахунків використовується скорочений перелік. Використовують малі підприємства (10-50 осіб, дохід до 2,5 млн. грн.).

Журнально-ордерна форма – передбачає ведення обліку великими господарствам. Вона є складною, але найбільш інформативною системою.

Варто зауважити, що згідно із бухгалтерським законодавством, мікропідприємства (неплатники ПДВ, крім суспільно значущих) мають право фіксувати операції в регістрах без використання подвійного запису.

Порядок ведення обліку для фізичних осіб-підприємців регулюється нормами Податкового кодексу (табл. 1).

Таблиця 1 – Особливості обліку фізичних осіб-підприємців

Категорія ФОП	Особливості обліку
2 та 3 група (неплатники ПДВ)	Облік ведеться у довільній формі шляхом помісячного фіксування доходів.
3 група (платники ПДВ)	Обов'язкове ведення обліку доходів і витрат за встановленою типовою формою.
3 група (змішана діяльність)	Необхідно окремо обліковувати доходи від власної агропродукції та від інших видів бізнесу.
4 група (спрощена система)	Оскільки податок розраховується від площі земель, обов'язок вести облік доходів (як у інших груп) відсутній.

Джерело: сформовано автором

Наявність кількох альтернативних форм обліку, поряд із галузевими особливостями, ускладнює процес вибору оптимальної системи та потребує належного методичного обґрунтування. Разом із тим, існуючі проблеми, пов'язані з обмеженістю ресурсів малих фермерських господарств і недосконалістю методичного забезпечення, зумовлюють необхідність подальшого вдосконалення організації бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел

1. Подолянчук О.А. Тенденції та підходи до обліку, оподаткування та звітності фермерських господарств в сучасних умовах ведення бізнесу. *Ефективна економіка.* 2025. № 11. DOI: http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.11.74.

Потриваєва Н.В.,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри обліку і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ТРАНСФОРМАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА АУДИТУ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Еволюція бухгалтерського обліку та аудиту в умовах міжнародної економічної інтеграції відбувається під впливом трансформаційних змін у світовій економіці та розвитку міжнародних фінансових ринків. Особливої актуальності зазначені процеси набувають в умовах євроінтеграційного курсу України та необхідності адаптації національної системи обліку й аудиту до міжнародних вимог. Традиційна система бухгалтерського обліку, орієнтована переважно на внутрішні потреби держави, поступово трансформується у глобалізовану модель інформаційного забезпечення управління. Сучасний бухгалтерський облік дедалі більше орієнтується на потреби широкого кола користувачів фінансової інформації – інвесторів, кредиторів, міжнародних партнерів та органів державного регулювання. Водночас аудит із функції перевірки достовірності фінансової звітності перетворюється на інструмент оцінювання ризиків, внутрішнього контролю та забезпечення економічної безпеки підприємства.

Науковці наголошують, що розвиток системи бухгалтерського обліку вимагає постійного вдосконалення нормативно-правового забезпечення та гармонізації національних підходів із міжнародними стандартами фінансової звітності. Трансформація облікової системи пов’язана із необхідністю адаптації методології бухгалтерського обліку до змін законодавства та інтеграційних економічних процесів [1, с. 229].

Сутність інтеграційних процесів полягає у формуванні єдиного економічного простору для вільного руху капіталу, інформації, товарів та послуг. Для системи бухгалтерського обліку це означає необхідність забезпечення універсальності фінансової інформації та її відповідності міжнародним вимогам. Важливу роль у цьому процесі відіграють Міжнародні стандарти фінансової звітності та міжнародні стандарти аудиту, які формують єдині принципи підготовки та перевірки фінансової звітності. Трансформація бухгалтерського обліку значною мірою пов’язана із цифровізацією економіки. Дослідники відзначають, що цифрова трансформація суттєво змінює систему бухгалтерського обліку та аудиту шляхом інтеграції хмарних технологій, автоматизованих інформаційних систем, штучного інтелекту та блокчейн-технологій [2, с. 35].

Водночас гармонізація національної системи бухгалтерського обліку із міжнародними стандартами сприяє підвищенню інвестиційної

привабливості підприємств, покращенню якості фінансової звітності та зміцненню довіри з боку зовнішніх користувачів інформації. С. Гончарук та В. Хмизовець підкреслюють, що євроінтеграційні процеси потребують удосконалення системи бухгалтерського обліку та аудиту відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності [3, с. 152].

Одним із ключових напрямів трансформації бухгалтерського обліку є автоматизація та цифровізація облікових процесів. Використання ERP-систем, електронного документообігу, хмарних сервісів та інтегрованих інформаційних платформ дозволяє підвищити оперативність формування фінансової інформації та ефективність управлінських рішень. На думку науковців впровадження цифрових технологій забезпечує автоматизацію значної частини облікових процедур, мінімізує вплив людського фактора та підвищує достовірність фінансової інформації [4, с. 107]. Особливого значення набуває застосування блокчейн-технологій у бухгалтерському обліку та аудиті. Так, А. Сакун, Н. Іванова та Л. Мільман підкреслюють, що використання блокчейну посприяє підвищенню прозорості облікових процесів, достовірності фінансової інформації та мінімізації ризиків фальсифікації звітності [5, с. 16].

Розвиток міжнародного бізнесу та глобалізація фінансових ринків спричинили суттєві зміни у підходах до аудиторської діяльності. Сучасний аудит дедалі більше орієнтується на оцінювання ризиків, внутрішнього контролю, інформаційної безпеки та ефективності управлінських процесів. Оптимізація облікового процесу безпосередньо впливає на підвищення ефективності аудиту поточних зобов’язань підприємства та забезпечення достовірності фінансової інформації [6, с. 13].

У сучасних умовах активно впроваджуються ризик-орієнтований аудит, аналітика даних, штучний інтелект та технології Big Data. Використання цифрових інструментів аудиту дозволяє здійснювати безперервний моніторинг господарських операцій, автоматизувати перевірку великих масивів даних та підвищити ефективність аудиторських процедур. Світові тенденції інтеграції штучного інтелекту у бухгалтерський облік та аудит свідчать про поступову зміну функціональної ролі аудитора – від перевірки документів до аналітичного оцінювання фінансових ризиків та прогнозування результатів діяльності підприємства [7, с. 222].

Попри позитивні результати інтеграційних процесів, трансформація бухгалтерського обліку та аудиту супроводжується низкою проблем і викликів. Однією з основних проблем залишається недосконаліть нормативно-правового забезпечення та складність адаптації національної системи обліку до міжнародних вимог.

Крім того, значною проблемою є недостатній рівень цифрової компетентності працівників бухгалтерських та аудиторських служб, що

ускладнює впровадження сучасних інформаційних технологій у практичну діяльність підприємств. Важливого значення також набувають питання кібербезпеки та захисту облікової інформації в умовах активного використання електронних інформаційних систем. Для подолання зазначених проблем необхідним є комплексне вдосконалення системи бухгалтерського обліку та аудиту.

Подальший розвиток трансформаційних процесів у сфері бухгалтерського обліку та аудиту потребує посилення міжнародної співпраці, удосконалення професійних стандартів та формування єдиного інформаційного середовища. Особливого значення набуває розвиток інтегрованої звітності, яка поєднує фінансові та нефінансові показники діяльності підприємства, забезпечуючи комплексне відображення результатів господарювання та рівня корпоративної відповідальності. Крім того, у сучасних умовах зростає роль ризик-орієнтованого аудиту, який передбачає оцінювання не лише достовірності фінансової звітності, а й рівня інформаційної безпеки, ефективності внутрішнього контролю та стійкості підприємства до зовнішніх і внутрішніх загроз. Використання аналітики даних та інструментів штучного інтелекту дає можливість здійснювати безперервний моніторинг фінансових операцій і своєчасно виявляти ризики.

Таким чином, трансформація бухгалтерського обліку та аудиту в умовах інтеграційних процесів є складним і багатогранним процесом, яка охоплює гармонізацію нормативно-правового забезпечення, цифровізацію обліково-аналітичної діяльності, впровадження інноваційних технологій та розвиток нових професійних компетенцій.

Список використаних джерел

1. Potrivaeva N. V., Pogorelova V. V. Modern problems of fixed assets accounting in the system of current legislation. *Innovative economy.* 2014. Vol. 3(52). P. 228-232. URL: https://surl.li/kdjqdt.

2. Модернізація національної системи обліку й аудиту з використанням інструментів цифрової трансформації / А. Шаповалова та ін. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2023. Т. 4, № 51. С. 33–52. URL: https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.51.2023.4102.

3. Гончарук С., Хмизовець В. Стан і шляхи вдосконалення обліку і аудиту активів підприємства в умовах євроінтеграції. *Фінансовий простір*. 2023. № 4(52). С. 151-158. URL: https://doi.org/10.30970/fp.4(52).2023.151159160.

4. Аналіз тенденцій упровадження цифровізації та диджиталізації в бухгалтерський облік (український кейс) / М. Петченко та ін. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2023. Т. 1, № 48. С. 105–113. URL: https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3951.

5. Сакун А., Іванова Н., Мільман Л. Застосування блокчейн-технологій у бухгалтерському обліку та аудиті: аналіз інноваційних можливостей у контексті цифрової трансформації. *Економіка. Фінанси. Право*. 2024. Вип. 2. С. 14-17. URL: https://doi.org/10.37634/efp.2024.2.3.

6. Потриваєва Н.В., Громова Я. М. Удосконалення аудиту поточних зобов'язань у взаємоз'язку з оптимізацією облікового процесу. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2018. Вип. 2. С.11-15. URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/4665.

7. Яковенко А. О., Гнатьєва Т. М., Мельничук В. М. Світові тенденції інтеграції штучного інтелекту в бухгалтерському обліку. *Аграрні інновації*. 2024. № 23. С. 221–227. URL: https://doi.org/10.32848/agrar.innov.2024.23.32.

Стешенко О.О.,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – **Лугова О.І.,**
канд. екон. наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

КІБЕРРИЗИКИ ТА КІБЕРЗАГРОЗИ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ: ВИКЛИКИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБЛІКОВИХ СИСТЕМ

У сучасних умовах цифровізації економіки та широкого впровадження інформаційних технологій у сферу бухгалтерського обліку питання кібербезпеки облікових систем набуває особливої актуальності. Автоматизація бухгалтерських процесів, використання ERP-систем, хмарних сервісів, електронного документообігу, дистанційного доступу до фінансових баз даних та інтеграція бухгалтерських платформ із банківськими і податковими сервісами суттєво підвищують ефективність облікової роботи, проте водночас формують нові ризики для захисту фінансової інформації. У зв'язку з цим кіберризики та кіберзагрози стають одним із ключових факторів, що впливають на достовірність бухгалтерського обліку, фінансову безпеку підприємств та стабільність їх господарської діяльності.

Кіберризики у бухгалтерському обліку слід розглядати як імовірність виникнення негативних наслідків унаслідок несанкціонованого доступу, втручання, модифікації, викрадення або знищення облікової інформації в інформаційно-комунікаційних системах підприємства [1]. Такі ризики можуть призводити до викривлення даних бухгалтерського обліку, втрати

фінансової інформації, порушення безперервності облікових процесів, розголошення конфіденційних відомостей, а також до значних фінансових і репутаційних втрат суб'єкта господарювання.

Однією з найбільш поширених кіберзагроз у сфері бухгалтерського обліку є несанкціонований доступ до облікових систем та баз даних. Отримавши доступ до бухгалтерського програмного забезпечення, зловмисники можуть змінювати реквізити контрагентів, підмінювати банківські рахунки, коригувати суми фінансових операцій, видаляти або фальсифікувати бухгалтерські записи, формувати фіктивні первинні документи чи викривляти фінансову звітність. Особливо високими є ризики для підприємств, які використовують віддалений доступ до облікових систем без належного рівня автентифікації та захисту каналів передачі даних.

Суттєву небезпеку становлять також шкідливі програмні засоби, зокрема віруси-шифрувальники, троянські програми та шпигунське програмне забезпечення, які можуть блокувати доступ до бухгалтерських баз даних, викрадати облікову інформацію або здійснювати приховане втручання в роботу бухгалтерського програмного забезпечення. Особливо небезпечними є атаки ransomware, під час яких зловмисники шифрують бухгалтерські бази даних підприємства та вимагають викуп за відновлення доступу до них. У таких випадках підприємство фактично втрачає можливість здійснювати облікові процедури, формувати звітність та виконувати податкові зобов'язання.

Окремим видом кіберзагроз є соціальна інженерія та фішингові атаки, спрямовані на працівників бухгалтерських служб. Шляхом надсилання підроблених електронних листів, повідомлень або фальшивих запитів від імені керівництва, банків чи державних органів зловмисники отримують логіни, паролі, електронні ключі чи інші засоби доступу до бухгалтерських систем. З огляду на те, що саме бухгалтерські працівники мають доступ до критично важливої фінансової інформації, вони часто стають пріоритетною ціллю кіберзлочинців [2].

Значну загрозу для бухгалтерського обліку становлять також внутрішні кіберризики, пов'язані з діями працівників підприємства. Недостатній розподіл прав доступу, відсутність контролю за змінами в облікових базах, використання спільних облікових записів, неналежне адміністрування інформаційних систем створюють передумови для внутрішніх зловживань, несанкціонованого коригування даних або приховування шахрайських дій. У цифровому середовищі внутрішні порушення часто набувають складнішого характеру, оскільки можуть залишатися непоміченими тривалий час.

Кіберзагрози у бухгалтерському обліку мають комплексний негативний вплив на діяльність підприємства. Передусім вони можуть

спричинити викривлення облікової інформації, що унеможливлює формування достовірної фінансової звітності та призводить до прийняття помилкових управлінських рішень. Крім того, порушення цілісності або доступності бухгалтерських даних може стати причиною невиконання податкових та звітних зобов'язань, застосування штрафних санкцій, блокування господарської діяльності, втрати довіри контрагентів та інвесторів. У разі витоку конфіденційної фінансової інформації підприємство може зазнати також значних репутаційних втрат.

Особливу роль у мінімізації кіберризиків у бухгалтерському обліку відіграє побудова ефективної системи інформаційної безпеки та внутрішнього контролю. Одним із базових заходів є впровадження багаторівневої системи автентифікації користувачів, розмежування прав доступу до облікових модулів та баз даних, ведення журналів дій користувачів і моніторинг змін в облікових системах. Важливим також є забезпечення регулярного резервного копіювання бухгалтерських баз даних та зберігання резервних копій у захищеному середовищі.

Не менш важливим напрямом протидії кіберзагрозам є підвищення цифрової грамотності бухгалтерського персоналу. Регулярне навчання працівників правилам кібергігієни, розпізнаванню фішингових атак, безпечному використанню електронного документообігу та захисту електронних ключів дозволяє суттєво знизити ймовірність людської помилки як одного з основних факторів кіберінцидентів.

У сучасних умовах перспективним напрямом розвитку бухгалтерського обліку є впровадження інтелектуальних систем моніторингу кіберризиків, які використовують алгоритми штучного інтелекту та машинного навчання для виявлення аномальної активності в облікових системах, нетипових транзакцій, підозрілих змін у базах даних та потенційних ознак кібершахрайства. Використання таких технологій дозволяє перейти від реактивної моделі реагування на кіберінциденти до проактивного управління кіберризиками [3].

Отже, цифровізація бухгалтерського обліку, попри значні переваги для автоматизації та підвищення ефективності облікових процесів, одночасно створює новий спектр кіберризиків і кіберзагроз, здатних суттєво впливати на достовірність облікової інформації, фінансову безпеку та безперервність діяльності підприємств. У цих умовах забезпечення кібербезпеки бухгалтерських систем стає невід'ємною складовою сучасної організації бухгалтерського обліку та важливим елементом системи економічної безпеки підприємства. Ефективне управління кіберризиками у сфері бухгалтерського обліку потребує комплексного поєднання технічних, організаційних, кадрових та аналітичних заходів, спрямованих на захист інформаційних ресурсів і забезпечення надійності цифрового облікового середовища.

Список використаних джерел

1. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19 (дата звернення: 30.04.2026).

2. Accounting Fraud: Definition, Types, Red Flags and Prevention. SearchInform. URL: https://searchinform.com/articles/cybersecurity/cyber-threats/fraud/type/financial-fraud/accounting-fraud/ (дата звернення: 30.04.2026).

3. Romney M. B., Steinbart P. J. Accounting Information Systems. 15th ed. Harlow : Pearson Education. 2023. 816 p.

Тарнавська О.О.,
студентка 4-го курсу бакалаврату
Науковий керівник – **Черкасова С.О.,**
канд. екон. наук, доцент
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса

СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ВИРОБНИЧІ ЗАПАСИ»

Функціонування підприємств незалежно від форми власності об'єктивно передбачає залучення фінансових, технологічних, трудових і матеріальних ресурсів, без яких стабільна господарська діяльність є неможливою. Ресурси, що не є власністю підприємства, потребують завчасного формування резервів – з метою запобігання виробничим простоям та мінімізації операційних ризиків. Сукупність ресурсів, акумульованих для подальшого використання у господарському процесі та забезпечення його безперервності, в управлінській і обліковій практиці прийнято визначати як запаси.

Серед усіх видів запасів особливе місце посідають виробничі запаси, що характеризуються найбільшою питомою вагою та господарською значущістю. Саме вони формують структуру витрат підприємств різних галузей і видів діяльності. Раціональна організація їх обліку та об'єктивна оцінка безпосередньо позначаються як на ключових показниках фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, так і на повноті та достовірності інформації про їхній поточний фінансовий стан.

Слід зазначити, що у сучасній науковій літературі єдиного підходу до трактування категорії «запаси» досі не вироблено. Це пояснюється частим ототожненням зазначеного поняття з його окремими різновидами –

матеріальними ресурсами, товарно-матеріальними цінностями, виробничими запасами, сировиною та матеріалами.

При цьому точне та однозначне визначення понять «запаси» і «виробничі запаси» має безпосередній вплив на якість інформаційного забезпечення виробничих бізнес-процесів підприємства (табл. 1.).

Таблиця 1 – Визначення поняття «виробничі запаси» в науковій літературі (узагальнено за матеріалами [1-8])

Джерело, рік	Визначення поняття «запаси»
Марущак Л.І. 2008 [1]	Виробничі запаси – активи, до складу яких входять сировина та матеріали, напівфабрикати, паливо й енергія власного виробництва, тара і тарні матеріали, будівельні матеріали, запасні частини й інші матеріали, необхідні для використання у процесі виробництва продукції і не призначені для подальшого продажу
Тичук З.Д. 2009 [2]	Виробничі запаси – предмети праці, які є власністю підприємства, зберігаються на складах, забезпечують виробничий процес лише один раз, змінюють або не змінюють при цьому свою форму та властивості й переносять свою вартість на вартість створеного продукту
Юрчишена Л.В. 2009 [3]	Виробничі запаси – це сукупність сировино-матеріальних ресурсів підприємства, які забезпечують безперервність процесу виробництва і повністю переносять свою вартість на виготовлену продукцію протягом одного операційного циклу.
Андрос С.В. 2010 [4]	Виробничі запаси – матеріальні цінності, предмети, що споживаються цілком, повністю переносять свою вартість на новий продукт, змінюються після кожного виробничого циклу, і на які спрямовується праця людини в процесі отримання готового продукту, виконання робіт, надання послуг
Титенко Л.В. 2012 [5]	Виробничі запаси – це матеріальні ресурси, які використовуються у виробництві, повністю переносять свою вартість на вироблену продукцію протягом одного операційного циклу, і раціональне управління якими є однією з умов ефективного господарювання
Ганас ЛМ. 2015 [6]	Виробничі запаси – це частина матеріальних ресурсів, які є власністю підприємства та зберігаються у відповідних для цього місцях, ще не використовуються та призначені для подальшого застосування у виробничому процесі, входять у структуру виготовленої продукції або підтримують функціонування процесу виробництва, забезпечуючи його безперервність
Стецюк Н.Є. 2015 [7]	Виробничі запаси – це речові елементи виробництва, що використовуються в якості предметів праці та обігу у виробничому циклі та для інших потреб операційної діяльності, які знаходяться на складах суб'єктів господарювання, повністю споживаються у кожному циклі і переносять свою вартість на вартість кінцевого продукту
Бурдейна Л.В. 2015 [8]	Виробничі запаси – це матеріальні цінності придбані (набуті) під підприємством для отримання в майбутньому економічних вигод у процесі використання з перенесенням їх вартості до складу матеріальних витрат

Водночас наявні підходи до розкриття їхнього змісту та економічної сутності суттєво різняться як за способом інтерпретації, так і за рівнем деталізації та повноти охоплення.

Виробничі запаси в системі бухгалтерського обліку є відносно чітко окресленою категорією, щодо економічної природи якої існує значно менше концептуальних розбіжностей порівняно із загальним поняттям запасів. Це зумовлено наявністю розгалуженої нормативно-правової бази, що регламентує порядок визнання, оцінки та відображення даного виду оборотних активів в обліку. Відтак, обліково-аналітичне трактування поняття «виробничі запаси» суттєво відрізняється від його економічного тлумачення, що підкреслює необхідність чіткого розмежування цих підходів.

Таким чином, результати проведеного дослідження, що наведено у табл. 1 свідчать про відсутність єдиного підходу до тлумачення поняття «виробничі запаси», який би одночасно ідентифікував їх як економічну та облікову категорію.

У працях вітчизняних дослідників поняття «виробничі запаси» вживається у різних інтерпретаціях: предмети праці, матеріальні цінності, матеріальні ресурси, ідентифіковані ресурси у формі різновидів запасів, речові елементи виробництва, сировинно-матеріальні ресурси. Попри термінологічну різноманітність, більшість науковців дотримується узгоджених позицій щодо ознак, що характеризують економічну природу виробничих запасів.

Слід зазначити, що категорія «запаси» є предметом розгляду не лише в науковому середовищі. Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про запаси та їх відображення у фінансовій звітності визначає НП(С)БО 9 «Запаси» [9]. Відповідно до п. 4 зазначеного стандарту, запаси визначаються як активи, що:

а) утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності;

б) перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва;

в) утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством [9].

Визначальною особливістю цього трактування є кваліфікація запасів саме як «активів» підприємства. Схожий підхід закріплено і в МСБО 2 «Запаси», згідно з яким запаси є активами, що: а) утримуються для продажу у звичайному ході бізнесу; б) перебувають у процесі виробництва для такого продажу; в) існують у формі основних чи допоміжних матеріалів для споживання у виробничому процесі або при наданні послуг [10].

Для уточнення змісту поняття «виробничі запаси» необхідно також звернутися до чинної нормативної бази з організації бухгалтерського обліку.

Примітно, що НП(С)БО 9 «Запаси» не містить чіткого й однозначного визначення цього поняття для облікових цілей. Натомість План рахунків конкретизує їх склад, визначаючи перелік матеріальних цінностей, що підлягають обліку як виробничі запаси підприємства на рахунках другого класу «Запаси». При цьому рахунки 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети» та 25 «Напівфабрикати» виключені зі складу виробничих запасів і обліковуються окремо. Водночас Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності передбачають включення до статті балансу «Виробничі запаси» вартості МШП, сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, придбаних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, запасних частин, тари, будівельних матеріалів та інших матеріалів, що споживаються впродовж звичайного операційного циклу [11].

Таким чином, проведений аналіз наукових джерел засвідчив відсутність єдиного загальноприйнятого визначення поняття «запаси». Залежно від застосовуваного підходу акценти у трактуванні суттєво різняться: бухгалтерський підхід кваліфікує запаси як активи підприємства, що відображаються у фінансовій звітності; економічний – як предмети праці, що забезпечують виробничий процес; виробничий – як матеріальні ресурси, необхідні для операційної діяльності. Аналогічна термінологічна неузгодженість притаманна і поняттю «виробничі запаси», яке в різних джерелах визначається як предмети праці, матеріальні цінності, матеріальні ресурси, речові елементи виробництва або сировинно-матеріальні ресурси.

Звернення до чинної нормативно-правової бази також не усуває існуючої термінологічної неоднозначності. НП(С)БО 9 «Запаси» не містить чіткого визначення поняття «виробничі запаси», а між Планом рахунків та Методичними рекомендаціями щодо заповнення форм фінансової звітності наявні розбіжності стосовно їхнього складу. Така неузгодженість як у науковій літературі, так і в нормативних документах створює передумови для виникнення облікових помилок і знижує достовірність інформації, що розкривається у фінансовій звітності підприємств.

Список використаних джерел

1. Марущак Л.І. Облік і оперативний контролінг виробничих запасів в нафтопереробних комплексах : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2008. 21 с.

2. Тичук З.Д. Облік виробничих запасів у сільськогосподарських підприємствах : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2009. 20 с.

3. Юрчишена Л.В. Управління формуванням виробничих запасів підприємств харчової промисловості : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.04. Київ, 2009. 22 с.

4. Андрос С.В. Облік і аналіз виробничих запасів на підприємствах кондитерської галузі України : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2010. 23 с.

5. Титенко Л.В. Облік і аналіз виробничих запасів фармацевтичних підприємств : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2012. 22 с.

6. Ганас Л.М. Управління виробничими запасами машинобудівних підприємств : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.04. Львів, 2015. 27 с.

7. Стецюк Н.Є. Облік і аналіз виробничих запасів підприємств деревообробної промисловості України : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2015. 22 с.

8. Бурдейна Л.В. Облік та оцінка виробничих запасів у інформаційній системі підприємства : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.09. Львів, 2015. 23 с.

9. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 “Запаси” : наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 року № 246 (зі змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text (дата звернення: 12.05.2026).

10. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 (МСБО 2). Запаси. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_021#Text (дата звернення: 12.05.2026).

11. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування : наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 року № 291 (зі змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text (дата звернення: 12.05.2026).

Тивончук О.І.,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри обліку та аналізу,
Тітов Д.К.,
аспірант 3-го року навчання
кафедри обліку та аналізу
Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів

СПРОЩЕНІ СТАНДАРТИ ЗВІТНОСТІ ЗІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: РЕФОРМА ESRS У КОНТЕКСТІ ПАКЕТУ «ОМНІБУС»

Трансформація системи корпоративної звітності є одним із пріоритетних напрямів регуляторної політики Європейського Союзу в контексті переходу до сталої економіки. Ключовим інструментом цього процесу стала Директива про корпоративну звітність зі сталого розвитку (CSRD) та розроблені на її виконання Європейські стандарти звітності зі сталого розвитку (ESRS), затверджені у 2023 р. Перший досвід застосування цих стандартів виявив низку суттєвих недоліків, зокрема надмірну складність вимог, значний обсяг обов'язкових показників і високий рівень адміністративного навантаження на підприємства. У відповідь на ці виклики Європейська комісія у лютому 2025 р. ініціювала пакет «Омнібус I», у межах якого доручила Європейській консультативній групі з фінансової звітності (EFRAG) здійснити комплексне спрощення ESRS [1]. У грудні 2025 р. EFRAG оприлюднила проєкт оновлених стандартів разом із детальним обґрунтуванням запропонованих змін [2].

Підставою для реформи стали системні труднощі, виявлені впродовж першого року звітування підприємствами так званої «хвилі 1». Дослідження EFRAG, яке охопило близько 650 звітів зі сталого розвитку за 2024 рік, зафіксувало суттєві розбіжності у практиках розкриття інформації та труднощі із забезпеченням рівня деталізації [3]. Додатковим підтвердженням масштабності виявлених проблем стали 887 запитань, поданих підприємствами до платформи ESRS Q&A у зв’язку зі складністю практичного застосування стандартів. З урахуванням цих результатів Європейська комісія у березні 2025 р. надала EFRAG офіційний мандат на перегляд ESRS. Він передбачав скорочення кількості обов'язкових показників, надання пріоритету кількісним даним, уточнення незрозумілих положень та підвищення узгодженості з іншими нормативними актами ЄС за умови збереження цілей Європейського зеленого курсу та сумісності з міжнародними стандартами. Для врахування позицій стейкхолдерів EFRAG провела публічне консультування, за підсумками якого було отримано понад 26 000 коментарів від 717 учасників [4].

Центральним кількісним результатом реформи стало скорочення кількості обов'язкових показників на 61 % порівняно з версією ESRS 2023 року та на 71 % з урахуванням добровільних розкриттів [4]. Таке спрощення було досягнуто за шістьма основними напрямами. Насамперед, суттєво спрощено оцінку подвійної суттєвості (Double Materiality Assessment, DMA). Запроваджено гнучкий підхід «зверху вниз», який дозволяє підприємствам спиратися на галузеві орієнтири замість проведення щорічного повного аналізу. Проведення комплексної DMA стає обов'язковим лише у разі суттєвих змін у діяльності суб'єкта господарювання. Одночасно вперше чітко закріплено, що ESRS мають забезпечувати достовірне подання інформації (fair presentation), а не зводитися до механічного виконання окремих вимог стандартів. Крім того, передбачено звільнення підприємств від розкриття несуттєвої інформації, що концептуально узгоджується з принципом суттєвості у МСФЗ [2].

Третій напрям реформи стосується структурної реорганізації стандартів. Мінімальні вимоги до розкриття інформації щодо політик, дій і цілей (PAT), які раніше дублювалися у тематичних стандартах, були спрощені та інтегровані до ESRS 2 під назвою «Загальні вимоги до розкриття інформації» (General Disclosure Requirements, GDR). Четвертий напрям змін пов'язаний із підвищенням зрозумілості та доступності стандартів. Передбачено чітке розмежування обов'язкових і добровільних вимог до розкриття інформації, уніфікацію термінології та заміну неоднозначних формулювань більш конкретними. Зокрема, термін «суттєві питання» було замінено на «суттєві фактори впливу, ризики та можливості» (Impacts, Risks and Opportunities, IROs) [2]. Наступний напрям охоплює практичні механізми зменшення навантаження на підприємства, що звітують. Зокрема, запроваджено принцип надання інформації без «надмірних витрат або зусиль» (undue cost or effort), можливість відтермінування подання звітів для окремих категорій підприємств, а також право на часткове розкриття показників по ланцюгу створення вартості у разі браку необхідних даних. Шостий, останній напрям реформи спрямований на посилення взаємосумісності (інтероперабельності) Європейських стандартів звітності зі сталого розвитку із IFRS S1/S2 та GRI [2].

Аналіз витрат і вигод, проведений зовнішніми консультантами EFRAG, свідчить про очікувану загальну економію витрат на рівні 44% порівняно з ESRS 2023 року. Разом з цим, попри значні досягнення, реформа ESRS викликала неоднозначну реакцію серед різних груп стейкхолдерів. З точки зору інвесторів і наглядових органів, серйозне занепокоєння викликає масштаб скорочень і широкий перелік відтермінувань. Вони застерігають, що значна кількість послаблень без чітко визначених часових меж може призвести до так званої «гонки на дно»

(race to the bottom**),** тобто зниження якості та прозорості звітності через надмірні спрощення. Крім того, наголошується, що вилучення окремих показників ускладнює оцінку довгострокових ризиків і можливостей підприємств [4].

Представники громадянського суспільства, у свою чергу, зазначають, що тематичні стандарти фактично зведені до мінімально допустимого рівня регуляторних вимог, а подальші скорочення можуть знизити їхню змістовність. Підприємства, що готують звітність, навпаки, продовжують наполягати на додаткових спрощеннях і зазначають, що скорочення кількості показників не призводить до пропорційного зниження трудомісткості [4].

Реформа ESRS є системною відповіддю на виклики першого року застосування стандартів. Запроваджені зміни суттєво спрощують архітектуру звітності, зменшують кількість обов'язкових показників та вводять гнучкі механізми зниження регуляторного навантаження. Водночас зберігається концептуальна цілісність системи, зокрема принцип подвійної суттєвості, орієнтація на цілі Європейського зеленого курсу та сумісність із міжнародними стандартами. Ця реформа є важливим прецедентом балансування між двома ключовими цілями: зниженням регуляторного навантаження на бізнес та збереженням інформаційної цінності нефінансової звітності для інвесторів і суспільства.

Перехід від механічного дотримання переліку вимог до принципу достовірного подання потребуватиме від підприємств переосмислення процесів підготовки звітності та посилення суджень щодо суттєвості. Від якості впровадження цих змін залежить, чи вдасться ЄС досягти задекларованого скорочення витрат при збереженні довіри ринків до нефінансової звітності. Для України, яка в межах євроінтеграційного курсу поступово імплементує законодавство ЄС у сфері корпоративної звітності, реформа ESRS набуває особливого значення: спрощені стандарти формують реалістичніше підґрунтя для їх поступового запровадження вітчизняними підприємствами, зокрема тими, що вже орієнтуються на європейські ринки або залучають фінансування від міжнародних інституцій.

Список використаних джерел

1. European Commission. Proposal for Omnibus I Directive. Brussels : EC, 2025. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_2981.

2. EFRAG. Draft Amended European Sustainability Reporting Standards (ESRS). Brussels : EFRAG, December 2025. URL: https://www.efrag.org/en/draft-simplified-esrs.

3. EFRAG. State of Play 2025 Report: Implementation of the Sustainability Reporting (ESRS): Observed Practices. Brussels : EFRAG, 2025.

URL: https://www.efrag.org/sites/default/files/media/document/2025-07/EFRAG_State%20of%20Play%202025%20Report_0.pdf.

4. EFRAG. Basis for Conclusions accompanying EFRAG Technical Advice on draft amended ESRS. Brussels : EFRAG, 2025. 161 p. URL: https://www.efrag.org/sites/default/files/media/document/2025-12/Draft_Amended_ESRS_Basis_for_Conclusions_2025_December.pdf.

Шабатько А.Ю.,
здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **Канцедал Н.А.**,
канд. екон. наук, доцент
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава

ОБЛІК ЗНИЖОК І БОНУСІВ: ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ ТА ПОДАТКОВІ НАСЛІДКИ

Знижки та бонуси є важливими інструментами діяльності підприємств, оскільки впливають на обсяги реалізації, доходи та фінансові результати. Вони застосовуються для стимулювання попиту, залучення клієнтів і прискорення збуту продукції. Особливості їх застосування охоплюють широке коло питань: від оподаткування [1] до логістики [2], але першочергово знаходяться у площині бухгалтерського обліку.

Знижка – це зменшення ціни товару, тоді як бонуси є формою заохочення і можуть виступати як знижка або як оплата маркетингових послуг. Обидва інструменти впливають на дохід: знижки його зменшують, а бонуси відображаються як коригування доходу або витрати залежно від їх сутності.

Правильне визначення економічної природи таких операцій має вирішальне значення, оскільки від цього залежить їх документальне оформлення, бухгалтерський облік та оподаткування. Невірна класифікація може призвести до помилок у звітності та податкових ризиків.

Важливою умовою є належне документальне оформлення. Підприємство повинно мати внутрішні документи (положення про знижки, накази на акції), а також чітко визначати умови надання бонусів у договорах із контрагентами.

Залежно від сутності операції використовуються відповідні первинні документи: акти, податкові накладні або розрахунки коригування. У роздрібній торгівлі додатково забезпечується публічність знижок через відображення цін у чеках та на цінниках [3].

Бухгалтерський облік знижок залежить від моменту їх надання, але в усіх випадках вони зменшують дохід від реалізації, оскільки враховуються у складі ціни продажу.

Особливості бухгалтерського обліку знижок залежать від умов їх надання та способу обліку товарів. Для узагальнення основних підходів доцільно представити їх у вигляді таблиці (табл. 1).

Таблиця 1 - Особливості бухгалтерського обліку знижок залежно від умов їх надання

Ситуація	Сутність операції	Особливості обліку	Бухгалтерські записи
Знижка в момент реалізації	Товар продається одразу за зниженою ціною	Знижка окремо не відображається, дохід визначається за фактичною виручкою	Кт 702 (на суму фактичного доходу)
Роздрібна торгівля (облік за продажними цінами)	Знижка зменшує торговельну націнку	Списується за рахунок націнки, собівартість не змінюється	Дт 285 – Кт 282
Знижка > торговельної націнки	Продаж нижче собівартості	Виникає збиток, який розглядається як витрати на збут	–
Ретрознижка (після реалізації)	Зміна ціни після продажу	Проводиться коригування доходу	Дт 704

Отже, порядок обліку знижок залежить від моменту їх надання та умов реалізації товарів. При цьому в усіх випадках знижки впливають на дохід підприємства, зменшуючи його або потребуючи відповідного коригування.

Бухгалтерський облік бонусів має свої особливості, оскільки їх економічна сутність може відрізнятися залежно від умов надання. Основною проблемою при відображенні бонусів в обліку є правильне визначення їх характеру: чи є вони знижкою, що зменшує ціну товару, чи виступають як окрема господарська операція у вигляді маркетингових послуг.

Особливості бухгалтерського обліку бонусів залежать від їх економічної сутності, зокрема від того, чи розглядаються вони як маркетингові послуги або як форма знижки. Для узагальнення підходів до їх обліку доцільно представити основні варіанти у вигляді таблиці 2.

Таким чином, порядок бухгалтерського обліку бонусів визначається їх економічною сутністю. Від правильного віднесення бонусу до відповідної категорії залежить відображення операцій у обліку та формування фінансових результатів підприємства.

Порядок бухгалтерського обліку бонусів визначається їх економічною сутністю, оскільки від цього залежить відображення операцій та формування фінансових результатів. У роздрібній торгівлі бонуси зазвичай

є відкладеною знижкою, що використовується при наступних покупках і зменшує дохід підприємства. Важливою умовою є їх належне документальне оформлення та чітке визначення як знижки або маркетингової послуги.

Таблиця 2 – Особливості бухгалтерського обліку бонусів залежно від їх економічної сутності

Вид бонусу	Сутність операції	Особливості обліку	Бухгалтерські записи
Бонус як маркетингова послуга	Винагорода за виконання умов (обсяг закупівель, просування товару)	У постачальника – витрати на збут, у отримувача – дохід від послуг	Постачальник: Дт 93 –Кт 631; Отримувач: Кт 703
Бонус як знижка	Зменшення ціни товару	Впливає на дохід, відображається як його зменшення або коригування вартості	Дт 704 (або інші рахунки коригування доходу)

Податковий облік знижок і бонусів має свої особливості. У частині податку на прибуток такі операції, як правило, не створюють податкових різниць, оскільки враховуються через фінансовий результат. Водночас ключове значення має оподаткування ПДВ [4].

База оподаткування ПДВ визначається виходячи з фактичної ціни реалізації з урахуванням знижки, однак не може бути нижчою за ціну придбання. У разі порушення цієї вимоги підприємство повинно донарахувати податкові зобов’язання та скласти додаткову податкову накладну. Якщо ж після реалізації надається знижка або бонус, необхідно здійснити коригування податкових зобов’язань за допомогою розрахунку коригування.

У свою чергу, оподаткування бонусів залежить від їх сутності. Якщо бонус є оплатою послуг, він оподатковується як окрема операція з виникненням податкових зобов’язань і податкового кредиту. Якщо ж він має характер знижки, застосовуються правила, аналогічні до оподаткування знижок.

Окремо слід зазначити, що індивідуальні знижки або бонуси, надані фізичним особам, можуть розглядатися як додаткове благо, що підлягає оподаткуванню податком на доходи фізичних осіб і військовим збором [5].

Таким чином, облік знижок і бонусів є комплексним процесом, який потребує правильного визначення їх економічної сутності, належного документального оформлення та дотримання вимог податкового законодавства. Це дозволяє забезпечити достовірність фінансової інформації та мінімізувати податкові ризики.

Список використаних джерел:

1. Єрмолаєва М. В, Лега О. В, Канцедал Н. А. Податок на додану вартість: актуальні питання обліку розрахунків та звітності. *Цифрова економіка та економічна безпека.* 2024. Вип. 1(10). DOI: https://doi.org/10.32782/dees.10-22.

2. Канцедал Н. А., Лега О. В., Морозов Є. О. Цифровізація логістики: нові технології для покращення управління та оптимізації. *Економічний простір*. 2025. № 9, С. 45-51. DOI: https://doi.org/10.30838/EP.199.45-51.

3. Бонуси для дистриб'юторів: облік та податкові наслідки. *Дебет-кредит.* 29.11.2024. URL: https://news.dtkt.ua/accounting/individual-transactions/94527-oblik-bonusiv-dlia-distribiutoriv-abetka-dlia-buxgaltera.

4. Продаж товарів за акційними цінами: бухгалтерський облік у роздрібній торгівлі. *Дебет-кредит.* 18.03.2025. URL: https://news.dtkt.ua/accounting/individual-transactions/97041-prodaz-tovaru-za-akciinoiu-cinoiu-v-rozdribnii-torgivli.

5. Облік та оподаткування продажу товарів за акціями: особливості ПДВ. *Дебет-кредит.* 02.01.2024. URL: https://consulting.dtkt.ua/accounting/individual-transactions/20291-oblik-ta-opodatkuvannia-prodazu-tovariv-za-akciiami.

Школяр Д.О.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – **Лугова О.І.,**
канд. екон. наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ: НОРМАТИВ, ЦІЛЬОВИЙ ВНЕСОК ТА ОБЛІКОВО-ЗВІТНІ АСПЕКТИ

Забезпечення рівного доступу до праці для осіб з інвалідністю є одним із пріоритетних напрямів державної соціальної політики, що відповідає міжнародним стандартам захисту прав людини та принципам інклюзивного розвитку суспільства. В умовах трансформації ринку праці, адаптації національного законодавства до європейських практик та посилення вимог до соціальної відповідальності бізнесу в Україні з 1 січня 2026 року запроваджено новий механізм регулювання працевлаштування осіб з інвалідністю. Його сутність полягає у переході від переважно санкційного

підходу до моделі економічного стимулювання роботодавців через механізм цільового внеску.

Зазначені зміни мають суттєвий вплив на кадрову політику підприємств, організацію бухгалтерського обліку, формування звітності та систему внутрішнього контролю, що зумовлює необхідність їх ґрунтовного аналізу.

Ключовим елементом оновленого механізму є збереження нормативу робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю, який становить:

– 4 % середньооблікової чисельності штатних працівників – для роботодавців із середньообліковою чисельністю понад 25 працівників;

– одне робоче місце – для роботодавців, у яких працює від 8 до 25 осіб [1].

Нововведенням є перехід до квартального контролю виконання нормативу замість річного підходу, що дозволяє державі оперативніше відстежувати реальний стан зайнятості осіб з інвалідністю та зменшує можливості для формального виконання нормативу лише наприкінці звітного року.

При визначенні нормативу враховується середньооблікова чисельність штатних працівників за відповідний квартал, розрахована відповідно до вимог статистичної та кадрової методології [2]. Водночас для окремих категорій роботодавців законодавством можуть бути встановлені спеціальні умови або винятки.

Однією з найважливіших новацій 2026 року стало скасування традиційних адміністративно-господарських санкцій за невиконання нормативу та запровадження цільового внеску на підтримку працевлаштування осіб з інвалідністю.

На відміну від штрафної моделі, цільовий внесок має системний економічний характер та розраховується за формулою, що враховує:

– середньомісячну заробітну плату на підприємстві;

– кількість незаповнених нормативних робочих місць;

– тривалість звітного періоду;

– встановлений законодавством коригувальний коефіцієнт.

Фактично підприємство, яке не забезпечило необхідний рівень працевлаштування осіб з інвалідністю, сплачує до спеціального фонду визначену суму, пропорційну масштабам невиконання нормативу. Такий підхід забезпечує більш гнучкий механізм відповідальності та одночасно створює джерело фінансування державних програм підтримки зайнятості таких осіб.

В умовах нового порядку особливої ваги набуває належна організація кадрового та бухгалтерського обліку працівників з інвалідністю. Роботодавець повинен забезпечити:

– належне документальне підтвердження статусу працівника з інвалідністю;

– ведення окремого аналітичного обліку таких працівників;

– контроль за правильністю включення/невключення відповідних осіб до розрахунку нормативу;

– облік пільгових умов оподаткування та нарахування ЄСВ [3].

Важливим аспектом є застосування до таких працівників зниженої ставки єдиного соціального внеску (8,41 %) за наявності встановлених законодавством підстав, що потребує коректного налаштування облікових процесів та внутрішнього контролю [4].

Новий порядок передбачає посилення ролі звітності як інструменту контролю виконання нормативу. Роботодавці повинні забезпечити своєчасне подання звітної інформації щодо:

– середньооблікової чисельності працівників;

– кількості працевлаштованих осіб з інвалідністю;

– виконання/невиконання нормативу;

– розрахунку суми цільового внеску (за необхідності).

Щоквартальний характер звітності значно підвищує вимоги до оперативності бухгалтерського та кадрового обліку, а також до якості внутрішнього моніторингу кадрових показників [5].

Запроваджені зміни мають комплексний вплив на діяльність суб'єктів господарювання. Зокрема, вони вимагають:

1. Перегляду кадрової політики у напрямі формування інклюзивного робочого середовища.
2. Удосконалення системи обліку та внутрішнього контролю щодо кадрових і розрахункових показників.
3. Посилення аналітичної роботи з оцінки економічної доцільності сплати цільового внеску порівняно з фактичним працевлаштуванням.
4. Адаптації управлінських рішень до нових фінансових та соціальних вимог законодавства.

Для багатьох підприємств питання працевлаштування осіб з інвалідністю переходить із площини формального виконання нормативів у сферу стратегічного управління витратами, репутаційними ризиками та корпоративною соціальною відповідальністю [6].

Оновлення підходів до працевлаштування осіб з інвалідністю має позитивний потенціал для всіх учасників соціально-економічних відносин:

– для держави – підвищення реального рівня зайнятості осіб з інвалідністю та ефективності соціальної політики;

– для роботодавців – формування більш прозорих і прогнозованих правил виконання соціальних зобов'язань;

– для суспільства – розвиток інклюзивного середовища та посилення соціальної інтеграції.

Разом з тим успішність реформи буде залежати від ефективності її практичного адміністрування, рівня методичного супроводу роботодавців та готовності бізнесу до реального впровадження принципів інклюзивності.

Таким чином, з 2026 року в Україні сформовано нову модель забезпечення працевлаштування осіб з інвалідністю, що базується на нормативі 4 % та механізмі цільового внеску. На відміну від попередньої системи, новий підхід орієнтований не лише на контроль, а й на економічне стимулювання роботодавців до створення інклюзивних робочих місць.

Упровадження нових правил зумовлює необхідність удосконалення кадрового, бухгалтерського та аналітичного забезпечення підприємств, посилення внутрішнього контролю та адаптації управлінських рішень до сучасних вимог соціально відповідального бізнесу.

Подальший розвиток цієї системи має бути спрямований на підвищення ефективності державного контролю, вдосконалення звітності та створення додаткових стимулів для реального, а не формального працевлаштування осіб з інвалідністю.

Список використаних джерел

6. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21.03.1991 № 875-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12 (дата звернення: 29.04.2026).

7. Інструкція зі статистики кількості працівників : наказ Державного комітету статистики України від 28.09.2005 № 286. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1442-05 (дата звернення: 29.04.2026).

8. Працівник з інвалідністю: зарплата, податки, звітність, зразки документів. *7EMINAR*. URL: https://7eminar.ua/news/598-pracivnik-z-invalidnistyu-zarplata-podatki-zvitnist-zrazki-dokumentiv (дата звернення: 29.04.2026).

9. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 № 2464-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17 (дата звернення: 29.04.2026).

10. Звіт про працевлаштування осіб з інвалідністю за І квартал: особливості складання та терміни подання. *Системи для бізнесу*. URL: https://sys2biz.com.ua/news/zvit-pro-pratsevlashtuvannya-osib-z-invalidnistyu-za-1-kvartal-osoblyvosti-skladannya-ta-terminy-podannya/ (дата звернення: 29.04.2026).

11. Норматив 4 % та цільовий внесок: новий порядок розрахунку середньомісячної зарплати. *Kadroland*. URL: https://kadroland.com/news/8983-normativ-4-ta-cilyovii-vnesok-novii-poryadok-rozraxunku-serednyomisyacnoyi-zp (дата звернення: 29.04.2026).

СЕКЦІЯ 2
УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ТА АНАЛІТИКА ДАНИХ У СИСТЕМІ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Блищик В.П.,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Науковий керівник – **Павелко О.В.,**
д-р екон., наук, професор
Національний університет водного господарства
та природокористування
м. Рівне

ПОТЕНЦІАЛ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ: РОЛЬ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Сучасний розвиток будівельної галузі України відбувається в умовах високої економічної нестабільності, що обумовлено запровадженим воєнним станом. За таких обставин актуальності набуває формування потенціалу конкурентоспроможності будівельних підприємств, що являє собою «…сукупність наявних можливостей підприємства, що залежать від рівня людського, фінансового та організаційного потенціалу, ефективність управління якими впливає на забезпечення певної ринкової частки підприємства» [1]. Одним із ключових чинників його формування є ефективно організована система управлінського обліку, яка забезпечує керівництво релевантною інформацією для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Потенціал конкурентоспроможності будівельного підприємства формується під впливом багатьох факторів, серед яких важливе місце займають ефективність використання ресурсів, рівень контролю витрат, якість управління проєктами, здатність до інноваційного розвитку та швидкість адаптації до змін зовнішнього середовища. У цьому контексті управлінський облік виступає не лише інструментом внутрішнього контролю, а й важливим елементом стратегічного управління підприємством. Будівельна галузь характеризується низкою специфічних особливостей, які істотно впливають на організацію управлінського обліку та формування потенціалу конкурентоспроможності підприємств. До таких особливостей належать тривалий виробничий цикл, висока матеріаломісткість будівельних робіт, значна вартість проєктів, територіальна розгалуженість об’єктів будівництва та ін. За таких умов ефективне управління витратами, доходами та фінансовими результатами

стає необхідною передумовою забезпечення конкурентних переваг підприємства.

Особливої актуальності питання розвитку потенціалу конкурентоспроможності набули в умовах воєнного стану. Після різкого скорочення обсягів будівельних робіт у 2022 р. галузь поступово адаптується до нових умов господарювання, однак зростання вартості будівельних матеріалів, енергоносіїв, логістичних послуг і дефіцит кваліфікованих кадрів суттєво ускладнюють діяльність підприємств. У цих умовах управлінський облік повинен забезпечувати оперативний контроль за витратами, аналіз відхилень від кошторисів, оцінку ефективності використання ресурсів та прогнозування фінансових результатів діяльності [2].

Важливим інструментом підвищення потенціалу конкурентоспроможності будівельних підприємств є удосконалення системи калькулювання собівартості будівельної продукції. Значна частка матеріальних витрат, витрат на експлуатацію будівельної техніки та загальновиробничих витрат потребує детального аналітичного обліку за окремими об’єктами будівництва, етапами виконання робіт і центрами відповідальності. Використання сучасних методів калькулювання витрат (АВС-костингу, таргет-костингу) сприяє більш точному визначенню собівартості та підвищенню ефективності використання ресурсів.

Однією з проблем функціонування управлінського обліку залишається фрагментарність інформаційних потоків та недостатній рівень автоматизації обліково-аналітичних процесів. Нерідко інформація про витрати, доходи та результати діяльності формується окремими структурними підрозділами без належної інтеграції, що своєю чергою ускладнює процес прийняття управлінських рішень. Формальний підхід до бюджетування та недостатня аналітичність внутрішньогосподарської звітності також негативно впливають на ефективність управління підприємством і дещо знижують його конкурентоспроможність.

Суттєвий вплив на розвиток потенціалу конкурентоспроможності будівельних підприємств має цифровізація управлінського обліку. Впровадження ERP-систем, BI-технологій та сучасних інформаційно-аналітичних платформ забезпечує інтеграцію процесів обліку, планування, аналізу та контролю. Використання цифрових рішень дозволяє здійснювати моніторинг витрат у режимі реального часу, оперативно виявляти відхилення, формувати аналітичні звіти та прогнозувати фінансові результати діяльності підприємства. Це підвищує якість управлінської інформації та сприяє зміцненню фінансової стійкості суб’єктів будівельної галузі. Важливим напрямом розвитку системи управлінського обліку є створення центрів відповідальності. Доцільним є формування секторів бюджетного планування, аналітичного обліку витрат і доходів,

внутрішньогосподарського контролю та аналізу управлінських рішень. Така організація сприятиме підвищенню прозорості витрат, покращенню контролю за реалізацією будівельних проєктів та ефективнішому використанню ресурсного потенціалу підприємств.

Отже, потенціал конкурентоспроможності будівельних підприємств значною мірою залежить від ефективності організації управлінського обліку, який в сучасних умовах трансформується у стратегічний інструмент управління, що забезпечує інформаційну підтримку процесів планування, контролю, аналізу та прийняття рішень. Впровадження сучасних методів калькулювання витрат, цифрових технологій, систем бюджетування та центрів відповідальності сприятиме зміцненню конкурентних позицій будівельних підприємств в умовах воєнної економіки.

Список використаних джерел

1. Кривоберець М.М. Потенціал конкурентоспроможності підприємства та його роль в ринкових умовах господарювання. *Причорноморські економічні студії.*. 2020. Вип. 50 (2). С. 49-52. DOI: https://doi.org/10.32843/bses.50-38.

2. Павелко О.В. Пахут А.В. Управлінський облік будівельних підприємств: проблематика запровадження та функціонування в умовах сьогодення. *Вісник НУВГП.* 2025. Вип. 4(112). С. 440-456. DOI: https://doi.org/10.31713/ve4202533.

Бровко В.С.,
3 курс, група МЗД-11дск
Науковий керівник – **Ковтун Е.О.,**
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
м. Вінниця

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ТОВАРНИМИ ЗАПАСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ

Управління товарними запасами на підприємстві оптової торгівлі нині вже не зводиться лише до технічної частини операційної діяльності, а виступає одним із важливих чинників стійкості бізнесу. Саме тому важливо показати, як у сучасних умовах мають поєднуватися облік, аналітика, логістика й цифрові рішення, щоб запаси не перетворювалися ні на заморожений капітал, ні на джерело дефіциту. Для оптової торгівлі ця проблема особливо гостра, бо тут товарний запас одночасно виконує функцію ресурсу продажу, елемента сервісу і фінансового активу, а отже

помилки в його формуванні відразу впливають і на витрати, і на оборотність, і на здатність компанії виконувати замовлення клієнтів [2].

Специфіка оптової торгівлі полягає в тому, що ефективне управління запасами не може обмежуватися тільки фізичним контролем залишків. Необхідне цілісне інформаційне середовище, у якому облік не відстає від реального руху товару, а управлінське рішення спирається на актуальні дані про закупівлю, зберігання, попит, відвантаження і витрати. Саме тому для дистрибуційних компаній принциповим стає використання інформаційних систем, здатних не лише накопичувати бухгалтерські дані, а й допомагати виявляти резерви, уникати перевитрат і підтримувати як поточні, так і довгострокові рішення [1].

На практичному рівні управління запасами в оптовій торгівлі дедалі більше зміщується від звичайного контролю обсягів до керування номенклатурою за рівнем її важливості. Саме тому вагоме місце займає ABC-аналіз, який дає змогу зосередити управлінську увагу на критичних позиціях, а не розподіляти її однаково на весь асортимент. Для A-позицій типовими є частіший моніторинг, нижчий допустимий рівень дефіциту та вищі вимоги до сервісу, тоді як для C-позицій доцільні укрупнені поповнення та ширші часові межі контролю [4, с. 455]. У цьому й полягає одна з головних особливостей сучасного управління товарними запасами: підприємство повинне управляти не «всім одразу», а по-різному реагувати на групи товарів залежно від їх внеску в обіг, ризику дефіциту та ролі в обслуговуванні клієнта.

Не менш важливо, що для оптової торгівлі політика запасів уже не може будуватися ізольовано від маркетингу і логістики. Попит, асортимент, ціноутворення, промоактивність і здатність складу виконати замовлення тепер розглядаються як частини єдиного процесу доведення цінності до споживача [3]. Саме тому сучасні підходи до управління запасами передбачають узгодження попиту і пропозиції: товарний запас має формуватися не «на склад», а під логіку ринку, сервісу й очікуваної динаміки замовлень. Для оптового підприємства це означає, що надлишок запасу є не менш небезпечним, ніж його нестача: перший зв’язує кошти й збільшує витрати на зберігання, другий підриває рівень сервісу і довіру клієнтів.

Окремо слід враховувати, що в сегменті продовольчих товарів проблема ускладнюється швидкістю псування, сезонністю та нерівномірністю споживання. Через це оптимізація запасів потребує гнучкішого підходу, ніж у багатьох інших видах оптової діяльності. Показово, що застосування комплексної моделі управління запасами, яка поєднує ABC/XYZ-аналіз, модель EOQ, цифрові інструменти на зразок RFID і ERP, а також логістичні підходи JIT, крос-докінг, VMI і dropshipping, дає змогу скоротити витрати на зберігання на 15–25% і збільшити

обіговість на 20–25%. Додатково важливо, що в цій роботі наведено приклади з практики ТОВ «Молочний двір», ТОВ «Кернел» і «METRO Cash & Carry Україна», де оптимізація запасів подається не просто як теоретична модель, а як реальний засіб посилення ефективності збуту [5, с. 450–457].

Таким чином, специфіка управління товарними запасами на підприємстві оптової торгівлі полягає в тому, що така система має спиратися водночас на точний облік, аналітичне ранжування товарів, поєднання маркетингу й логістики, а також на цифрові інструменти контролю та прогнозування. Саме така модель дає змогу зменшувати витрати, підтримувати безперервність поставок і забезпечувати той рівень сервісу, без якого оптова торгівля втрачає свою конкурентоспроможність.

Список використаних джерел

1. Винницький Т.І. Інформаційне забезпечення управлінського обліку бізнес-процесів дистрибуційних компаній. *Підприємництво і торгівля*. 2025. № 45. С. 5–14. DOI: https://doi.org/10.32782/2522-1256-2025-45-01.

2. Мельник Л., Аніщенко Г., Крачок Л. Обліково-інформаційне забезпечення управління товарами на підприємствах торгівлі. *Економічний аналіз*. 2025. Т. 35. № 4. С. 277–286 DOI: https://doi.org/10.35774/econa2025.04.277.

3. Наумова Т.А., Акімова Н.С., Кирильєва Л.О. Облік та аналітичні процедури аудиту запасів в сучасній системі управління бізнес-процесами підприємства. *Управління змінами та інновації*. 2025. № 16. С. 76–81. DOI: https://doi.org/10.32782/CMI/2025-16-11.

4. Павлов К.В., Самойленко Б.В., Бортник А.В. Управління маркетинг-логістичною взаємодією у торговельній сфері: концепція резильєнтності. *Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту*. 2025. Вип. 2(34). С. 450–461. DOI: https://doi.org/10.58253/2078-1628-2025-2(34)-031.

5. Приймук О.Р., Каліновський М.О. Оптимізація запасів продовольчих товарів на підприємстві оптової торгівлі. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2025. № 2. С. 450–457. DOI: https://doi.org/10.32782/dees.17-73.

Ворощук А.О.,
здобувач вищої освіти групи М-32д
Науковий керівник – **Крупельницька І.Г.,**
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
м. Вінниця

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ТА АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ТОВАРНИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах стрімкої глобалізації та посилення інтеграційних процесів міжнародна торгівля для вітчизняних підприємств перетворюється з додаткового способу розширення географії присутності на ключовий стратегічний вектор розвитку та інструмент підвищення конкурентоспроможності на світовій арені. Зовнішньоекономічна діяльність сьогодні охоплює надзвичайно складну архітектуру логістичних ланцюгів, що вимагає системного управління товарними запасами, комплексного страхування вантажів та оперативного митного оформлення в умовах мінливого законодавства. Через наростаючу невизначеність зовнішнього середовища управлінський облік товарних потоків має трансформуватися із пасивної системи реєстрації руху активів у динамічну та потужну аналітичну платформу, яка стає фундаментальною основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Побудова такої моделі передбачає моніторинг не лише кількісних показників поставок, а й якісну оцінку швидкості оборотності запасів, вивчення альтернативних логістичних маршрутів та жорсткий контроль рівня сукупних витрат на всіх етапах товароруху.

Особливість міжнародної торгівлі також полягає у специфіці формування собівартості логістичних послуг у міжнародній логістиці. При аналізі витрат необхідно враховувати вартість доставки, витрати на переміщення вантажів у портах або терміналах та страхування ризиків. У разі зміни маршрутів або умов поставки управлінський облік стає складнішим, оскільки вимагає чіткого розмежування відповідальності сторін за додаткові витрати, що виникають під час транспортування товару між країнами [1].

Для суб’єкта господарювання, що виходить на зовнішні ринки, управлінський облік стає фундаментальним інструментом контролю. Сучасні підходи розглядають його як невід’ємну частину загальної системи менеджменту. Аналітична інформація дозволяє оцінити прибутковість кожного окремого контракту, порівняти ефективність різних постачальників, визначити вплив транспортних витрат на кінцеву ціну та вчасно виявити ризики затримок у поставках [4]. У такому контексті

управлінець не лише констатує факт руху товару, а й отримує дані для стратегічного вибору: чи варто змінювати логістичного провайдера, як оптимізувати обсяги закупівель та чи є доцільним поточний рівень страхових запасів.

Однією з найскладніших ділянок аналітики в міжнародній торгівлі є моніторинг товарних ланцюгів. Оскільки ефективність міжнародних операцій залежить від стабільності поставок, підприємство постійно стикається з ризиком виникнення дефіциту або надлишку продукції. На практиці це означає, що фінансовий результат прямо залежить від точності планування товарних залишків [2]. Наприклад, затримка вантажу на кордоні або помилка в розрахунку потреби в сировині, можуть призвести до репутаційних втрат та штрафних санкцій. Тому в системі обліку виникає потреба в постійному аналізі швидкості обігу товарів, що безпосередньо впливає на ліквідність підприємства.

Методологічним фундаментом для створення надійної інформаційної бази підприємства у сфері зовнішньоекономічної діяльності виступає поєднання ретельного документування та побудови багаторівневих прогнозних моделей витрат. В сучасних умовах глобальної торгівлі просте фіксування господарських фактів є недостатнім для ефективного менеджменту, тому виникає критична необхідність у впровадженні математичного моделювання витрат безпосередньо у ланцюгах постачання іноземних товарів. Ключовими векторами аналітичної роботи в межах цієї моделі виступають деталізований розрахунок транспортних тарифів, комплексне оцінювання митних платежів, акцизних зборів та видатків на професійний експедиторський супровід вантажів. Таке моделювання дозволяє суб'єкту господарювання не лише оптимізувати використання трудових ресурсів та основних засобів, а й створити прозору систему контролю за формуванням собівартості на кожному етапі міжнародного переміщення продукції [3].

Удосконалення механізмів контролю за рухом активів у динамічному та мінливому бізнес-середовищі потребує застосування спеціалізованих інструментів управлінського обліку, адаптованих до викликів сучасності. Зокрема, для впорядкування складського господарства та досягнення оптимальних обсягів зберігання доцільно впроваджувати методику ABC-аналізу, яка базується на стратегічній сегментації товарних запасів за рівнем їхньої значущості та обсягом інвестованого в них капіталу [5]. Це дає змогу менеджменту сфокусувати увагу на пріоритетних групах товарів, що формують основний фінансовий результат, та своєчасно виявляти малоефективні позиції, які потребують негайного перегляду політики закупівель. Завдяки впровадженню таких інструментів аналітики забезпечується раціональний розподіл обігових коштів, суттєво мінімізуються операційні витрати на утримання складських потужностей

та запобігається непродуктивне заморожування фінансів у надлишкових товарних залишках. Зрештою, наявність такої глибокої аналітичної деталізації та постійного моніторингу витрат виступає обов'язковою умовою для об'єктивного підтвердження економічної доцільності, прибутковості та фінансової стійкості масштабних експортно-імпортних проектів підприємства.

Практичний приклад застосування такого підходу можна розглянути на ситуації з імпортом сировини. Підприємство здійснює закупівлю за кордоном, оплачує логістичні послуги та проходить митні процедури. В системі управлінського обліку необхідно накопичувати всі супутні витрати, щоб отримати реальну собівартість ресурсу. Якщо ігнорувати деталізацію витрат на доставку, менеджмент не зможе об'єктивно оцінити вигідність співпраці з іноземним контрагентом. Для експортних операцій також важливо контролювати час надходження валютної виручки, що дозволяє мінімізувати фінансові ризики та будувати ефективну логістичну систему.

Найбільш перспективними напрямами вдосконалення облікового забезпечення є автоматизація за допомогою сучасних інструментів та ERP-систем. Це дозволяє інтегрувати дані про рух товарів у єдиний інформаційний простір, що мінімізує помилки та прискорює обробку замовлень. Поєднання глибокої аналітики витрат із цифровими технологіями дає змогу підприємству точніше прогнозувати попит, оптимізувати складські запаси та впевненіше реагувати на виклики глобального ринку.

Список використаних джерел

1. Воробець Є. Управлінський облік витрат в міжнародній логістиці: формування собівартості логістичних послуг. *Економіка та суспільство*. 2024. № 66. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-2.

2. Onyshchenko O., Bukharina O., Tupikina A. Features of inventory management in logistics system of a trading enterprise. *Management and Entrepreneurship: Trends of Development*. 2019. № 4(10). C. 94-107. DOI: https://doi.org/10.26661/2522-1566/2019-4/10-08.

3. Korobkova O. M., Pavlovska L. A., Shpak N. G. Modeling of logistics costs in supply chains of foreign trade goods. *Transport Development*. 2023. № 2(17). P. 133-142. DOI https://doi.org/10.33082/td.2023.2-17.1.

4. Медвідь Л. Г., Левкович А. В. Управлінський облік витрат у системі управління логістичною діяльністю підприємства. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2017. № 3(38). С. 85–93. URL: https://pbo.ztu.edu.ua/article/view/122288

5. Arestov D. Management accounting tools for inventory in the modern business environment. *ECONOMIC BULLETINof Cherkasy State Technological University*. 2024. Vol. 25. Issue 2(73). P. 81–95. DOI: https://doi.org/10.24025/2306-4420.73(2).2024.321518.

Крупельницька І.Г.,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри обліку та оподаткування
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
м. Вінниця

ЦИФРОВІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТА ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ

Сучасні умови функціонування торговельних підприємств характеризуються високим рівнем невизначеності, посиленням конкуренції, цифровою трансформацією бізнес-процесів та необхідністю оперативного реагування на зміни зовнішнього середовища. За таких умов ефективність управління значною мірою залежить від якості інформаційного забезпечення, яке формується системою управлінського обліку.

Особливої актуальності проблема організації управлінського обліку набуває в умовах воєнного стану в Україні. Порушення логістичних ланцюгів, нестабільність фінансових потоків, зростання валютних ризиків, кіберзагрози та необхідність дистанційної роботи суттєво впливають на систему управління підприємством. У таких умовах традиційні підходи до обліку вже не забезпечують достатнього рівня оперативності та контролю, що обумовлює необхідність впровадження сучасних цифрових технологій, автоматизованих систем управління та електронного документообігу.

Управлінський облік стає не лише інструментом формування внутрішньої звітності, а й важливим елементом антикризового управління, контролю витрат, прогнозування грошових потоків та оцінки ефективності діяльності підприємства.

Проблеми організації управлінського обліку, автоматизації інформаційних процесів та цифровізації систем управління досліджували багато вітчизняних і зарубіжних науковців. Питання формування системи управлінського обліку, бюджетування та внутрішнього контролю розглядали Ч.Т. Хорнгрен, Дж. Фостер, В.Є. Хруцький, К. Зусманович та інші [1].

Окремі дослідження присвячені автоматизації управлінського обліку, впровадженню ERP-систем, використанню електронного документообігу та цифрових платформ у діяльності підприємств. Науковці акцентують увагу на необхідності інтеграції фінансового, управлінського та аналітичного обліку в єдину інформаційну систему підприємства.

Водночас сучасні умови господарювання в Україні потребують додаткового дослідження проблем адаптації систем управлінського обліку до умов воєнного стану, кіберризиків, дистанційної організації роботи та

нестабільності економічного середовища. Недостатньо дослідженими залишаються питання забезпечення безперервності інформаційних процесів, захисту облікових даних та підвищення оперативності управлінських рішень в умовах кризових ситуацій.

Управлінський облік є важливим елементом системи управління торговельним підприємством, оскільки забезпечує керівництво інформацією для планування, контролю та прийняття управлінських рішень. На відміну від фінансового обліку, який орієнтований переважно на зовнішніх користувачів, управлінський облік спрямований на внутрішні потреби підприємства та формування аналітичної інформації для оцінки ефективності діяльності [2,3].

Сучасна система управлінського обліку повинна забезпечувати виконання наступних завдань - контроль доходів і витрат, аналіз рентабельності товарних груп, оцінку ефективності структурних підрозділів, бюджетування та прогнозування грошових потоків, оперативний контроль за фінансовими результатами, аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості та контроль товарних залишків та логістичних процесів.

Однією з ключових тенденцій розвитку управлінського обліку є цифровізація облікових процесів. Використання ERP-систем, CRM-платформ, електронного документообігу та хмарних сервісів дозволяє забезпечити оперативність формування інформації, автоматизацію обробки даних та інтеграцію різних напрямів діяльності підприємства в єдину інформаційну систему.

Особливе значення для торговельних підприємств має автоматизація процесів управління товарними потоками, розрахунками з постачальниками, бюджетуванням та фінансовим контролем. Сучасні інформаційні системи забезпечують можливість формування управлінської звітності в режимі реального часу, автоматизованого аналізу витрат, контролю виконання бюджетів, моніторингу фінансових ризиків, оцінки ефективності діяльності окремих магазинів, торгових марок або структурних підрозділів [4].

В умовах воєнного стану цифровізація управлінського обліку набуває особливої актуальності. Багато підприємств зіткнулися з ризиками втрати первинної документації, перебоями в роботі офісів, порушенням логістичних процесів та необхідністю дистанційної роботи персоналу. За таких умов використання хмарних технологій, резервного копіювання даних та електронного документообігу дозволяє забезпечити безперервність облікового процесу та збереження інформації.

Важливим елементом сучасної системи управлінського обліку є внутрішній контроль. Його основними завданнями є забезпечення достовірності облікової інформації, що в свою чергу запобігає фінансовим

втратам і забезпечує належний контроль використання ресурсів, і відповідно мінімізацію ризиків шахрайства та підвищення ефективності управлінських рішень.

Для підвищення ефективності внутрішнього контролю доцільно використовувати автоматизовані системи моніторингу операцій, електронне погодження платежів, системи контролю доступу до інформації та інструменти аналітики даних.

Сучасні торговельні підприємства також активно впроваджують інструменти бюджетування та фінансового планування. Формування бюджетів доходів і витрат, руху грошових коштів та інвестиційних бюджетів дозволяє оцінювати фінансову стійкість підприємства, прогнозувати потребу в ресурсах та своєчасно реагувати на зміни ринкового середовища.

Важливим напрямом розвитку управлінського обліку є інтеграція технологій штучного інтелекту та Big Data. Використання аналітичних платформ дозволяє прогнозувати обсяги продажів, аналізувати поведінку покупців, оцінювати ризики та автоматизувати окремі управлінські рішення.

У сучасних умовах управлінський облік є важливим інструментом забезпечення ефективного функціонування торговельного підприємства. Цифровізація облікових процесів, впровадження ERP-систем, електронного документообігу та автоматизованих аналітичних платформ сприяють підвищенню оперативності управління, якості контролю та ефективності прийняття управлінських рішень.

Воєнний стан в Україні суттєво посилив значення управлінського обліку як інструменту антикризового управління. Використання сучасних цифрових технологій дозволяє мінімізувати ризики втрати інформації, забезпечити безперервність облікових процесів та підвищити адаптивність підприємств до нестабільних умов господарювання.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на вивчення можливостей використання штучного інтелекту, Big Data та хмарних технологій у системі управлінського обліку, а також на розробку методичних підходів до організації внутрішнього контролю та інформаційної безпеки підприємств в умовах воєнних ризиків.

Список використаних джерел

1. Склярук І., Вовк Н. Управлінський облік бізнес-процесів в умовах діджиталізації. *Економіка та суспільство*. 2024. №59. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-59-69.

2. Побережець О.В. Облік в системі управління підприємством. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2025. Т. 24. Вип. 1 (59). С. 139-153. DOI: 10.18524/2413-9998.2025.1(59).333227.

3. Курган Н.В. Обґрунтування вибору ERP-рішення для цифровізації обліку, аналізу та управління на підприємстві України. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2020. № 17. С. 238-249. DOI: 10.20535/2307-5651.17.2020.216359.

4. Гнедіна К.В. Управлінський облік, внутрішній контроль та аудит у малому бізнесі: організаційні аспекти та напрями вдосконалення задля адаптації до сучасних викликів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2026. № 59. С. 31-37. DOI: 10.32782/2413-9971/2026-59-4.

Пилипенко Л.М.,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри обліку та аналізу
Мельник А.Є.,
аспірант 3-го року навчання
кафедри обліку та аналізу
Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів

МЕТОДИКА РОЗПОДІЛУ НЕПРЯМИХ ВИТРАТ НА ПІДГОТОВКУ ФАХІВЦІВ В УПРАВЛІНСЬКОМУ ОБЛІКУ ДЕРЖАВНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Одним з важливих та проблемних питань управління державними закладами вищої освіти (надалі – ЗВО) є встановлення ціни (вартості) підготовки фахівців з вищою освітою. Суть і передумови виникнення цієї проблеми, що її автори попередньо висвітлили у працях [1-3], насамперед пов’язані зі значною часткою непрямих витрат у структурі собівартості підготовки фахівців з вищою освітою, а також поведінкою цих витрат, що має здебільшого напівпостійний характер. У цьому контексті важливим методичним питанням управлінського обліку є обґрунтування порядку розподілу непрямих витрат, який би забезпечував якомога об’єктивніший розрахунок собівартості підготовки фахівців з вищою освітою за кожною освітньою програмою (конкурсною пропозицією).

До найвідоміших підходів до розподілу непрямих (накладних) витрат можна зарахувати методи прямого розподілу, послідовного розподілу, взаємних послуг, одночасного розподілу та розподілу на основі діяльності (АВС). Вибір оптимального методу розподілу непрямих витрат базується, насамперед, на розумінні складу цих витрат і чинників їхнього виникнення. Витрати на підготовку фахівців з вищою освітою за конкретною освітньою

програмою, з огляду на їхню економічну природу та чинники формування, можна поділити на такі групи:

– навчальні витрати – витрати, безпосередньо пов'язані з навчальним процесом (проведення навчальних занять зі студентами, індивідуальне консультування студентів, проведення контрольних заходів тощо);

– витрати на організацію освітнього процесу – витрати, що пов'язані з управлінням освітнім процесом на рівні кафедри, навчально-наукового інституту (факультету), ЗВО загалом;

– витрати на утримання й експлуатацію аудиторного фонду, лабораторій тощо.

Вказані витрати мають різну економічну природу й чинники формування. За таких умов розподіляти усі непрямі витрати на підготовку фахівців з вищою освітою відповідно до єдиної бази нелогічно і не призведе до визначення об'єктивної величини собівартості підготовки одного фахівця. Тому найдоцільніше, на нашу думку, проводити розподіл цих витрат за підходом на основі діяльності (Activity-Based Costing). Основна гіпотеза цього підходу, що непрямі чи накладні витрати можуть бути постійними лише в короткотерміновому періоді, а у довготерміновому вони обов'язково змінюються – повністю відповідає особливостям діяльності ЗВО. Наприклад, зміна контингенту вступників не зумовлює негайне зростання витрат на організацію освітнього процесу, однак збереження цієї тенденції у наступні роки спричинить зміну чисельності навчально-допоміжного персоналу (надалі – НДП) кафедр і деканатів.

Найважливішим методичним аспектом розподілу непрямих витрат на основі діяльності є класифікація цих витрат відповідно до чинників їхнього виникнення, формування відповідних пулів (груп) непрямих витрат та встановлення базового показника їхнього розподілу. У цьому контексті можна запропонувати класифікацію непрямих витрат ЗВО та базові показники їхнього розподілу відповідно до чинників виникнення, що їх наведено у табл. 1.

Встановлення базових показників розподілу залежить також від особливостей організації освітнього процесу й адміністрування основних операційних процесів у ЗВО. Зокрема, витрати на оплату праці НПП кафедр безпосередньо пов'язані з методикою розподілу штатів в університеті: якщо штати НПП доводять кафедрам відповідно до їх навчального навантаження в годинах, то як базовий показник розподілу цих витрат найлогічніше використовувати навчальне навантаження за освітніми компонентами освітніх програм. Водночас, розподіл штатів НПП може відбуватись і за іншими методиками. Наприклад, у Львівській політехніці основою виділення штатів є навантаження кафедр в кредито-студентах, отже цей вимірник і варто взяти за основу розподілу витрат на оплату праці НПП.

Таблиця 1 – Формування пулів непрямих витрат ЗВО та базові показники їхнього розподілу

Назва пулу основних непрямих витрат закладу вищої освіти	Базові показники розподілу пулу непрямих витрат закладу вищої освіти
Витрати на оплату праці науково-педагогічних працівників (надалі – НПП) та відрахування на соціальні заходи	Навчальне навантаження реалізації освітньої програми (в годинах аудиторної роботи, кредито-студентах тощо)
Витрати на експлуатацію приміщень кафедри та її матеріально-технічне забезпечення, оплату праці НДП кафедри та відповідні відрахування на соціальні заходи	Навчальне навантаження за освітніми компонентами, закріпленими за кафедрою (в годинах аудиторної роботи, кредито-студентах тощо)
Витрати на експлуатацію приміщень дирекції інституту (деканату факультету) та її матеріально-технічне забезпечення, оплату праці НДП й адміністративного персоналу інституту (факультету) й відповідні відрахування на соціальні заходи	Кількість студентів освітніх програм інституту (факультету)
Витрати на експлуатацію аудиторного й лабораторного фонду	Інтенсивність використання аудиторного й лабораторного фонду (в студенто-годинах)
Адміністративні витрати університету	Кількість студентів усіх освітніх програм університету

Примітка: сформовано авторами

Список використаних джерел

1. Мельник А.Є. Калькуляційні одиниці собівартості освітніх послуг закладів вищої освіти. *Розвиток управлінських систем та механізмів адміністрування у контексті вступу України до ЄС та забезпечення економічного зростання*: матеріали всеукраїнської наукової конференції аспірантів, здобувачів та молодих учених (м. Львів, 5 квітня 2024 р.). 2024. С. 140-142.

2. Мельник А.Є., Пилипенко Л.М. Методика калькулювання собівартості освітніх послуг в державних закладах вищої освіти України. *Електронний науково-практичний журнал «Інфраструктура ринку»*. 2025. Вип. 84. С. 72-78. DOI: https://doi.org/10.32782/infrastruct84-13.

3. Мельник А.Є. Накладні витрати в собівартості освітніх послуг університетів. *Розвиток управлінських систем та механізмів адміністрування у контексті вступу України до ЄС та забезпечення економічного зростання* : матеріали ІІ Всеукраїнської наукової конференція аспірантів, здобувачів та молодих вчених, 25 квітня 2025 року, Львів. 2025. С. 114-115.

Політікіна І.В.,
здобувачка вищої освіти 4 курс,
обліково-фінансовий факультет
Науковий керівник – **Мельник О.І.,**
канд. екон. наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

РОЛЬ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ У ПРИЙНЯТТІ СТРАТЕГІЧНИХ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Управлінський облік є ключовим інструментом для забезпечення ефективного управління підприємством. Він дозволяє не лише фіксувати фінансові операції, а й формувати аналітичні дані, які слугують основою для прийняття стратегічних рішень. В умовах високої конкуренції та динамічних ринкових умов керівництво підприємства повинно мати чітке уявлення про фінансовий стан компанії, структуру витрат, прибутковість окремих підрозділів та продукції. Управлінський облік надає ці дані у формі внутрішньої звітності, яка адаптується під потреби менеджменту, що значно відрізняється від фінансової звітності для зовнішніх користувачів [1].

Водночас управлінський облік забезпечує можливість деталізованого аналізу фінансових і операційних показників, дозволяючи виявляти вузькі місця у виробничих та комерційних процесах. За допомогою систематизованих даних керівництво може прогнозувати майбутні фінансові результати, оцінювати ефективність інвестиційних проектів та визначати оптимальні шляхи розподілу ресурсів. Крім того, управлінський облік сприяє підвищенню гнучкості підприємства, оскільки надає інформацію в режимі, що дозволяє своєчасно реагувати на зміни ринкових умов, коливання попиту та витрат, а також адаптувати стратегії виробництва і маркетингу для досягнення максимальних економічних результатів [2].

Одним із ключових аспектів управлінського обліку є калькулювання собівартості продукції та послуг. Це дозволяє керівництву оцінювати ефективність окремих виробничих ліній, оптимізувати витрати та приймати рішення щодо розвитку або скорочення окремих напрямів діяльності. Крім того, управлінський облік дозволяє здійснювати планування та прогнозування фінансових результатів, що є критично важливим для стратегічного управління. Інформація, отримана через управлінський облік, допомагає визначати фінансові цілі підприємства, оцінювати ризики та визначати напрями інвестиційної діяльності [3].

Додатково, калькулювання собівартості дає можливість проводити детальний аналіз структури витрат, виявляти непродуктивні або

надлишкові витрати, а також оцінювати економічну ефективність окремих процесів і продуктів у порівнянні з ринковими цінами. Це дозволяє не лише планувати цінову політику підприємства, а й розробляти стратегії оптимізації виробничих і комерційних процесів, включно з модернізацією обладнання, підвищенням продуктивності праці та скороченням витрат на матеріали. Крім того, на основі даних про собівартість можливо проводити сценарний аналіз і моделювати фінансові результати за різних умов ринку, що дозволяє менеджменту приймати обґрунтовані рішення щодо інвестування, розширення виробництва або диверсифікації діяльності підприємства.

Сучасні цифрові системи управління та бізнес-аналітики значно розширюють можливості управлінського обліку. Вони дозволяють автоматизувати збір і обробку даних, будувати аналітичні моделі, проводити порівняльний аналіз за різними періодами та сценаріями. Завдяки цьому менеджмент може швидко реагувати на зміни ринкової кон'юнктури, переглядати стратегію виробництва та коригувати фінансові плани у режимі реального часу. Таким чином, управлінський облік стає не просто інформаційним інструментом, а стратегічним механізмом підтримки прийняття рішень на всіх рівнях управління [3].

Крім того, сучасні цифрові системи управління дозволяють інтегрувати дані з різних функціональних підрозділів підприємства - фінансів, виробництва, маркетингу та логістики - створюючи єдину інформаційну платформу для аналізу та прийняття рішень. Використання бізнес-аналітики дає змогу здійснювати прогнозування фінансових і операційних показників з високою точністю, моделювати різні сценарії розвитку подій та оцінювати потенційні ризики до їх фактичного настання. Аналітичні інструменти, такі як дашборди, звіти в реальному часі та автоматизовані системи контролю, забезпечують швидке виявлення відхилень від планових показників та дозволяють менеджменту оперативно вживати заходів для корекції стратегії. Таким чином, цифровізація управлінського обліку не лише підвищує ефективність внутрішніх процесів, а й формує конкурентні переваги підприємства, забезпечуючи стратегічну гнучкість, оперативність прийняття рішень та оптимізацію використання ресурсів у складних ринкових умовах.

На завершення слід відзначити, що управлінський облік у сучасних умовах розвитку цифрових технологій перетворюється на потужний інструмент стратегічного управління підприємством. Його інтеграція з бізнес-аналітикою та автоматизованими системами дозволяє не лише отримувати достовірну інформацію про фінансовий стан і результати діяльності, а й прогнозувати майбутні показники, оцінювати ризики та розробляти оптимальні управлінські рішення.

Список використаних джерел

1. Рудницький В.С., Коваленко І.П. Управлінські інформаційні системи в обліку, аналізі та аудиті. Київ : УБС НБУ, 2015. 214 с.

2. Атамас П. Й. Управлінський облік: 2. К.: Центр учбової літератури, 2009. 440 с.

3. Мошковська О.А. Концептуальні засади стратегічного управлінського обліку. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 12(138). С. 151-159. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nv_2016_4_21.

Скляров Д.Г.,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
3-й курс, факультет податкової справи, обліку та аудиту
Науковий керівник – **Остапенко Я.О.,**
канд. екон. наук., доцент
Державний податковий університет
м. Ірпінь

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ НА ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВАХ: ВІД ЗБОРУ ДАНИХ ДО ПРЕДИКТИВНОЇ АНАЛІТИКИ

Цифрова трансформація кардинально змінює сучасні підходи до ведення бізнесу, і виробничий сектор є одним із головних майданчиків, на якому ці інновацій реалізовуються. Управлінський облік, який зазвичай виконував функцію фіксації історичних даних про витрати та доходи, в наш час перетворюється на стратегічний інструмент управління. Під сучасним управлінським обліком на виробничому підприємстві розуміється вже не просто таблиці та звіти за минулий місяць, а ціла динамічна система, що працює в режимі реального часу. Перехід від ручного збору інформації до предиктивної аналітики дозволяє керівництву не лише розуміти, що сталося на підприємстві, але й прогнозувати, що станеться, та як це вплине на фінансові результати.

Фундаментом будь-якої аналітики виступають якісні дані. На традиційних виробництвах збір даних про витрати сировини, час роботи обладнання та брак часто здійснювався вручну, що призводило до затримок, помилок через звичайний людський фактор, а також розбіжностей у

звітності. Цифровізація в першу чергу розпочинається з автоматизації первинного збору інформації.

В цілому цифровізація обліку витрат передбачає перехід від фрагментованих інформаційних потоків до єдиної інтегрованої екосистеми, у якій дані формуються автоматично та доступні для аналітики в режимі реального часу. Впровадження такого роду систем дозволяє не тільки усунути дублювання інформації, а й мінімізувати помилки та забезпечити прозорість процесів [1, с. 81].

Сутність цифрової трансформації полягає не лише в автоматизації рутинних процедур, а й у зміні функціонального змісту обліку. Він перестає бути інструментом фіксації фактів і перетворюється на механізм формування достовірних аналітичних моделей [2, с. 296].

Впровадження технологій Промислового Інтернету речей дозволяє оснастити виробничі лінії, верстати та склади смарт-датчиками. Ці сенсори автоматично зчитують параметри роботи обладнання, споживання електроенергії, витрати матеріалів та температуру в цехах, миттєво передаючи ці дані до єдиної інформаційної системи. Виходячи з цього, управлінський облік отримує безперервний потік повністю достовірної інформації з місця виникнення витрат, що в свою чергу робить калькулювання собівартості продукції максимально точним і прозорим.

Наступним кроком після налагодження збору даних є їх обробка та структурування. Розрізнені бази даних, такі як бухгалтерія, відділ кадрів, склад, виробничий цех значною мірою поступаються комплексним хмарним ERP-системам.

Під ERP розуміють тип програмного забезпечення, за допомогою якого організації можуть керувати повсякденною господарською діяльністю, наприклад бухгалтерією, закупівлями, проєктами, ризиками й дотриманням норм і правил, а також операціями в логістичному ланцюзі. Ці системи дають можливість компаніям отримувати повну та актуальну інформацію про свій фінансовий стан, що є необхідним для прийняття обґрунтованих управлінських рішень [3].

У сучасних ERP-системах процеси управлінського обліку автоматизуються за допомогою технології RPA. Програмні роботи беруть на себе рутинні завдання: звірку залишків, формування стандартних щоденних звітів, розподіл накладних витрат за заданими алгоритмами. Це дозволяє усунути інформаційні «бункери» між підрозділами. Фінансовий менеджер чи аналітик отримує доступ до єдиного джерела інформації, де виробничі показники автоматично трансформуються у фінансові метрики.

Вершиною цифрової трансформації управлінського обліку є впровадження прогнозної та рекомендаційної аналітики на базі машинного навчання та штучного інтелекту. Цей етап перетворює облік із системи констатації фактів на систему передбачення майбутнього.

Прогнозна аналітика аналізує гігантські масиви історичних даних, виявляє приховані патерни та будує прогнози. У контексті виробничого підприємства це означає:

– прогнозування потенційних витрат та рентабельності: ШІ враховує такі фактори, як сезонність, коливання цін на сировину, інфляцію та логістичні ризики для динамічного моделювання собівартості майбутніх партій продукції;

– предиктивне обслуговування: система передбачає ймовірність поломки обладнання до її настання. В управлінському обліку це означає мінімізацію фінансових втрат від простоїв обладнання та зриву контрактів;

– прогнозування попиту: точніші прогнози збуту дозволяють оптимізувати рівень запасів, вивільняючи оборотний капітал та зменшуючи витрати на зберігання.

Використання в управлінській діяльності сучасних досягнень у галузі інформаційних технологій забезпечує своєчасність та повноту інформації про керовані процеси, дає можливість для більш глибокого аналізу, моделювання та прогнозування. Облік є інформаційною осно вою прийняття найважливіших управлінських рішень керівництвом організації.

Незважаючи на низку очевидних переваг, перехід до цифрового управлінського обліку супроводжується значними викликами для виробничих підприємств, зокрема:

1. Закупівля IIoT-обладнання, ліцензій на ERP-системи та хмарні сховища вимагає значних капітальних інвестицій.
2. Концентрація всієї фінансової та комерційної інформації в єдиній системі (особливо хмарній) підвищує ризики потенційних кібератак та промислового шпигунства.
3. Цифровізація вимагає від фахівців з управлінського обліку нових навичок (розуміння баз даних, навички роботи з BI-системами). Крім того, автоматизація часто зустрічає опір працівників через страх втратити робоче місце.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що цифрова трансформація являє собою не просто оновлення програмного забезпечення, це повна зміна філософії управління виробництвом. Рух від базового збору даних до предиктивної аналітики дозволяє підприємствам бути більш гнучкими, активними та конкурентоспроможними в умовах ринкової турбулентності. У цій новій реальності роль фахівця з управлінського обліку еволюціонує значними кроками. Він перестає бути просто «рахівником» і стає стратегічним бізнес-партнером та фахівцем з фінансових даних. Його основним завданням стає не підготовка звітів, а інтерпретація прогнозних моделей, управління ризиками та допомога керівництву у прийнятті стратегічних рішень на основі даних.

Список використаних джерел

1. Potryvaieva N., Kozachenko L., Nedbaylo I., Nesterchuk I. Digitization of accounting in the management of business processes of enterprises of the agro-industrial complex. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science.* 2022. 26(1). C.79-88. DOI: 10.56407/2313-092X/2022-26(1)-8.

2. Потриваєва Н. Цифровізація системи обліку витрат у фермерських підприємствах як чинник інноваційної трансформації аграрної сфери. *Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах інноваційної трансформації соціально-економічних систем* : матеріали XIII Міжнародної науковопрактичної конференції, 3 грудня 2025 р. Кропивницький: ЦНТУ, 2025. С. 295.

3. «Що таке ERP?». Інтернет-джерело. URL: https://www.oracle.com/ua/erp/what-is-erp/#what (дата звернення 22.04.2025).

4. Мискін Ю.І., Остапенко Я.О. Інформаційні системи та технології в бухгалтерському та управлінському обліку. *Information systems and technologies for managing socio-economic processes in sectors of the economy* : Collective monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2023. С. 82.-101.

СЕКЦІЯ 3
СУЧАСНІ МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Pavelko O.,
Doctor of Economics, Professor,
Chair of the Accounting and Audit Department of
National University of Water
and Environmental Engineering, Rivne

PRINCIPLES OF ECONOMIC ANALYSIS OF FINANCIAL RESULTS: SCIENTIFIC APPROACHES AND CLASSIFICATION

In today's unstable economic environment and amid intensifying competition, the economic analysis of a company's financial results has become particularly important. It is precisely the effective analysis of profit, profitability, and factors influencing financial results that ensures the soundness of management decisions and contributes to enhancing the competitiveness of business entities. Of particular importance here are the principles of economic analysis, adherence to which ensures the reliability, objectivity, and comprehensiveness of the assessment of a company's performance. The set of principles underlying economic analysis has undergone fundamental changes, driven by shifts in the forms of ownership among most economic entities in Ukraine, the adoption of the NAS, the expansion of the user base for information generated within the economic analysis system, and other factors. Most often, scholars identify the following principles of economic analysis: comprehensiveness, systematicity, objectivity, efficiency, timeliness, specificity, and effectiveness.

In the textbook [1], based on a critical analysis of 35 sources to identify the principles of economic analysis, it is concluded that not all researchers focus on the principles of economic analysis, and there is no consensus regarding their precise definition. At the same time, 16 principles inherent in economic analysis were identified, and it was found that their frequency of use varies; the most frequently cited in the scientific literature are comprehensiveness, timeliness, and objectivity, followed by systematicity and effectiveness, and thirdly, the principle of scientific rigor.

Inna Lazaryshyna in her classification of the principles of economic analysis, proposed distinguishing the following groups of professional ethics principles: methodological, organizational, and legal [2]. In contrast, T. Gerasymenko distinguishes philosophical, methodological, and organizational principles, arguing that the principles of professional ethics are components of

organizational principles, and that singling out legal principles is inappropriate. Since the principles of professional ethics determine the rules of conduct for the subjects of analysis, rather than defining the composition, combination, or relationship of the system's elements for achieving the set goal using specific rules and procedures, it is reasonable to identify them as a separate group. It is also appropriate to include the principle of neutrality in this group.

The legal principles of economic analysis are also worthy of consideration. When conducting economic analysis, strict adherence to the institutional approach is required, as evidenced by the existence of numerous regulatory documents that govern the methodology of analysis. At the same time, the identification of possible scenarios for the development of events, proposed as a result of the analysis, necessitates verifying their compliance with current legislation.

It is therefore advisable to categorize the principles of economic analysis of financial results into the following groups: methodological, professional ethics, philosophical, legal, and organizational. We also consider it appropriate to supplement the principles of economic analysis of financial results with the following principles:

- representativeness (from the French "représentatif" – that which is representative) – when analyzing financial results, examining individual indicators from a sample often makes it possible to reconstruct the main characteristics of the entire population;
- subsidiarity – large construction companies may have a complex structure; accordingly, when conducting an analysis, only those issues that cannot be resolved at a lower level should be escalated to a higher level of management;
- the unity of dialectics and logic – individual elements of dialectics (categories, laws) illustrate general laws of development, and their application is essential when analyzing financial results in the course of various studies;
- synergy – when conducting an analysis, one should take into account that the financial results of a construction company are often influenced by the economic activities of other participants in the construction process, such as the client, general contractor, subcontractor, etc.;
- mentality – those conducting the analysis of financial results have their own mental approach, determined by their individual inner mindset, psychological state, and unique way of thinking, which influences the quality of the analysis and its results;
- reflectivity – even before conducting the analysis, the analysts have accumulated a certain base of information, skills, knowledge, and abilities, which influences their reflective understanding of data regarding the financial results of construction companies.

The group of philosophical principles includes the principles of the unity of dialectics and logic, synergy, mentality, and reflexivity; methodological principles include representativeness; and legal principles include subsidiarity.

Thus, the principles of economic analysis of financial results form the methodological basis for obtaining reliable and objective analytical information necessary for effective management decision-making. Their further development and adaptation to modern economic conditions contribute to improving the quality of analytical research, strengthening the financial stability of enterprises, and enhancing their competitiveness in a dynamic business environment.

References

1. Boiko, L.O., Volchek, R.M., et al. Organization and methods of economic analysis: textbook. Odessa: ODEU, 2010. 351 pp.

2. Lazaryshyna I.D. Economic analysis in Ukraine: history, methodology, practice: Monograph. Rivne: NUWEE, 2005. 369 pp.

Ілечко С.П.,
студентка 2-го курсу
Науковий керівник – **Волощук Л.О.,**
д-р екон. наук, професор
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса

СТРУКТУРНА ДИНАМІКА ПІДПРИЄМСТВ ТА ІНТЕНСИВНОСТІ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ

Актуальність даного дослідження обумовлена необхідністю статистичної оцінки впливу подвійного макроекономічного шоку (пандемії COVID-19 та військової агресії російської федерації) на економіку України у 2020-2024 роках [1, 2]. Пріоритетним завданням є моніторинг динаміки кількості діючих підприємств (N) та зайнятості (L) з точки зору їх розміру. Вивчення інтенсивності зайнятості дозволяє визначити ключові структурні перетворення. Аналіз цих даних формує емпіричну основу для оцінки стабільності економіки та розробки стратегій підтримки бізнесу в умовах воєнного стану.

Метою даного дослідження є проведення статистичного аналізу динаміки кількості діючих підприємств та кількості працівників (з розбивкою за розміром) у 2020-2024 роках, а також розрахунок та оцінка інтенсивності зайнятості для виявлення структурних перетворень та впливу зовнішніх кризових факторів.

Для статистичного аналізу використано дані Держстату України за 2019-2024 рр. щодо кількості діючих підприємств (N) та кількості зайнятих працівників (L) з розбивкою за їх розміром.

Для проведення авторських розрахунків в роботі використано такі показники статистичного аналізу:

1. Показники інтенсивності ($L_{\text{Сер}}$): для оцінки концентрації робочої сили обчислюється середня кількість зайнятих працівників на одному підприємстві для кожної групи за наступною формулою:

$$L_{\text{сер}} = \frac{L_i}{N_i}$$

де: L_i - кількість зайнятих у i-й групі (осіб);

N_i - кількість підприємств у i-й групі (одиниць).

2. Показники динаміки ($T_{\text{р}}$): інтенсивність зміни показників (зокрема, $L_{\text{сер,усього}}$ та $L_{\text{Усього}}$) оцінюється через ланцюгові темпи росту порівняно з попереднім роком за наступною формулою:

$$T_{p(i)} = \left(\frac{\text{Показник у поточному році (i)}}{\text{Показник у попередньому році (i} - 1)}\right) * 100\%$$

3. Показники структури (Частка): для оцінки внеску малих підприємств у загальну зайнятість використовується формула частки (питомої ваги) показника:

$$\text{Частка}_{\text{Малі}} = \frac{L_{\text{Малі}}}{L_{\text{Усього}}} * 100\%$$

Вихідні дані за період 2019-2024 рр., необхідні для обчислення інтенсивності та динаміки, наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 - Вихідні статистичні дані для аналізу (2019-2024 рр.)

Рік	Кількість підприємств ($N_{\text{Усього}}$), од.	($N_{\text{Великі}}$), од.	($N_{\text{Малі}}$), од.	Кількість зайнятих ($L_{\text{Усього}}$), осіб	$L_{\text{Великі}}$, осіб	$L_{\text{малі}}$, осіб
2019	380597	518	362328	6407537	1608347	1746574
2020	373822	512	355708	6366104	1574647	1703047
2021	370834	610	352722	6391660	1648692	1775185
2022	261924	494	246647	5382372	1369937	1429649
2023	307852	512	293270	5052274	1324063	1391949
2024	285597	560	271021	5010853	1343724	1374128

Результати обчислення показників інтенсивності, динаміки та структури, згідно з формулами, представленими вище, наведено у таблиці 2.

Таблиця 2 - Розрахунок показників інтенсивності зайнятості та динаміки кількості підприємств (2019–2024 рр.)

Рік	Середня кількість зайнятих на 1-му підприємстві, осіб ($L_{\text{сер}}$)	Ланцюговий темп росту загальної кількості зайнятих ($T_{p_{(L_{\text{усього}})}}$), %	Частка малих підприємств у загальній зайнятості, %
2019	16,83	108,00	27,00
2020	17,03	99,00	27,00
2021	17,24	100,00	28,00
2022	20,55	84,00	27,00
2023	16,41	94,00	28,00
2024	17,55	99,00	27,00

Проведений аналіз дозволив зробити висновки, що ринок праці пережив найбільший шок у 2022 році, що призвело до значного скорочення зайнятості. Це супроводжувалося ефектом концентрації робочої сили на великих підприємствах, оскільки їх кількість зменшилася швидше, ніж звільнення працівників. У той же час структурний внесок малого бізнесу в загальну зайнятість залишився незмінним, а динамічні показники відновилися до 2024 року.

Список використаних джерел

1. Кількість підприємств по розміру та видами економічної діяльності (2019–2024 рр.). Дані Державної служби статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/

2. Зайняті на підприємствах по розміру (2019–2024 рр.). Дані Державної служби статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/

Максименко В.А.,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – **Мікуляк К.А.,**
асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ЕКСПРЕС-АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТ ОПЕРАТИВНОЇ ОЦІНКИ РИЗИКІВ

В умовах динамічного розвитку економіки та високої конкуренції особливої ваги набуває швидка оцінка фінансового стану підприємства. Одним із найбільш зручних інструментів для цього є експрес-аналіз, що ґрунтується на використанні системи ключових показників. Залежно від обсягу вихідної інформації, головної мети й завдань дослідження експрес-

аналіз може проводитися з різним ступенем деталізації. Основними цілями експрес-аналізу є оцінка фінансового стану підприємства, виявлення проблемних аспектів діяльності та визначення напрямів подальшого поглибленого аналізу.

Експрес-аналіз являє собою оперативне оцінювання основних показників, які характеризують фінансовий стан підприємства. Основними методами проведення експрес-аналізу є вертикальний та горизонтальний аналізи, вихідною інформацією для яких є бухгалтерська звітність досліджуваного підприємства.

Вертикальний аналіз передбачає поетапне, від укрупнених статей до окремих елементів залежно від ступеня деталізації, вивчення структури ключових статей майнового й фінансового стану підприємства.

Горизонтальний аналіз дозволяє дослідити динаміку абсолютних показників фінансової звітності, яка сформувалася на підприємстві протягом досліджуваного періоду.

Експрес-аналіз, як правило, виконують у три етапи:

1. Підготовчий етап – прийняти рішення про доцільність аналізу фінансової звітності та переконатися в її готовності до читання.

2. Попередній огляд фінансової звітності – ознайомлення з пояснювальною запискою до балансу. Це необхідно для того, щоб оцінити умови роботи у звітному періоді, визначити тенденції основних показників діяльності, а також якісні зміни в майновому і фінансовому станах суб'єкта господарювання.

3. Економічне читання та аналіз звітності, метою яких є узагальнена оцінка результатів господарської діяльності та фінансового стану підприємства [1].

Наочні умовні позначення експрес-аналізу:

A – «Особливих сигналів не виявлено», тобто у компанії відсутні сигнали, на які слід звертати увагу, з-поміж переліку оцінених факторів експрес-аналізу, або ж вони є нечисленними чи несуттєвими;

B – «Варто звернути увагу», тобто рекомендується звернути увагу на декілька виявлених сигналів відносно діяльності компанії серед обчислених факторів експрес-аналізу;

C – «Потрібна особлива увага», тобто перед початком співпраці слід здійснити ретельну оцінку надійності компанії з огляду на численні та/або вагомі сигнальні фактори експрес-аналізу з критичними значеннями;

D – «Потрібна надзвичайно пильна увага», тобто у компанії виявлені надзвичайно критичні сигнали, що можуть вказувати на порушення нормального режиму її функціонування та рекомендується посилена перевірка надійності перед співпрацею.

У сучасному світі, де економічні процеси стрімкі, а конкуренція безжальна, здатність швидко оцінити фінансовий стан партнера або клієнта

є не просто перевагою, а життєвою необхідністю. Експрес-аналіз виступає надійним компасом, що дозволяє бізнесу орієнтуватися у вирі невизначеності.

Таблиця 1 – Фактори, що враховуються під час експрес-аналізу

Назва фактора	**Характеристика**
Правосуб'єктність	– Відсутність статусу юридичної особи – Банкрут – У стані припинення – Обмежена компетенція посадових осіб
Санкції	– Компанія під санкціями – Засновник / учасник / кінцевий бенефіціар – резидент країни під санкціями – Компанія торгує з країнами під санкціями
Кваліфікаційні критерії	– Недостатній термін існування – Недостатній розмір статутного капіталу – КВЕД
Види діяльності	– Основний вид діяльності – оптова торгівля – Широкий перелік зареєстрованих видів діяльності
Інституційні зміни	– Приватні інституційні зміни – Зміни в напрямах діяльності – Малий термін діяльності керівника
Місце знаходження	– Компанія з окупованих територій – Засновник / кінцевий бенефіціар – особа, зареєстрована на тимчасово окупованій території України – Місцеперебування в житловому фонді
Засновники/учасники в іноземних юрисдикціях	– Засновники/учасники в «офшорах», визнаних в Україні – Засновники/учасники в «Чорному списку» ЄС – Засновники/учасники в «Чорному списку» FATF – Засновники/учасники в «Чорному списку» OECD
Судові рішення	– Пов'язані з контрагентом судові рішення у цивільних, кримінальних, адміністративних і господарських справах
Заборгованість	– Податковий борг – Відкриті виконавчі провадження
Власники невідомі	– Кінцеві бенефіціари не визначені
Зв’язки	– Операції з «офшорними» юрисдикціями, визнаними в Україні – Операції з юрисдикціями з «Чорного списку» ЄС – Операції з юрисдикціями з «Чорного списку» FATF – Операції з юрисдикціями з «Чорного списку» OECD – Зв'язок з національним публічним діячем

Джерело: сформовано автором із застосуванням [2]

Отже, експрес-аналіз є важливим інструментом оперативної оцінки фінансового стану підприємства та виявлення потенційних ризиків. Його застосування дозволяє своєчасно ідентифікувати проблемні аспекти

діяльності суб'єкта господарювання, підвищити обґрунтованість управлінських рішень та мінімізувати фінансові ризики в умовах нестабільного економічного середовища.

Список використаних джерел

1. Експрес-аналіз фінансового стану підприємств. URL: https://numl.org/.832203.

2. Миттєва перевірка підприємств і ФОП. URL: https://youcontrol.com.ua/our_possibility/express-analisis/.

Павлова Г.Є.,
д-р екон. наук, професор,
декан факультету обліку і фінансів
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
м. Дніпро

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ І ФІНАНСОВА АНАЛІТИКА В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Динамічний розвиток сучасної економіки, прискорення науково-технічного прогресу, посилення конкурентної боротьби, обмеженість фінансових ресурсів, наявність кризових явищ та стрімке зростання обсягів інформації зумовлюють необхідність удосконалення економічного аналізу і фінансової аналітики в системі управління підприємством. У сучасних умовах саме економічний аналіз та фінансова аналітика забезпечують формування достовірної, релевантної й своєчасної інформації для оцінки результатів діяльності підприємства, виявлення ризиків, прогнозування тенденцій розвитку та обґрунтування ефективних управлінських рішень.

Значення економічного аналізу та фінансової аналітики суттєво зростає в умовах нестабільності економічного середовища та високого рівня невизначеності, оскільки вони виступають важливими інструментами забезпечення фінансової стійкості, конкурентоспроможності та ефективного функціонування підприємства. Використання сучасних аналітичних методів, цифрових технологій, систем Business Intelligence, Big Data та інструментів прогнозування сприяє підвищенню якості управління фінансовими ресурсами та оперативності прийняття управлінських рішень.

У зв'язку з цим для науковців і практиків особливо актуальним є дослідження сучасних видів економічного аналізу та фінансової аналітики, адаптованих до умов цифрової економіки й сучасних потреб управління

підприємством, що дозволяє уникати використання застарілих підходів і забезпечувати ефективний розвиток суб'єктів господарювання.

Економічний аналіз і фінансова аналітика в системі управління підприємством являють собою комплекс спеціальних знань і методичних підходів, спрямованих на дослідження економічних та фінансових процесів у їх взаємозв'язку під впливом як об'єктивних економічних закономірностей, так і внутрішніх та зовнішніх факторів господарювання. Вони забезпечують наукове обґрунтування управлінських рішень, оцінку результативності діяльності підприємства та визначення перспектив його розвитку.

Економічний аналіз і фінансова аналітика пов'язані з об'єктивною оцінкою виконання стратегічних і фінансових планів підприємства, дослідженням ефективності використання ресурсів, виявленням позитивних і негативних чинників впливу на результати діяльності, а також кількісним вимірюванням їх впливу на фінансовий стан і конкурентоспроможність суб'єкта господарювання.

Важливим завданням сучасної фінансової аналітики є виявлення тенденцій розвитку підприємства, оцінка фінансових ризиків, пошук внутрішніх резервів підвищення ефективності діяльності та формування інформаційного забезпечення для прийняття оптимальних управлінських рішень. Використання сучасних цифрових технологій, аналітичних платформ та інструментів прогнозування дозволяє підвищити точність аналізу та оперативність управління фінансовими процесами.

Дослідження економічних і фінансових процесів розпочинається з аналізу окремих господарських операцій, явищ чи ситуацій, які в сукупності формують систему функціонування підприємства. При цьому аналіз одиничних показників здійснюється з урахуванням загальних закономірностей розвитку підприємства та економічного середовища, що забезпечує комплексний підхід до управління діяльністю суб'єкта господарювання.

Сучасні трансформації ринкового середовища, цифровізація економіки та посилення конкуренції висувають нові вимоги до організації економічного аналізу і фінансової аналітики в системі управління підприємством. У сучасних умовах суттєво розширюється сфера застосування аналітичних методів, зростає значення аналізу фінансового стану, платоспроможності, інвестиційної привабливості, ризиків та ефективності використання ресурсів суб'єктів господарювання.

Економічний аналіз і фінансова аналітика стають важливими інструментами формування та оптимізації фінансової, інвестиційної, кредитної, податкової й маркетингової політики підприємства. Використання сучасних аналітичних підходів дозволяє підвищити якість управлінських рішень, забезпечити фінансову стійкість підприємства,

своєчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища та визначати перспективні напрями розвитку.

Особливого значення набуває застосування цифрових технологій, BI-систем, Big Data та інструментів прогнозування у процесі фінансової аналітики, що забезпечує оперативність обробки інформації, підвищення точності оцінювання фінансових показників і прогнозування результатів діяльності підприємства.

Водночас значна кількість підприємств ще не повною мірою використовує потенціал економічного аналізу та фінансової аналітики для вирішення управлінських проблем, підвищення ефективності діяльності й забезпечення конкурентоспроможності в умовах нестабільного економічного середовища [1].

Слід зазначити, що серед науковців відсутній єдиний підхід до класифікації економічного аналізу та фінансової аналітики в системі управління підприємством. Основні розбіжності у наукових підходах пов'язані з термінологічною невизначеністю таких понять, як «вид», «форма» та «напрям» аналізу, що, у свою чергу, зумовлює різні трактування понятійного апарату фінансово-аналітичних досліджень.

У сучасній науковій літературі існують відмінності щодо визначення структури та класифікаційних ознак економічного аналізу і фінансової аналітики, зокрема у частині виокремлення фінансового, управлінського, стратегічного, інвестиційного та цифрового аналізу як окремих складових. Це ускладнює формування єдиної методологічної бази та стримує подальший розвиток теорії економічного аналізу в умовах цифрової трансформації економіки.

Відсутність узгодженості серед науковців щодо систематизації видів економічного аналізу та фінансової аналітики негативно впливає на уніфікацію підходів до їх застосування в управлінській практиці. Саме тому актуальним є подальше удосконалення класифікаційних підходів з урахуванням сучасних інформаційних технологій, цифровізації економіки та потреб підприємств у якісному фінансово-аналітичному забезпеченні управлінських рішень.

Єдність сутності, предмета та методу є базовою основою, що об'єднує економічний аналіз і фінансову аналітику в системі управління підприємством. Водночас кожен із цих напрямів має власну сферу застосування та специфіку, яка визначається особливостями діяльності підприємства, рівнем управління та інформаційними потребами користувачів аналітичних даних.

Економічний аналіз і фінансова аналітика досліджують господарські та фінансові процеси підприємства, їх взаємозв'язок, взаємозалежність і взаємний вплив. Особливе значення має причинно-наслідковий (факторний) підхід, який дозволяє оцінити вплив окремих факторів на

фінансові результати діяльності, визначити ступінь їх значущості та сформувати обґрунтовані управлінські рішення.

Сучасний стан розвитку економічного аналізу та фінансової аналітики можна охарактеризувати як перехід до абстрактно-логічних та цифрових методів пізнання економічних процесів. Вони розширюють сферу застосування, змінюють свої завдання і функції, адаптуючись до умов цифрової економіки, високої конкуренції та динамічних змін ринкового середовища.

Проведені дослідження свідчать, що сучасна фінансово-аналітична діяльність підприємств має бути спрямована на такі ключові напрями:

1) поглиблене вивчення потреб ринку та поведінки споживачів;
2) комплексний аналіз ефективності інвестиційної діяльності;
3) оцінювання кредитоспроможності та конкурентоспроможності підприємств усіх форм власності;
4) дослідження пріоритетних напрямів зовнішньоекономічної діяльності;
5) аналіз вимог споживачів щодо якості продукції та рівня надання послуг.

Таким чином, економічний аналіз і фінансова аналітика виступають взаємопов’язаними інструментами управління, що забезпечують комплексне дослідження діяльності підприємства та підвищення ефективності прийняття управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Шестерняк М.М. Сучасний стан розвитку економічного аналізу. *Соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства*: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 18 квітня 2018 р.: у 2-х т. Т. 1 / ред. кол.: ВННІЕ ТНЕУ. Тернопіль: Крок, 2018. С. 121–123.

Перерва П.Р.,
2 курс, факультет податкової
справи, обліку та аудиту,
Науковий керівник – **Параниця Н.В.,**
канд. екон. наук, доцент
Державний податковий університет
м. Ірпінь

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ЛАНЦЮГІВ СТВОРЕННЯ ВАРТОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ

Цифрова трансформація сучасних бізнес-моделей докорінно змінює архітектуру створення доданої вартості, перетворюючи традиційні лінійні послідовності на складні та динамічні екосистеми. У цьому контексті візуалізація ланцюгів створення вартості стає критичним механізмом стратегічного управління, що дозволяє ідентифікувати приховані резерви ефективності та точки цифрового розриву. Як зазначають Литовченко О., Дячек В. та Мітін М., цифровізація передбачає впровадження інноваційних технологій, таких як штучний інтелект та інтернет речей, що дозволяє організаціям оперативніше реагувати на зміни в ринковому середовищі [1]. Візуалізація дозволяє структурувати складні бізнес-процеси на елементарні операції, що є фундаментальною умовою для їх подальшої автоматизації та оптимізації в межах концепції Індустрії 4.0.

Особливого значення візуалізація набуває в умовах формування мережевих структур, де вартість створюється не однією компанією, а групою партнерів у межах глобальних ланцюгів доданої вартості (ГЛДВ). Автори Лакіза В., Корнеляк О. та Коханський О. стверджують, що використання хмарних сервісів та логістичних платформ трансформує конфігурацію бізнесу, зміщуючи акцент на етапи досліджень, розробок та брендингу, які сьогодні генерують найбільшу частку доданої вартості [2]. Візуальні карти таких ланцюгів дозволяють менеджменту уникнути інформаційної асиметрії та забезпечити злагоджену координацію між усіма учасниками екосистеми, що особливо важливо для сервісно-орієнтованих моделей бізнесу в умовах цифрового апгрейду.

Для успішної реалізації стратегій цифровізації в Україні впроваджується Програма цифрової зрілості малого та середнього бізнесу, яка пропонує підприємцям практичні інструменти, такі як Матриця цифрової зрілості та «Біла книга» для оцінки готовності до трансформацій [3]. Ці інструменти дозволяють візуалізувати поточний стан компанії за дев'ятьма ключовими напрямами - від внутрішніх процесів до кіберзахисту - і побудувати індивідуальну дорожню карту змін до 2028 року. Проходження подібної діагностики є обов'язковою умовою для доступу до

маркетплейсу цифрових рішень, що забезпечує бізнесу перехід від теоретичного планування до практичного впровадження інновацій.

Сучасний підхід до візуалізації ланцюгів вартості також вимагає врахування екологічних аспектів у межах концепції сталого розвитку. Як зауважують Миценко В. та Ульяненко Д., інтеграція «зелених» інформаційних систем та екологічного дизайну дозволяє не лише зменшити негативний вплив на довкілля, а й підвищити прибутковість через оптимізацію використання ресурсів [4]. Візуалізація ланцюжка «зеленого» бізнесу охоплює всі етапи - від закупівель екологічної сировини до впровадження систем рециклінгу, що стає вагомою конкурентною перевагою на міжнародних ринках. Такий комплексний моніторинг екологічних та економічних показників забезпечує стійкість підприємства у довгостроковій перспективі.

Таким чином, візуалізація ланцюгів створення вартості в умовах цифрової трансформації перестає бути лише допоміжним інструментом і стає фундаментом для побудови гнучких, екологічно відповідальних та ефективних бізнес-моделей. У межах сучасного "data-driven" управління кожен елемент ланцюга - від початкового дизайну до фінальної утилізації продукту - має бути оцифрований та візуально інтерпретований. Це забезпечує підприємствам необхідну прозорість для швидкого реагування на глобальні виклики та стає обов'язковою умовою для підвищення цифрової зрілості та успішної інтеграції вітчизняного бізнесу у світові екосистеми створення цінності.

Список використаних джерел

1. Литовченко О. Ю., Дячек В. В., Мітін М. О. Трансформація бізнес-моделей підприємств в умовах цифровізації економіки. *Економіка та суспільство*. 2024. № 69. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-36

2. Лакіза В., Корнеляк О., Коханський Р. Менеджмент глобальних ланцюгів доданої вартості в умовах економічної інтеграції та цифровізації. *Академічні візії*. 2025. № 45. DOI:https://doi.org/10.5281/zenodo.17203285.

3. Програма цифрової зрілості малого та середнього бізнесу в Україні. *Дія.Бізнес*. 2025. URL: https://business.diia.gov.ua/initiative/national-program-for-digital-maturity (дата звернення 06.05.2026)

4. Миценко В. І., Ульяненко Д. В. Концепція глобальних ланцюгів доданої вартості у фреймах сталого розвитку. *Економіка і організація управління*. 2024. № 3 (55). DOI: https://doi.org/10.31558/2307-2318.2024.3.9

Савченко В.Ю.,
здобувачка 1 курсу, другого (магістерського)
рівня вищої освіти, групи МгОПз-1-25,
факультету «Облік і фінансів»
Науковий керівник – **Саванчук Т.М.,**
канд. екон. наук, доцентка
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
м. Дніпро

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ВИТРАТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОЦІНКИ ПРИБУТКОВОСТІ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА

У сучасних умовах розвитку аграрного сектору економіки підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств значною мірою залежить від рівня витрат та здатності підприємств забезпечувати їх раціональне використання. Особливо це стосується галузі рослинництва, яка характеризується високою залежністю від природно-кліматичних умов, сезонністю виробничих процесів, тривалим циклом виробництва та значною часткою матеріальних ресурсів у структурі витрат [1]. Усі ці особливості ускладнюють формування стабільних фінансових результатів і зумовлюють необхідність посилення ролі економічного аналізу витрат у системі управління підприємством [2].

Прибутковість продукції рослинництва формується під впливом двох основних факторів – обсягу витрат на виробництво та рівня цін реалізації продукції [3]. Навіть незначні зміни у структурі або рівні витрат можуть суттєво впливати на кінцевий фінансовий результат. Саме тому оцінка витрат не може обмежуватися лише їх фіксацією в обліку, а потребує системного економічного аналізу, який дозволяє виявляти закономірності їх формування та вплив на прибутковість діяльності підприємства [1].

Економічний аналіз витрат забезпечує можливість комплексного дослідження витрат виробництва за їх складом, структурою та динамікою. Це дає змогу визначити питому вагу окремих елементів у загальній собівартості продукції та простежити тенденції їх зміни у часі [1]. Такий підхід формує інформаційну базу для оцінки ефективності використання ресурсів та виявлення напрямів їх оптимізації. У практичному аспекті це дозволяє перейти від простого обліку витрат до їх активного управління [2].

У структурі витрат виробництва продукції рослинництва найбільшу частку займають матеріальні витрати, до яких належать насіння, мінеральні добрива, засоби захисту рослин, паливно-мастильні матеріали та інші виробничі ресурси. Саме вони формують основний вплив на собівартість продукції, а отже, і на її прибутковість [3]. Тому важливим є не лише їх облік, а й систематичний аналіз ефективності використання з метою виявлення резервів економії без погіршення якості виробничого процесу.

Суттєве значення має також аналіз витрат у розрізі окремих сільськогосподарських культур. Оскільки різні культури мають різний рівень витрат і доходів, їх порівняльна оцінка дозволяє визначити найбільш економічно вигідні напрями виробництва. На основі такого аналізу формується структура посівних площ, що безпосередньо впливає на ефективність використання земельних ресурсів та загальний рівень рентабельності підприємства.

Окремим напрямом дослідження є аналіз відхилень фактичних витрат від планових або нормативних показників. Такий підхід дозволяє оцінити якість планування витрат, виявити причини перевитрат або економії ресурсів та визначити внутрішні резерви підвищення ефективності виробництва [1]. У результаті формується основа для вдосконалення системи контролю витрат та підвищення обґрунтованості управлінських рішень.

Крім цього, важливою складовою економічного аналізу має бути оцінка рентабельності виробництва в розрізі окремих культур та технологічних процесів. Це дозволить виявити найбільш прибуткові напрями діяльності та забезпечити більш ефективний розподіл ресурсів підприємства, що у поєднанні з аналізом витрат сформує цілісну систему оцінки ефективності виробництва [3].

Додатково слід відзначити роль планування та бюджетування витрат у системі управління підприємством. Чітке планування витрат за етапами виробничого процесу дозволить забезпечити їх контрольованість, підвищити точність прогнозування фінансових результатів та зменшити ризики неефективного використання ресурсів. У цьому контексті економічний аналіз виступає інструментом зворотного зв’язку між плануванням і фактичними результатами діяльності.

Важливе значення у сучасних умовах, має також впровадження цифрових технологій в систему обліку та аналізу витрат. Автоматизація дозволяє підвищити оперативність отримання інформації, забезпечити її точність та розширити можливості багатофакторного аналізу, що забезпечить швидке реагування на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі [4].

Отже, економічний аналіз витрат є ключовим інструментом оцінки прибутковості продукції рослинництва. Його застосування дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів і сформувати основу для управлінських рішень, спрямованих на підвищення фінансової стійкості підприємств.

Список використаних джерел

1. Демчук О.М. Особливості формування собівартості продукції рослинництва в системі управлінського обліку. *ЕКОНОМІКА ТА*

СУСПІЛЬСТВО. 2023. Вип. 57. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-85.

2. Вараксіна О.В., Яблунівський С.В. Управління виробничим потенціалом – важливий інстумент підвищення конкурентоспроможності підприємства. *ЕКОНОМІКА ТА СУСПІЛЬСТВО*. 2021. Вип. 32. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-47.

3. Музиченко А.О. Методичні підходи до аналізу прибутку та рентабельності підприємств агробізнесу. *ЕКОНОМІКА ТА СУСПІЛЬСТВО*. 2026. Вип. 83. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-83-146.

4. Халатур С.М., Клименко С.С. Імплементація цифрових технологій у процеси антикризового управління сільськогосподарських підприємств *АГРОСВІТ*. 2025. № 8. С. 69-77. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.8.69.

Сирцева С.В.,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

АНАЛІТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

У сучасних умовах розвитку економіки результативність діяльності суб'єкта господарювання значною мірою визначається ефективністю системи управління та якістю інформаційного забезпечення управлінських рішень. В умовах посилення конкуренції, нестабільності ринкового середовища та зростання вимог до фінансової прозорості підприємств особливого значення набуває використання сучасних аналітичних інструментів для оцінки результатів діяльності суб'єкта господарювання. Саме економічний аналіз забезпечує формування інформаційної бази для оцінювання ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства, визначення фінансового стану та виявлення резервів підвищення результативності діяльності.

Оцінка результативності діяльності суб'єкта господарювання ґрунтується на системі взаємопов'язаних показників, які характеризують рівень прибутковості, ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та ефективності використання активів підприємства. Інформаційною основою проведення аналітичних процедур виступають дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності, які забезпечують

користувачів необхідною інформацією для прийняття управлінських рішень [1]. Достовірність та повнота облікової інформації безпосередньо впливають на якість аналітичних висновків і ефективність управління діяльністю підприємства.

Одним із найважливіших інструментів оцінки результативності діяльності є фінансовий аналіз, який дозволяє дослідити структуру активів і джерел їх формування, оцінити ліквідність, платоспроможність, фінансову незалежність та рентабельність підприємства. Застосування системи фінансових коефіцієнтів сприяє визначенню ефективності використання фінансових ресурсів, оцінці рівня фінансових ризиків та виявленню негативних тенденцій у діяльності суб'єкта господарювання. Особливого значення фінансовий аналіз набуває в процесі стратегічного управління підприємством, оскільки дозволяє оцінити перспективи подальшого розвитку та обґрунтувати напрями підвищення ефективності діяльності [2].

Важливим напрямом оцінки результативності діяльності є аналіз фінансових результатів підприємства. Дослідження динаміки доходів, витрат і прибутку дозволяє оцінити ефективність господарської діяльності, виявити фактори, що впливають на формування фінансових результатів, та визначити резерви зростання прибутковості підприємства. При цьому особливого значення набуває аналіз структури витрат, оскільки саме рівень витрат значною мірою визначає конкурентоспроможність суб'єкта господарювання та рівень його фінансової стійкості.

Суттєву роль у системі аналітичного забезпечення управління відіграє факторний аналіз, який дозволяє визначити вплив окремих чинників на зміну результативних показників діяльності підприємства. Використання методів факторного аналізу забезпечує можливість оцінки впливу виробничих, фінансових та організаційних факторів на формування прибутку, рентабельності та інших показників ефективності діяльності. Це сприяє підвищенню обґрунтованості управлінських рішень та формуванню ефективної системи управління підприємством.

У сучасних умовах цифровізації економіки важливого значення набуває автоматизація аналітичних процедур. Використання сучасних програмних продуктів та інформаційних систем дозволяє забезпечити оперативність обробки інформації, підвищити точність аналітичних розрахунків та своєчасно виявляти негативні тенденції у діяльності підприємства [3]. Автоматизовані аналітичні системи забезпечують можливість комплексного аналізу великих обсягів інформації, що сприяє підвищенню ефективності управління діяльністю суб'єкта господарювання.

Застосування аналітичних інструментів дозволяє суб'єктам господарювання своєчасно виявляти негативні тенденції у діяльності,

оцінювати ефективність використання ресурсів та обґрунтовувати управлінські рішення [4]. Систематичне проведення економічного аналізу сприяє підвищенню фінансової стійкості підприємства, зміцненню його конкурентних позицій та забезпеченню стабільного розвитку.

Отже, аналітичні інструменти є важливою складовою системи управління діяльністю суб'єкта господарювання. Їх використання забезпечує комплексну оцінку результативності діяльності підприємства, сприяє виявленню проблемних аспектів функціонування та формуванню обґрунтованих управлінських рішень. В умовах динамічного розвитку економічного середовища застосування сучасних методів економічного аналізу та автоматизованих аналітичних систем є необхідною умовою підвищення ефективності діяльності та забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Список використаних джерел

1. Олексюк О. І. Технологія оцінки результативності діяльності підприємства. *збірник наукових праць черкаського державного технологічного університету. серія: економічні науки.* 2016. № *2*(22). DOI: https://doi.org/10.24025/2306-4420.2.22.2009.88465.

2. Ткачук Н., Василенко К. Теоретичні аспекти комплексної оцінки результатів діяльності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2025. № 71. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-147.

3. Пономарьов В. Д. Формування системи показників ефективності діяльності підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2024. № 87. С. 110-121. DOI: https://doi.org/10.18664/btie.87.322935.

4. Грибовська Ю. М., Кононенко Ж. А. Застосування інформаційних систем в управлінні підприємством. *ЕКОНОМІКА ТА СУСПІЛЬСТВО.* 2023. Вип. 47. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-84.

Соколова К.С.,
студентка 1 курсу, група МБА-11д
Науковий керівник – **Крупельницька І.Г.,**
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
м. Вінниця

ВИКОРИСТАННЯ БІЗНЕС-СТАТИСТИКИ ДЛЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах розвитку економіки важливого значення набуває використання бізнес-статистики для оцінки ефективності діяльності підприємства. Посилення конкуренції, нестабільність ринкового середовища, цифровізація економічних процесів та необхідність оперативного прийняття управлінських рішень вимагають від підприємств використання сучасних методів аналізу та оцінювання результатів господарської діяльності. Саме бізнес-статистика є важливим інструментом формування інформаційної бази для аналізу діяльності підприємства та прийняття ефективних управлінських рішень.

Бізнес-статистика являє собою систему збору, обробки, аналізу та інтерпретації статистичних даних щодо діяльності підприємства. Вона забезпечує оцінювання економічних процесів, визначення тенденцій розвитку та прогнозування майбутніх результатів діяльності. Використання статистичних методів дозволяє підприємствам оцінювати рівень прибутковості, рентабельності, продуктивності праці, фінансової стійкості та конкурентоспроможності.

У сучасних умовах оцінка ефективності діяльності підприємства є одним із ключових напрямів управління. Ефективність діяльності підприємства визначається як співвідношення отриманих результатів до витрат ресурсів та характеризує рівень досягнення поставлених цілей [1]. Основними показниками оцінки ефективності виступають прибуток, рентабельність, продуктивність праці, оборотність активів та ліквідність підприємства. За допомогою бізнес-статистики здійснюється аналіз цих показників, визначаються фактори їх зміни та виявляються резерви підвищення ефективності діяльності.

Важливим елементом бізнес-статистики є аналіз фінансових показників підприємства. Фінансова статистика дозволяє оцінити динаміку доходів, витрат, прибутку та фінансових результатів діяльності підприємства. Аналіз фінансових показників дає змогу визначити рівень фінансової стійкості підприємства, його платоспроможність та інвестиційну привабливість. У сучасних умовах підприємства активно використовують статистичні методи аналізу для оцінки ризиків та прогнозування фінансових результатів.

Одним із основних методів бізнес-статистики є аналіз динаміки показників діяльності підприємства. Динамічний аналіз дозволяє визначити тенденції розвитку підприємства за певний період часу, виявити позитивні та негативні зміни в його діяльності. Для цього використовуються абсолютні, відносні та середні статистичні показники. Особливе значення має аналіз темпів зростання прибутку, обсягів реалізації продукції та продуктивності праці.

Крім того, бізнес-статистика дозволяє здійснювати факторний аналіз ефективності діяльності підприємства. Факторний аналіз спрямований на визначення впливу окремих факторів на зміну результативних показників діяльності. Це дає змогу підприємству виявляти причини зниження ефективності та розробляти заходи щодо її підвищення. До основних факторів, які впливають на ефективність діяльності підприємства, належать рівень використання ресурсів, продуктивність праці, якість управління, інноваційна активність та конкурентне середовище [2].

У сучасних умовах розвитку цифрових технологій бізнес-статистика активно інтегрується з інформаційними системами управління підприємством. Використання автоматизованих систем обробки даних дозволяє оперативно отримувати статистичну інформацію та здійснювати її аналіз у режимі реального часу. Це сприяє підвищенню точності розрахунків, скороченню витрат часу на обробку інформації та забезпеченню ефективного управління підприємством.

Особливого значення набуває використання бізнес-статистики у процесі стратегічного управління підприємством. Статистичний аналіз дозволяє оцінити ринкові тенденції, прогнозувати попит на продукцію, визначати конкурентні переваги та формувати стратегії розвитку підприємства. Завдяки використанню статистичних методів підприємства можуть своєчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища та адаптувати свою діяльність до сучасних економічних умов.

Важливу роль бізнес-статистика відіграє також у сфері управлінської звітності. Управлінська звітність є важливим джерелом інформації для прийняття управлінських рішень та оцінки ефективності діяльності підприємства. Вона забезпечує керівництво підприємства необхідними даними щодо фінансового стану, результатів діяльності та ефективності використання ресурсів [3]. Використання статистичних методів у процесі формування управлінської звітності сприяє підвищенню якості інформаційного забезпечення управління підприємством.

Отже, бізнес-статистика є важливим інструментом оцінки ефективності діяльності підприємства в сучасних умовах. Вона забезпечує формування інформаційної бази для аналізу діяльності підприємства, визначення тенденцій розвитку, оцінки фінансових результатів та прийняття ефективних управлінських рішень. Використання статистичних

методів аналізу сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства, забезпеченню його фінансової стійкості та ефективному використанню ресурсів. У сучасних умовах розвитку цифрової економіки роль бізнес-статистики у системі управління підприємством постійно зростає, що обумовлює необхідність удосконалення методів статистичного аналізу та їх практичного застосування.

Список використаних джерел

1. Синіговець О.М. Сучасні підходи до оцінки ефективності діяльності підприємства. *Вісник НТУ «ХПІ».* 2010. № 58. С. 8 – 13.

2. Миронова І. П. Оцінка ефективності діяльності підприємства: кваліфікаційна робота бакалавра: спец. 051 – Економіка; наук. кер. С.О. Зубков; Харків: ДБТУ, 2023. 53 с. URL: https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/39137.

3. Поліщук О.Т., Шимко Н.О. Управлінська звітність підприємства: інформаційне забезпечення й оптимальна структура. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 32. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-42.

Стецюк Д.Ф.,
студентка 1 курсу, факультет економіки,
менеджменту та права
Науковий керівник – **Крупельницька І.Г.,**
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
м. Вінниця

ВИКОРИСТАННЯ СТАТИСТИЧНИХ МЕТОДИК У МЕНЕДЖМЕНТІ

У сучасних умовах розвитку ринкової економіки ефективність управління підприємствами значною мірою залежить від якості інформаційного забезпечення прийняття рішень. Зростання обсягів даних, ускладнення бізнес-процесів та високий рівень конкуренції зумовлюють необхідність використання статистичних методів як основного інструменту аналітичної підтримки менеджменту. Саме статистика дозволяє перетворювати великі масиви даних у структуровану інформацію, яка є основою для стратегічних і оперативних управлінських рішень [1].

Статистичні методи в менеджменті виконують декілька важливих функцій: описову, аналітичну, та прогнозну. Описова функція полягає в узагальненні та систематизації даних за допомогою середніх величин, показників варіації, структурованих характеристик та графічного

представлення інформації. Завдяки цьому менеджери можуть швидко оцінити поточний стан підприємства та виявити основні тенденції його розвитку [2].

Аналітична функція статистики реалізується через використання методів порівняння, індексного аналізу та групувань. Зокрема, індексний метод дозволяє оцінити зміну складних економічних явищ у часі, таких як обсяг виробництва, рівень цін, продуктивність праці або витрати підприємства. Це дає змогу визначити вплив окремих факторів на загальні результати діяльності організації [3].

Важливе місце в системі управлінського аналізу займає аналіз динамічних рядів. Він використовується для дослідження зміни показників у часі та виявлення закономірностей розвитку. На основі цього методу можна визначати тренди, сезонні коливання та будувати прогнози щодо майбутнього стану підприємства. Прогнозування є особливо важливим у стратегічному менеджменті, оскільки дозволяє завчасно адаптувати управлінські рішення до можливих змін зовнішнього середовища [1].

Кореляційно-регресійний аналіз є одним із найбільш потужних інструментів статистичного дослідження в менеджменті. Він дозволяє визначати силу та напрямок зв’язку між різними економічними показниками. Наприклад, можна оцінити, як зміна витрат на рекламу впливає на обсяг продажів або як рівень заробітної плати впливає на продуктивність праці. Це дає можливість керівникам приймати більш обґрунтовані рішення щодо розподілу ресурсів [2].

Окремо слід відзначити значення вибіркового методу, який широко застосовується у практиці менеджменту. Його сутність полягає в дослідженні частини сукупності з подальшим поширенням результатів на всю генеральну сукупність. Це дозволяє значно скоротити витрати часу та ресурсів на проведення аналізу, зберігаючи при цьому достатній рівень точності та достовірності результатів [3].

Сучасний менеджмент також активно використовує статистичні методи для оцінки ризиків. Ймовірнісні підходи дозволяють визначати рівень невизначеності та оцінювати можливі сценарії розвитку подій. Це особливо важливо для підприємств, що працюють в умовах нестабільного ринкового середовища, де прийняття рішень пов’язане з високим рівнем ризику [1].

Таким чином, статистичні методи є невід’ємною складовою сучасної системи управління підприємством. Вони забезпечують науково обґрунтовану основу для аналізу, планування та контролю діяльності організації. Використання статистичних інструментів дозволяє підвищити ефективність управлінських рішень, зменшити рівень невизначеності та забезпечити стабільний розвиток підприємства.

Список використаних джерел

1. Домбровська Н. Застосування статистичних методів у менеджменті: теоретичні основи та практичні аспекти оптимізації бізнес-рішень. *Економічний аналіз*. 2024. Т. 34. № 4. С. 335-348. DOI: http://dx.doi.org/10.35774/econa2024.04.

2. Підлипна Р. П., Підлипний Ю. В., Індус К. П. Використання статистичних методів у фінансовому менеджменті для оптимізації прийняття управлінських рішень. *Young Scientist*. 2024. № 4 (128). С. 215-220. DOI: 10.32839/2304-5809/2024-4-128-27.

3. Кондратенко Н. О., Колесник Т. М., Браташ М. А. Статистичні методи в системі управлінні розвитком підприємства. *Проблеми економіки*. 2021. № 4 (50). С. 114–120. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2021-4_0-pages-114_120.pdf.

СЕКЦІЯ 4
АУДИТ, КОМПЛАЄНС ТА ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Безносенко В.В.,
аспірант кафедри обліку і фінансів
Науковий керівник – **Єршова Н.Ю.,**
д-р екон. наук, професор
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
м. Харків

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ВНУТРІШНЬОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В КОРПОРАЦІЇ

Конкретні приклади показують, що формалізовані процедури контролю самі по собі не можуть гарантувати необхідну фінансову дисципліну без належної корпоративної культури. Тому сучасні парадигми управління наголошують на розвитку культури внутрішнього контролю та вважають її ключовим нематеріальним фактором фінансової стабільності компаній [1, 2]. Хоча вітчизняні та міжнародні дослідники широко досліджували питання, пов'язані з внутрішнім контролем та корпоративною культурою, необхідні подальші дослідження щодо інтеграції поведінкових елементів у системи фінансового контролю. Дослідження культури контролю особливо важливі в контексті цифровізації та ризик-орієнтованих підходів [3–5]. Аспекти внутрішнього контролю, визначені в цьому дослідженні, проілюстровано на рисунку 1.

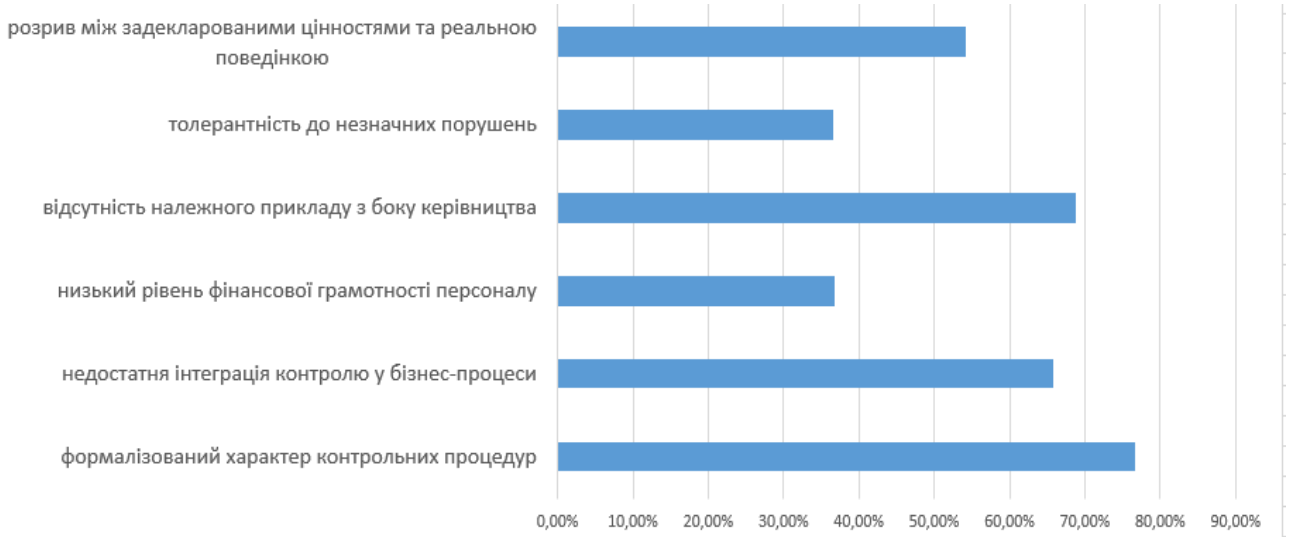

Рисунок 1 – Сучасні проблеми розвитку культури внутрішнього контролю в корпорації

Джерело: складено авторами на підставі дослідження

В умовах економічної нестабільності ці проблеми загострюються та призводять до зниження ефективності систем контролю.

Культура внутрішнього фінансового контролю – це складна система цінностей, кодексів поведінки, принципів управління та організаційних практик, яка формує ставлення працівників до фінансової дисципліни та дотримання процедур контролю.

На відміну від формальних елементів контролю, культура забезпечує працівників внутрішньою мотивацією, сприяє відповідальній фінансовій поведінці та допомагає знизити ризик неправомірних дій та шахрайства. Тому культура внутрішнього контролю є ключовим елементом контрольного середовища та основою для ефективного функціонування всієї системи корпоративного управління.

Розробка культури внутрішнього фінансового контролю передбачає розробку кількох взаємопов'язаних елементів, як показано на рисунку 2 (шкала від 0 до 10 балів).

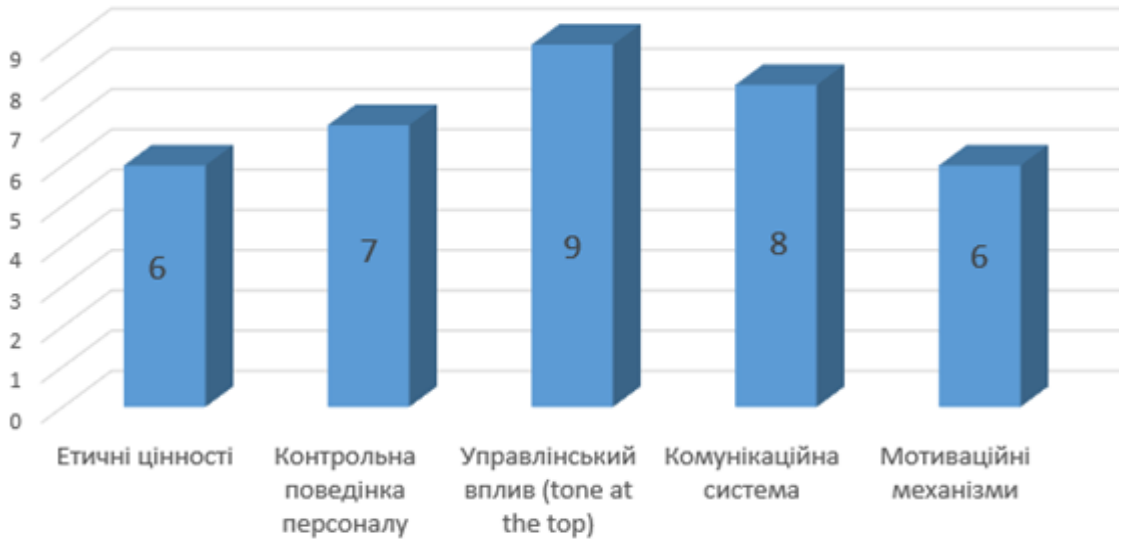

Рисунок 2 – Елементи культури внутрішнього фінансового контролю в корпорації (оцінка важливості у балах)

Джерело: складено авторами на підставі дослідження

Поєднання цих елементів сприяє створенню внутрішнього середовища, в якому контроль стає невід'ємною частиною управлінської діяльності.

Для забезпечення ефективності процесу розвитку культури контролю рекомендується використовувати систему оцінювання. Ця система повинна включати показники дотримання процедур контролю, серйозності виявлених порушень, результати внутрішніх аудитів та опитувань працівників щодо сприйняття функцій контролю.

Впровадження комплексних показників культури контролю допомагає контролювати розвиток культури та визначати напрямки для покращення.

Побудова ефективної культури внутрішнього контролю вимагає комплексного підходу, який включає такі напрямки:

Сприяння підзвітності керівництва та керівників: Керівництво компанії повинно встановити кодекс поведінки та забезпечити його дотримання, проводячи послідовну політику нульової толерантності до фінансових порушень.

Інституціоналізація етичних стандартів: Кодекс поведінки має бути організаційно впроваджений шляхом впровадження кодексів поведінки, політик внутрішнього контролю та процедур дотримання вимог.

Розвиток навичок працівників: Працівників необхідно підтримувати у відповідальному виконанні своїх обов'язків шляхом систематичного навчання з фінансового контролю, управління ризиками та дотримання вимог. Інтеграція контролю в бізнес-процеси: Процедури контролю повинні бути інтегровані в щоденні операції та підтримуватися сучасними інформаційними системами.

Використання цифрових технологій для впровадження автоматизованих систем контролю, аналітичних інструментів та методів обробки даних може підвищити прозорість та ефективність процесів контролю.

Розробка механізмів стимулювання має вирішальне значення. Відповідне поєднання стимулів та санкцій може сприяти відповідальній поведінці та знизити ризик порушень.

Встановлення культури внутрішнього фінансового контролю є важливим для підвищення ефективності корпоративного управління та забезпечення фінансової стабільності компанії.

Список використаних джерел

1. Безносенко В., Єршова Н. Моделювання внутрішнього фінансового контролю для забезпечення фінансової стійкості підприємства. *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2025. (5). 14–20. DOI: https://doi.org/10.20998/2519-4461.2025.5.14.

2. Єршова Н.Ю. Удосконалення теоретико-методичних основ інформаційного забезпечення управління сталим розвитком підприємства. *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2020. № 10. С. 38-44. DOI: 10.20998/2313-8890.2020.09.05.

3. Єршова Н. Ю. Конспект лекцій з дисципліни «Обліково-аналітичне забезпечення діагностики та прогнозування розвитку бізнес-структур» для студ. спец. 071 Облік і оподаткування, спеціалізації – Харків : НТУ «ХПІ», 2017. 114 с. https://core.ac.uk/download/pdf/162867835.pdf.

4. Шепель Ю. В., Єршова Н.Ю. Внутрішній контроль фінансових результатів діяльності підприємств. *Корпоративні фінанси: соціально-економічні, організаційно-правові та інституціональні аспекти* : Міжнар. наук.-практ. конф., 15 листопада 2018 р. – Київ: НАУ, 2018. С. 359-361. URI https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/58278 https://surl.li/qlmobv

5. Єршова Н. Ю. Вплив якості облікової інформації на обґрунтованість результатів фінансового прогнозування. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 7. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.14786315.

Дубініна М.В.,
д-р. екон. наук, професор,
завідувачка кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ОБЛІКОВО-КОНТРОЛЬНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Інвентаризація посідає ключове місце в системі управління активами підприємства, оскільки саме вона забезпечує не лише перевірку їх фактичної наявності, але й встановлення відповідності між реальним станом ресурсів і даними бухгалтерського обліку. Її значення суттєво посилюється в умовах зростання вимог до достовірності фінансової інформації, що висуваються як внутрішніми, так і зовнішніми користувачами. Інвентаризацію доцільно розглядати як невід'ємну складову управління активами підприємства. Саме вона формує інформаційну основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Сутність інвентаризації доцільно розкривати через її інтеграцію в систему бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю, що дозволяє розглядати її як комплексний інструмент управління. Вона водночас виступає елементом методу бухгалтерського обліку та інструментом господарського контролю [4], що визначає її багатофункціональний характер. У цьому контексті інвентаризація забезпечує не лише підтвердження фактичної наявності активів, але й їх оцінювання з позицій ефективності використання. Вона дозволяє своєчасно виявляти розбіжності між обліковими та фактичними даними. Це підвищує достовірність фінансової інформації та сприяє її аналітичній цінності. Водночас у практичній діяльності підприємств аналітичний потенціал інвентаризації використовується недостатньо. Це суттєво обмежує її роль у системі управління.

Нормативно-правове регулювання інвентаризації визначає її обов'язковість, а також встановлює загальні принципи та порядок її проведення, що забезпечує єдність облікової практики. Відповідно до чинного законодавства, підприємства зобов'язані здійснювати інвентаризацію з метою підтвердження достовірності облікових даних [3].

Конкретні процедури деталізуються відповідними нормативними актами, які визначають етапи її проведення [2]. Такий підхід забезпечує стандартизацію процесу. Водночас чинна нормативна база не повною мірою враховує сучасні виклики господарського середовища. Зокрема, недостатньо враховується фактор нестабільності. Це знижує ефективність застосування традиційних процедур інвентаризації.

Інвентаризація виконує визначальну функцію у забезпеченні достовірності фінансової звітності підприємства, оскільки дозволяє підтвердити фактичну наявність активів і зобов'язань та правильність їх оцінки [1]. Її роль є особливо важливою у процесі аудиту, де інвентаризаційні процедури виступають важливим джерелом доказів. Вони забезпечують виявлення помилок та викривлень у звітності. Це підвищує довіру до фінансової інформації. Разом із тим результативність інвентаризації значною мірою залежить від якості її організації. Недостатній рівень контролю за її проведенням знижує її ефективність. Це обумовлює необхідність удосконалення методичних підходів.

У системі внутрішнього контролю інвентаризація виконує функцію моніторингу збереження активів, що дозволяє підвищити рівень відповідальності матеріально відповідальних осіб [5]. Вона сприяє своєчасному виявленню порушень і запобіганню зловживанням. Це забезпечує підвищення дисципліни облікових процесів. Водночас інвентаризація формує основу для оцінки ризиків діяльності підприємства. У сучасних умовах ця функція набуває стратегічного значення. Інвентаризація інтегрується в систему антикризового управління. Це розширює її функціональні можливості.

Розвиток наукових підходів до інвентаризації свідчить про поступову трансформацію її функцій від технічної процедури до інструменту інформаційного забезпечення управління [5]. У сучасних умовах вона дозволяє оцінювати ефективність використання ресурсів. Інвентаризація формує релевантну інформацію для прийняття управлінських рішень. Це відповідає сучасним вимогам менеджменту. Водночас не всі підприємства повною мірою використовують її потенціал. Це знижує її вплив на управління.

Організація інвентаризації передбачає дотримання чіткої послідовності етапів, кожен з яких безпосередньо впливає на достовірність отриманих результатів [2]. Порушення встановлених процедур призводить до викривлення інформації. Це негативно позначається на якості фінансової звітності. У практиці підприємств часто виникають проблеми організаційного характеру. Зокрема, недостатній рівень кваліфікації персоналу. Це знижує ефективність інвентаризаційних процедур. Потребує уваги питання професійної підготовки кадрів.

Сучасні умови господарювання потребують адаптації інвентаризаційних процедур до факторів ризику та невизначеності, що особливо актуально в умовах воєнного стану [6]. У таких умовах інвентаризація дозволяє оцінити втрати активів та визначити їх фактичний стан. Це забезпечує формування достовірної інформації. Водночас обмежений доступ до активів ускладнює її проведення. Це зумовлює необхідність пошуку альтернативних підходів. Зростає значення нових методів отримання інформації.

У кризових умовах особливого значення набуває використання альтернативних джерел інформації, зокрема державних реєстрів та експертних оцінок [7]. Це дозволяє відновити облікові дані у разі втрати первинної документації. Водночас виникає проблема достовірності такої інформації. Це потребує посилення контрольних процедур. Доцільним є залучення незалежних експертів. Це підвищує об'єктивність оцінювання.

Інвентаризація виступає важливим інструментом управління активами, оскільки забезпечує контроль за їх використанням і збереженням [6]. Вона сприяє підвищенню ефективності діяльності підприємства. Інвентаризація дозволяє виявляти неефективно використовувані ресурси. Це створює передумови для їх оптимізації. Водночас її часто сприймають як формальну процедуру. Це обмежує її управлінський потенціал.

Цифрові технології відкривають нові можливості для удосконалення інвентаризаційних процедур, оскільки використання автоматизованих систем сприяє підвищенню точності облікових даних [5]. Вони дозволяють скоротити тривалість процедур. Водночас їх впровадження потребує значних інвестицій. Не всі підприємства мають можливість їх реалізації. Це створює дисбаланс у розвитку облікових систем.

Перспективи розвитку інвентаризації пов'язані з її трансформацією у стратегічний інструмент управління, який забезпечуватиме не лише контроль, а й прогнозування результатів діяльності підприємства. Це дозволить підвищити якість управлінських рішень. Інвентаризація повинна враховувати сучасні виклики, зокрема цифровізацію. Це потребує оновлення методичних підходів.

Список використаних джерел

1. Дубініна М.В. Роль інвентаризації в аудиті достовірності фінансової звітності аграрних підприємств: методичні аспекти та практика в Україні. *Modern Economics.* 2025. № 51(2025). С. 87-96. DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V51(2025)-10.

2. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879. URL: https://zakon. rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text.

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/996- 14#Text.

4. Мезенцева Н.М., Вінниченко Т.Л., Левченко Т.В. Сучасні дефініції та класифікація інвентаризації в умовах господарювання підприємства. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. Т. 31 (70), № 3. С. 151–158. DOI: https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-3-60.

5. Гаврилко П.П., Лалакулич М.Ю., Югас Е.Ф. Інвентаризація як елемент методу обліку та контролю в умовах війни. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2024. Вип. 43. С. 32–38. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.14178759.

6. Колісник О.П., Агафонцева А.А., Купріянова А.О. Особливості проведення інвентаризації активів в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 73. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-9.

7. Литвиненко В.С., Гуренко Т.О., Дерев'янко С.І., Бурдим Ю.М. Інвентаризація активів і зобов'язань як інструмент відновлення обліку в сільськогосподарських підприємствах в умовах воєнного стану. *Economics and Business Management*. 2024. Vol. 15, № 1. С. 92–109. DOI: https://doi.org/10.31548/economics15(1).2024.078.

Коломієць Д.Л.,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник **– Рябчук О.Г.,**
канд. екон. наук, доцент
Державний податковий університет
м. Ірпінь

ОБЛІК І АУДИТ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Облік і аудит у системі управління ризиками зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) відіграють стратегічну роль у забезпеченні фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємств [1]. В умовах глобалізації, цифровізації та нестабільності міжнародних ринків підприємства дедалі частіше стикаються з багатофакторними ризиками, які можуть суттєво впливати на їх результати діяльності. ЗЕД відкриває значні можливості для розвитку бізнесу, зокрема через диверсифікацію ринків

збуту, доступ до нових ресурсів і технологій, однак водночас супроводжується підвищеним рівнем невизначеності.

До ключових ризиків ЗЕД належать валютні ризики (коливання обмінних курсів), кредитні ризики (невиконання контрагентами своїх зобов'язань), політичні ризики (зміни в законодавстві, санкції, нестабільність у країнах-партнерах), правові ризики (відмінності в правових системах), митні ризики (затримки, зміни тарифів) та логістичні ризики (порушення ланцюгів постачання [2]. Кожен із цих ризиків потребує системного підходу до ідентифікації, оцінки та мінімізації.

Бухгалтерський облік у сфері ЗЕД виконує не лише інформаційну, а й аналітичну функцію. Він забезпечує формування достовірної та повної інформації про всі господарські операції, пов'язані із зовнішньоекономічною діяльністю. На основі облікових даних здійснюється аналіз валютних позицій підприємства, контроль за дебіторською та кредиторською заборгованістю, оцінка ефективності експортно-імпортних операцій [1]. Важливим аспектом є правильне відображення курсових різниць, застосування міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), зокрема щодо обліку фінансових інструментів та доходів від контрактів із клієнтами [2].

Особливу увагу слід приділяти методам оцінки ризиків, які базуються на обліковій інформації. До них належать: аналіз чутливості (визначення впливу змін курсу валют на фінансовий результат), сценарний аналіз (моделювання різних варіантів розвитку подій), коефіцієнтний аналіз (оцінка ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості), а також використання показників Value at Risk (VaR) для оцінки можливих фінансових втрат. Такі інструменти дозволяють підприємствам прогнозувати наслідки ризиків і приймати обґрунтовані управлінські рішення [4].

Аудит у системі управління ризиками виконує функцію незалежного контролю та оцінки ефективності облікової системи [3]. Внутрішній аудит спрямований на постійний моніторинг ризиків, оцінку системи внутрішнього контролю, перевірку відповідності операцій внутрішнім політикам підприємства. Він також відіграє важливу роль у виявленні слабких місць у процесах управління ризиками та розробці рекомендацій щодо їх усунення. Зовнішній аудит, у свою чергу, забезпечує підтвердження достовірності фінансової звітності та підвищує довіру до підприємства з боку зовнішніх стейкхолдерів: інвесторів, кредиторів і державних органів.

Важливим напрямом є впровадження систем внутрішнього контролю, що базуються на міжнародних підходах, таких як концепція COSO. Вона передбачає інтеграцію контролю, оцінки ризиків і інформаційних потоків у

єдину систему управління [4]. У контексті ЗЕД це дозволяє забезпечити своєчасне виявлення ризиків і оперативне реагування на них.

У сучасних умовах особливого значення набуває цифровізація обліку та аудиту. Використання ERP-систем, автоматизованих облікових платформ, аналітичних інструментів і технологій штучного інтелекту дозволяє значно підвищити ефективність управління ризиками. [1] Автоматизація сприяє зменшенню людського фактору, підвищенню точності даних, швидкості їх обробки та можливості оперативного моніторингу ключових показників.

Таким чином, облік і аудит є невід'ємними складовими системи управління ризиками ЗЕД. Їх ефективна взаємодія забезпечує формування якісної інформаційної бази, контроль за достовірністю даних та своєчасне прийняття управлінських рішень. У результаті це сприяє підвищенню стійкості підприємства, зниженню впливу негативних факторів зовнішнього середовища та забезпеченню довгострокового розвитку на міжнародних ринках.

Список використаних джерел

1. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік в Україні: теорія і практика. Київ: Центр учбової літератури, 2022. 472 с.
2. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства. Київ: Знання, 2023. 654 с.
3. Дерій В.А. Аудит. Київ: Центр учбової літератури, 2022. 256 с.
4. Хорунжак Н.М., Дерій В.А. Облік і аудит в управлінні суб'єктами господарювання: підручник. Тернопіль: ЗУНУ, 2023. 430 с.

Крижова В.А.,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – **Сирцева С.В.,**
канд. екон. наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

СИСТЕМА КРОС-КОНТРОЛЮ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТОВІРНОСТІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

У сучасних умовах господарювання достовірність фінансової звітності є однією з основних передумов ефективного управління підприємством. Фінансова звітність формує інформаційну базу для прийняття управлінських рішень, оцінювання фінансового стану, результатів діяльності та рівня фінансової стійкості суб'єкта господарювання [1]. Особливого значення питання достовірності звітної інформації набуває для суб'єктів малого підприємництва, які функціонують в умовах обмеженості фінансових і кадрових ресурсів та потребують оперативної й якісної інформації для забезпечення ефективного управління діяльністю [2].

Важливу роль у забезпеченні достовірності фінансової звітності відіграє система бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю. Недостовірність окремих показників фінансової звітності може призводити до викривлення результатів фінансового аналізу, прийняття неефективних управлінських рішень і зниження рівня довіри з боку користувачів фінансової інформації [3].

Актуальність проблеми забезпечення достовірності фінансової звітності посилюється в умовах автоматизації бухгалтерського обліку. Використання сучасних програмних продуктів забезпечує автоматичне формування звітності, прискорює обробку інформації та зменшує ймовірність технічних помилок. Водночас автоматизація не усуває ризиків викривлення фінансової інформації, оскільки помилки можуть виникати внаслідок неправильного налаштування програмного забезпечення, порушення методики ведення обліку або недостатнього рівня внутрішнього контролю [4].

У процесі формування фінансової звітності можуть виникати помилки щодо оцінки активів і зобов'язань, класифікації доходів та витрат, а також розкриття інформації у звітності [5]. Такі недоліки негативно впливають на якість фінансової інформації та її аналітичну цінність. У зв'язку з цим важливого значення набуває організація ефективної системи внутрішнього контролю, одним із елементів якої є система крос-контролю показників фінансової звітності.

Система крос-контролю передбачає перевірку логічної та арифметичної узгодженості між окремими формами фінансової звітності. Її використання дозволяє своєчасно виявляти помилки у формуванні облікових даних, підвищувати достовірність звітності та запобігати викривленню фінансової інформації. Особливо важливим є застосування крос-контролю при складанні Балансу та Звіту про фінансові результати, оскільки саме ці форми містять основну інформацію про фінансовий стан і результати діяльності підприємства.

Одним із ключових напрямів крос-контролю є перевірка взаємозв'язку між показником чистого прибутку та зміною нерозподіленого прибутку підприємства. Показник чистого прибутку, відображений у Звіті про фінансові результати, повинен відповідати зміні нерозподіленого прибутку у Балансі з урахуванням виплати дивідендів та інших змін власного капіталу. Відсутність такої узгодженості може свідчити про помилки при закритті рахунків доходів і витрат або неправильне відображення фінансових результатів у бухгалтерському обліку [2].

Іншим важливим напрямом крос-контролю є співставлення показників запасів і собівартості реалізованої продукції. Собівартість реалізації безпосередньо залежить від правильності оцінки запасів та методики їх списання. Помилки в оцінці запасів можуть призводити до викривлення витрат діяльності та фінансового результату підприємства. Крім того, система крос-контролю передбачає узгодження показників дебіторської заборгованості з доходом від реалізації продукції. Зростання обсягів реалізації, як правило, супроводжується відповідним збільшенням дебіторської заборгованості, а відсутність такої залежності може свідчити про ризики завищення доходів або неправильного формування резерву сумнівних боргів.

Для суб'єктів малого підприємництва система крос-контролю є особливо важливою, оскільки дозволяє підвищити рівень достовірності звітної інформації за умов обмеженого кадрового забезпечення та спрощеної організації бухгалтерського обліку. Використання автоматизованих систем обліку дає можливість здійснювати оперативну перевірку взаємоузгодженості показників фінансової звітності, деталізувати окремі статті та своєчасно виявляти помилки у процесі формування звітних даних [6].

Отже, система крос-контролю є важливим інструментом забезпечення достовірності фінансової звітності та підвищення її аналітичної цінності. Її використання сприяє своєчасному виявленню помилок у процесі формування звітних показників, посиленню внутрішнього контролю та створенню якісної інформаційної бази для прийняття управлінських рішень. В умовах автоматизації бухгалтерського обліку та посилення вимог до прозорості фінансової інформації впровадження системи крос-контролю

є важливою умовою підвищення ефективності діяльності суб'єктів малого підприємництва та зміцнення їх фінансової стійкості.

Список використаних джерел

1. Гевлич Л. Л., Гевлич І. Г. Фінансова та управлінська звітність вітчизняних підприємств. *Економіка і організація управління* 2020. № 1(37). С. 49–59. DOI 10.31558/2307-2318.2020.1.5.

2. Меліхова Т. О., Синиця Ю. С., Рой Я. А. Удосконалення бухгалтерського обліку за національними стандартами та методики внутрішнього контролю з метою складання достовірної фінансової звітності малих підприємств та запобігання банкрутству. *Review of Transport Economics and Managemen*t. 2024. № 10(26). С. 197–206. DOI: https://doi.org/10.15802/rtem2023/300609.

3. Остап'юк Н. А., Семчук І. В. Консолідована фінансова звітність в системі внутрішнього контролю групи підприємств. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу.* 2010. № 1(16). С. 183–192. DOI: https://doi.org/10.26642/pbo-2010-1(16)-183-192.

4. Кріль А., Чубай В. Методичні підходи до формування системи внутрішнього контролю підприємств. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 1(52). С. 241–247. DOI: https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-33.

5. Песцова-Світалка О.С., Більдій А.В. Актуальні питання підготовки фінансової звітності суб'єктами малого підприємництва. *РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ*. 2019. №4 (26). С. 50-54.

6. Кузьома В.В., Ботнар І.О., Количева А.О. Актуальні питання впровадження контрольних заходів для попередження фальсифікації звітності. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 20. С. 986-989.

Маменко А.В.,
здобувачка 1 курсу другого (магістерського) рівня
факультету обліку та фінансів
Науковий керівник – **Саванчук Т.М.,**
канд. екон. наук, доцентка
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
м. Дніпро

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Розвиток аграрного сектору на етапі цифрової трансформації супроводжується не лише технологічною модернізацією виробництва, а й зміною підходів до управління ресурсами та контролю витрат. В умовах високої вартості матеріально-технічного забезпечення, нестабільності ринку та необхідності швидкого реагування на зміни зовнішнього середовища питання ефективності внутрішнього контролю виробничих витрат набуває особливої актуальності. Для аграрних підприємств це має стратегічне значення, оскільки саме виробничі витрати формують основу собівартості продукції та безпосередньо впливають на рівень прибутковості діяльності.

Упродовж тривалого часу система внутрішнього контролю в аграрних підприємствах була орієнтована переважно на перевірку правильності оформлення господарських операцій та аналіз результатів після завершення виробничого циклу. Однак в умовах сучасного аграрного виробництва такого підходу вже недостатньо. Специфіка галузі – сезонність, тривалий цикл виробництва, залежність від природно-кліматичних факторів і значна частка матеріальних витрат – потребує більш оперативного контролю та здатності швидко реагувати на відхилення. Саме тому цифровізація стала одним із ключових чинників трансформації системи внутрішнього контролю виробничих витрат.

Сутність цієї трансформації полягає у зміні самої ролі контролю в системі управління підприємством. Якщо раніше контроль виконував переважно функцію фіксації та перевірки вже здійснених операцій, то сьогодні він поступово переходить у площину постійного моніторингу, аналітики та попередження ризиків. Фактично внутрішній контроль стає не завершальним етапом управлінського процесу, а його постійним елементом, інтегрованим у виробничу діяльність підприємства.

Однією з ключових тенденцій є інтеграція контрольних процедур у цифрові системи управління підприємством. Використання ERP-платформ дозволяє поєднати інформацію про використання матеріалів, рух запасів, роботу техніки, витрати пального, оплату праці та результати виробничих

процесів у межах єдиної інформаційної системи. У результаті управлінський персонал отримує доступ до більш цілісної та оперативної інформації про формування витрат, а сам контроль набуває безперервного характеру [2].

Практична перевага такого підходу полягає у можливості своєчасного виявлення відхилень між фактичними та нормативними витратами. Наприклад, перевищення норм використання пального або насіння може бути встановлене не після завершення польових робіт, а безпосередньо в процесі їх виконання. Це дозволяє швидше визначити причини відхилень та оперативно коригувати виробничі процеси. Таким чином контроль перестає бути лише механізмом перевірки й поступово перетворюється на інструмент управлінського впливу.

Важливою особливістю цифрової трансформації є підвищення рівня деталізації контрольної інформації. Сучасні цифрові системи дозволяють аналізувати витрати не лише загалом по підприємству, а й у розрізі окремих структурних підрозділів, культур, полів або виробничих операцій. Це створює можливість точніше визначати джерела непродуктивних витрат та оцінювати ефективність використання ресурсів на різних етапах виробничого процесу.

У сучасних умовах особливого значення набуває також автоматизація збору контрольної інформації. Використання GPS-моніторингу техніки, електронного обліку ресурсів та цифрової фіксації виробничих операцій дозволяє мінімізувати вплив людського фактору й підвищити достовірність інформації про фактичні витрати. Для аграрних підприємств це є надзвичайно важливим, оскільки значна частина виробничих процесів здійснюється на територіально віддалених об’єктах, де традиційний контроль має обмежені можливості оперативного спостереження.

Позитивний вплив цифровізації проявляється не лише у швидкості отримання інформації, а й у зміні підходів до прийняття управлінських рішень. У сучасній системі внутрішнього контролю важливого значення набуває аналітична складова. Керівництво підприємства отримує можливість не просто фіксувати перевитрати, а аналізувати причини їх виникнення, оцінювати тенденції та прогнозувати потенційні ризики. Це особливо актуально для аграрного сектору, де своєчасність управлінських рішень безпосередньо впливає на ефективність використання ресурсів та кінцевий фінансовий результат [1].

Цифровізація поступово змінює й підходи до організації відповідальності у системі внутрішнього контролю. Якщо раніше контрольна функція концентрувалася переважно у бухгалтерських або фінансових службах, то сьогодні до процесу контролю дедалі активніше залучаються керівники виробничих підрозділів, агрономи, менеджери та аналітики. Це сприяє формуванню більш інтегрованої системи управління

витратами, у межах якої контроль стає спільним елементом діяльності різних структур підприємства.

Ще однією важливою тенденцією є перехід від реактивного до превентивного контролю. У традиційній системі управління підприємство здебільшого реагувало на вже наявні проблеми після їх виникнення. Натомість сучасні цифрові технології створюють можливість прогнозувати ризики перевищення витрат ще до завершення виробничого циклу. На основі накопичених даних система може виявляти нетипові відхилення, аналізувати тенденції та сигналізувати про потенційні проблеми. У результаті внутрішній контроль поступово набуває функцій раннього попередження та управління ризиками [4].

Разом із тим цифрова трансформація системи внутрішнього контролю супроводжується і певними викликами. Ефективність цифрових інструментів значною мірою залежить від якості первинної інформації, рівня цифрових компетентностей персоналу та здатності підприємства адаптувати організаційні процеси до нових умов. Крім того, автоматизація контрольних процедур потребує належного технічного забезпечення та значних інвестицій у цифрову інфраструктуру. Проте навіть за наявності таких труднощів перспективність цифровізації залишається очевидною, оскільки саме вона створює передумови для формування більш гнучкої, оперативної та аналітично орієнтованої системи внутрішнього контролю виробничих витрат [3].

У перспективі подальша трансформація системи внутрішнього контролю виробничих витрат буде пов’язана з активнішим використанням прогнозної аналітики та елементів штучного інтелекту. Такі технології дозволять не лише оперативно виявляти відхилення, а й формувати сценарії можливих змін у структурі витрат залежно від виробничої ситуації, погодних умов чи коливань цін на ресурси. Для аграрних підприємств це особливо важливо, оскільки значна частина ризиків у галузі має динамічний характер і потребує швидкого управлінського реагування.

Отже, цифровізація суттєво змінює підходи до організації внутрішнього контролю виробничих витрат в аграрних підприємствах. Контроль стає більш інтегрованим, безперервним та аналітично орієнтованим, а його ефективність дедалі більше визначається здатністю підприємства працювати з даними та оперативно адаптуватися до змін зовнішнього середовища. У таких умовах сучасна система внутрішнього контролю вже не обмежується перевіркою господарських операцій, а перетворюється на один із ключових інструментів підвищення ефективності управління виробничими витратами та посилення конкурентоспроможності аграрного підприємства.

Список використаних джерел

1. Гринчак Н.А., Горобець О.О. Вплив цифровізації на процес прийняття управлінських рішень у міжнародному бізнесі. *Статистика України*. 2024. № 2. С. 108–115. DOI: 10.31767/su.2(105)2024.02.10.

2. Мулик Т.О. Цифровізація господарських процесів як чинник модернізації внутрішнього контролю підприємств. *Тенденції розвитку економіки, обліку, фінансів та сфери обслуговування: глобальні виклики і національні рішення* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 23–24 жовт. 2025 р., м. Вінниця. Вінниця : Вінницький національний аграрний університет, 2025.

3. Цюпак В., Бондар А., Романюк А. Впровадження цифрових технологій у управління підприємствами: можливості та виклики. *Економічний аналіз*. 2024. № 2, Т. 34. С. 465–479. DOI: https://doi.org/10.35774/econa2024.02.465.

4. Цюцяк І., Цюцяк А., Цюцяк В. Процедура здійснення внутрішнього контролю витрат в умовах цифрової трансформації обліково-аналітичних процесів. *Економічний аналіз*. 2025. Т. 35, № 2. С. 245–253. DOI: https://doi.org/10.35774/econa2025.02.245.

Польовий А.М.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – **Сирцева С.В.,**
канд. екон. наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

КОНТРОЛЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ МІНІМІЗАЦІЇ ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

В умовах нестабільності економічного середовища, постійних змін податкового законодавства та цифровізації податкового адміністрування особливої актуальності набуває проблема забезпечення належного контролю за розрахунками з бюджетом. Для аграрних підприємств це питання має особливе значення, оскільки їх діяльність характеризується сезонністю виробництва, значною залежністю від природно-кліматичних умов, використанням земельних ресурсів як основного засобу виробництва, а також специфічними особливостями формування доходів і витрат. У таких умовах зростає ймовірність виникнення податкових ризиків, що

можуть негативно впливати на фінансові результати діяльності та економічну безпеку підприємства.

Проблематика податкових ризиків та механізмів їх мінімізації є предметом дослідження багатьох вітчизняних науковців. Так, С. М. Кучеренко наголошує на необхідності своєчасної оцінки податкових ризиків як важливої складової системи управління ризиками суб'єкта господарювання та підкреслює значення їх кількісного вимірювання для запобігання фінансовим втратам [1]. А. З. Тучак і Т. А. Наумова розглядають контроль податкової дисципліни як один із ключових інструментів управління податковими ризиками у системі економічної безпеки підприємства [2]. О. С. Шевчик акцентує увагу на необхідності впровадження ризик-орієнтованого підходу в організацію податкового контролю та вдосконалення контрольних процедур щодо виявлення ризикових операцій [3].

Незважаючи на значний науковий доробок, питання організації контролю податкових ризиків аграрних підприємств потребують подальшого дослідження з урахуванням галузевих особливостей ведення господарської діяльності та сучасних умов функціонування аграрного сектору економіки.

Податкові ризики аграрного підприємства виникають у процесі нарахування та сплати податків, ведення бухгалтерського обліку, формування податкової звітності та взаємодії з контролюючими органами. Їх проявом можуть бути донарахування податкових зобов'язань, застосування штрафних санкцій, нарахування пені та погіршення фінансового стану суб'єкта господарювання. Особливу увагу слід приділяти ризикам, пов'язаним із оподаткуванням земельних ресурсів, визначенням мінімального податкового зобов'язання, документальним оформленням операцій із земельними ділянками, обліком біологічних активів, реалізацією сільськогосподарської продукції власного виробництва, а також використанням державної підтримки та грантових програм.

Ефективним інструментом мінімізації податкових ризиків виступає контроль, який доцільно розглядати як систему взаємопов'язаних заходів, спрямованих на перевірку законності, достовірності та повноти відображення господарських операцій, своєчасне виявлення ризикових ситуацій і попередження порушень податкового законодавства. Реалізація контрольних процедур забезпечує зниження ймовірності фінансових втрат та сприяє зміцненню економічної безпеки підприємства [2].

Система контролю податкових ризиків повинна охоплювати перевірку правильності визначення об'єктів оподаткування, достовірності первинних документів, своєчасності нарахування податкових зобов'язань, повноти відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку та стану

розрахунків з бюджетом. Важливим напрямом є здійснення контролю за земельними відносинами, орендними платежами, операціями з біологічними активами та сільськогосподарською продукцією, які є найбільш ризиковими для аграрних підприємств.

Особливого значення набуває застосування ризик-орієнтованого підходу, що передбачає концентрацію контрольних заходів на операціях із найбільшою ймовірністю виникнення податкових порушень. Такий підхід дозволяє підвищити результативність контрольних процедур, оптимізувати використання ресурсів підприємства та забезпечити своєчасне реагування на потенційні податкові загрози [3].

Важливою складовою системи мінімізації податкових ризиків є внутрішній контроль, який забезпечує постійний моніторинг господарських операцій, перевірку достовірності облікової інформації та своєчасне виявлення помилок у первинних документах і регістрах бухгалтерського обліку. Належним чином організована система внутрішнього контролю сприяє підвищенню рівня податкової дисципліни та зменшенню ризику фінансових санкцій.

На основі узагальнення наукових підходів до управління податковими ризиками пропонується реалізовувати систему контролю податкових ризиків аграрного підприємства за чотирма взаємопов’язаними етапами: ідентифікація податкових ризиків, оцінка їх впливу на фінансові результати діяльності підприємства, здійснення контрольних процедур щодо ризикових операцій та моніторинг виконання податкових зобов’язань. Запропонований підхід забезпечує не лише виявлення порушень податкового законодавства, а й їх попередження шляхом своєчасного прийняття управлінських рішень.

Інформаційною основою контролю податкових ризиків виступає бухгалтерський облік, який забезпечує формування достовірної інформації про господарські операції та податкові розрахунки підприємства. Використання аналітичних даних щодо податкових платежів дає можливість оцінювати рівень податкового навантаження, прогнозувати податкові зобов’язання, виявляти ризикові операції та здійснювати ефективне планування грошових потоків.

З метою підвищення ефективності управління податковими ризиками аграрним підприємствам доцільно впроваджувати регулярний моніторинг розрахунків з бюджетом, внутрішній аудит податкових зобов’язань, автоматизовані засоби контролю, системи оцінювання ризикових операцій та сучасні інформаційні технології аналізу податкових даних. Реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню рівня податкової дисципліни, зниженню ймовірності фінансових втрат та зміцненню економічної безпеки суб’єктів аграрного бізнесу.

Отже, контроль є важливим інструментом мінімізації податкових ризиків аграрного підприємства, оскільки забезпечує своєчасне виявлення та попередження порушень податкового законодавства, підвищує ефективність управління податковими процесами та сприяє зміцненню фінансової стійкості підприємства. Ефективність системи контролю визначається якістю облікової інформації, рівнем організації внутрішнього контролю, врахуванням галузевих особливостей аграрного виробництва та застосуванням ризик-орієнтованого підходу до управління податковими ризиками.

Список використаних джерел

1. Кучеренко С. М. Проблематика оцінки податкових ризиків суб'єктів господарювання. *Український економічний часопис*. 2024. № 6. С. 31–38. DOI: 10.32782/2786-8273/2024-6-5.

2. Тучак А. З., Наумова Т. А. Контроль податкової дисципліни як інструмент управління податковими ризиками у системі економічної безпеки підприємства. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 1(57). С. 637–643. DOI: 10.32782/2308-1988/2025-57-88.

3. Шевчик О. С. Податкові ризики у механізмі податкового контролю. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2025. № 2. С. 603–615. DOI: 10.32631/vca.2025.2.85.

Шуляченко Ю.С.,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник **– Лісовий А.В.,**
д-р екон. наук, професор
Державний податковий університет
м. Ірпінь

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

У контексті глобалізації світової економіки та зростання фінансової нестабільності питання забезпечення економічної безпеки держави набуває особливої актуальності. Посилення інтеграційних процесів, відкритість національних економік і залежність від зовнішніх фінансових ринків зростають вразливість держав до кризових явищ. Фінансові потрясіння, коливання валютних курсів, зростання державного боргу і дефіциту бюджету створюють додаткові ризики для стабільного економічного розвитку.

У цих умовах особливого значення набуває здатність держави ефективно контролювати фінансові потоки і своєчасно реагувати на внутрішні і зовнішні загрози. Зростання бюджетних дисбалансів, поширення тіньових економічних процесів і фінансових правопорушень вимагають підвищення ролі фінансового контролю як інструменту забезпечення законності та фінансової дисципліни.

Економічна безпека держави є ключовою складовою національної безпеки, оскільки визначає здатність економіки до стабільного функціонування, розвитку та протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам. Вона відображає спроможність держави забезпечувати макроекономічну стабільність, ефективну економічну політику та захист національних інтересів [1].

Структурно економічна безпека складається з кількох взаємопов'язаних компонентів, а саме: фінансового, фіскального (бюджетного), податкового та боргового. Фінансова безпека пов'язана зі стабільністю фінансової системи разом із належним управлінням ресурсами. Бюджетна безпека пов'язана з належним балансом у межах бюджету та належним використанням коштів з точки зору уряду. Податкова безпека стосується як стабільності податкових надходжень уряду, так і ефективного функціонування податкової системи країни. Показник боргової безпеки описує ступінь боргу країни та те, чи може уряд виконати свої фінансові зобов'язання.

Існує також багато загроз економічній безпеці. Основні загрози економічній безпеці включають тіньову економіку, фінансові злочини, корупцію та неефективне використання державних коштів. Окрім зниження рівня ефективності уряду, ці загрози також призводять до зменшення загального обсягу фінансових ресурсів, доступних уряду, і вони також негативно впливають на загальне економічне зростання.

Фінансовий контроль посідає ключове місце у системі забезпечення економічної безпеки держави, оскільки саме через нього реалізується нагляд за формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів. Його ефективне функціонування створює передумови для своєчасного виявлення порушень, мінімізації фінансових ризиків та зміцнення фінансової дисципліни в державі. Важливою умовою результативності фінансового контролю є наявність розвиненої інституційної системи, яка забезпечує його реалізацію на практиці [2].

В Україні така система представлена сукупністю уповноважених органів, серед яких провідну роль відіграють Рахункова палата, Державна аудиторська служба України, Державна податкова служба України та Державна казначейська служба України. Їх діяльність спрямована на здійснення зовнішнього і внутрішнього контролю, забезпечення повноти бюджетних надходжень, цільового використання коштів і підвищення

прозорості фінансових потоків. Взаємодія цих органів створює цілісну систему контролю, однак на практиці вона потребує вдосконалення через наявність дублювання окремих функцій та недостатню координацію дій.

Однією з основних функцій фінансового контролю є виявлення та запобігання фінансовим правопорушенням. Завдяки систематичним перевіркам, аудитам і моніторингу фінансових операцій забезпечується можливість оперативного реагування на порушення законодавства, зокрема у сфері бюджетних відносин, оподаткування та державних закупівель. Важливим аспектом є не лише фіксація вже вчинених порушень, а й їх попередження шляхом впровадження превентивних механізмів контролю [2; 3].

Суттєве значення фінансовий контроль має у забезпеченні ефективного використання державних ресурсів. Раціональне управління бюджетними коштами передбачає їх цільове спрямування, економне використання та досягнення максимально можливого соціально-економічного ефекту. У цьому контексті фінансовий контроль виступає інструментом оцінки результативності бюджетних програм і запобігання нераціональним витратам.

Окрему роль відіграє контроль за надходженнями до бюджету, насамперед у формі податкового контролю. Він спрямований на забезпечення повноти та своєчасності сплати податків і зборів, а також на виявлення схем ухилення від оподаткування. Ефективний податковий контроль сприяє стабілізації доходної частини бюджету, що є необхідною умовою виконання державою своїх функцій.

Важливим напрямом впливу фінансового контролю є зменшення масштабів тіньової економіки. Через підвищення прозорості фінансових потоків, посилення відповідальності за порушення та вдосконалення методів контролю держава отримує можливість обмежити неформальну економічну діяльність, що позитивно впливає на рівень бюджетних надходжень і загальну економічну стабільність.

Не менш вагомим є значення фінансового контролю у боротьбі з корупцією. Контрольні заходи дозволяють виявляти зловживання службовим становищем, нецільове використання коштів та інші корупційні прояви у сфері державних фінансів. Посилення прозорості фінансових операцій, впровадження сучасних інструментів аудиту та підвищення підзвітності органів влади сприяють зниженню рівня корупційних ризиків [1; 2].

Отже, фінансовий контроль є невід’ємною частиною системи забезпечення економічної безпеки країни, адже саме завдяки йому гарантується законність, ефективність та прозорість використання фінансових ресурсів. Однак, його ефективність значною мірою залежить від дієвості інституційної системи контролю, яка потребує подальшого

вдосконалення задля вирішення проблем координації дій, уникнення дублювання функцій та посилення загальної ефективності роботи контролюючих органів.

Список використаних джерел

1. Левицький Я. Ю. Зміст та властивості державного фінансового контролю в забезпеченні економічної безпеки держави. *Економіка, управління та адміністрування.* 2024. № 4(110). С. 166–177. DOI: https://doi.org/10.26642/ema-2024-4(110)-166-177.

2. Василюк М. М., Гайдучок Т. С. Теоретико-методологічні та методичні засади державного фінансового контролю й визначення адаптивних напрямів удосконалення його механізмів. *Актуальні питання економічних наук.* 2025. № 16. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17405714.

3. Дика О. С., Молотай В. А., Клименко І. В., Левицький Я. Ю. Державний фінансовий контроль як міждисциплінарний об'єкт наукового дослідження в сфері державного управління. *Економіка, управління та адміністрування.* 2024. № 4(110). С. 213–221. DOI: https://doi.org/10.26642/ema-2024-4(110)-213-221.

Щербаков С.Є.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
обліково-фінансового факультету
Науковий керівник: **Дубініна М.В.,**
д-р екон. наук, професор
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ПЕРВИННОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Сучасні умови функціонування аграрних підприємств характеризуються високим рівнем невизначеності та впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Це обумовлює зростання ролі внутрішнього контролю як інструменту забезпечення ефективності управління. Особливе значення має контроль первинної документації як основи інформаційного забезпечення. Первинні документи відображають фактичні господарські операції та формують базу бухгалтерського обліку. Вони виступають джерелом даних для аналізу та прийняття управлінських рішень. Недоліки у їх оформленні призводять до викривлення фінансової інформації. Це ускладнює контроль та управління діяльністю підприємства. У таких умовах внутрішній контроль набуває системного характеру [1].

Внутрішній контроль у аграрних підприємствах розглядається як комплекс заходів, спрямованих на забезпечення законності та доцільності господарських операцій. Він охоплює всі стадії облікового процесу, включаючи документування. Первинна документація є об'єктом постійного контролю. Її перевірка дозволяє виявляти відхилення від встановлених норм. Контроль сприяє підвищенню достовірності облікових даних. Це створює умови для ефективного управління ресурсами. Водночас забезпечується захист майна підприємства. Контроль первинних документів має бути безперервним процесом.

Особливості аграрного виробництва визначають специфіку організації контролю. Сезонність та біологічний характер активів впливають на документообіг. Первинні документи часто формуються у складних виробничих умовах. Це підвищує ризик помилок та викривлень. Значна частина операцій пов'язана з використанням матеріальних ресурсів. Контроль за їх рухом потребує високої точності. Невчасне оформлення документів знижує якість інформації. Тому внутрішній контроль має враховувати галузеві особливості [2].

Первинна документація виконує функцію підтвердження господарських операцій. Вона є основою для відображення даних у бухгалтерському обліку. Контроль правильності її оформлення забезпечує достовірність звітності. Важливим є дотримання вимог щодо реквізитів документів. Відсутність або помилки у реквізитах призводять до втрати юридичної сили. Це створює ризики для підприємства. Контроль дозволяє мінімізувати такі ризики. Він також сприяє підвищенню дисципліни працівників.

Однією з ключових функцій внутрішнього контролю є контроль документального оформлення операцій. Він передбачає перевірку повноти та правильності відображення господарських процесів. Такий контроль забезпечує відповідність документів встановленим стандартам. Він також запобігає несанкціонованим змінам у документах. Контроль здійснюється на всіх етапах обробки інформації. Особлива увага приділяється первинним документам. Саме вони є основою облікової системи. Їх якість визначає рівень достовірності інформації.

Важливим аспектом є контроль повноважень при оформленні первинних документів. Він передбачає перевірку законності здійснення операцій. Усі документи мають бути підписані уповноваженими особами. Це забезпечує відповідальність за їх зміст. Відсутність контролю повноважень створює можливості для зловживань. Тому внутрішній контроль має чітко регламентувати розподіл функцій. Це сприяє підвищенню ефективності управління. Контроль повноважень є важливою складовою системи контролю.

Аграрні підприємства характеризуються значними обсягами первинної документації. Це пов’язано з різноманітністю господарських операцій. Облік охоплює виробничі, фінансові та збутові процеси. Кожен із них супроводжується відповідними документами. Великий обсяг інформації ускладнює її обробку. Це підвищує ризик помилок. Внутрішній контроль дозволяє систематизувати документообіг. Він сприяє впорядкуванню облікових процесів.

Особливу увагу слід приділяти контролю за рухом матеріальних цінностей. У аграрних підприємствах вони становлять значну частину активів. Первинні документи фіксують їх надходження та використання. Контроль дозволяє запобігати втратам і зловживанням. Він забезпечує збереження майна підприємства. Також він сприяє раціональному використанню ресурсів. Це підвищує ефективність виробництва. Контроль має бути системним і регулярним.

Проблемою є несвоєчасність оформлення первинних документів. Це призводить до затримки обробки інформації. Внаслідок цього управлінські рішення приймаються із запізненням. Це негативно впливає на діяльність підприємства. Внутрішній контроль має забезпечувати оперативність документообігу. Він передбачає встановлення чітких строків оформлення документів. Також важливо контролювати їх дотримання. Це підвищує якість управлінської інформації.

Недостатній рівень автоматизації є ще однією проблемою. Багато аграрних підприємств використовують традиційні методи обліку. Це ускладнює контроль первинної документації. Виникають труднощі з обробкою великих обсягів даних. Автоматизація дозволяє підвищити точність обліку. Вона зменшує кількість помилок. Також вона забезпечує оперативний доступ до інформації. Це підвищує ефективність внутрішнього контролю [3].

Система внутрішнього контролю повинна включати оцінку ризиків. У аграрній діяльності ризики є досить високими. Вони пов’язані з виробничими та ринковими факторами. Первинна документація дозволяє ідентифікувати такі ризики. Контроль сприяє їх мінімізації. Він забезпечує своєчасне виявлення проблем. Це дозволяє приймати обґрунтовані рішення. Оцінка ризиків є важливою складовою контролю.

Важливим елементом є інформаційне забезпечення контролю. Воно включає формування, обробку та передачу даних. Первинні документи є основним джерелом інформації. Їх якість визначає ефективність контролю. Інформація має бути достовірною та своєчасною. Вона повинна відповідати потребам управління. Це забезпечує прийняття правильних рішень. Інформаційна система має бути інтегрованою.

Контроль первинної документації тісно пов’язаний із внутрішнім аудитом. Аудит дозволяє оцінити ефективність системи контролю. Він

виявляє слабкі місця у документообігу. Це створює основу для вдосконалення процесів. Внутрішній аудит сприяє підвищенню прозорості діяльності. Він також забезпечує дотримання нормативних вимог. Це важливо для стабільного розвитку підприємства. Контроль і аудит взаємодіють між собою.

Особливістю є необхідність інтеграції контролю у всі управлінські процеси. Контроль не може існувати ізольовано. Він має бути частиною загальної системи управління. Первинна документація є зв'язуючою ланкою між обліком і управлінням. Її контроль забезпечує цілісність інформації. Це сприяє підвищенню ефективності діяльності. Інтеграція контролю підвищує його результативність. Вона забезпечує комплексний підхід.

Перспективним напрямом є впровадження цифрових технологій. Вони дозволяють автоматизувати процес контролю. Це підвищує його швидкість та точність. Використання електронних документів спрощує облік. Воно також забезпечує прозорість операцій. Це зменшує ризик зловживань. Цифровізація є важливим чинником розвитку контролю. Вона відкриває нові можливості.

Внутрішній контроль первинної документації є важливим елементом системи управління аграрного підприємства. Він забезпечує достовірність облікової інформації. Це створює основу для прийняття ефективних рішень. Контроль сприяє підвищенню ефективності використання ресурсів. Він також забезпечує дотримання законодавчих вимог. У сучасних умовах його значення зростає. Подальший розвиток контролю потребує впровадження сучасних підходів. Це забезпечить конкурентоспроможність підприємств.

Список використаних джерел

1. Мулик Я. І. Методичні та організаційні підходи до системи внутрішнього контролю на підприємстві. *Агросвіт*. 2020. № 17–18. С. 28–33. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.17-18.28.

2. Приходько І. П., Дмитренко Т. В., Гусєв І. І. Внутрішній контроль в управлінні сільськогосподарськими підприємствами. *Бізнес Інформ*. 2023. № 10. С. 197–202. DOI: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-10-197-202.

3. Дубініна М. В. Внутрішній контроль та облікове забезпечення товарних операцій у системі управління хлібопекарськими підприємствами. *Агросвіт*. 2026. № 2. С. 12–16. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6792.2026.2.12.

СЕКЦІЯ 5
СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВ

Густ М.Е.,
здобувачка вищої освіти
обліково-фінансового факультету
Ващук В.С.,
здобувач вищої освіти
обліково-фінансового факультету
Науковий керівник **– Боднар О.А.,**
канд. екон. наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

РОЛЬ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В ІНВЕСТИЦІЙНОМУ КРЕДИТУВАННІ

Банківські установи є ключовими фінансовими посередниками в економіці України, які акумулюють вільні кошти та спрямовують їх на інвестиційні проєкти через інвестиційне кредитування. Це середньо- та довгострокове фінансування (від 3 до 15 років) для придбання основних засобів, модернізації виробництва, інновацій та реалізації капітальних проєктів. На відміну від короткострокових позик на оборотний капітал, інвестиційні кредити характеризуються вищою ризикованістю, необхідністю детальної експертизи та фокусом на грошових потоках проєкту [1].

В умовах обмеженого розвитку фондового ринку банки домінують у фінансуванні інвестицій, компенсуючи дефіцит альтернативних джерел. Вони оцінюють кредитоспроможність, проводять техніко-економічну експертизу, управляють ризиками (кредитними, операційними, валютними, політичними) та контролюють цільове використання коштів. Проєктне фінансування – особлива форма, де погашення відбувається за рахунок потоків проєкту з обмеженим регресом на спонсора. Банки координують консорціуми, виступають андеррайтерами та радниками, знижуючи ризики через диверсифікацію та доступ до іноземних ресурсів [2].

В Україні діяльність регулюється Законом «Про банки і банківську діяльність» та нормами НБУ, які обмежують інвестування до 60% регулятивного капіталу. Державні банки (Ощадбанк, Укрексімбанк, ПриватБанк) фінансують інфраструктурні та стратегічні проекти, приватні – комерційні з високою прибутковістю. Основні проблеми: брак довгострокових пасивів (переважання короткострокових депозитів), високі

ризики через війну, обмежена довіра та невідповідність строків активів і пасивів [3].

За даними НБУ, у 2025 році чисті гривневі кредити бізнесу зросли на 35% у річному вимірі, з посиленням попиту великого бізнесу на інвестиційні позики. Частка кредитів терміном понад 3 роки є більшою за 25% кредитного портфеля банку, що були спрямовані переважно на енергетику (понад 22 млрд грн на 1,3 ГВт потужностей) та оборонно-промисловий комплекс. Проникнення кредитів бізнесу до ВВП зросло до 8,7%, що свідчить про посилення ролі банків у відновленні. Якість портфеля висока: NPL у корпоративному сегменті знизилася, боргове навантаження прийнятне (net debt/EBITDA ~3,9x) [4].

Банки конкурують за клієнтів, пом'якшуючи умови, поєднуючи кредити з державними програмами («5-7-9%», гарантії, компенсації ЕКА). Частка субсидованих позик зменшується, але фокус на «територіях стійкості» підтримує інвестиції в прифронтових регіонах. Це сприяє модернізації агрохолдингів, машинобудування та енергетики [5].

Системні виклики зберігаються: короткострокова ресурсна база, високі ризики (воєнні, валютні), що змушують формувати резерви та підвищувати ставки, залежність від банківського кредитування через слабкий фондовий ринок. Інвестиційна діяльність банків розвивається: частка інвестиційного портфеля в кредитно-інвестиційному зростає, але війна уповільнила темпи [1].

Державна політика посилює роль банків через гарантії, компенсації відсотків та співпрацю з міжнародними організаціями (ЄБРР, IFC, Світовий банк) для синдикованих кредитів. Стратегія розвитку фінансового сектору (оновлена 2025 р.) акцентує стабільність, залучення інвестицій та євроінтеграцію, включаючи іпотечне та інвестиційне кредитування [6].

Ризики вимагають професійного управління: багатостадійна експертиза (попередня, технічна, юридична, економічна), моделі NPV, IRR, стрес-тести, моніторинг. Державні банки беруть вищі ризики (інфраструктура), приватні – комерційні. У поствоєнний період банки готові фінансувати відбудову за умови стабільності, податкових пільг та страхування воєнних ризиків [4].

Перспективи пов'язані з євроінтеграцією, цифровізацією, посиленням капіталу та green financing. НБУ активує буфери капіталу, розвиваються небанківські інструменти (лізинг), але банки залишаються основою. Рекомендації: збільшення довгострокових депозитів, синдиковане кредитування, спеціалізовані програми. За стабілізації частка інвестиційних кредитів може сягнути 30–40%, стаючи двигуном відновлення [7].

Банківські установи – центральний елемент інвестиційного процесу в Україні. Вони забезпечують не лише фінансування, а й експертизу,

контроль та ризик-менеджмент, сприяючи зростанню ВВП. Динаміка 2025 року підтверджує готовність до інвестиційної експансії. Подальший розвиток залежить від спільних зусиль держави, НБУ та банків: стабілізації, стимулів та інновацій для повоєнної модернізації економіки.

Отже, банківський сектор України в 2025–2026 рр. демонструє високу адаптивність і готовність до розширення інвестиційної ролі. Подальше посилення цієї ролі залежить від скоординованих дій держави, НБУ, банків та міжнародних партнерів: створення сприятливих умов для довгострокового фінансування, зниження ризиків та стимулювання ринкових механізмів. Це дозволить перетворити банківське інвестиційне кредитування на потужний інструмент структурної трансформації та сталого розвитку національної економіки.

Список використаних джерел

1. Марценюк О. Проблеми та перспективи інвестиційної діяльності банків України. *Економіка та суспільство*. 2024. № 66. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-54.

2. Бондаренко Л. Тенденції розвитку банківського кредитування в Україні в умовах економічної нестабільності. *Економіка та суспільство*. 2025. № 71. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-138.

3. Романовська Ю. А. Роль банківських кредитів у розвитку малого та середнього бізнесу в повоєнному відновленні держави. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 2. С. 82–87. DOI: 10.32702/2306-6814.2025.2.82.

4. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2025 року. Київ: НБУ, 2025. 51 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2025-H2.pdf.

5. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність. Червень 2025 року. Київ: НБУ, 2025. 48 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2025-H1.pdf.

6. Міністерство фінансів України. Оновлена Стратегія розвитку фінансового сектору України: збереження стабільності, залучення інвестицій та євроінтеграція. 2025. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/onovlena_strategiia_rozvitku_finansovogo_sektoru_ukraini_zberezhennia_stabilnosti_zaluchennia_investitsii_ta_ievrointegratsiia-5276.

7. Yarish M. Investment lending for small and medium-sized businesses in Ukraine under martial law: challenges and prospects. *Economic Analysis*. 2024. 34, № 2. С. 317–326. DOI: 10.35774/econa2024.02.317.

Пахомов М.С.,
аспірант кафедри обліку і фінансів
Науковий керівник – **Єршова Н.Ю.,**
д-р екон. наук, професор
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
м. Харків

ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В СТРАХОВІЙ КОМПАНІЇ

Організаційна підтримка управління ризиками в системі управління страхової компанії важливий складник, що в кінцевому варіанті буде визначати результативність процесів виявлення, оцінки, моніторингу та пом'якшення ризиків. Страховий бізнес за своєю суттю передбачає ризики у наданні послуг, тому, ефективне управління ризиками є надзвичайно важливим [1-3]. Основою організаційної підтримки управління ризиками – інституційна підтримка, яка виражається у створенні політики, процесів, інструментів, персоналізації на всіх рівнях управління страхової компанії. Так склалося виходячи з практичної ефективності, що у страховій галузі використовується «трилінійна модель».

Особливістю такої моделі є те, що чітко визначені ролі та обов'язки тих, хто бере участь у процесі управління ризиками. Розглянемо більш детально ці «лінії захисту».

Перша лінія захисту включає операційні підрозділи, які безпосередньо несуть ризики, пов'язані з андеррайтингом та експлуатацією страхових полісів.

Друга лінія захисту складається зі спеціалізованих відділів управління ризиками та комплаєнсу, відповідальних за розробку політик, моніторинг ризиків та контроль впровадження встановлених процесів.

Третя лінія захисту – це внутрішній аудит, який незалежно оцінює ефективність системи управління ризиками.

На інституційному рівні важливо забезпечити стандартизацію процесів управління ризиками шляхом розробки внутрішніх стандартів та документації [4, 5]. Внутрішніми стандартами страхової компанії встановлюються єдині методи, правила та процедури для виявлення, оцінки, контролю та моніторингу ризиків. Розробка та впровадження цих методів, правил і процедур спрямовані на забезпечення узгодженості між відділами та підвищення ефективності управління ризиками в невизначених ситуаціях. Чітко визначені процедури допомагають забезпечити узгодженість у діях співробітників та мінімізувати потенціал помилок.

Не менш важливим є чіткий розподіл обов'язків у сфері управління ризиками. Ефективна система вимагає чітко визначених ролей на рівні ради директорів, керівництва та відділів. Зокрема, рада директорів відповідає за розробку загальної стратегії управління ризиками та прийнятних рівнів ризику, тоді як керівництво забезпечує впровадження відповідних політик та процедур.

Організаційна підтримка також включає створення ефективних систем комунікації та обміну інформацією [2, 3]. Своєчасна та достовірна інформація про ризики є важливою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. У цьому контексті вирішальну роль відіграють інформаційні системи, які збирають, обробляють та аналізують дані про ризики.

Важливе значення має створення культури управління ризиками в масштабах всієї компанії. Це включає підвищення обізнаності співробітників про важливість дотримання встановлених процедур та взяття на себе відповідальності за свої рішення. Після встановлення цієї культури покращується ефективність усієї системи управління ризиками, а операційні та фінансові ризики зменшуються.

В епоху цифрових технологій підтримка управління операційними ризиками набула нових характеристик, тісно пов'язаних із впровадженням автоматизованих систем моніторингу ризиків, використанням аналітичних інструментів та застосуванням технологій великих даних. Це дозволяє компаніям швидше реагувати на ризики та точніше їх оцінювати.

Таким чином, підтримка управління ризиками для страхових компаній являє собою складну та багатогранну систему, яка інтегрує організаційну структуру, нормативно-правові та методологічні бази, розподіл відповідальності, інформаційний потік та корпоративну культуру. Ефективність цієї системи визначає, чи зможе страхова компанія виявляти ризики на ранній стадії, мінімізувати негативний вплив та забезпечити довгострокову фінансову стабільність.

Список використаних джерел

1. Пахомов М., Єршова Н. SOLVENCY II та управління ризиками: шлях до фінансової стійкості страхової компанії. *Економічний вісник Донбасу.* 2025. № 1(79). С. 19-22. DOI: https://doi.org/10.12958/1817-3772-2025-1(79)-19-22.

2. Єршова Н.Ю. Формування стратегічного управлінського обліку як системи інформації для підтримки процесу стратегічного управління підприємствами. *Причорноморські економічні студії*. 2016. №3. С. 113-118.

3. Єршова Н. Ю. Вплив якості облікової інформації на обґрунтованість результатів фінансового прогнозування. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. No 7. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.14786315.

4. Єршова Н.Ю., Терземан М.М. Щодо питання аналізу та оцінки фінансової діяльності підприємства в сучасних умовах. *Актуальні проблеми розвитку українського суспільства*. 2011. № 30. С. 153-161. https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/7e46d1d3-0c63-44fd-b187-7216933bd57c/content.

5. Iershova N. Accounting and analytical support of budgeting with the purpose of achieving its flexibility and performing a control function in the process of financial forecasting. *Financial and Credit Systems: Prospects for Development.* 2024. 4(15). 43-52. DOI : https://doi.org/10.26565/2786-4995-2024-4-04.

Чистякова Д.Д.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – **Мікуляк К.А.,**
асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА РИЗИКИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

У сучасному світі штучний інтелект (ШІ) все більше поширюється та залучається до різних сфер. Вперше поняття штучного інтелекту було офіційно запропоновано у 1956 році під час Дартмутської конференції під керівництвом Джона Маккарті. Сьогодні штучний інтелект є однією з ключових рушійних сил науково-технічного прогресу у XXI столітті. Згідно з Оксфордським словником англійської мови, ШІ можна визначити як галузь, пов’язану з проєктуванням та розробкою комп’ютерних систем, здатних виконувати завдання, що зазвичай потребують людського інтелекту, такі як візуальне розпізнавання, обробка мовлення, прийняття рішень та переклад мови [1].

Технології штучного інтелекту представлені у різних формах – від простих цифрових інструментів до передових систем, здатних навчатися та приймати рішення. Це демонструє вирішальну роль, яку він відіграє в сучасній цифровій економіці та його важливість для глобальних інвестицій. Банківський та фінансовий сектор також активно інтегрує штучний інтелект для оцінки кредитоспроможності клієнтів, виявлення підозрілих або шахрайських транзакцій та адаптації послуг за допомогою чат-ботів й

алгоритмів рекомендацій [2, С. 185]. Завдяки використанню сучасних методів аналізу та підтримки рішень ШІ допомагає оптимізувати процеси, підвищувати безпеку та зменшувати ризики, що робить його надзвичайно важливим інструментом у фінансах. У сучасному економічному підході вплив ШІ на фінансовий сектор особливо очевидний, оскільки забезпечує широкомасштабну автоматизацію фінансових процесів [1]. За оцінками Business Insider, більшість банків – приблизно 80% – вже бачать великий потенціал штучного інтелекту у фінансовій сфері. Дослідження McKinsey показують, що використання генеративного ШІ може підвищити продуктивність банків приблизно на 5% і водночас допомогти зекономити сотні мільярдів доларів. Це свідчить про те, що фінансові установи активно впроваджують такі технології, щоб працювати ефективніше. Найчастіше ШІ використовують для боротьби з шахрайством і створення більш персоналізованих послуг. Наприклад, Bank of America запустив чат-бот Erica, який уже обробив мільярди запитів і допомагає клієнтам у будь-який час доби, спрощуючи фінансові операції та зменшуючи час очікування. Водночас британський банк Barclays застосовує ШІ для виявлення шахрайства. Завдяки ШІ опрацювання операцій проходить у реальному часі, що дозволяє швидко виявляти підозрілі операції та підвищує рівень безпеки та довіри клієнтів [3].

В Україні штучний інтелект у фінансовій сфері використовується досить широко – від чат-ботів і роботів-консультантів до систем оцінки клієнтів, мікрокредитних платформ і технологій виявлення шахрайства. Також його застосовують для перевірки клієнтів і дотримання вимог законодавства. Наприклад, Monobank використовує технології ШІ для покращення оцінки кредитних ризиків та надання персоналізованих фінансових пропозицій своїм користувачам. Банки та страховики, як основні гравці фінансового ринку, активно цікавляться впровадженням таких технологій. Особливо активно це роблять банки – вони швидше впроваджують ШІ, завдяки чому мають перевагу у спілкуванні з клієнтами та наданні послуг у порівнянні зі страховиками. У більш складних випадках використання, включаючи виявлення шахрайства або моніторинг використання кредитних лімітів, штучний інтелект може швидко обробляти величезні набори даних та генерувати точні висновки – завдання, які в іншому випадку вимагали б масштабного та трудомісткого аналізу. Як зазначає О.В. Фокін [4], інтеграція штучного інтелекту у взаємодію з клієнтами не лише підвищує ефективність та автоматизує рутинні операції, але й розширює можливості фінансових установ надавати персоналізовані високоякісні послуги, що відіграє вирішальну роль у підтримці конкурентоспроможності в сучасній економіці. ШІ сьогодні активно використовують для створення персоналізованих фінансових продуктів. Великою перевагою є здатність ШІ обробляти великі масиви

даних, тому система краще розуміє потреби та вподобання клієнтів. Крім того, завдяки технологіям обробки мови, чат-боти та віртуальні помічники можуть працювати цілодобово, швидко відповідати на запити й тим самим покращувати досвід клієнтів. Такі системи не лише оптимізують клієнтську підтримку та надання інформації про продукти та послуги, вони також здатні виконувати складні завдання, які раніше повністю залежали від фахівців. Наприклад, віртуальні помічники можуть керувати банківськими запитами, такими як переказ коштів, перевірка балансу рахунків або активація нових карток, часто забезпечуючи швидші відповіді та підтримуючи стабільну точність, що забезпечує високий рівень точності та оперативності.

В Україні ШІ активно трансформує банківську сферу. Завдяки чат-ботам і віртуальним асистентам клієнти отримують цілодобову підтримку: вони можуть отримати консультації, знайти потрібні банківські послуги або пройти процес оформлення кредиту чи відкриття рахунку, не навантажуючи при цьому співробітників банку, які можуть зосередитися на більш складних завданнях [3]. Крім того, ШІ дозволяє персоналізувати банківські послуги: система аналізує фінансові звички користувачів і пропонує відповідні продукти чи послуги – від підбору кредиту з оптимальними умовами або надіслання нагадування про оплату рахунків. Застосування ШІ підвищує безпеку фінансових операцій, допомагаючи своєчасно виявляти підозрілі транзакції та запобігати шахрайству. Багато банків використовують біометричні методи ідентифікації, такі як сканування обличчя або відбитків пальців, щоб захистити клієнтів від шахрайських дій. Крім цього, аналіз поведінки користувачів у мобільних та онлайн-додатках дозволяє виявляти нетипові дії, які можуть свідчити про несанкціонований доступ до акаунтів. Завдяки інтеграції ШІ банківські процеси стають швидшими та точнішими, покращується якість обслуговування клієнтів, підвищується безпека транзакцій, а також розвиваються персоналізовані фінансові продукти. Однак із поширенням ШІ, окрім переваг, виникають і нові ризики. Пузирьова П. та Ірназаров Д. [3] узагальнили основні переваги та недоліки щодо використання ШІ у банківській діяльності (рис. 1).

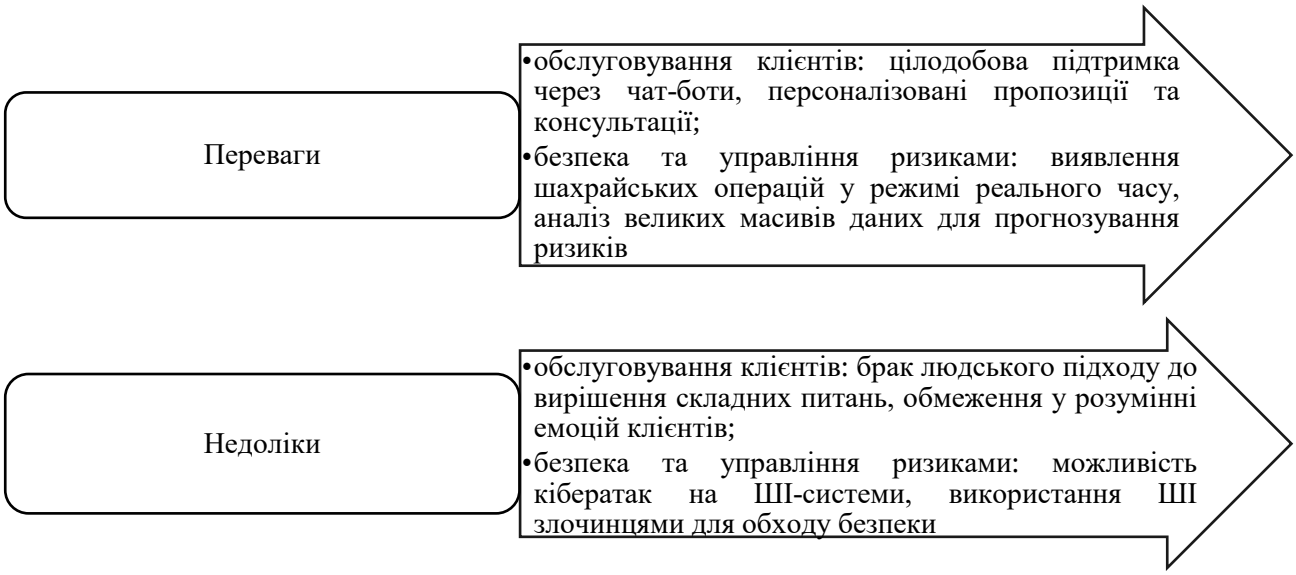

Рисунок 1 – Переваги та недоліки використання ШІ у банківській діяльності

Джерело: сформовано автором із застосуванням [3]

Отже, використання штучного інтелекту у банківській діяльності є важливим напрямом цифрової трансформації фінансового сектору. Впровадження ШІ сприяє підвищенню ефективності банківських операцій, персоналізації послуг, зміцненню фінансової безпеки та покращенню якості обслуговування клієнтів. Водночас поширення таких технологій потребує врахування потенційних ризиків і забезпечення належного рівня захисту даних.

Список використаних джерел

1. Oxford University Press. URL: https://www.oed.com.
2. Чумак Т.В. Управління даними та роль штучного інтелекту. Економічна кібернетика : управління даними, хмарні технології та інфокомунікації : збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської інтернет-конференції, м. Дніпро, 3-4 березня 2025 р. Дніпро : *УДУНТ*, 2025. С. 184–188.
3. Пузирьова П., Ірназаров Д. Особливості інтеграції штучного інтелекту у банківську систему України. *Вчені записки Університету «КРОК»*, 2025. №1(77). С. 66–80.
4. Фокін О. В. Вплив використання штучного інтелекту на фінансовий сектор. *Академічні візії,* 2024. №34. DOI:https://doi.org/10.5281/zenodo.13354429.

СЕКЦІЯ 6
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ

Боярова О.А.,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри обліку та оподаткування
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
м. Київ

МЕХАНІЗМИ КОНТРОЛЮ ВИКОНАННЯ ДОГОВОРІВ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

В умовах сучасного розвитку економіки України та реформування системи публічних закупівель особливого значення набуває забезпечення ефективного контролю за виконанням договорів, укладених за результатами закупівельних процедур. Незважаючи на впровадження електронної системи закупівель та підвищення рівня прозорості на етапі проведення тендерів, саме стадія виконання договорів залишається найбільш вразливою до порушень і зловживань.

Особливу роль у регулюванні цієї сфери відіграє Постанова Кабінету Міністрів України №1178 [1], яка визначає особливості здійснення публічних закупівель на період воєнного стану та встановлює спрощені процедури закупівель для замовників. Водночас зазначені спрощення процедур підвищують ризики порушень саме на етапі виконання договорів, що актуалізує необхідність посилення контрольних механізмів.

Недостатній рівень контролю за виконанням договірних зобов’язань може призводити до неякісного постачання товарів, невиконання робіт у встановлені строки, неефективного використання бюджетних коштів та зниження довіри до системи публічних закупівель у цілому. Особливої актуальності ці питання набувають в умовах воєнного стану та обмеженості ресурсів, коли кожне управлінське рішення має бути максимально обґрунтованим і ефективним.

У зв’язку з цим виникає необхідність удосконалення механізмів контролю виконання договорів у сфері публічних закупівель, зокрема шляхом підвищення ефективності внутрішнього контролю замовників, впровадження сучасних інформаційних технологій та посилення відповідальності за порушення договірних умов.

Виконання договорів, укладених за результатами публічних закупівель, є одним із найбільш ризикових етапів, оскільки саме на цій стадії виникає значна кількість порушень та недоліків. Серед основних

проблем слід виділити порушення строків виконання зобов'язань, постачання товарів і послуг неналежної якості, а також внесення необґрунтованих змін до умов договорів. Крім того, значною проблемою є недостатній рівень внутрішнього контролю з боку замовників, що проявляється у формальному підході до перевірки виконання договорів, відсутності ефективних процедур моніторингу та відповідальних осіб. Також поширеними є фінансові труднощі, зокрема затримки платежів, що негативно впливають на своєчасність виконання зобов'язань.

Недотримання належного контролю за виконанням договорів у сфері публічних закупівель зумовлює виникнення низки суттєвих ризиків, що негативно впливають на ефективність використання бюджетних коштів та результативність діяльності замовників.

До ключових ризиків належать, насамперед, фінансові ризики, пов'язані з неефективним використанням коштів, завищенням вартості закупівель, оплатою неякісних або фактично не поставлених товарів і послуг. Важливим є також ризик виникнення збитків для бюджету внаслідок неналежного виконання договірних зобов'язань.

Значну групу становлять правові ризики, що включають порушення вимог законодавства у сфері публічних закупівель, незаконне внесення змін до умов договорів, а також можливість притягнення замовника та уповноважених осіб до адміністративної або дисциплінарної відповідальності.

Не менш важливими є операційні ризики, які проявляються у зриві строків виконання договорів, порушенні логістичних процесів, несвоєчасному забезпеченні потреб установи товарами, роботами або послугами.

Окремо слід виділити репутаційні ризики, що полягають у втраті довіри з боку громадськості, контролюючих органів та партнерів, а також у погіршенні іміджу замовника. Крім того, існують корупційні ризики, які виникають у разі недостатнього контролю та можуть проявлятися у зловживаннях службовим становищем, змові сторін та прийнятті рішень в інтересах окремих суб'єктів.

Таким чином, недотримання контролю виконання договорів у публічних закупівлях призводить до комплексних негативних наслідків, що охоплюють фінансову, правову, організаційну та репутаційну сфери, що зумовлює необхідність посилення системи контролю та управління договірними відносинами (табл. 1).

Наведені ризики свідчать про необхідність комплексного підходу до організації контролю виконання договорів у публічних закупівлях.

Таблиця 1 – Ризики недотримання контролю виконання договорів у публічних закупівлях

Вид ризику	Суть ризику	Можливі наслідки	Шляхи мінімізації
Фінансові	неефективне використання коштів, завищення вартості	бюджетні втрати, перевитрати	фінансовий контроль, аудит, перевірка розрахунків
Правові	порушення законодавства, незаконні зміни договору	штрафи, відповідальність посадових осіб	дотримання норм законодавства, юридичний контроль
Операційні	зрив строків, невиконання зобов'язань	перебої у діяльності установи	контроль строків, моніторинг виконання
Якісні	постачання неякісних товарів/послуг	зниження ефективності закупівель	технічний контроль, приймання товарів
Репутаційні	втрата довіри до замовника	негативний імідж, перевірки	прозорість, відкритість інформації
Корупційні	зловживання, змова сторін	кримінальна відповідальність, втрати	внутрішній контроль, розподіл повноважень
Організаційні	слабкий контроль, відсутність відповідальних осіб	неефективне управління	чіткий розподіл обов'язків, контрольні процедури

Джерело: складено автором за даними [2]

Ефективний контроль виконання договорів у сфері публічних закупівель потребує системного підходу та здійснюється на всіх етапах реалізації договірних зобов'язань. Доцільно виділити такі основні етапи контролю.

Першим етапом є попередній контроль, який здійснюється до початку виконання договору. На цьому етапі перевіряється відповідність умов договору вимогам законодавства, наявність усіх необхідних документів, правильність визначення обсягів, строків та вартості закупівлі, а також забезпечення фінансування. Важливим є призначення відповідальних осіб за виконання договору та визначення процедур контролю.

Другий етап – поточний (оперативний) контроль, який здійснюється безпосередньо під час виконання договору. Він передбачає моніторинг дотримання строків виконання зобов'язань, контроль якості товарів, робіт або послуг, перевірку первинних документів (актів, накладних), а також аналіз відповідності фактичних результатів умовам договору. На цьому етапі особливу роль відіграє оперативне реагування на відхилення та порушення.

Третій етап – контроль змін умов договору, що включає перевірку законності внесення змін до договору, обґрунтованості зміни ціни, строків або обсягів закупівлі. Особливої уваги цей етап набуває в умовах дії спеціальних нормативних актів, зокрема постанови Кабінету Міністрів України №1178.

Четвертим етапом є контроль розрахунків та фінансових операцій, який передбачає перевірку правильності проведення платежів, відповідності сум умовам договору, дотримання бюджетної дисципліни та своєчасності фінансування.

Заключним етапом є підсумковий (завершальний) контроль, який здійснюється після виконання договору. Він включає оцінку повноти та якості виконання зобов'язань, аналіз ефективності використання коштів, оформлення остаточних документів та формування звітності. На цьому етапі також здійснюється виявлення недоліків з метою їх урахування у подальшій діяльності.

Отже, контроль виконання договорів у публічних закупівлях має багаторівневий характер і охоплює всі стадії реалізації договірних відносин, що забезпечує підвищення ефективності управління закупівлями та мінімізацію ризиків порушень.

Список використаних джерел

1. Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2022 р. № 1178. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text .

2. Qlik Sense Hub. 13. Етапи договорів. URL: https://bi.prozorro.org/sense/app/b22f24e4-0f6a-4702-bdb8-3973d466afa8/sheet/f7943d0b-71b9-4bd9-af5a-975b4b36dba9/state/analysis.

Величко Н.П.,
здобувач вищої освіти 1м курсу
обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – **Чебан Ю.Ю.,**
канд. екон. наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ВИКОРИСТАННЯ НЕЦІНОВИХ КРИТЕРІЇВ У ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЛЯХ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКА ПРАКТИКА

У сучасних умовах розвитку системи публічних закупівель особливого значення набуває не лише забезпечення економії бюджетних коштів, а й досягнення належної якості товарів, робіт і послуг, що закуповуються. Орієнтація виключно на найнижчу ціну не завжди забезпечує ефективність закупівель, оскільки може супроводжуватися ризиками неналежного виконання договорів, постачання неякісної продукції або необхідністю додаткових витрат у майбутньому. Саме тому актуалізується питання використання нецінових критеріїв оцінки тендерних пропозицій, які дозволяють враховувати якісні, технічні, екологічні, соціальні та інші характеристики предмета закупівлі. У країнах Європейського Союзу такий підхід уже став важливим елементом стратегічного розвитку сфери закупівель, тоді як в Україні практика застосування нецінових критеріїв поки що залишається недостатньо поширеною.

Відповідно до законодавства України найбільш економічно вигідною вважається тендерна пропозиція, яка визначена найкращою за результатами оцінки згідно із встановленими критеріями [1]. Хоча система оцінювання у більшості випадків базується на ціновому показнику, сама по собі ціна не завжди відображає реальну ефективність закупівлі. Саме тому нецінові критерії надають змогу оцінювати не лише вартість предмета закупівлі, але й рівень якості, умови виконання договору, гарантійне обслуговування, строки поставки та інші характеристики пропозиції учасника.

За умови використання нецінових критеріїв у системі Prozorro оцінка здійснюється шляхом порівняння запропонованих цін та через визначення приведеної ціни із застосуванням спеціальної формули, яка враховує встановлені замовником критерії оцінювання. У результаті більш вигідною може бути визнана пропозиція з вищою ціною, якщо вона забезпечує кращі умови виконання закупівлі за іншими параметрами. Такий підхід дозволяє підвищити якість закупівель та мінімізувати ризики укладення договорів із

постачальниками, які демпінгують ціну без наявності достатніх ресурсів для належного виконання зобов'язань.

Застосування нецінових критеріїв також сприяє розвитку добросовісної конкуренції, оскільки учасники зацікавлені не лише у зниженні вартості, а й у покращенні якості товарів і послуг, впровадженні інновацій, дотриманні екологічних та соціальних стандартів. Крім того, чітке визначення критеріїв оцінювання та їх питомої ваги у тендерній документації знижує ризики суб'єктивного підходу та можливих маніпуляцій під час оцінки тендерних пропозицій.

Разом із тим, рівень використання нецінових критеріїв у практиці українських публічних закупівель залишається вкрай низьким – лише 0,0005 % від загальної кількості тендерів [2]. На відміну від України, країни Європейського Союзу активно використовують цей інструмент для реалізації стратегічних цілей у сфері сталого розвитку, інноваційності та соціальної відповідальності. Так, у Хорватії після прийняття нового законодавства про публічні закупівлі було фактично відмовлено від застосування виключно цінового критерію оцінки, що забезпечило високий рівень використання нецінових критеріїв. Значний рівень їх застосування характерний і для Франції, де стратегічні документи у сфері сталих закупівель передбачають включення екологічних та соціальних критеріїв до більшості процедур закупівель [2].

У підсумку зазначаємо, що використання нецінових критеріїв оцінки є важливим напрямом підвищення ефективності публічних закупівель, оскільки дозволяє забезпечити комплексну оцінку тендерних пропозицій, що орієнтується не лише на мінімізацію ціни, але й на досягнення якісного та довгострокового результату. Досвід країн Європейського Союзу свідчить про доцільність активнішого впровадження багатофакторної системи оцінювання в Україні, що сприятиме розвитку добросовісної конкуренції, підвищенню якості закупівель та ефективнішому використанню бюджетних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Про публічні закупівлі: закон України від 25.12.2015 № 922-VIII; станом на 19 вересня 2024р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text.

2. Про переваги, ризики та практику застосування у ЄС нецінових критеріїв оцінки в публічних закупівлях URL:https://livingplanet.org.ua/novuny/pro-perevagi-riziki-ta-praktiku-zastosuvannya-u-es-netsinovikh-kriterijiv-otsinki-v-publichnikh-zakupivlyakh.

Зерницька К.О.,
здобувач вищої освіти 1м курсу
обліково-фінансового факультету
Науковий керівник: **Чебан Ю.Ю.,**
канд. екон. наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ОБЛІКОВО-КОНТРОЛЬНА СИСТЕМА ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ: ВИЗНАЧЕННЯ ТА РОЛЬ В УПРАВЛІННІ

В умовах трансформації системи державного управління та активної цифровізації економічних процесів в Україні особливого значення набуває забезпечення ефективного функціонування системи публічних закупівель. Публічні закупівлі є важливим інструментом реалізації державної політики, що спрямований на раціональне використання бюджетних коштів, забезпечення потреб держави та територіальних громад, а також підтримання прозорості фінансово-господарських процесів. У цьому контексті важливу роль відіграє обліково-контрольна система публічних закупівель, яка забезпечує інформаційне підґрунтя для прийняття управлінських рішень, здійснення моніторингу та оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів.

На сучасному етапі розвитку наукової думки поняття обліково-контрольної системи публічних закупівель потребує комплексного осмислення, оскільки її зміст не обмежується лише фіксацією господарських операцій або здійсненням контролю за їх правомірністю. Доцільно розглядати обліково-контрольну систему публічних закупівель як сукупність взаємопов’язаних елементів бухгалтерського обліку, внутрішнього та зовнішнього контролю, аналітичного забезпечення, цифрових платформ і механізмів моніторингу, спрямованих на забезпечення законності, прозорості та економічної доцільності здійснення закупівель за державні кошти [1].

Особливістю функціонування публічних закупівель в Україні є високий рівень цифровізації відповідних процедур. Упродовж останніх років електронна система публічних закупівель Prozorro стала одним із акцентних інструментів забезпечення відкритості та конкурентності закупівельних процесів. Станом на 2026 рік її функціонування залишається визначальним фактором забезпечення публічного контролю та зниження корупційних ризиків. Завдяки інтеграції цифрових механізмів здійснюється автоматизований облік закупівельних операцій, зберігання інформації щодо тендерів, аналіз діяльності замовників і постачальників, а також контроль за дотриманням законодавчих вимог [2].

Управлінський аспект обліково-контрольної системи публічних закупівель полягає у забезпеченні керівництва органів державної влади та місцевого самоврядування релевантною інформацією, необхідною для планування, організації та контролю закупівельної діяльності. Саме якісне обліково-аналітичне забезпечення дозволяє оцінювати ефективність використання бюджетних коштів, своєчасно виявляти ризики, прогнозувати фінансові потреби та приймати обґрунтовані рішення щодо оптимізації закупівельних процедур [1]. Разом з тим, облікова складова системи сприяє забезпеченню належної фіксації господарських операцій, пов'язаних із придбанням товарів, робіт та послуг. Вона формує інформаційну базу для складання фінансової та бюджетної звітності, а також забезпечує можливість проведення аналізу структури витрат та оцінювання рівня економічної ефективності закупівель. В умовах обмеженості бюджетних ресурсів це має особливе значення, оскільки дозволяє запобігати нераціональному використанню коштів і підвищувати результативність державних витрат.

Контрольна складова системи спрямована на забезпечення законності та доброчесності закупівельної діяльності. У сучасних умовах контроль за публічними закупівлями здійснюється на різних рівнях: внутрішньому, державному та громадському. Внутрішній контроль передбачає перевірку правильності оформлення документації, відповідності закупівель затвердженим планам і дотримання встановлених процедур. Зовнішній контроль реалізується через діяльність органів державного фінансового контролю, аудиту та антикорупційних інституцій. Водночас відкритість даних у системі Prozorro забезпечує можливість громадського моніторингу, що є важливим інструментом підвищення прозорості закупівель [3].

Слід зазначити, що в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України значення обліково-контрольної системи публічних закупівель суттєво зростає. Необхідність оперативного забезпечення державних і суспільних потреб, зокрема у сфері інфраструктурного відновлення, медичного забезпечення, оборонних потреб та гуманітарної підтримки, актуалізує проблему ефективного управління бюджетними ресурсами. У таких умовах посилюються вимоги до швидкості прийняття рішень, прозорості процедур та відповідальності суб'єктів закупівельного процесу.

Разом із тим, функціонування обліково-контрольної системи публічних закупівель супроводжується низкою проблем, серед яких доцільно виділити недосконаліть нормативного регулювання окремих процедур, ризики маніпуляцій із тендерною документацією, недостатній рівень професійної підготовки відповідальних осіб, а також кіберризики, пов'язані із цифровізацією державних сервісів. Вирішення зазначених проблем потребує удосконалення законодавчої бази, посилення

аналітичних механізмів моніторингу, впровадження сучасних інформаційних технологій та підвищення рівня цифрової компетентності фахівців [2].

Отже, обліково-контрольна система публічних закупівель є важливим елементом сучасного механізму державного управління, який забезпечує інформаційну підтримку прийняття рішень, контроль за використанням бюджетних коштів і підвищення прозорості закупівельної діяльності. Її роль у системі управління особливо зростає в умовах цифрової трансформації та післявоєнного відновлення економіки України. Подальший розвиток такої системи повинен бути спрямований на поглиблення цифровізації, документообороту, вдосконалення контрольних процедур і формування ефективного інформаційного середовища для забезпечення результативного функціонування публічних закупівель.

Список використаних джерел

1. Боярова О.А. Внутрішній контроль публічних закупівель бюджетних установ. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 70. С. 70-81. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-37.

2. Токар А.М. Особливості цифровізації публічних закупівель. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. Вип. 12. С. 8-13. DOI https://doi.org/10.5281/zenodo.15289036.

3. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII ; станом на 23.04.2026. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text.

Чебан Ю.Ю.,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ВПЛИВ ОСКАРЖЕННЯ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Ефективність публічних закупівель є однією з головних умов раціонального використання бюджетних коштів, забезпечення добросовісної конкуренції та задоволення суспільних потреб під час закупівлі товарів, робіт, послуг. Вона проявляється у досягненні оптимального співвідношення ціни та якості предмета закупівлі, своєчасності придбання товарів, робіт і послуг, а також дотриманні принципів відкритості, прозорості та законності [1]. Важливу роль у забезпеченні ефективності закупівель відіграє механізм оскарження, який дозволяє учасникам захищати свої права та сприяє підвищенню рівня

контролю за діями замовників. Водночас вплив оскарження на ефективність закупівель не є однозначним, оскільки поряд із позитивними наслідками можуть виникати й окремі негативні аспекти.

Позитивний вплив оскарження на ефективність публічних закупівель проявляється, насамперед, у можливості усунення порушень та незаконних рішень замовників. Завдяки механізму оскарження можуть бути скасовані неправомірні рішення щодо безпідставного відхилення тендерних пропозицій, незаконного визначення переможця або встановлення дискримінаційних вимог. Це сприяє проведенню більш чесних та конкурентних процедур закупівель і забезпечує вибір найбільш економічно вигідної пропозиції.

Крім того, наявність дієвого механізму оскарження підвищує рівень конкуренції у сфері закупівель, оскільки учасники впевнені у можливості захисту своїх прав та законних інтересів. Збільшення кількості учасників торгів, у свою чергу, позитивно впливає на рівень економії бюджетних коштів через зниження цінових пропозицій та підвищення якості предмета закупівлі.

Важливим позитивним наслідком є також покращення якості тендерної документації. Усвідомлюючи ризик подання скарг, замовники більш уважно підходять до формування технічних вимог, уникнення дискримінаційних умов та дотримання законодавчих норм. Оскарження також виконує функцію стримування корупційних проявів, зменшуючи ризики зловживань, упередженого вибору переможця або антиконкурентних узгоджених дій.

Разом із тим механізм оскарження може мати і негативний вплив на ефективність закупівель. Насамперед, це проявляється у затягуванні строків проведення процедур, оскільки подання скарги призводить до їх призупинення. Особливо критичним це є під час закупівлі лікарських засобів, продуктів харчування, пального, енергоносіїв або виконанні аварійних ремонтних робіт, де своєчасність має визначальне значення.

Негативним фактором також є ризик формального або недобросовісного оскарження, коли скарги подаються не з метою реального захисту порушених прав, а для створення перешкод конкурентам, затримки закупівлі чи здійснення тиску на замовника. Також оскарження збільшує адміністративне навантаження на уповноважених осіб, оскільки потребує підготовки пояснень, документів та участі у відповідних процедурах розгляду скарг.

Незважаючи на наявність окремих проблемних аспектів функціонування механізму оскарження у сфері публічних закупівель, його роль у забезпеченні ефективності та прозорості закупівельної системи України залишається переважно позитивною. Сучасний механізм оскарження характеризується поступовим удосконаленням нормативно-

правового регулювання, розвитком цифрових інструментів та підвищенням рівня відкритості процедур розгляду скарг. Порівняно з практикою окремих зарубіжних країн, українська система оскарження має низку вагомих переваг, зокрема доступність електронного подання скарг, прозорість процедур їх розгляду, відкритість інформації та можливість оперативного реагування на порушення, система оплати за подання скарги тощо. Це сприяє посиленню конкуренції, підвищенню рівня довіри учасників до системи публічних закупівель та формуванню більш ефективного механізму захисту прав і законних інтересів учасників закупівельного процесу.

Підсумовуючи, зауважимо, що механізм оскарження є важливим елементом системи публічних закупівель, який здатний як підвищувати їх ефективність шляхом забезпечення законності, конкуренції та прозорості, так і створювати певні організаційні та часові труднощі. Тому важливим завданням є забезпечення балансу між реальним захистом прав учасників та недопущенням зловживань механізмом оскарження, що сприятиме підвищенню результативності та стабільності закупівельної системи.

Список використаних джерел

1. Про публічні закупівлі: закон України від 25.12.2015 № 922-VIII ; станом на 19 вересня 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text.

Щербак К.Г.,
здобувач вищої освіти 1м курсу
обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – **Чебан Ю.Ю.,**
канд. екон. наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Публічні закупівлі є одним із важливих механізмів реалізації державної економічної політики та забезпечення суспільних потреб, оскільки саме через них здійснюється використання значної частини бюджетних ресурсів. Від рівня ефективності закупівельної діяльності залежить економія коштів, якість товарів, робіт і послуг, що закуповуються для державних та комунальних потреб. Попри високий рівень нормативного регулювання, система публічних закупівель залишається

чутливою до ризиків порушень, нераціонального використання ресурсів та недостатньо обґрунтованих управлінських рішень. Особливо актуальними ці питання стали в умовах воєнного стану, коли пріоритет оперативності закупівель у певних випадках посилив ризики помилок та зловживань [1]. У таких умовах особливого значення набуває внутрішній контроль, який має забезпечувати не лише формальне дотримання законодавства, але й підвищення загальної ефективності закупівельної діяльності.

Традиційний підхід до внутрішнього контролю у сфері публічних закупівель переважно зводився до перевірки документального оформлення процедур та відповідності окремих дій вимогам законодавства [2]. Проте сучасні умови потребують значно ширшого розуміння його ролі. Внутрішній контроль доцільно розглядати як комплексний механізм управління ризиками, інтегрований у всі етапи закупівельного процесу. Саме такий підхід дозволяє виявляти порушення та запобігати їх виникненню, забезпечуючи економічну обґрунтованість та доцільність управлінських рішень.

Рівень ефективності внутрішнього контролю безпосередньо впливає на результативність публічних закупівель. Його значення проявляється у здатності своєчасно ідентифікувати потенційні ризики, мінімізувати можливість неефективного використання бюджетних ресурсів та формувати систему запобігання порушенням і зловживанням. Практика свідчить, що у багатьох випадках контрольні заходи мають переважно реактивний характер, коли реагування відбувається вже після виникнення проблеми. Крім того, значна увага часто приділяється формальній відповідності документів, тоді як економічна доцільність прийнятих рішень оцінюється недостатньо.

Практичним прикладом ефективного внутрішнього контролю може бути ситуація, коли замовник ще на етапі підготовки тендерної документації проводить внутрішній аналіз ринкових цін, залучає юридичну перевірку технічних вимог та використовує цифрові інструменти моніторингу ризиків у системі Prozorro. У результаті вдається уникнути дискримінаційних вимог, забезпечити достатній рівень конкуренції та отримати більш економічно вигідну пропозицію, що позитивно впливає на ефективність закупівлі та раціональне використання бюджетних коштів.

Разом з тим, прикладом негативного впливу недостатнього внутрішнього контролю може бути укладення договору з учасником, який запропонував найнижчу ціну без належної перевірки його ресурсного забезпечення та ділової репутації. У подальшому це може призвести до невиконання договору, затримки поставок або необхідності додаткового фінансування для усунення недоліків. Формально така закупівля може відповідати законодавчим вимогам, однак фактично виявиться економічно неефективною та створить додаткові ризики для замовника.

Сучасні тенденції розвитку публічних закупівель вимагають переходу від формального до аналітичного та ризик-орієнтованого підходу у внутрішньому контролі. Особливого значення набуває використання цифрових інструментів, аналітики даних та інтеграція контрольних процедур у систему управлінських рішень. Ефективний внутрішній контроль сприяє мінімізації ризиків порушень і корупційних проявів та одночасному підвищенню рівня довіри до системи закупівель, забезпеченню фінансової дисципліни і реалізації принципів прозорості й доброчесності у сфері використання публічних коштів.

Список використаних джерел

1. Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для торгівлі замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування: Постанова кабінету міністрів України від 12 жовтня 2022 р. № 1178 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text.

2. Киян Д.В. Державний контроль у сфері публічних закупівель в Україні. *Право та державне управління*. 2024. С. 338-342. DOI: https://doi.org/10.32782/pdu.2024.3.49.

СЕКЦІЯ 7
ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ

Балан А.А.,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса

ФОРМУВАННЯ ЕКСПЕРТНО-АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ ЛОКАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ ТЕРИТОРІЙ: ОБЛІКОВИЙ ТА БЕЗПЕКОВИЙ АСПЕКТИ

В умовах трансформації національного господарства для об'єктів критичної інфраструктури (ОКІ) будь-яке нецільове використання коштів або корупційне втручання є не просто фінансовим злочином, а прямою загрозою фізичній стійкості територій та життєдіяльності громад. Аналіз ряду стратегічних документів [1-4] із локальними планами територіальних громад на прикладі електроенергетичних ОКІ виявляє низку системних неузгодженостей. Зокрема, стратегічні пріоритети централізованого управління часто вступають у конфлікт із потребами територіальних громад у децентралізованій стійкості. Переважно стратегічні плани розвитку орієнтовані на розвиток ВДЕ, автономізацію джерел енергії, підвищення екологічно і соціальної відповідальності суб'єктів розвитку ОКІ. Відтак, на локальному рівні орган місцевого самоврядування (ОМС) несе максимальну відповідальність за життєзабезпечення населення, оскільки має право вирішального впливу на управління комунальними підприємствами, що є об'єктами критичної інфраструктури [5], але має обмежені повноваження. Саме тут громадські об'єднання (ГО) стають інструментом подолання управлінського конфлікту.

Звідси мета роботи полягає в обґрунтуванні нової функціональної ролі ГО як експертно-аналітичних центрів локальної стійкості та розробці адаптивної моделі їх обліку і внутрішнього контролю, здатної мінімізувати інституційні неузгодженості між державним управлінням та реальними потребами територіальних громад. В основу роботу покладені результати попередніх досліджень [5-9], які дозволили дійти висновку, що основні завдання ГО полягають в залученні ресурсів на відновлення і розвиток КІ в інтересах громади, громадському контролі дотримання саме інтересів громади (рис. 1), оскільки, як свідчить аналіз сучасного стану громад, існує критична залежність відновлення систем життєзабезпечення від джерел зовнішнього фінансування. Функціональна реалізація зазначених завдань

ГО відображається у виборі видів економічної діяльності, пов’язаних із аналітичною, консультаційною, дослідницькою та комунікаційною діяльністю: 94.99 «Діяльність інших громадських організацій, н. в. і. у.», 70.22 «Консультування з питань комерційної діяльності й керування», 72.19 «Дослідження й експериментальні розробки у сфері інших природничих і технічних наук», 73.20 «Дослідження кон'юнктури ринку та виявлення громадської думки». ГО трансформується в експертно-аналітичний центр локальної стійкості. Важливим моментом є розуміння ролі громадської організації: як безпосереднього реалізатора проєктів чи як їх координатор. Для ГО, які виконують функцію безпосереднього реалізатора інфраструктурних заходів, система обліку має орієнтуватися на облік витрат за об’єктами критичної інфраструктури, центрами витрат і етапами виконання робіт. У такій моделі особливого значення набувають питання калькулювання собівартості, контролю використання ресурсів, обліку активів та моніторингу ефективності виконання робіт. Водночас для ГО, що функціонують як посередники між донорами, органами місцевого самоврядування, громадою та виконавцями проєктів, пріоритетного значення набуває проєктно-контрактна модель обліку. У цьому випадку основними об’єктами обліку виступають грантові кошти, договори, закупівлі, розрахунки з підрядниками, а також показники результативності реалізації проєктів. Кожен інфраструктурний проєкт доцільно розглядати як окремий центр відповідальності та центр формування інформації для потреб донорів, органів влади й громади. Незалежно від функціональної ролі ГО, система бухгалтерського обліку повинна відповідати вимогам об’єктно-цільового підходу та забезпечувати прозорість руху ресурсів у розрізі конкретних інфраструктурних ініціатив. При визначенні методологічної основи обліку доцільним є узгодження облікової політики із ключовими учасниками проєкту, що обумовлює необхідність адаптації системи обліку як до вимог НП(С)БО, так і до міжнародних стандартів фінансової звітності та донорських вимог. Систему внутрішнього контролю доцільно формувати на основі концептуальної моделі COSO ICIF, інтегруючи до неї сучасні механізми захисту інформації та менеджменту даних для забезпечення конфіденційності та цілісності процесів відновлення [5].

Підбиваючи підсумок, наголосимо, що сфера критичної інфраструктури в Україні залишається жорстко централізованою, що створює конфлікт між державними нормативами та локальною відповідальністю ОМС за життєзабезпечення. Громадські організації, трансформуючись в експертні центри, стають ключовим інструментом медіації, що здатен ініціювати усунення цих неузгодженостей через фахову адвокацію та залучення зовнішніх ресурсів.

Проте, щоб реалізовувати покладені на ГО завдання, необхідно сформувати необхідні передумови. Поперше, архітектура системи обліку ГО залежить від її функціональної ролі. Для ГО-реалізаторів пріоритетним є облік витрат за фізичними об'єктами КІ та калькулювання собівартості. Для ГО-координаторів – проєктно-контрактна модель, орієнтована на контроль грантових бюджетів, KPI та розрахунків із підрядниками.

По-друге, доведено доцільність розбудови внутрішнього контролю ГО на основі моделі COSO ICIF. Це забезпечує єдність стандартів контролю між ГО, муніципалітетом та міжнародними донорами, що є обов'язковою умовою для взаємного визнання результатів аудиту та підвищення довіри до інвестиційних проєктів відновлення. Об'єктом внутрішнього аудиту в ГО мають бути не лише фінансові показники, а й відповідність проєктів Цілям сталого розвитку, наявність у громади ресурсного потенціалу для подальшої експлуатації об'єктів та безпека критичних даних. Це гарантує, що відновлення буде не просто технічним процесом, а стратегічним кроком до довгострокової стійкості територій.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695-п. Офіційний вебпортал Міністерства розвитку громад і територій : веб-сайт. 2024. URL: https://mindev.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/regional-development-strategy-1.pdf.

2. Про затвердження Енергетичної стратегії України до 2050 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.04.2023 № 373-р. Офіційний вебпортал Верховної Ради України : веб-сайт. 2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2023-%D1%80#Text.

3. Про Стратегію національної безпеки України: Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020 Офіційний вебпортал парламенту України : веб-сайт. 2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n12.

4. Стратегія кібербезпеки України : затв. Указом Президента України від 26 серп. 2021 р. № 447/2021. *Офіційний вісник України*. 2021. № 69, ст. 4310. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#Text.

5. Балан А. А.Критична інфраструктура в контексті виживання територіальної громади. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2024. № 4 (30). С. 127–133. DOI: 10.15276/EJ.04.2024.14.

6. Балан А.А. Тенденції в системі державного фінансового контролю стратегії розвитку критичної інфраструктури територій. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2025. № 4 (34). С. 14-24. – Режим доступу: https://economics.net.ua/ejopu/2025/No4/14.pdf. DOI: 10.15276/EJ.04.2025.2. DOI: 10.5281/zenodo.18064842.

7. Балан А.А. Аналіз стану та перспектив розвитку кадрової ситуації на об’єктах критичної інфраструктури України. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2024. № 3 (29). С. 124-131. DOI: 10.15276/EJ.03.2024.15. DOI: 10.5281/zenodo.15085953.

8. Ippolitov, Y., Kydriavskyi, I., Balan, A., Dryzhakova, D., & Iuriev, I. (2025). Company information security management mechanisms for critical data protection. *Journal of Theoretical and Applied Information Technology*. 2025. Vol.103. No. 16 p. 6388–6401. DOI: 10.5281/ZENODO.17018140.

9. Balan A.A. Individual Aspects of Internal Aaudit of the Chornomorsk Territorial Community. *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. 2024. № 2 (72). С. 24-29. DOI: 10.15276/ETR.02.2024.3. DOI: 10.5281/zenodo.11238136.

Боднар О.А.,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Ворошилова Л.С.,
здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В ПІДСИЛЕННІ СПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

У сучасних умовах трансформації системи публічного управління та поглиблення процесів децентралізації проблема фінансової спроможності територіальних громад набуває особливої наукової та практичної актуальності.

В умовах поглиблення фінансової децентралізації та викликів воєнного і післявоєнного періоду проблема зміцнення фінансової спроможності територіальних громад набуває особливої ваги. Законодавче підґрунтя функціонування об’єднаних громад визначене Законом України «Про добровільне об’єднання територіальних громад» [1], а бюджетна автономія та механізми міжбюджетних відносин регламентуються Бюджетним кодексом України [2].

Передача значного обсягу повноважень на місцевий рівень закономірно актуалізувала питання належного фінансового забезпечення їх реалізації. У цьому контексті фінансова інфраструктура виступає системоутворюючим елементом, що визначає здатність громад акумулювати, розподіляти та ефективно використовувати фінансові ресурси для забезпечення сталого розвитку.

Фінансова інфраструктура територіальних громад охоплює сукупність інституцій, інструментів і механізмів, які забезпечують функціонування місцевих фінансів, зокрема систему місцевих податків і зборів, міжбюджетні трансферти, механізми місцевого запозичення, фінансовий контроль та інструменти стратегічного бюджетного планування. Її розвиненість безпосередньо впливає на рівень фінансової автономії громад, інвестиційну привабливість територій та якість публічних послуг. Належно сформована фінансова інфраструктура створює передумови для диверсифікації джерел доходів, зниження фіскальних ризиків та підвищення стійкості місцевих бюджетів до зовнішніх шоків.

Дослідження останніх років засвідчують, що фінансова спроможність громад безпосередньо залежить від структури їх доходів, рівня диверсифікації фінансових джерел та якості управлінських рішень [3]. В умовах воєнного стану посилилася залежність місцевих бюджетів від трансфертів державного бюджету, що актуалізує необхідність удосконалення механізмів фінансової стійкості та адаптивності громад [4].

Водночас сучасний стан фінансового забезпечення територіальних громад характеризується низкою системних проблем. По-перше, спостерігається істотна диференціація рівня податкового потенціалу між громадами, що зумовлює нерівномірність їх фінансової спроможності та посилює залежність окремих територій від державних трансфертів. По-друге, інструменти місцевого фінансового ринку, зокрема муніципальні облігації та механізми державно-приватного партнерства, використовуються недостатньо активно через нормативні обмеження, інституційну слабкість та низький рівень підготовки управлінських кадрів. По-третє, відсутність системного підходу до управління місцевим боргом і довгострокового бюджетного планування створює ризики фіскальної нестабільності. Крім того, обмежена фінансова грамотність та нестача аналітичних інструментів у процесі прийняття управлінських рішень знижують ефективність використання наявних ресурсів.

За таких умов розвиток фінансової інфраструктури має розглядатися як стратегічний напрям зміцнення спроможності територіальних громад. Перспективними вбачаються заходи щодо вдосконалення системи міжбюджетних відносин із урахуванням принципів справедливості, прозорості та стимулювання економічної активності на місцях. Важливим напрямом є активізація використання інструментів місцевого запозичення та інвестиційного фінансування, що дозволить громадам реалізовувати масштабні інфраструктурні проєкти без надмірного навантаження на поточні бюджети. Не менш значущим є впровадження цифрових технологій у сфері управління публічними фінансами, що сприятиме підвищенню прозорості, підзвітності та довіри з боку громадськості й інвесторів.

Таким чином, фінансова інфраструктура виступає не лише технічним механізмом акумуляції ресурсів, а комплексною системою, яка визначає рівень економічної самодостатності територіальних громад і їх здатність до довгострокового розвитку. Її модернізація потребує поєднання інституційних реформ, удосконалення нормативно-правової бази та підвищення професійної компетентності управлінських кадрів.

Список використаних джерел

1. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text.

2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17.

3. Мельник Л. А. Фінансово-економічні аспекти формування спроможних територіальних громад. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 24. С. 123–128. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.24.123.

4. Дерев'янчук В. Економічна децентралізація в Україні: здобутки, виклики, завдання, міжнародний досвід. *Економіка та суспільство*. №67. 2024. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-32.

Демих М.А.,
студентка 1 курсу
факультету податкової справи, обліку та аудиту
Науковий керівник **– Скорик М.О.,**
канд. екон. наук, доцент
Державний податковий університет
м. Ірпінь

ПОВОЄННЕ ЕКОНОМІЧНЕ ВІДНОВЛЕННЯ БІЗНЕСУ, ГРОМАД ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну завдало безпрецедентних збитків національній економіці. За оцінками Київської школи економіки, прямі збитки від руйнування інфраструктури перевищили 155 млрд дол. США, а загальні потреби у відновленні – понад 486 млрд дол. [1, с. 4-6]. В умовах, коли бойові дії тривають, а євроінтеграційний курс набирає темпу, питання ефективного повоєнного відновлення бізнесу, громад та регіонів набуває стратегічного значення.

Тему можна обґрунтувати низкою взаємопов'язаних факторів. Насамперед, тривалий збройний конфлікт суттєво обмежує ефективне

функціонування ринкових механізмів, що зумовлює необхідність посилення державного регулювання та активного залучення міжнародної підтримки. Водночас набуття статусу кандидата на членство в ЄС формує нові вимоги до якості управління, рівня прозорості та дотримання принципів сталого розвитку. Окрім цього, недостатній рівень розвитку взаємодії між державою, бізнесом і територіальними громадами свідчить про слабкість соціального партнерства, що стримує ефективне відновлення економіки.

Станом на початок 2025 року понад 60% середніх та великих підприємств України задекларували участь у соціальних ініціативах під час війни — від благодійних внесків до відновлення соціальної інфраструктури [5, с. 14]. Платформа UNITED24 та програма «Велике будівництво» акумулювали значні кошти бізнесу для фінансування критичних об'єктів. Узагальнені дані щодо форм участі бізнесу у відновленні наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Форми участі бізнесу у повоєнному відновленні України (2022–2024 рр.)

Форма участі	**Приклади / ініціативи**	**Частка компаній, %**
Благодійні внески та гуманітарна допомога	UNITED24, корпоративні фонди	~62
Відновлення інфраструктури (ППП)	Школи, лікарні, ЖКГ у Львів. та Івано-Франків. обл.	~15
Збереження та створення робочих місць	Релокація виробництв на захід України	~38
ESG-ініціативи та соціальна звітність	Добровільна звітність великих компаній	~11

Джерело: складено автором на основі [5, с. 14–17; 1, с. 9]

На регіональному рівні виразним є досвід Львівської, Закарпатської та Івано-Франківської областей, де запроваджено механізми публічно-приватного партнерства для відновлення об'єктів громадської інфраструктури. Водночас лише близько 15% громад активно використовують інструменти ППП, що свідчить про значний нереалізований потенціал.

Аналіз ситуації дозволяє виокремити чотири системні проблеми:

1. Слабка взаємодія держави і бізнесу**.** Рішення про відбудову ухвалюються без залучення приватного сектора як рівноправного партнера, що знижує ефективність використання ресурсів [6, с. 45].

2. Недосконале законодавство**.** Чинне законодавство не створює достатніх стимулів для корпоративних інвестицій у відновлення; механізми

ППП перевантажені адміністративними бар'єрами, а КСВ-витрати не вважаються пільговою категорією оподаткування.

3. Низька прозорість і підзвітність. Відсутність обов'язкової ESG-звітності унеможливлює об'єктивну оцінку соціального внеску бізнесу та гальмує залучення іноземних інвесторів.

4. Відсутність системних стимулів. Інвестиції у відбудову сприймаються бізнесом переважно як волонтерські, а не стратегічні: відсутні механізми повернення вкладень через концесії чи пріоритетний доступ до держзамовлень [3].

З урахуванням окреслених проблем доцільно запропонувати комплекс практичних рішень, спрямованих на підвищення ефективності взаємодії між державою, бізнесом і громадами.

Зокрема, недостатній рівень координації між основними учасниками відбудови може бути подоланий шляхом створення національної платформи соціального партнерства – постійно діючого тристороннього органу за участю держави, бізнесу та громад із прозорими процедурами відбору проєктів і розподілу ресурсів.

Проблема обмеженої зацікавленості бізнесу у фінансуванні відновлення потребує вдосконалення податкового законодавства. Доцільним є запровадження податкового кредиту в розмірі 10–15% від обсягу інвестицій у відбудову зруйнованої інфраструктури в постраждалих регіонах, а також спрощення процедур реалізації публічно-приватного партнерства.

Низький рівень прозорості та довіри з боку інвесторів можна зменшити через впровадження обов'язкової ESG-звітності для підприємств із річним оборотом понад 50 млн грн відповідно до вимог європейської директиви CSRD, що сприятиме формуванню ринкових стимулів та залученню міжнародного капіталу[4, с. 30].

Водночас обмежена мотивація підприємств до соціально відповідальної діяльності зумовлює необхідність формування ефективної системи стимулювання бізнесу. З цією метою варто передбачити пріоритетний доступ соціально відповідальних компаній до державних замовлень, запровадити публічні рейтинги КСВ-активності, а також використовувати механізми концесії як інструмент повернення інвестицій у відновлені об'єкти.

Окремої уваги заслуговує адаптація міжнародного досвіду: польська модель відновлення 1990-х, досвід Сербії щодо залучення прямих іноземних інвестицій у постконфліктний період та ірландська модель тристороннього партнерства «держава–бізнес–університети» можуть бути імплементовані в українських реаліях з урахуванням євроінтеграційних зобов'язань [6, с. 51–54].

Отже, повоєнне економічне відновлення України є комплексним процесом, що не може бути реалізований виключно державою чи міжнародними донорами. Ключову роль відіграє бізнес як носій ресурсів, компетентностей та інноваційного потенціалу. Водночас нинішній рівень залучення приватного сектора є недостатнім через системні інституційні та регуляторні бар'єри.

Реалізація запропонованих заходів – удосконалення податкових стимулів, впровадження ESG-звітності, розбудова платформ соціального партнерства та адаптація міжнародного досвіду – дозволить сформувати ефективну екосистему відновлення, в якій бізнес стає не спонсором, а рівноправним учасником і бенефіціаром відбудови. Подальші дослідження мають бути зосереджені на розробленні регіональних моделей партнерства та індикаторів оцінювання ефективності КСВ у відновленні.

Список використаних джерел

1. Київська школа економіки. Оцінка збитків та потреб у відновленні України : звіт. Київ : KSE Institute, 2024. 48 с.

2. Міжнародна організація праці. Трипартизм і соціальний діалог : посіб. Женева : МОП, 2019. 64 с.

3. Коваль О. П. Корпоративна соціальна відповідальність під час війни та в повоєнному відновленні. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2024. 4 с.

4. European Commission. Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) : Directive 2022/2464/EU. Brussels, 2022. 58 p.

5. Український союз промисловців і підприємців. Бізнес і відновлення: підсумки 2024 : аналіт. доп. Київ, 2025. 32 с.

6. Світовий банк, Уряд України, Єврокомісія. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment 2024. Washington, D.C. : World Bank Group, 2024. 212 p.

Ковальова О.М.,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту,
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса

ПРОБЛЕМАТИКА ЕМОЦІЙНОГО ЗВ'ЯЗКУ ЗІ СПОЖИВАЧЕМ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ТА ОРГАНІЧНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ ФІНТЕХУ У ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ КЛІЄНТА

Наукове дослідження за Проєктом №2025.05/0013 «Дослідження розвитку фінтех-інновацій для післявоєнного економічного розвитку в Україні» виконане за рахунок коштів гранту Президента України, наданого Національним фондом досліджень України.

В умовах воєнного стану та актуальних соціально-економічних викликів, на рішення щодо управління особистими фінансами населення впливає низка кваліфікуючих факторів, серед яких можна виділити: рівень фінансової грамотності, емоційно-психологічні фактори, інфляційні очікування, поведінкові патерни тощо. В свою чергу процеси діджиталізації фінансових послуг є провідною тенденцією як для світового, так і для українського фінансового сектору, що трансформує і бізнес-модель оферентів фінансових послуг, і фінансову поведінку споживачів та клієнтські очікування на фінансовому ринку.

У відповідності до аналітичного звіту "World Report Series 2025. Retail Banking" [1], конкурентоспроможність фінансової установи у теперішній час залежить не лише від ступеня цифровізації її фінансових послуг, але й визначається здатністю формувати персоналізований досвід взаємодії з клієнтом, що сприяє побудові довірчих відносин, емоційної прихильності та довгострокової лояльності споживачів. Однією з провідних передумов забезпечення утримання емоційного взаємозв'язку виступає інтеграція інноваційних цифрових технологій у операційну діяльність, а саме імплементація механізмів штучного інтелекту, що дозволяє проводити комплексне дослідження даних у режимі реального часу, реагування на проблемні запитання та передбачення змін у потребах і запитах клієнтів на засадах аналізу великих масивів даних. Це сприяє підвищенню якості клієнтського досвіду через забезпечення зручності користування, оперативності транзакцій, поглиблення можливостей менеджменту особистих фінансів та персоналізації сервісів. Отже, актуальність ринковим потребам оферента фінансового сектору вимагає постійного удосконалення фінансових послуг у відповідності до трансформації очікувань клієнтів в умовах стрімкої цифровізації суспільства та економіки.

Фінтех дозволив переосмислити економічні відносини взаємодії зі споживачем фінансових послуг в контексті їх трансформації у комплексне

бачення наскрізного цифрового досвіду залучення, утримання та задоволення запитів клієнтів.

Стрімке масштабування сервісів та розширена присутність на фінансовому ринку у сучасних умовах доступна для гравців сектору, які гармонійно поєднують у своїй діяльності технологічні новації із простотою алгоритмів, гейміфікацією та доступністю отримання фінансових послуг, що дозволяє підвищити охоплення цільової аудиторії на засадах органічного впровадження інновацій фінтеху у повсякденне життя клієнта.

Одним з прикладів успішних фінтех-проєктів у світовій практиці є "Revolut", де інноваційні технології поєднуються з персоналізованим користувацьким досвідом, простотою використання сервісів, а також орієнтацією на потреби клієнтів. Встановлення емоційного зв'язку зі споживачем фінансових послуг даної компанії може бути також оцінено через призму її органічного зростання: приблизно 70 % нових роздрібних клієнтів у 2023 р. було доєднано за рекомендаціями інших користувачів сервісу [1]. На тлі міжнародного досвіду цифровізації фінансового сектору в умовах економічної турбулентності, Україна має шанс використати новітні фінтех-рішення для відновлення економіки та побудови сталої фінансової інфраструктури. Відтак, на українському фінансовому ринку необанк "Monobank" застосовує аналогічну стратегію із надання винагороди за запрошеного нового користувача, що у 2026 р. було поширено й на реферальну програму по фізичним особам-підприємцям.

Втім, проблематика побудови емоційного зв'язку зі споживачем фінансових послуг в Україні може бути інтерпретована й в контексті запитання довіри споживачів до фінансових установ, адже в умовах забезпечення післявоєнного економічного відновлення, особливу роль буде відігравати транспарентність, відкритість звітності та доброчесна етична практика суб'єкта фінансової системи. Високий ступінь довіри споживачів до фінансових установ має визначальну роль при акумуляції та подальшому розподілі фінансових ресурсів, що визначає критичність аспектів захисту персональних даних, забезпечення кібербезпеки та дотримання регуляторних вимог. У свою чергу, брак довіри до фінансових інституцій унеможливлює залучення ресурсів фінансовими посередниками на довгострокових засадах, що є перепоною для їх подальшого перерозподілу, та, зокрема, спрямування у фінансові інструменти післявоєнного економічного відновлення в Україні.

Цифрова нерівність є важливим соціально-економічним викликом, що зумовлює відмінності доступу до фінансових технологій та є перепоною для формування належного рівня довіри до діяльності фінансових установ в умовах воєнного стану. У відповідь на зазначені виклики, підвищення рівня довіри до фінансових установ потребує системної та послідовної роботи з боку всіх стейкхолдерів: державних інституцій, професійних

учасників фінансового ринку та їх об’єднань, фінтех-провайдерів в контексті дотримання найкращих практик обслуговування клієнтів, інформаційної відкритості, ефективності регуляторних та гарантійних інструментів, та забезпечення безперервної комунікації з клієнтом. Саме консолідація зусиль суб'єктів фінансової системи на макро- та мікрорівнях сприятиме формуванню обізнаності споживачів про фінансові продукти, послуги та інноваційні фінансові технології [2]. Водночас, зростання рівня фінансової обізнаності населення сприяє підвищенню довіри до цифрових фінансових платформ, фінансових технологій та масштабуванню практики їх використання. Це свідчить про значущість інструментарію фінансової освіти для аспекту фінансової інклюзії в контексті підготовки споживачів до ефективного використання фінтех-інновацій.

Іншою стороною діджиталізації фінансових послуг є підвищена залежність споживачів від рішень автоматизованих цифрових систем, що впливає на здатність виважено приймати фінансові рішення у сфері управління особистими фінансами. Отже, попри численні переваги фінтеху, вони формують нові ризики, що потребують належного управління та регуляторного контролю.

В умовах невизначеності економічного середовища, важливими детермінантами використання фінтех-послуг виступають й психологічні чинники, що моделюють фінансову поведінку клієнтів фінансового сектору не завжди на раціональних засадах під впливом емоцій тривожності та страху.

Протягом останніх років можна простежити зсув у переліку критеріїв оцінювання фінансових інституцій споживачами фінансових, ключову роль в якому належить розвитку інноваційним фінансовим технологіям. У побудові стійкого емоційного зв’язку зі споживачем фінансових послуг першочергового значення набуває надійність захисту та безпека персональних даних клієнтів, стабільність роботи цифрових систем, дотримання етичних принципів у питаннях корпоративного управління, що доповнює усталеність підходів до оцінювання фінансових інституцій у площині ділової репутації учасника фінансового сектору, довіри до бренду та терміну співпраці [3].

Таким чином, розвиток інноваційних фінансових технологій у фінансовому секторі обумовив трансформацію взаємовідносин з клієнтом у розрізі органічного впровадження інновацій у повсякденне життя клієнта з одночасною появою низки нових ризиків, які потребують уваги суб’єктів фінтех-екосистеми для побудови стійкого емоційного зв’язку зі споживачем фінансових послуг. Визначений комплекс викликів потребує врахування при розробці стратегії просування фінансового продукту, послуги та сервісів у фінансовому секторі з метою зміцнення довіри як до провайдерів фінтех-послуг, так і до оферентів.

Список використаних джерел
1. World Report Series 2025. Retail Banking. Research Institute Capgemini. 2025. URL: https://www.capgemini.com/fr-fr/wp-content/uploads/sites/6/2025/03/WRBR_25_Final.pdf (дата звернення: 12.05.2026).
2. Філиппова С.В., Ковальова О.М., Малін О.Л. Аналіз результатів опитування щодо дослідження особливостей використання фінансових технологій українцями до та під час війни в Україні : Аналітичне дослідження. Одеса: Одеська політехніка, 2023. 45 с. URL: https://economics.op.edu.ua/files/analytics/01_UUT23_2-U.pdf (дата звернення: 12.05.2026).
3. Balachandramurthy E., Swapna N.S. The impact of FinTech on consumer financial behaviour and decision-making. *International Journal for Multidisciplinary Research*. 2026. Vol. 8, Is. 3. URL: https://www.ijfmr.com/papers/2026/3/78745.pdf (дата звернення: 12.05.2026).

Леонова Є.С.,
здобувачка першого рівня вищої освіти
Науковий керівник – **Ружинська Н.О.,**
канд. екон. наук, доцент
Державний податковий університет
м. Ірпінь

ПЛАНУВАННЯ НА ВИРОБНИЧОМУ ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ: ТЕОРІЯ ТА ВИКЛИКИ

Невизначеність перестала бути винятком – вона стала постійним фоном господарської діяльності. Для виробничих підприємств це означає, що традиційна логіка планування – поставив ціль, розподілив ресурси, отримав результат – більше не працює так, як раніше. Зовнішнє середовище змінюється швидше, ніж встигають оновлюватися плани, а горизонт передбачуваності скорочується. Планування залишається необхідним – але його форма, логіка і горизонт мають відповідати середовищу, в якому працює підприємство.

Коли середовище стабільне, планування координує – узгоджує дії підрозділів, задає орієнтири, розподіляє ресурси. В умовах невизначеності його роль змінюється: воно стає механізмом утримання керованості – здатності підприємства розуміти, де воно знаходиться і в якому напрямі рухається, навіть коли картина постійно змінюється. Основними завданнями виробничого планування є: забезпечення цілеспрямованого

розвитку підприємства в цілому та її структурних підрозділів; перспективна орієнтація і розпізнавання проблем розвитку виробництва на ранніх стадіях; координація виробничої діяльності структурних підрозділів; інформаційне забезпечення працівників підприємства [1]. Більшість із цих завдань – про орієнтацію, а не лише про розрахунок. У нестабільному середовищі саме ця функція стає критичною: без неї підприємство реагує на події постфактум, втрачаючи ініціативу. Відсутність плану обходиться дорожче – рішення приймаються швидко і з неповною інформацією, а ціна помилки зростає.

Традиційні підходи – техніко-економічне планування з фіксованими показниками виробництва, реалізації та використання ресурсів – добре працюють у передбачуваному середовищі. Але там, де горизонт видимості скорочується, жорстка конструкція плану стає вразливістю. До основних методів планування відносяться: нормативний, техніко-економічних розрахунків, балансовий, програмно-цільовий, мережевий, бюджетний, індикативний, моделювання, експертних оцінок [1]. Якщо розглядати їх через призму стійкості до невизначеності, нормативний і балансовий методи дають точність лише за стабільних норм і ресурсів – а саме ці умови в кризовому середовищі виконуються рідко. Натомість методи моделювання та експертних оцінок краще пристосовані до роботи з неповними даними і дозволяють будувати кілька сценаріїв одночасно. За такого підходу планування операційної діяльності стає безперервним процесом вибору підприємством нових шляхів узгодженої роботи, визначення можливостей навколишнього середовища та потреб в певних ресурсах, аналізу сильних і слабких сторін підприємства, передбачення появи нових умов або чинників [1]. Саме безперервність – не разова фіксація плану, а його постійне уточнення – відрізняє адаптивне планування від традиційного річного циклу, який в умовах невизначеності застаріває ще до кінця першого кварталу. Цифровізація планових процесів підсилює цю здатність: інтегровані інформаційні системи дозволяють синхронізувати планові показники різних підрозділів у реальному часі, скорочуючи розрив між фактичними змінами та плановою реакцією.

Саме принципи планування визначають характер і змістовність планової діяльності на підприємстві – їх правильне та комплексне дотримання яких створює передумови для організації ефективної роботи підприємства, підвищує обґрунтованість планів [1]. Але якщо дивитися на них не як на абстрактні правила, а як на практичні відповіді на виклики невизначеності, їхній зміст стає значно виразнішим. Принцип гнучкості – це вимога закладати в план механізми перегляду ще на етапі розробки: резервні сценарії, тригери для коригування, альтернативні варіанти розподілу ресурсів. Принцип неперервності означає, що план живе разом із підприємством і оновлюється відповідно до нових сигналів середовища.

Принцип оптимальності в умовах невизначеності трансформується: мова вже не про максимізацію за фіксованих умов, а про вибір найбільш стійкого сценарію з тих, що доступні. З переходом на якісно інший рівень поточного планування підприємство розширює внутрішні можливості нагромаджень для модернізації виробництва, стає більш привабливим для інвесторів, інформаційно прозорим для кредиторів, розширюються можливості щодо залучення коштів [1]. Стратегічне планування у цьому контексті допомагає підприємствам зберігати свою конкурентну перевагу, ідентифікувати нові ринкові можливості та ефективно використовувати свої ресурси [2] – тобто пов'язує короткострокову адаптацію з довгостроковим розвитком.

Планування рівня економічної безпеки підприємств виступає стратегічно необхідним елементом їх адаптації до нових умов функціонування в середовищі підвищеної невизначеності та ризику [3]. Для вітчизняних виробничих підприємств цей контекст набув крайнього загострення: повномасштабне вторгнення, релокація, розрив логістичних ланцюгів – все це перетворило теоретичну дискусію про адаптивне планування на щоденну управлінську практику. Традиційне одноваріантне планування з фіксованим горизонтом стає в таких умовах джерелом додаткового ризику – воно створює ілюзію передбачуваності там, де її немає. Практичною відповіддю є сценарний підхід: розробка базового, оптимістичного та песимістичного варіантів з відповідними виробничими програмами та бюджетами. Паралельно набуває поширення ковзне планування з горизонтом 3–6 місяців, коли план щомісяця зсувається вперед, а не фіксується на початку року. Наявність обґрунтованої системи планування підвищує інвестиційну привабливість бізнесу, формує довіру з боку кредиторів і партнерів та створює передумови для переходу від короткострокової стабілізації до довгострокового розвитку [3].

Зрештою, здатність планування забезпечувати стійкість підприємства в умовах потрясінь безпосередньо пов'язана з його здатністю до відновлення після шоків. Ця здатність – поглинати зовнішні удари та перебудовуватися під час змін, зберігаючи основні функції, структуру та зворотні зв'язки [4] – визначається насамперед якістю планування: його гнучкістю, сценарністю і безперервністю.

Отже, невизначеність не скасовує планування – вона змінює вимоги до нього. В умовах нестабільного середовища планування перетворюється з інструменту розподілу ресурсів на механізм утримання керованості підприємства, а традиційні жорсткі підходи поступаються адаптивним – безперервному плануванню, сценарним моделям та ковзним горизонтам. Принципи планування при цьому набувають нового змісту: гнучкість, неперервність і оптимальність стають не правилами оформлення плану, а вимогами до його здатності витримувати тиск середовища. Зрештою, саме якість системи планування визначає, наскільки швидко підприємство

відновлюється після зовнішніх шоків і чи зберігає при цьому потенціал для розвитку – що є особливо критичним в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Пєнська І.О. Організація планування операційної діяльності на підприємствах. *Ефективна економіка*. 2021. № 5. DOI: https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.5.100.

2. Носань Н.С., Якименко Т.В., Панченко Р.В. Стратегічне планування діяльності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-16.

3. Бірюченко С.Ю., Сотник А.А., Ткачук Г.Ю. Планування економічної безпеки релокованих підприємств в умовах воєнного стану. *Економічний простір*. 2026. № 210. С. 299–306. DOI: https://doi.org/10.30838/EP.210.299-306.

4. Хаустова В.Є., Решетняк О.І. Резильєнтність економіки: сутність і виклики для України. *Бізнес Інформ*. 2023. № 7. С. 30–41. DOI: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-7-30-41.

Миронець М.А.,
PhD
Надслучанський інститут
Національного університету водного господарства та
природокористування,
м. Березне
Блищик В.П.,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Національний університет водного господарства та
природокористування
м. Рівне

ФІНАНСОВІ ВАЖЕЛІ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ У ПЕРІОД ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ НА ЗАСАДАХ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сучасна система відновлення економіки України вимагає принципово нових підходів до відтворення та нарощування потенціалу суб’єктів господарювання реального сектору. Тривала макроекономічна нестабільність, руйнування логістичних ланцюгів та втрата значної частини виробничих потужностей зумовлюють необхідність переходу від стратегії простого виживання до стратегії випереджального розвитку. Проте процес стабілізації та відбудови вітчизняних підприємств не може орієнтуватися

на застарілі, ресурсомісткі моделі. Він має відбуватися синхронно із глобальними трансформаційними трендами, базовим вектором яких є Цілі сталого розвитку (ЦСР) ООН на період до 2030 року.

У цьому контексті особливого значення набувають ЦСР 8 («Гідна праця та економічне зростання»), ЦСР 9 («Промисловість, інновації та інфраструктура») та ЦСР 12 («Відповідальне споживання та виробництво») [2]. Інтеграція цих орієнтирів у фінансово-економічну діяльність підприємств потребує формування дієвого фінансового механізму. Його функціональне призначення полягає у забезпеченні капіталізації наявних і новостворених активів, залученні інвестиційних ресурсів на засадах екологічної та соціальної відповідальності (ESG-критеріїв) та відновленні загального економічного потенціалу суб'єктів господарювання.

Теоретико-методологічні засади формування фінансових механізмів розвитку підприємств, оцінки їхнього потенціалу та капіталізації активів висвітлено у працях провідних вітчизняних та зарубіжних науковців [1]. Разом з тим, в умовах постійних безпекових та економічних викликів потребує додаткового дослідження синергетичний ефект від поєднання традиційних фінансових інструментів із вимогами циркулярної економіки та ЦСР, що є критично важливим для забезпечення довгострокової стійкості реального сектору.

Потенціал підприємства є комплексною системою, яка об'єднує фінансовий, виробничий, кадровий, технологічний та інноваційний складники. Ефективність його відновлення у стабілізаційний період прямо залежить від адаптивності та цілеспрямованості фінансових важелів, що використовуються як на мікро-, так і на макрорівні [1]. Підвищення капіталізації суб'єктів господарювання в сучасних умовах трансформується: ринкова вартість підприємства тепер визначається не лише обсягами матеріальних активів чи поточного прибутку, а й ступенем його залученості до процесів сталого розвитку.

Світова практика демонструє різноманіття підходів до розв'язання цієї проблеми. Зокрема, міжнародний досвід свідчить, що успішна капіталізація та відновлення потенціалу підприємств у період економічної стабілізації забезпечується через поєднання регуляторних інструментів та масштабних фінансових стимулів.

У контексті імплементації ЦСР міжнародна практика пропонує кілька дієвих моделей. По-перше, це система «Блендед-фінансування» (Blended Finance) у межах Європейського зеленого курсу, де державні субсидії поєднуються з приватним капіталом, мінімізуючи первинні ризики для інвесторів. По-друге, інструменти «Перехідного фінансування» (Transition Finance), які відкривають доступ малому та середньому бізнесу до цільових грантів європейських фондів на етапі екологічної перебудови виробництва. По-третє, стандартизація через ЄС-Таксономію (EU Taxonomy), що

капіталізує реальні нематеріальні активи компаній та підвищує їхню вартість через високі ESG-рейтинги [3]. По-четверте, стимулююча фіскальна політика на прикладі досвіду Німеччини та країн Скандинавії, де кошти від екологічних податків через спеціальні фонди повертаються у реальний сектор для фінансування енергоефективності та циркулярних технологій [4].

З огляду на це, структуру вітчизняної системи фінансових важелів у координатах ЦСР доцільно сформувати за кількома взаємопов'язаними напрямами [2]. Державні фіскальні та регуляторні інструменти передбачають, що податкова політика має виконувати потужну стимулюючу функцію. Для підприємств, які впроваджують моделі циркулярної економіки, обґрунтованим є запровадження інвестиційного податкового кредиту (зменшення податку на прибуток на суму екологічних інвестицій), тимчасових податкових канікул для інноваційних стартапів та оптимізації екологічного оподаткування на основі реального зниження шкідливого впливу на довкілля.

Кредитно-трансформаційні важелі є критичними в умовах дефіциту власних коштів, коли відновлення виробничого потенціалу вимагає залучення позикового капіталу через програми пільгового кредитування, державні гарантії та компенсацію відсоткових ставок. Орієнтація банківського сектору на ESG-скринінг позичальників дозволяє підприємствам, що інтегрують ЦСР, отримувати доступ до дешевшого та тривалішого «зеленого» кредитування.

Міжнародне грантове та інвестиційне фінансування, зокрема цільові гранти міжнародних фінансових інституцій на відновлення критичної інфраструктури, цифровізацію бізнес-процесів та підвищення кваліфікації персоналу, безпосередньо працює на капіталізацію підприємства. Таке фінансування оновлює матеріально-технічну базу, не створюючи при цьому додаткового боргового навантаження.

Інструменти внутрішнього фінансового інжинірингу та капіталізації нематеріальних активів спрямовані на формування цільових фондів розвитку через оптимізацію розподілу прибутку. Особливого значення набуває капіталізація нематеріальних активів. Міжнародні екологічні сертифікати, патенти на «чисті» технології, впровадження принципів гендерної рівності та гідних умов праці формують позитивний гудвіл. Цей гудвіл стає реальним фінансовим активом, що підвищує ринкову вартість підприємства та його привабливість для стратегічних інвесторів.

Отже, відновлення та капіталізація потенціалу вітчизняних підприємств у період економічної стабілізації вимагають системної взаємодії внутрішніх фінансових ресурсів та зовнішніх стимулів із урахуванням передового міжнародного досвіду. Застосування фінансових важелів – від податкових преференцій та пільгових кредитів до

капіталізації екологічного гудвілу – має базуватися на імперативах Цілей сталого розвитку. Інтеграція ЦСР у фінансове планування суб'єктів господарювання є практичним інструментом підвищення конкурентоспроможності, мінімізації ризиків та формування міцного фундаменту для довгострокового сталого розвитку національної економіки.

Список використаних джерел

1. Миронець М.А. Забезпечення розвитку підприємницького потенціалу у лісовому господарстві : дис... доктор філософії : 051 / Національний ун-т водного господарства та природокористування. Рівне, 2026. 306 с.
2. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019. URL: https://president.gov.ua/documents/7222019-29825.
3. Recommendations on transition finance. *Official Journal of the European Union*. URL: https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/overview-sustainable-finance_en.
4. Financing the Green and Net-Zero Transition in the EU Eastern Partnership Countries. URL: https://eu4environment.org.

Міхач Є.Т.,
студентка 2-го курсу
Науковий керівник**: Волощук Л.О.,**
д-р екон. наук, професор
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Розвиток підприємницької діяльності є одним із ключових чинників формування економічної стабільності та зростання країни. В умовах воєнного стану роль бізнесу стає вкрай важливою, оскільки підприємницький сектор наповнює бюджет, формує значну частину ВВП, створює нові робочі місця, забезпечує функціонування ключових виробництв і активно допомагає у відновленні економіки.

Підприємницька діяльність - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, спрямована на отримання прибутку, яка здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями)

шляхом виробництва, продажу товарів, виконання робіт або надання послуг. Важливою умовою реалізації конституційного права на підприємницьку діяльність є її свобода. Свобода підприємницької діяльності є ключовою необхідністю для існування прав громадян в цій сфері, а саме: права на залучення найманої праці, право власності на результати підприємництва [1, с.117-118]. Отже, свобода підприємницької діяльності є основою для стимулювання економічної активності, розвитку конкуренції та впровадження інновацій. Завдяки цьому ринкове середовище зберігає свою динаміку, а ресурси використовуються більш ефективно. Навіть в умовах воєнного стану, попри існуючі обмеження, саме забезпечення свободи підприємництва дає можливість бізнесу пристосовуватися до нових реалій, переформатовувати виробничі процеси, знаходити альтернативні ринки та підтримувати економічну стійкість країни.

Активність підприємницького сектору безпосередньо впливає на формування ВВП України. Так, за підсумками 2022 р. падіння ВВП країни оцінюється на рівні 30,4% (±2%) оскільки, економіка України не лише втратила значну частку потенціалу створення доданої вартості, але й зазнала суттєвих структурних змін, а саме:

– мільйони українців виїхало за кордон та перемістилися на захід України, тобто кількість економічно активного населення, залученого до створення доданої вартості, різко зменшилася;

– відбувся логістичний колапс економіки через блокаду морських портів, припинення авіаційного сполучення, зупинення автомобільного та залізничного руху на території ведення бойових дій;

– наявність значних перешкод для ведення підприємницької діяльності (зменшення можливостей створення продукції та послуг через брак людських та матеріальних (фізичних) ресурсів;

– зменшення попиту в регіонах ведення бойових дій та прилеглих до них територій через відтік населення; фізична неможливість ведення бізнесу через бойові дії; неможливість збуту продукції на експорт через логістичні проблеми) [2, с.51].

В свою чергу за даними Держстату України за 2024 рік ВВП України збільшився на 2,9, що є показником збільшення продуктивності та поступовій стабілізації підприємницької діяльності [3].

Рисунок 1 – Динаміка реального ВВП України [3]

Тобто, у 2022 році, через повномасштабну військову агресію та введення воєнного стану, реальний ВВП України пережив одне з найбільших скорочень за весь період незалежності, зменшившись майже на третину. Основними причинами цього стали руйнування виробничих потужностей, розриви у логістичних ланцюгах, переміщення підприємств, скорочення обсягу інвестицій і зниження споживчого попиту. Значна частина бізнесів тимчасово припинила діяльність або працювала у дуже обмеженому режимі, що суттєво знизило рівень створеної доданої вартості. Однак уже в 2023–2024 роках ситуація почала покращуватися завдяки поступовій активізації підприємницької діяльності. До цього спричинилися адаптація бізнесу до нових реалій, відновлення роботи релокованих підприємств, переналаштування виробничих процесів, цифровізація, а також запровадження державних програм підтримки. Усе це сприяло зростанню обсягів виробництва та стабілізації внутрішнього ринку. Протягом 2024 року ВВП України демонстрував подальше зростання, що підтверджує ключову роль підприємницького сектора у відновленні економіки та формуванні її стійкості в умовах воєнного стану. Також відключення електроенергії значно ускладнюють діяльність підприємств. Незважаючи на енергетичні кризи, українські підприємці активно шукають шляхи вирішення проблем — встановлюють генератори, переходять на альтернативні джерела енергії, оптимізують виробничі процеси та впроваджують більш гнучкі графіки роботи.

Список використаних джерел

1. Леонов О.О. До проблеми визначення поняття підприємницької діяльності. *Гуманітарні аспекти цифрового суспільства*. 2022. С. 115-118.

URL: https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3ba6f5ed-8e9c-43bf-9d5c-0bb46a94e458/content.

2. Більовська О.О., Майстро Р.Г. Особливості підприємницької діяльності в умовах воєнного стану в Україні. *Вісник НТУ «ХПІ». 2023. С. 50-54.* DOI: 10.20998/2519-4461.2023.2.50.

3. Здійснено оцінку ВВП за 2024 рік: веб-сайт Держстату України. 2025. URL: https://stat.gov.ua/uk/news/zdiysneno-otsinku-vvp-za-2024-rik.

Нейман Н.О.,
здобувачка вищої освіти групи МБА-11д
Науковий керівник – **Крупельницька І.Г.,**
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
м. Вінниця

ВПЛИВ ІНФЛЯЦІЇ НА СПОЖИВЧУ ПОВЕДІНКУ НАСЕЛЕННЯ

Інфляція помітно змінює повсякденну економічну поведінку населення, адже вона впливає не тільки на рівень цін, а й на відчуття фінансової безпеки. Коли ціни зростають швидше, ніж доходи, споживачі починають інакше планувати покупки, частіше порівнюють ціни, відкладають необов'язкові витрати та уважніше ставляться до акційних пропозицій. Для України ця проблема стала особливо відчутною через поєднання інфляційного тиску, воєнних ризиків, нестабільності доходів і зміни звичних моделей споживання. Найбільш прямий наслідок інфляції зниження реальних доходів населення. Формально людина може отримувати ту саму суму грошей або навіть мати невелике підвищення зарплати, але її купівельна спроможність зменшується. Наприклад, якщо місячний дохід становить 20 тис. грн, а ціни за рік зросли на 15 %, то фактично для збереження попереднього рівня споживання потрібно вже 23 тис. грн. Якщо дохід не зріс до такого рівня, домогосподарство змушене скорочувати витрати або змінювати їхню структуру. Саме тому вплив інфляції на реальні доходи й купівельну спроможність населення варто розглядати не як абстрактний макроекономічний процес, а як конкретну зміну щоденного вибору споживача [5].

У таких умовах першими скорочуються витрати на товари й послуги, які не належать до базових. Населення обережніше купує техніку, одяг, товари для дозвілля, частіше переносить великі покупки на пізніше.

Витрати на продукти харчування, ліки, комунальні платежі та транспорт залишаються пріоритетними, але навіть у цих категоріях поведінка змінюється: покупці шукають дешевші аналоги, більші упаковки, товари власних торгових марок, акційні набори. Поведінка українських споживачів під час війни показує, що раціональність покупок посилилася: рішення дедалі частіше приймається не за принципом бажання, а через оцінку необхідності, ціни й запасу коштів до наступного доходу [1]. Окремо варто звернути увагу на роль знижок і промоцій. Інфляція підвищує чутливість покупців до ціни, тому акції стають не просто маркетинговим інструментом, а способом зберегти обсяг споживання. Наприклад, під час Black Friday частина споживачів купує не імпульсивно, а заздалегідь відкладає придбання техніки, одягу чи побутових товарів саме на період знижок. У такій поведінці поєднуються економія, страх переплатити й бажання використати обмежений бюджет максимально вигідно [2]. Водночас надмірна кількість рекламних пропозицій може викликати недовіру, якщо покупець бачить штучно завищену «стару» ціну або нечітку вигоду.

Інфляція також змінює ставлення до брендів. У стабільніші періоди споживач частіше може залишатися лояльним до звичного бренду, навіть якщо він дорожчий. Коли ж ціни швидко зростають, лояльність слабшає. Покупець починає порівнювати не тільки якість, а й співвідношення «ціна користь». Бренди, які не враховують нову фінансову чутливість населення, ризикують втратити частину аудиторії. Натомість компанії, які пропонують зрозумілу ціну, чесні акції, економні формати упаковки або гнучкі програми лояльності, мають більше шансів утримати покупця в умовах кризи [4]. На ринку електроніки ці зміни особливо помітні, бо такі товари переважно мають високу ціну і часто залежать від курсу валют, імпортних поставок та очікувань споживачів. Якщо смартфон або ноутбук дорожчає, покупець може не відмовитися від покупки повністю, але змінити модель поведінки: обрати дешевший бренд, купити товар у розстрочку, чекати акції, придбати вживаний пристрій або відкласти покупку на кілька місяців. Для підприємств це означає потребу адаптувати асортимент: поряд із преміальними товарами мають бути доступніші моделі, сервісні пропозиції, кредитні програми та прозорі умови гарантії [3].

Важливо, що інфляція впливає не лише на фактичні витрати, а й на очікування. Якщо населення очікує подальшого зростання цін, воно може робити запаси товарів першої необхідності або, навпаки, максимально обмежувати витрати через невпевненість у майбутньому. Обидві реакції є логічними для кризового середовища. У першому випадку споживач намагається захиститися від майбутнього подорожчання, у другому зберегти грошовий резерв. Саме тому інфляція формує не одну універсальну модель поведінки, а кілька різних стратегій залежно від

доходу, складу сім'ї, місця проживання, доступу до заощаджень і рівня довіри до ринку.

Отже, інфляція звужує простір вільного споживчого вибору й робить поведінку населення більш обережною, раціональною та ціново орієнтованою. Покупці частіше контролюють витрати, відкладають великі придбання, шукають акції, переходять на дешевші аналоги й уважніше оцінюють реальну користь товару. Для бізнесу це означає необхідність не просто рекламувати продукт, а показувати його практичну вигоду, доступність і чесність ціни. Для населення інфляція стає щоденним фактором прийняття рішень, який поступово перебудовує споживчі звички навіть у тих сферах, де раніше вибір був більш емоційним.

Список використаних джерел

1. Васильченко О. Особливості споживацької поведінки українців під час війни. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2025. № 1(77). С. 441–449. DOI**:** https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-77-441-449.

2. Мащак Н.М. Поведінкові аспекти українських споживачів як чинник ефективності рекламних стратегій у період Black Friday. *Бізнес-навігатор*. 2025. Вип. 6(83). С. 639–645. DOI: https://doi.org/10.32782/business-navigator.83-101.

3. Осипова Є.Л., Вороний А.В. Стійкість споживчої поведінки та стратегічна адаптація підприємств на ринку електроніки України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 81. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-81-45.

4. Райко Д.В. Зміни в поведінці українських споживачів в умовах кризи: адаптація брендів до нових потреб та очікувань. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 11. DOI https://doi.org/10.5281/zenodo.15620813.

5. Скрипник М.А., Мараараш А.В., Харітеску О.В. Вплив інфляції на реальні доходи та купівельну спроможність українського населення. *Ефективна економіка*. 2025. № 11. DOI: http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.11.141.

Петришина Д.А.,
здобувачка вищої освіти, 3 курс,
обліково-фінансовий факультет
Шевченко К.Т.,
здобувачка вищої освіти, 4 курс,
економічний факультет
Наукові керівники: **Дубініна М.В.,**
д-р. екон. наук, професор
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв
Пугаченко О.Б.,
канд. екон. наук, доцент
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА АГРОСТРАХУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ АГРОВИРОБНИКІВ

Аграрне виробництво належить до сфер економічної діяльності, що характеризуються підвищеним рівнем невизначеності та ризику. Це зумовлено значною залежністю результатів господарської діяльності від природно-кліматичних умов, сезонністю виробничих процесів, біологічною природою виробництва, а також нестабільністю кон'юнктури аграрних ринків. У таких умовах забезпечення стабільності функціонування аграрних підприємств потребує застосування ефективних інструментів управління ризиками. Одним із найбільш дієвих механізмів мінімізації негативного впливу ризикових факторів виступає агрострахування, яке дозволяє компенсувати збитки у разі настання несприятливих подій та сприяє підтриманню фінансової стійкості агровиробників [1].

Особливості аграрного виробництва зумовлюють специфічну структуру ризиків, які можуть виникати у процесі господарської діяльності. До основних груп ризиків належать природно-кліматичні, біологічні, виробничо-технологічні, ринкові та фінансові. Найбільш значний вплив на результати діяльності аграрних підприємств мають природні фактори, зокрема посухи, заморозки, надмірні опади та інші несприятливі погодні явища. У поєднанні з біологічними ризиками, пов'язаними із захворюваннями рослин і тварин, вони можуть призводити до суттєвих втрат виробництва та доходів господарств. Саме тому використання страхових механізмів у сільському господарстві розглядається як важливий інструмент забезпечення економічної безпеки аграрних підприємств [1].

Попри значний потенціал агрострахування як інструменту управління ризиками, рівень його розвитку в Україні залишається відносно низьким. Частка застрахованих посівних площ та кількість укладених договорів страхування не відповідають реальним потребам аграрного сектору. Серед основних причин такої ситуації можна виділити високу вартість страхових послуг, недостатню адаптацію страхових продуктів до специфіки аграрного виробництва, обмежену поінформованість виробників щодо можливостей страхового захисту, а також низький рівень довіри до страхових компаній [2].

У таких умовах важливого значення набуває державна підтримка агрострахування, яка спрямована на стимулювання розвитку страхового ринку та підвищення доступності страхових послуг для аграрних підприємств. У багатьох країнах світу держава відіграє активну роль у формуванні системи страхового захисту аграрного сектору. Основними інструментами державної участі виступають субсидування страхових премій, державне перестрахування ризиків, а також створення спеціалізованих програм страхування для агровиробників. Використання таких механізмів дозволяє зменшити фінансове навантаження на підприємства та стимулює їх до участі у страхових програмах [3].

Одним із найбільш поширених інструментів державної підтримки є часткова компенсація страхових премій. Застосування такого механізму дозволяє знизити вартість страхування для агровиробників та зробити страхові послуги більш доступними для різних категорій господарств. Крім того, державна підтримка сприяє розширенню кола страхувальників, підвищує рівень страхового покриття та стимулює розвиток конкуренції між страховими компаніями. У результаті формується більш ефективна система страхового захисту аграрного сектору, яка здатна забезпечити компенсацію збитків у разі настання несприятливих подій [4].

Агрострахування є важливим елементом системи управління ризиками в аграрному підприємництві. Його використання сприяє підвищенню фінансової стійкості агровиробників, стабілізації їх доходів та зменшенню негативного впливу ризикових факторів на результати господарської діяльності. Водночас подальший розвиток агрострахування в Україні значною мірою залежить від ефективності державної політики у цій сфері. Формування стабільної системи державної підтримки, удосконалення механізмів компенсації страхових премій та підвищення рівня обізнаності агровиробників щодо можливостей страхового захисту сприятимуть розширенню використання страхових інструментів і зміцненню економічної стійкості аграрного сектору.

Список використаних джерел

1. Алескерова Ю.В. Розвиток сільськогосподарського страхування: теорія, методологія, практика : монографія. Вінниця : ФОП Рогальська І. О., 2015. 370 с.

2. Ahmed O., Serra T. Economic analysis of the introduction of agricultural revenue insurance contracts in Spain using statistical copulas. *Agricultural Economics*. 2014. Vol. 46, Issue 1. P. 69–79.

3. Дранус В.В., Бурдейна Є.М. Сучасний стан та тенденції розвитку страхування сільськогосподарських культур в Україні. *Modern Economics*. 2021. № 30. С. 82–88.

4. Слободянюк О.В. Зарубіжний досвід аграрного страхування: рекомендації для України. *Агросвіт*. 2016. № 24. С. 27–32.

Саітгареєва В.С.,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – **Мікуляк К.А.,**
асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

На сучасному етапі фінансове планування виступає фундаментальним елементом загальної системи управління суб’єктами господарювання, оскільки забезпечує системність процесів формування, розподілу та реінвестування капіталу. Висока динамічність ринкового середовища, посилення конкуренції, перманентні інфляційні хвилі та волатильність валютних курсів зумовлюють особливу актуальність впровадження адаптивних моделей планування. Зазначений процес є не просто технічним інструментом калькуляції доходів і витрат, а стратегічним мейнстрімом підтримання довгострокової фінансової стійкості, ліквідності та конкурентоспроможності підприємства.

Інструментарій фінансового планування передбачає розробку взаємопов’язаної системи прогнозів, бюджетів та очікуваних балансових звітів, які моделюють майбутній стан капіталу підприємства. Через цей механізм менеджмент не лише визначає обсяг потреби у фінансових ресурсах для реалізації стратегічних орієнтирів, а й оптимізує структуру капіталу за критерієм мінімізації вартості залучення власного та позикового

ресурсів. Головним завданням тут є досягнення паритету між вхідними та вихідними грошовими потоками за умови безумовного збереження платоспроможності. Важливою рисою сучасного фінансового планування є його гнучкість, що дозволяє оперативно трансформувати показники під впливом макроекономічного середовища [1]. Цей інструмент інтегрується з іншими функціональними блоками (виробничим, інвестиційним, маркетинговим та кадровим), формуючи єдину екосистему управління. Виробничий вектор генерує параметри потреби в оборотних коштах і модернізації необоротних активів, тоді як маркетингові прогнози закладають основу для моделювання обсягів майбутньої виручки.

Залежно від часового горизонту та специфіки управлінських завдань, процеси планування диференціюють на стратегічний, тактичний та оперативний рівні [2]. Їхню системну ієрархію деталізовано в табл. 1.

Таблиця 1 – Система фінансового планування на підприємстві за ієрархічними рівнями

Вид планування	Часовий горизонт	Зміст та стратегічна спрямованість	Ключові інструменти та об'єкти	Ключовий результат
Стратегічне	3–5 років і більше	Визначення вектора розвитку, формування фінансової філософії та політики залучення капіталу.	Фінансова стратегія, інвестиційні проєкти, моделі структури капіталу.	Капіталізація та ринкова вартість
Тактичне	До 1 року (річне)	Координація діяльності підрозділів, трансформація стратегічних цілей у конкретні фінансові показники.	Прогнозний баланс, план доходів і витрат, бюджет інвестицій.	Рентабельність та фінансова стійкість
Оперативне	Поточне (місяць, декада)	Безперервне управління ліквідністю, забезпечення поточної синхронності грошових потоків.	Платіжний календар, касовий план, бюджет руху грошових коштів (Cash Flow).	Платоспроможність та ліквідність

Джерело: сформовано автором на основі [2]

Окрім прогностичного характеру, фінансове планування виконує контрольну функцію. Верифікація фактичних результатів із запланованими індикаторами дозволяє менеджменту ідентифікувати локальні відхилення, досліджувати причини їх виникнення та оперативно коригувати платіжну дисципліну [1].

У контексті ризик-менеджменту планування дозволяє заздалегідь детермінувати латентні загрози (ризики дефолту контрагентів, касові розриви) та закласти в структуру бюджетів страхові фонди чи резервні лінії фінансування. Кінцевим результатом цього процесу є створення фінансового плану (бюджету) підприємства. Саме цей документ надає інвесторам, банкам та податковій службі необхідну інформацію для прийняття рішень про співпрацю.

Отже, фінансове планування є важливим елементом системи управління підприємством та основою формування його фінансової стратегії. Ефективна система фінансового планування сприяє підвищенню фінансової стійкості, конкурентоспроможності та забезпечує умови для стабільного розвитку підприємства в умовах динамічного ринкового середовища.

Список використаних джерел

1. Ситник Н.С., Смолінська С.Д., Ясіновська І.Ф. Фінанси підприємств. Навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 402 с.

2. Нечипоренко А.В., Стабіас С.М. Фінансове планування та прогнозування в системі управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2022. № 10. DOI: http://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.10.17.

Слободян Т.А.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – **Мікуляк К.А.,**
асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

РОЛЬ АГРОСТРАХУВАННЯ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Агрострахування є детермінуючим інструментом сучасної системи управління ризиками в сільському господарстві. Висока волатильність аграрного виробництва, зумовлена кумулятивним впливом природно-кліматичних, макроекономічних та безпекових факторів, обумовлює необхідність впровадження адаптивних механізмів фінансового захисту для забезпечення стійкості галузі.

В умовах глобальних кліматичних змін та екстремальних погодних явищ, агрострахування набуває все більшої значущості для українських сільгоспвиробників. У 2025 році кількість контрактів індексного страхування в межах програми MeteoCoverage майже подвоїлася, а площа застрахованих посівів сягнула близько 1 млн га, що свідчить про зростання попиту фермерів на механізми захисту від погодних ризиків та економічну нестабільність [1].

Особливим викликом є функціонування агросектору в умовах воєнної агресії. У 2026 році держава вперше імплементувала механізм прямого субсидування страхових премій, виділивши 60 млн грн для підтримки господарств, зокрема у прифронтових регіонах, що не лише знизило фінансове навантаження на виробників, а й стало критичною умовою для забезпечення їхнього доступу до банківського кредитування [2].

Агрострахування сприяє фінансовій стійкості агровиробників, зниженню невизначеності та створенню умов для інвестицій у виробничі процеси. Завдяки цьому фермери можуть планувати діяльність навіть у несприятливих умовах, що підвищує продовольчу безпеку та стабільність аграрного сектору загалом [3].

Ризик-менеджмент у страхуванні – це сукупність процесів, методів і заходів, спрямованих на виявлення, оцінку і мінімізацію впливу ризиків на діяльність суб'єктів економіки [4].

Агрострахування є спеціалізованою формою страхового механізму, який дозволяє захищати аграрні підприємства від втрат, спричинених погодними явищами, шкідниками, хворобами рослин і тварин, коливаннями цін на продукцію тощо [5].

У ширшому науковому аспекті агрострахування розглядається як частина комплексної системи управління ризиками, що включає страхування разом з іншими заходами (диверсифікацією, хеджуванням, інформаційною підтримкою) [6].

Агрострахування у системі ризик-менеджменту дозволяє [7]:

– перерозподіляти ризики через страхові механізми, забезпечуючи компенсацію збитків у разі настання страхового випадку, що забезпечує фінансову стабільність агровиробників;

– підвищувати інвестиційну привабливість сільського господарства, оскільки фермери та підприємства мають фінансовий захист, що стимулює довгострокове планування;

– створювати умови для адаптації до кліматичних змін, включно з індексним страхуванням, що враховує погодні показники (наприклад, опади, температуру) для формування виплат.

Ефективна модель управління ризиками в агрострахуванні базується на чотирьох етапах [4, 8, 9]:

1. Диференційована ідентифікація: виявлення специфічних загроз (природних, воєнних, ринкових).

2. Предиктивна оцінка: використання Big Data та супутникового моніторингу (NDVI-індекси) для прогнозування ймовірності страхових подій.

3. Вибір оптимізованого інструментарію: комбінування традиційних полісів, індексних продуктів та програм державного партнерства.

4. Динамічний моніторинг: безперервний контроль ризикового профілю господарства з використанням автоматизованих систем..

Попри очевидні переваги агрострахування, розвиток сегменту стримується низкою системних викликів [5, 8]:

1. Інформаційна асиметрія: дефіцит верифікованих історичних даних для точного актуарного розрахунку тарифів.

2. Висока вартість капіталу: значний рівень страхових премій для малих господарств за відсутності масового ефекту.

3. Проблема селекції ризику: необхідність чіткої класифікації територій за рівнем безпекових та природних загроз.

Формування цілісної системи ризик-менеджменту в агрострахуванні є імперативом сучасної аграрної політики. Інтеграція страхових механізмів із цифровими технологіями та державною підтримкою дозволяє не лише стабілізувати фінансовий стан підприємств, а й забезпечити національну продовольчу безпеку в умовах високої невизначеності.

Список використаних джерел

1. Farmers Received UAH 245.9 Million in Insurance Indemnities in the 2025 Season. *INGO*. URL: https://ingo.ua/en/news/agrariyi-otrimali-245-9-mln-grn-strahovih-vidshkoduvan-u-sezoni-2025-roku.

2. The government launches state support for agricultural insurance in frontline territories. URL: https://dn.gov.ua/en/news/uriad-zapuskaie-derzhavnu-pidtrymku-strakhuvannia-ahroproduktsii-na-pryfrontovykh-terytoriiakh.

3. Agricultural insurance in the context of sustainable agricultural development in Ukraine / P. K. Bechko et al. *Collected Works of Uman National University of Horticulture*. 2024. Vol. 2, №105. P. 17-26. DOI: https://doi.org/10.32782/2415-8240-2024-105-2-17-26.

4. Ризик-менеджмент у страхуванні. *КНЕУ*. URL: https://fef.kneu.edu.ua/ua/depts7/k_strahuvannja/disciplines_of_bachelor_level_strah/rizik_menedzment_v_strach/.

5. Федорович І. Сучасні інформаційні технології як інструмент удосконалення механізмів агрострахування. *Економічний аналіз*. 2025. Том 35. №1. С. 78-90. DOI: https://doi.org/10.35774/econa2025.01.078.

6. Царенко Д. Г., Халін С. В. Страхування як інструмент ризик-менеджменту в агробізнесі. *Проблеми економіки*. №1(63), 2025. С.254-260. DOI: https://doi.org/10.32983/2222-0712-2025-1-254-260.

7. Zhichkin K. A., Nosov V. V., Zhichkina L. N. Agricultural Insurance, Risk Management and Sustainable Development. *Agriculture*. 2023. Vol. 13, № 7. P. 1317. URL: https://doi.org/10.3390/agriculture13071317.

8. Design principles for agricultural risk management policies. OECD. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2021/05/design-principles-for-agricultural-risk-management-policies_40bef0a4/1048819f-en.pdf.

9. Сіренко Н.М., Мікуляк К.А., Нестерчук Т.В., Рудь Н.В. Конкуренція в епоху цифровізації: нові технології у страхуванні як фактор успіху. *Modern Economics*. 2024. № 48(2024). С. 109-116. DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V48(2024)-13.

Терянік Д.О.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – **Мікуляк К.А.,**
асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

СПЕЦИФІКА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ МІСЬКИХ ГРОМАД

Міські громади в Україні функціонують в умовах безпрецедентних гібридних викликів: від необхідності форсованої цифрової трансформації до забезпечення базової безпеки й життєстійкості в умовах воєнного стану. Традиційні, жорстко централізовані моделі державного управління виявляються недостатньо гнучкими для оперативного реагування на локальні запити. Це зумовлює гостру потребу в дослідженні та систематизації специфічних підходів до задоволення потреб урбанізованих територій шляхом порівняльного аналізу фінансових, управлінських та кризових практик різних міст.

Ефективність діяльності органів публічної влади на місцевому рівні визначається двома детермінантами: фінансовою спроможністю території та якістю управлінських інститутів. Бюджетні асигнування є головним інструментом реалізації владних повноважень, оскільки через механізм розподілу коштів відбувається пріоритизація суспільних потреб (від модернізації транспортної інфраструктури до соціального захисту). Проте наявність фінансового ресурсу без належних інституційних інструментів його прозорого використання не гарантує задоволення реальних запитів бенефіціарів [1].

Важливим виміром оптимізації цього процесу є баланс між адміністративним впливом та участю громадян. Сучасні урбаністичні концепції доводять, що управління міською громадою досягає найбільшої ефективності тоді, коли суб’єкт владних повноважень виступає не диктатором умов, а фасилітатором комунікації між різними соціальними групами мешканців [1]. Специфіка мегаполісів полягає у необхідності диверсифікації управлінських рішень – балансуванні між стандартизацією муніципальних послуг та врахуванням локальних особливостей окремих районів.

Київ (Модель фінансової автономії та цифровізації). Столиця демонструє управлінську модель, що базується на значному фінансовому потенціалі. У 2025 році до бюджету міста надійшло 58,1 млрд грн (на 9% більше у порівнянні з 2024 роком), де ключовими драйверами стали: ПДФО

– 30,6 млрд грн, єдиний податок – 15,9 млрд грн, та плата за землю – 5,5 млрд грн [2]. Такий рівень фінансової автономії дозволяє комплексно забезпечувати потреби у сферах ЖКГ, охорони здоров'я та міської мобільності. Досвід впровадження інструментів електронного врядування (система ProZorro забезпечила економію близько 4 млрд грн) та інституту бюджету участі підтверджує: масштабні фінансові ресурси потребують прозорих механізмів цивільного контролю для переходу до сервісної сервіс-орієнтованої моделі [3].

Львів (Модель партисипації та інфраструктурної адаптації). Управлінська практика міста акцентує увагу на прозорості інституцій та залученні громадськості. Місто стабільно входить до пулу «прозорих міст» України з оцінкою понад 75 балів. Навіть у період дії воєнного стану, коли лише 16 із 24 обласних центрів змогли зберегти інструменти прямої участі, Львів продовжував активно підтримувати комунікаційні канали з мешканцями [4]. Водночас ця модель стикається з суттєвими інфраструктурними викликами: стрімкий розвиток IT-сектору (створення бл. 77 тис. робочих місць) зумовив маятникову міграцію та перевантаження транспортних мереж передмістям [5]. Це змушує органи управління інтегрувати локальні ініціативи громадян із великими довгостроковими проєктами просторового розвитку та міської мобільності.

Дніпро (Модель децентралізації та пріоритезації витрат). Місто функціонує в умовах необхідності розподілу ресурсів між значною кількістю різних індустріальних та соціальних запитів. Плановий бюджет на 2026 рік обсягом близько 23,6 млрд грн дозволяє Дніпру утримувати позиції у групі фінансово спроможних муніципалітетів із бюджетом понад 10 млрд грн [6].

Великі промислові об'єкти та значна відстань між районами міста вимагають від влади передавати право ухвалення рішень на місця. Минулий досвід залучення мешканців до розподілу бюджету виявив надмірну бюрократію, тому сьогодні важливо налагодити співпрацю і уникнути конфліктів між посадовцями та громадськістю під час фінансування великих міських проєктів.

Херсон (Модель кризового управління та життєзабезпечення). Даний муніципалітет уособлює специфіку кризового управління в зоні підвищеного безпекового ризику. Загальнонаціональна тенденція, яка для Херсона набула критичного загострення, фіксує, що лише 8 зі 100 міст України спромоглися реалізувати проєкти бюджету участі у 2023–2024 роках [7]. За таких умов класичні муніципальні потреби (урбаністичний розвиток, благоустрій рекреаційних зон) нівелюються, а діяльність органів управління повністю переорієнтовується на забезпечення критичної інфраструктури, гуманітарне реагування та підтримання базової життєдіяльності громади.

Проведений аналіз засвідчує, що специфіка діяльності органів державного управління для забезпечення потреб міських громад визначається трьома чинниками: обсягом фінансових ресурсів, якістю управлінських інститутів та зовнішніми умовами. Київ і Дніпро демонструють модель, де великий бюджет дозволяє комплексне вирішення проблем, але потребує прозорості розподілу, Львів робить ставку на партисипацію та легітимність рішень, тоді як Херсон виокремлюється як приклад кризового управління, де пріоритетом стає базове виживання громади. Ефективне задоволення потреб вимагає не просто нарощування ресурсів, а створення адаптивної системи, здатної змінювати пріоритети залежно від фінансових можливостей, безпекової ситуації та реальних запитів мешканців.

Список використаних джерел

1. Олешко А.А., Павлюк К.М. Цифрова трансформація сфери управління комунальним майном міста. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*. 2022. №3(77). С. 84-88. DOI: https://doi.org/10.32840/1813-3401.2022.3.14.

2. У 2025 році до бюджету міста Києва надійшло 58 млрд 85 млн гривень. *Головне управління ДПС у м. Києві*. URL: https://kyiv.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/969718.html.

3. Віталій Кличко: «Завдяки запровадженню електронних закупівель столиця зекономила майже 4 мільярди гривень». *Оболонська районна в місті Києві державна адміністрація*. URL: https://obolon.kyivcity.gov.ua/news/vitaliy-klichko-zavdyaki-zaprovadzhennyu-elektronnikh-zakupivel-stolitsya-zekonomila-mayzhe-4-milyardi-griven.

4. Рейтинг прозорості 100 міст України 2024. *Transparency International Ukraine*. URL: https://decentralization.ua/uploads/attachment/document/1609/Рейтинг_прозорості_100_міст_України_2024.pdf.

5. Ukraine: Digital Development Country Profile. Advanced Draft: Version 3.0. *International Telecommunication Union (ITU)*. May 2025. 85 p. URL: https://www.itu.int/en/ITU-D/Regional-Presence/Europe/Documents/Publications/2025/Final_Ukraine%20Digital%20Development%20Country%20Profile%20version%203.0.pdf.

6. Місцеві бюджети на 2025 рік: як в обласних центрах залучали громадян до процесу прийняття рішень. *За прозорі місцеві бюджети*. URL: https://probudget.org.ua/news/miscevi-byudzheti-na-2025-rik-yak-v-oblasnih-centrah-zaluchali-gromadyan-do-procesu-prijnyattya-rishen/.

7. Бюджет участі в умовах війни: як його проводять міста? *Transparency International Ukraine*. URL: https://ti-ukraine.org/news/byudzhet-uchasti-v-umovah-vijny-yak-jogo-provodyat-mista/.

Шейко Я.В.,
здобувачка вищої освіти
обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – **Боднар О.А.,**
канд. екон. наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

БАНКІВСЬКИЙ ЛІЗИНГ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРОБІЗНЕСУ

Агропромисловий комплекс відіграє роль фундаменту національної економіки, оскільки він не лише гарантує продовольчу стійкість України, а й забезпечує стабільний приплив іноземної валюти. Проте специфіка аграрного виробництва – його сезонність, пряма залежність від клімату та цінова волатильність – створює середовище з високим ступенем ризику. У контексті цих викликів формування надійної моделі фінансування стає критично важливим для виживання та розвитку галузі.

Сьогодні агробізнес поєднує власні кошти із зовнішнім капіталом, проте внутрішнього ресурсу більшості господарств критично бракує для повноцінної модернізації. Класичні банківські позики часто є недоступними через обтяжливі вимоги до застави та значну вартість обслуговування боргу. Саме тому фінансовий лізинг постає як ефективна та гнучка альтернатива для реалізації інвестиційних проєктів.

Наукові дослідження підтверджують, що лізингові механізми дозволяють активізувати інвестиційну діяльність аграрних підприємств та оптимізувати структуру їх фінансових ресурсів [1]. На відміну від класичного кредиту, банківський лізинг передбачає передачу майна у користування з поступовою виплатою його вартості, що дає змогу підприємству використовувати техніку або обладнання вже на початковому етапі, генеруючи дохід для покриття лізингових платежів. Саме ця особливість, на мою думку, є ключовою перевагою лізингу в аграрному секторі.

Фінансовий лізинг сприяє оновленню матеріально-технічної бази підприємств, що є необхідною умовою підвищення продуктивності праці та впровадження сучасних технологій [2]. У сучасних умовах технологічна модернізація сільського господарства є не просто бажаною, а критично необхідною. Впровадження точного землеробства, автоматизованих систем обробітку ґрунту та енергоефективної техніки без доступу до довгострокових фінансових ресурсів є практично неможливим.

Аналіз ринку лізингових послуг в Україні свідчить про наявність позитивної динаміки його розвитку, хоча потенціал залишається реалізованим не повною мірою [3]. Основними стримуючими чинниками є

недостатній рівень державної підтримки, недосконаліть регуляторного середовища та обмежена платоспроможність малих і середніх агровиробників. Водночас науковці наголошують на значному потенціалі зростання ринку лізингу за умови вдосконалення інституційних механізмів [4].

На нашу думку, особливо перспективним напрямом розвитку банківського лізингу є поєднання його з державними програмами компенсації частини вартості техніки або лізингових платежів. Такий механізм дозволяє зменшити фінансове навантаження на аграріїв та одночасно стимулювати внутрішнього виробника сільськогосподарської техніки. Крім того, важливо розвивати партнерські програми між банками, виробниками техніки та аграрними підприємствами, що сприятиме зниженню трансакційних витрат та підвищенню доступності фінансових ресурсів.

Водночас необхідно враховувати ризики, пов'язані з використанням лізингу. Серед них – можливе перевищення сукупної вартості фінансування порівняно з традиційним кредитом, валютні ризики та нестабільність доходів підприємств [3; 4]. Проте за умови грамотного фінансового планування та диверсифікації джерел фінансування ці ризики можуть бути мінімізовані.

Таким чином, банківський лізинг у системі фінансового забезпечення агробізнесу виступає не лише альтернативою банківському кредитуванню, а й стратегічним інструментом модернізації галузі. Його ефективне використання дозволяє аграрним підприємствам підвищити інвестиційну активність, зміцнити фінансову стійкість та забезпечити довгостроковий розвиток. У перспективі розвиток лізингових механізмів повинен стати одним із пріоритетних напрямів фінансової політики держави щодо підтримки аграрного сектору.

Список використаних джерел

1. Трусова НВ., Тулуш Л.Д., Дараган А.А. Методичні аспекти лізингового фінансування суб'єктів аграрного бізнесу. *Modern Economics*. 2025. № 49(2025). С. 242-251. DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V49(2025)-31.

2. Сіренко Н. М., Мікуляк К. А., Ганніченко Т. А., Поліщук А. І. Фінансовий лізинг як запорука розвитку суб'єктів аграрного сектору економіки України. *Modern Economics*. 2021. № 26(2021). С. 141-146. DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V26(2021)-21.

3. Pashchenko Y. State and prospects of functioning of the market of leasing services in agriculture. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2020. 6(2). P. 91–107. https://doi.org/10.51599/are.2020.06.02.06.

4. Белянко Л. Потенціал розвитку фінансового лізингу в Україні. *Scientia fructuosa*. 2024. Вип. 153. С. 127–142. DOI:https://doi.org/10.31617/1.2024(153)08.

5. Попело О., Жаворонок А. Фінансово-кредитне забезпечення аграрних підприємств в Україні. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2024. №4 (40). С. 212–222. https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-4(40)-212-222.

Яблонський П.Ю.,
студент 1-го курсу магістратури
Тарнавська О.О.,
студентка 4-го курсу бакалаврату
Науковий керівник – **Малін О.Л.,**
д-р екон. наук, професор
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса

КОМПЛЕКСНО-ЦІЛЬОВИЙ ПІДХІД ДО ЗМІНИ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Трансформація умов функціонування вітчизняних підприємств дедалі більше зумовлюється безперервними стратегічними змінами, що набувають системного характеру в контексті глобальних викликів сталого розвитку. Адаптація підприємства до цих змін стає не лише об'єктивною необхідністю, а й визначальною передумовою формування довготривалих конкурентних переваг, органічно пов'язаною зі здатністю своєчасно та збалансовано реагувати на динаміку зовнішнього середовища. Особливої значущості це набуває для виробничих підприємств, які формують підґрунтя сталого економічного зростання національної економіки, підвищення екологічної та соціальної відповідальності виробництва, конкурентоспроможності продукції та зростання продуктивності праці.

На тлі прискореного розвитку інформаційних і виробничих технологій технологічний чинник, попри свою визначальну роль, поступово поступається місцем організаційному як ключовому драйверу сталої трансформації підприємства. Водночас у вітчизняній практиці реалізація організаційних моделей і методів розвитку підприємства в умовах змін залишається переважно зорієнтованою на всебічне інформаційне забезпечення діяльності з метою мінімізації невизначеності. Це, безперечно, є доцільним, однак недостатнім для побудови організаційно-

економічного механізму розвитку, здатного забезпечити стійкість підприємства в умовах стратегічних викликів і вимог сталості. Нагальною є потреба у впровадженні гнучких організаційних структур і адаптивних схем управління, що уможливлюють оперативні організаційні зміни на основі ефективного використання економічних важелів з урахуванням екологічних і соціальних пріоритетів.

Технологічні трансформації у виробничому секторі економіки суттєво позначаються на конфігурації та динаміці організаційної структури виробничих підприємств, зумовлюючи необхідність її адаптації до вимог сталого розвитку. Передусім зазнає впливу організаційна структура управління підприємством, яка визначає стратегічний вектор і темпи його розвитку, формуючи відповідну систему організаційних механізмів, зорієнтованих на досягнення збалансованості економічних, екологічних і соціальних цілей. Відтак, правомірним є твердження, що організаційна структура управління виробничим підприємством є комплексним організаційним механізмом, покликаним надавати організаційній структурі підприємства ознак саморозвивальної та стійкої системи, здатної адаптуватися до технологічних викликів в умовах сталого розвитку.

За таких обставин, будь-яка зміна середовища підсилює недоліки функціонування організаційної структури управління підприємством та ставить питання її реорганізації. Відповідно, вибір та пошук ефективної методики формування та зміни організаційної структури стає важливим елементом діяльності та складовою забезпечення сталого розвитку підприємства.

Можна визнати, що організаційна структура управління підприємством: забезпечує координацію управлінських функцій; визначає повноваження і відповідальність персоналу на рівнях управління; організаційна структура впливає на ефективність діяльність підприємства; визначає організаційну поведінку персоналу підприємства [1].

Чинники вибору організаційної структури доцільно групувати на внутрішні, зовнішні та спеціальні, що відображено в табл. 1.

Таблиця 1 – Чинники, що впливають на вибір організаційної структури управління підприємством (узагальнено за матеріалами [1,2])

Внутрішні	Загальні (зовнішні)	Спеціальні
Складність	Стратегія	Ефект влади і контролю
Формалізація	Технологія (продукт)	Комп’ютеризація інфокомунікацій
Диверсифікація видів господарської діяльності	Розмір підприємства	Наукові досягнення у розвитку виробничих технологій
Норми керованості (сфера контролю)	Зовнішнє середовище	
Централізація		

В умовах сталого розвитку на вибір та зміну організаційних структур все сильніше впливає чинник інфокомунікацій та їх комп'ютеризації. Насамперед, це стосується адаптивних структур, де комп’ютеризація управління сприяє розвитку горизонтальних зв'язків на підставі прямого доступу до певної інформації всіх підрозділів: виробничих, збутових та постачання, інноваційних й тощо. Слід зауважити, що традиційна ієрархічна організаційна структура та її модифікації, що широко застосовувалися на вітчизняних і зарубіжних підприємствах як організаційний механізм забезпечення розвитку, виявилися недостатньо ефективними з точки зору своєчасної та дієвої горизонтальної координації функціональних управлінських підсистем в умовах динамічно змінюваного середовища та зростаючих вимог сталого розвитку.

При цьому не тільки тип організаційної структури, але й розмір самого підприємства впливає на ефективність її використання у якості організаційного механізму сталого розвитку підприємства. Він впливає на всі розглянуті характеристики структури: складність, формалізацію і децентралізацію: на централізацію – через зворотну залежність (збільшення розміру зменшує централізацію).

Отже, для виробничих підприємств першочерговим чинником є технологічний чинник або вплив технології виробництва, або процес перетворення початкового продукту у певний спосіб на кінцевий. Її вплив залежить від двох характеристик технології: частоти повторюваності операцій і виду продукції [3].

Стратегічні зміни у стабільному середовищі завжди спрямовані на підвищення ефективності роботи підприємства через удосконалення організаційної структури, впливаючи на чинники продуктивності праці, технічного розвитку або безпосередньо на процес прийняття управлінських рішень тощо. При кризі зміни мають створити умови для виживання підприємства шляхом оптимізації використання ресурсів, витрат і механізмів пристосування до навколишнього середовища. Це має враховувати оцінка зміненої структури управління, доповнена показниками двох груп: 1) швидкості обробки і отримання інформації, яка необхідна та достатня для прийняття рішень; 2) використання інформаційної технології [4]. В рамках цього удосконалення (або формування) організаційно-економічного механізму сталого розвитку підприємства необхідно розпочинати з перебудови (або створення) саме його організаційної структури.

Перебудова або створення організаційної структури може відбуватися на різних теоретичних засадах, серед яких становлять інтерес цільовий, програмно-цільовий, системний, процесний підходи. Однак слід зазначити, що саме програмно-цільовий підхід наразі є недостатньо вивченим

інструментом удосконалення організаційно-економічного механізму сталого розвитку підприємства в умовах стратегічних змін.

Програмно-цільовий підхід передбачає визначення цілей розвитку, формування комплексу управлінських рішень та використання відповідного методичного інструментарію [5].

При цьому зміна організаційної структури управління за програмно-цільовим підходом охоплює більшу кількість кроків:

а) формулювання обмеженого переліку цілей підприємства;

б) аналіз існуючої структури з позиції досягнення визначених цілей;

в) розподіл та інтеграцію всіх видів управлінської діяльності за рівнями та ланками організаційної структури;

г) систематизацію процесів прийняття управлінських рішень відповідно до сили та напряму їхнього впливу на результати діяльності.

З огляду на це, формування або вдосконалення організаційно-економічного механізму сталого розвитку підприємства доцільно розпочинати саме з реструктуризації організаційної структури на засадах комплексно-цільового підходу, оскільки він:

а) уможливлює інтеграцію стратегічних цілей сталого розвитку з наявними ресурсами для їх досягнення;

б) дозволяє представити процес розвитку як цілісну послідовність взаємопов'язаних організаційних проектів, зорієнтованих на збалансованість економічних, екологічних і соціальних результатів;

в) забезпечує цільовий моніторинг і контроль ресурсів з урахуванням пріоритетів сталості.

Таким чином, в умовах сталого розвитку організаційна структура управління виробничим підприємством виступає ключовим організаційно-економічним механізмом, що забезпечує збалансованість економічних, екологічних і соціальних цілей в умовах безперервних стратегічних змін. Динаміка технологічних трансформацій, зростаючий вплив інфокомунікаційних чинників та недостатня ефективність традиційних ієрархічних структур обумовлюють нагальну потребу у впровадженні гнучких адаптивних організаційних структур, здатних оперативно реагувати на виклики змінюваного середовища. Комплексно-цільовий підхід до реструктуризації організаційної структури підприємства є найбільш дієвим інструментом формування організаційно-економічного механізму сталого розвитку, оскільки забезпечує інтеграцію стратегічних цілей з наявними ресурсами, структурує процес розвитку як послідовність взаємопов'язаних організаційних проектів та гарантує цільовий моніторинг ресурсів з урахуванням пріоритетів сталості.

Список використаних джерел

9. Терещенко Т.В., Лалуєва Н.М. Ефективність організаційних структур в контексті сучасної парадигми управління. *Вісник Хмельницького*

національного університету. 2024. № 6. С.125-132.

10. Ярославський А.О. Економічна ефективність діяльності підприємства: теоретичний аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2018. Вип. 20, ч. 3. С. 174-177. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/20_3_2018ua/38.pdf.

11. Долгальова О.В., Пугач М.В. Оцінювання впливу факторів зовнішнього середовища на ефективність управління підприємством. *Галицький економічний вісник.* 2024. №4 (89). С. 120-128. DOI:https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.04.120.

12. Луцків О.М. Програмно-цільовий підхід до управління регіональним розвитком. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 1. С. 33-38.

13. Кужель М.А. Організаційно-економічний механізм управління перспективним розвитком виробничо-господарських систем : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.03. Донецьк : Донецький нац. ун-т, 2011. 20 с.

СЕКЦІЯ 8
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ

Ландарь А.В.,
здобувачка бакалаврського рівня освіти
Науковий керівник **– Волощук Л.О.,**
д-р екон. наук, професор
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ СКОРОЧЕННЯ ЗАКЛАДІВ ТА ЗДОБУВАЧІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ У МИРНИЙ ТА ВОЄННИЙ ПЕРІОД

В умовах воєнного стану освіта зазнає потужних трансформацій, які так чи інакше впливають на навчальний процес. Повномасштабне вторгнення в лютому 2022 року стало безпрецедентним викликом для всієї української освітньої системи, жорстоко перервавши її мирну динаміку. Аналіз даної динаміки – від мирного періоду, в якому перед освітою також поставали виклики у вигляді пандемії «COVID-19», до воєнного стану, який було запроваджено у лютому 2022 році, внаслідок чого держава зіткнулась з масовим переходом на онлайн навчання та широкою міграцією - набуває критичної важливості. Аналіз дозволить не лише оцінити масштаби втрат і порушень, але додатково буде гарним інструментом у допомозі відбудови та модернізації освітнього процесу.

На сайти Державної служби статистики України ми можемо переглянути офіційну інформацію що до кількості навчальних закладів загальної середньої освіти за період 2019-2025-х років, кількість учнів у закладах загальної середньої освіти, відповідно на сайті є статистичні дані що до закладів вищої освіти. Отже, метою даної роботи є дослідження та аналіз освітнього процесу у певних аспектах.

Статистика кількості навчальних закладів загальної середньої освіти на період від 2019-2025 року наведено в таблиці 1.

Проаналізувавши дані Державної служби статистики України, щодо кількості навчальних закладів загальної середньої освіти у період з 2019-2025 рік, можна зазначити, що за весь п’ятирічний період спостерігається тенденція скорочення шкіл з 15 194 до 12 291, тобто на 2903 або на 19,1% в загальному. Найкритичнішим періодом виявився 2019-2022, де кількість шкіл скоротилась на 1 203 од. що дорівнюватиме -7,92%. Це пов’язане насамперед з пандемією «COVID-19» та початком повномасштабного вторгнення. У період 2022-2023 року динаміка скорочення залишається

високою, а це -7,26%, це і відображає вплив воєнних дій на освітню інфраструктуру. Значне уповільнення темпів скорочення відбувається у 2023-2024 році, близько -2,12% може свідчити про початок стабілізації освітньої системи та адаптацію до воєнних умов. У 2024-2025 році відбувається незначне прискорення скорочення -3,23, що є тривалим наслідком війни та масової внутрішньої і зовнішньої міграції населення.

Таблиця 1 – Динаміка кількості закладів середньої освіти за період 2019-2025, враховуючи дані з ДССУ [1]

Навчальний рік	Кількість закладів	Зміна до попереднього року, одиниць	Темп приросту, %
2019-2020	15 194	-	-
2021-2022	13 991	-1 203	-7,92%
2022-2023	12 976	-1 015	-7,26%
2023-2024	12 701	-275	-2,12%
2024-2025	12 291	-410	-3,23%

Наступним об’єктом дослідження є кількість учнів у закладах середньої освіти (табл.2).

Таблиця 2 - Динаміка кількості учнів у закладах середньої освіти у 2019-2025 навчальних роках (за даними ДССУ [2])

Навчальний рік	Кількість учнів	Зміна відповідно до попереднього року	Темп приросту, %
2019-2020	4 138 466	-	-
2021-2022	4 230 358	+ 91 892	+2,22%
2022-2023	4 041 976	- 188 382	- 4,45%
2023-2024	3 906 174	- 135 802	- 3,36%
2024-2025	3 743 887	- 162 287	- 4,15%

Виходячи з цього маємо графік кількості учнів у закладах середньої освіти (рис. 1).

Рисунок 1 – Динаміка кількості учнів у закладах середньої освіти в 2019-2025

Отже, можна зазначити незначне зростання у період 2019-2022 роках, близько +91 892 осіб або +2,22% від початкової кількості учнів було зараховано до закладів середньої освіти. У період 2022-2023 років ми спостерігаємо різке падіння майже на 4,45%, тобто – 188 382 осіб, що безпосередньо пов'язано з масовою міграцією внаслідок повномасштабної агресії. У наступні роки відбувається стабільне щорічне скорочення учнів на 3-4%. Загалом, з моменту повномасштабної війни кількість учнів у школах скоротилася на 11,5%.

Змін зазнав також педагогічний склад освітньої системи, внаслідок скорочення шкіл більша частина вчителів вимушені були залишитись без основного виду своєї діяльності – вчителювання. Загалом, з початку повномасштабного вторгнення кількість вчителів скоротилась близько на 12,4%.

Аналіз показників динаміки кількості закладів вищої освіти наведено в табл. 3.

Таблиця 3 – Динаміка кількості закладів вищої освіти у 2020-2025 навчальних років (за даними ДССУ [3])

Навчальний рік	Кількість закладів	Зміна до попереднього року, одиниць	Темп приросту, %
2020-2021	512	-	-
2021-2022	386	-126	-24,61%
2022-2023	347	-39	-10,10%
2023-2024	314	-33	-9,51%
2024-2025	314	0	0,00%

Різке скорочення майже на -24,61% відбується в період 2021/2022 року, насамперед вплив військових дій та пандемії. Наступні темпи скорочення значно уповільнилися у наступні роки, до -9%,-10%, що свідчить про початок стабілізації. Повноцінна стабілізація відбувається в період 2024/2025 року, де темп приросту становить 0%. Загалом за всі 4 роки кількість закладів вищої освіти скоротилась з 512 до 314, що становить близько 198 закладів або -38,67% від початкової кількості.

Згідно даним ДССУ кількість здобувачів ЗВО також суттєво зменшується, що відображається в наступній таблиці 4.

Таблиця 4 – Динаміка кількості здобувачів у ЗВО у 2020-2025 навчальних роках (за даними ДССУ [4])

Навчальний рік	Кількість здобувачів	Зміни до попереднього року, осіб	Темп приросту, %
2020-2021	1 141 889	-	-
2021-2022	1 046 669	- 95 220	- 8,34%
2023-2023	1 053 770	+ 7 101	+ 0,68%
2023-2024	1 148 658	+ 94 888	+ 9,00%
2024-2025	956 407	- 192 251	- 16,74%

Відтак, маємо такий графік кількості здобувачів у ЗВО у 2020-2025 роках (рис. 2). Як бачимо, спостерігається різке падіння у 2021-2022 році, близько -8,34% або 95 220 осіб, що є наслідком війни та пандемії. У 2022-2023 роках відбувається незначне відновлення у вигляді +0,68% або 7 101 осіб, освітня система набуває адаптаційного характеру щодо воєнних умов. Період з 2023 по 2024 характеризується значним зростанням близько +9,00% або 94 888 осіб, процес вступної кампанії починає стабілізуватись у порівнянні з 2020-2021 роком. Вже у період з 2024 по 2025 рік відбувається катастрофічне падіння, майже на 192 251 осіб менше, що становить -16,74% темпу приросту, найбільше скорочення за весь період. що пов'язане з багатьма факторами.

Рисунок 2 – Кількість здобувачів у ЗВО в 2020-2025 навчальних роках

Отже, проаналізувавши статистичні дані можна відокремити ключові пункти задля більш широкого розуміння того, як війна вплинула на освітню систему, на учнів та вчителів, на скорочення закладів освіти. Система освіти втратила майже 20% шкіл та 39% ЗВО, а кількість учнів у школах скоротилась на 11,5%, здобувачів у ЗВО на 16,7% лише за 2024-2025 рік. Освітня система втратила понад 12% вчителів, що створює загрозу для якості освіти. Нестабільність у ЗВО свідчить про відсутність стійкості та передбачуваності в їх роботі, внаслідок міграції та воєнних дій, що ускладнює довгострокове планування, різкі коливання починаються від -8,34% до +9,00%, і знову падають до -16,74%. Задля подальшого функціонування освіти держава має розробити політику, яка буде спрямована не на лише відбудову інфраструктури, але й на залучення та закріплення педагогічних кадрів, стимулювання у поверненні учнів та студентів та інтеграцію онлайн навчання у постійну освітню практику.

Список використаних джерел

14. Державна служба статистики України, «Демографічна та соціальна статистика / Освіта», «Загальна середня освіта в Україні»,

«Заклади середньої освіти за період 2019-2025», URL: https://www.ukrstat.gov.ua/.

15. Державна служба статистики України, «Демографічна та соціальна статистика / Освіта», «Загальна середня освіта в Україні», «Кількість учнів за період 2019-2025», URL: https://www.ukrstat.gov.ua/.

16. Державна служба статистики України, «Демографічна та соціальна статистика / Освіта», «Вища та фахова передвища освіта в Україні» «Кількість закладів вищої освіти за період 2020-2025», URL: https://www.ukrstat.gov.ua/.

17. Державна служба статистики України, «Демографічна та соціальна статистика / Освіта», «Вища та фахова передвища освіта в Україні», «Кількість студентів у ЗВО за період 2020-2025», URL: https://www.ukrstat.gov.ua/.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

РОЗВИТОК БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, АУДИТУ, ОПОДАТКУВАННЯ ТА ФІНАНСІВ: РЕАЛІЇ ЧАСУ

Тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції

22 травня 2026 р. м. Миколаїв, Україна

Технічний редактор: С.В. Сирцева

Формат 60 х 84 1/16. Ум.друк. арк. 7,3
Тираж 100 прим. Зам. № ___
Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету 54020, м. Миколаїв, вул. Г. Гонгадзе, 9 Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490 від 20.02.2013 р.